

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

ГРАДА ЗАЈЕЧАРА

ГОДИНА XVII

БРОЈ 20

26. ЈУН 2024.

На основу члана 2. став 3. тачка 5. и члана 9. став 7. Закона о комуналним делатностима („Сл. Гласник РС“, бр. 88/11, 104/16 и 95/18), Члана 26. - 28. Закона о јавно-приватном партнерству и концесијама („Сл. гласник РС“, бр. 88/11, 15/16 и 104/16) и члана 40. став 1. тачка 6. Статута града Зајечара („Сл. Лист града Зајечара“, бр. 4/19 и 67/21), Скупштина града Зајечара је, на седници одржаној 26.06. 2024. године, донела

ОДЛУКУ

о измени Одлуке о покретању поступка поверавања обављања комуналне делатности линијског градског и приградског превоза путника на територији града Зајечара

Члан 1.

Овом Одлуком мења се Члан 2. Одлуке о покретању поступка поверавања обављања комуналне делатности линијског градског и приградског превоза путника на територији града Зајечара, I бр. 344-15/2023, и гласи:

„Град Зајечар опредељује се за спровођење поступка јавно-приватног партнерства без елемената концесије за обављање комуналне делатности линијског градског и приградског превоза путника на територији Града.

У смислу претходног става, посебним актом надлежног органа града Зајечара биће формиран пројектни тим за спровођење предметног поступка у складу са Законом. „

Члан 2.

Овом Одлуком стављају се ван снаге: Решење о именовању стручног тима за давање концесије за линијски превоз путника у градском и приградском саобраћају на територији Града Зајечара (I бр. 344-16/2023) и Решење о измени решења о именовању стручног тима за давање концесије за линијски превоз путника у градском и приградском саобраћају на територији Града Зајечара (I бр. 02-153/2024).

Члан 3.

Ова Одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном листу града Зајечара“.

И број: 344-39/2024

У Зајечару, 26.06.2024. год.

СКУПШТИНА ГРАДА ЗАЈЕЧАРА

ПРЕДСЕДНИК

Стефан Занков, с.р.

На основу члана 40. став 1. тачка 4. Статута града Зајечара („Службени лист града Зајечара“, бр. 4/2019 и 67/2021), Скупштина града Зајечара, на седници одржаној 26.06.2024. године, донела је

О Д Л У К У

о усвајању Стратегије развоја урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, Сокобања и Бољевац

Члан 1.

Овом Одлуком, усваја се Стратегија развоја урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, Сокобања и Бољевац.

Члан 2.

Стратегија развоја урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, Сокобања и Бољевац је саставни део ове Одлуке.

Члан 3.

Ступањем на снагу ове Одлуке, престаје да важи Одлука о усвајању Стратегије развоја урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, Сокобања и Бољевац I број 011-5/2024 од 21.02.2024. године.

Члан 4.

Ова Одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном листу града Зајечара".

I број: 011-15/2024
У Зајечару, 26.06.2024.године

СКУПШТИНА ГРАДА ЗАЈЕЧАРА

ПРЕДСЕДНИК
Стефан Занков,с.р.

СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА УРБАНОГ ПОДРУЧЈА ГРАДА ЗАЈЕЧАРА И ОПШТИНА КЊАЖЕВАЦ, СОКОБАЊА И БОЉЕВАЦ

Јуни 2024. године

СПИСАК УЧЕСНИКА**Градоначелник****Бошко Ничић****Савет за развој урбаног подручја****Бошко Ничић**, градоначелник града Зајечара, члан**Владимир Виденовић**, заменик градоначелника, заменик члана**Мр. Милан Ђокић**, председник општине Књажевац, члан**Марија В. Јеленковић**, заменица председника општине, заменица члана**Миодраг Николић**, председник општине Сокобања, члан**Владимир Миловановић**, заменик председника општине, заменик члана**Др Небојша Марјановић**, председник општине Бољевац, члан**Слађан Ђимиш**, заменик председника општине, заменик члана**Владан Јеремић**, директор Агенције за регионални развој источне Србије - РАРИС**Драган Милутиновић**, Агенција за регионални развој источне Србије - РАРИС, заменик члана**Радна група за израду Стратегије развоја урбаног подручја****Саша Матијевић**, помоћник градоначелника**Срђан Голубовић**, начелник Одељења за урбанизам, грађевинске и стамбено комуналне послове**Иван Стојановић**, главни урбаниста града Зајечара**Јасмина Стевић Јовић**, Служба за заштиту животне средине**Драган Манзаловић**, саобраћајни инжењер**Владимир Николић**, ЈП Пuteви Србије**Драган Милутиновић**, Агенција за регионални развој источне Србије - РАРИС**Зоран Алексић**, Регионална привредна комора**Никола Јовановић**, Завод за јавно здравље**Раде Дошеновић**, Ветеринарски институт**Елена Васић Петровић**, Завод за заштиту споменика културе**Нинослав Јовановић**, Министарство унутрашњих послова Зајечар**Михајло Жикић**, Пољопривредна стручна служба**Бранислав Васиљевић**, Национална служба за запошљавање**Снежана Јовановић**, Центар за социјални рад**Вујадин Милошевић**, Народни музеј "Зајечар"**Горан Радисављевић**, ПОМАК**Дејан Томић**, Регионални центар за стручно усавршавање, Књажевац**Марко Јанковић**, Тел Кабел**Марина Васић**, ЛАГ Бољевац - Сокобања**Славиша Крстић**, ЛАГ Бољевац - Сокобања**Милутин Мијушковић**, Србијаводе Неготин**Драгана Гогић Рајковић**, Туристичка организација града Зајечара**Марија Жикић**, Општина Сокобања**Никола Ристић**, Општина Сокобања**Ружица Јоцић**, Општина Сокобања**Јелена Цветановска Коцић**, шеф одсека за ЛЕР**Марија Зец**, Општина Бољевац**Никола Зец**, Општина Бољевац**Зоран Ђорђевић**, Општина Књажевац**Марија Јеленковић**, Општина Књажевац**Милан Јеленковић**, Општина Књажевац**Ивана Живић**, ГУ Зајечар - координаторка радне групе

УНОПС / ЕУ ПРО Плус програм

Марко Вујачић, шеф програма, УНОПС

Оливера Костић, менаџерка, ЕУ ПРО Плус

Виктор Вељовић, менаџер сектора за развијање капацитета и руководилац процеса израде стратегија развоја урбаних подручја, ЕУ ПРО Плус

Ратка Чолић, специјалиста за развијање капацитета и територијални развој, ЕУ ПРО Плус

Велимир Шећеров, виши стручњак за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус

Марија Максин, виши стручњак за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус

Урош Радосављевић, виши стручњак за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус

Ана Граовац, виши стручњак за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус

Милена Зиндовић, виши стручњак за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус

Александар Ђукић, виши стручњак за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус

Предраг Цветковић, стручњак за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус

Штефан Ках, саветник за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус

Николаос Карадимитриу, специјалиста за развијање капацитета и територијални развој, ЕУ ПРО Плус

Мартејн де Бројн, специјалиста за развијање капацитета и територијални развој, ЕУ ПРО Плус

Лорис Сервило, специјалиста за развијање капацитета и територијални развој, ЕУ ПРО Плус

Александра Радивојевић, сарадница сектора за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус

Марија Косић, виша асистенткиња сектора за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус

Маја Тања, виша асистенткиња сектора за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус

Садржај

1	УВОД	1
2	ПРИСТУП И КОРАЦИ У ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ	3
2.1	ОПИС ИНТЕГРАЛНОГ ПРИСТУПА	4
2.2	ОПИС УКЉУЧИВАЊА ПАРТНЕРА	5
2.3	ПРИСТУП ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ	8
2.4	КОРАЦИ У ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ	9
3	ОПИС ТЕРИТОРИЈЕ	13
4	ТЕРИТОРИЈАЛНИ КОНТЕКСТ	15
5	КОНТЕКСТУАЛНА АНАЛИЗА	20
5.1	ДРУШТВО	20
5.1.1	Демографија	20
5.1.2	Социјално укључивање и социјална заштита	21
5.1.3	Становање	22
5.1.4	Објекти друштвеног стандарда	23
5.2	ЕКОНОМИЈА	27
5.2.1	Општа економска кретања и тржиште рада	27
5.2.2	Привреда и пословно окружење	29
5.2.3	Туризам и култура	30
5.3	УРБАНО ОКРУЖЕЊЕ	34
5.3.1	Историјски приказ просторног и урбаног развоја града	34
5.3.2	Урбано подручје	36
5.3.3	Природно окружење	40
5.3.4	Квалитет чинилаца животне средине, изложеност еколошким ризицима и ризицима климатских промена	41
5.3.5	Примарна комунална инфраструктура	46
5.3.6	Примарна саобраћајна инфраструктура и саобраћај	49
5.4	УПРАВЉАЊЕ УРБАНИМ И ТЕРИТОРИЈАЛНИМ РАЗВОЈЕМ	51
5.4.1	Пристап управљању	51
5.4.2	Извори финансирања	54
5.4.3	Транспарентност и информисање	55
6	SWOT АНАЛИЗА И ПОТРЕБЕ	56
6.1	ИДЕНТИТЕТ УРБАНОГ ПОДРУЧЈА	56
6.2	ЗЕЛЕНА И ЕНЕРГЕТСКА ТРАНИЗИЦИЈА И МОБИЛНОСТ	58

6.3	ИНОВАТИВНА И ПАМЕТНА ЕКОНОМИЈА	60
6.4	ДРУШТВЕНО БЛАГОСТАЊЕ	61
6.5	УПРАВЉАЊЕ УРБАНИМ И ТЕРИТОРИЈАЛНИМ РАЗВОЈЕМ	63
7	ВИЗИЈА, ЦИЉЕВИ, ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ И МЕРЕ	65
7.1	ВИЗИЈА	65
7.2	ТЕМАТСКИ ЦИЉЕВИ, ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ И МЕРЕ	65
8	ПРИОРИТЕТНА ПОДРУЧЈА ИНТЕРВЕНЦИЈЕ	74
8.1	СТРАТЕШКИ ПРИСТУП И ПРОСТОРНА ДИМЕНЗИЈА	74
8.2	ПРИОРИТЕТНА ПОДРУЧЈА ИНТЕРВЕНЦИЈЕ – ГРАФИЧКИ ПРИКАЗ	76
8.3	СПИСАК СТРАТЕШКИХ ПРОЈЕКТА	78
8.3.1	Идентитет урбаног подручја	78
8.3.2	Зелена и енергетска транзиција и урбана мобилност	78
8.3.3	Иновативна и паметна економија	78
8.3.4	Друштвено благостање	79
8.3.5	Управљање урбаним и територијалним развојем	79
8.4	СТРАТЕШКИ ПРОЈЕКТИ – ГРАФИЧКИ ПРИКАЗ	80
9	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	82
10	МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА	88
11	ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА	96
12	ИЗВОРИ	99
13	АНЕКСИ	103
	АНЕКС 1 - ОДЛУКЕ О ПРИСТУПАЊУ ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА УРБАНОГ ПОДРУЧЈА	104
	АНЕКС 2 - СПИСАК ПРОЈЕКТНИХ ИДЕЈА	117
	АНЕКС 3 - УЧЕСНИЦИ У ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ	120
	АНЕКС 4 - НАЦИОНАЛНИ И МЕЂУНАРОДНИ ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА УРБАНОГ И ТЕРИТОРИЈАЛНОГ РАЗВОЈА	121

1 УВОД

Програм Европске уније за локални развој – ЕУ ПРО Плус доприноси уравнотеженијем друштвено-економском развоју јачањем управљања урбаним и територијалним развојем, подршком економском расту и унапређењем социјалне кохезије у 99 локалних самоуправа у два региона: Шумадије и Западне Србије и Јужне и Источне Србије. Европска унија (ЕУ) је определила 40 милиона евра посредством Инструмента за претприступну помоћ (ИПА) 2020 за финансирање овог Програма, који води Министарство за европске интеграције Републике Србије а спроводи Канцеларија Уједињених нација за пројектне услуге (УНОПС).

Ослањајући се на резултате три претходна развојна програма, Програм у свим својим активностима посебну пажњу усмерава на добро управљање, дигитализацију и иновације, еколошке и аспекте климатских промена, као и родну равноправност. Поред тога, ЕУ ПРО Плус ће делом својих активности, где је релевантно и могуће, доприносити отклањању неких од негативних последица пандемије КОВИДА-19.

Директни корисници Програма ЕУ ПРО Плус су Министарство за европске интеграције, 99 јединица локалних самоуправа (ЈЛС), структуре локалне управе, регионалне развојне агенције (РРА), друге организације за подршку пословању, микро, мала и средња предузећа (ММСП) и организације цивилног друштва (ОЦД), док су крајњи корисници програма становници 99 градова и општина. Све програмске активности су предузете у партнерству са Владом Републике Србије, уз поштовање националних политика и приоритета, како би се обезбедило национално „власништво“ над њима и допринело развоју националних капацитета. ЕУ ПРО Плус програм је заснован на Националним приоритетима за међународну помоћ до 2025. године Републике Србије, који је од кључног значаја за привредни и друштвени развој и процес европских интеграција, при чему ће нарочито да допринесе припремама за испуњење захтева из Поглавља 22 преговора о приступању ЕУ – Регионална политика и координација структурних инструмената.

Непосредна техничка помоћ је пружена са циљем унапређења компетенција ЈЛС да уведу и спроводе интегрални приступ територијалном развоју, у складу са политикама територијалног развоја ЕУ. Како би се применио интегрални и одржив приступ планирању развоја, Програм је пружио подршку локалним самоуправа кроз израду територијалних стратегија. Путем Јавног позива за подношење пријава за израду територијалних стратегија, одабрано је укупно 12 територија - урбаних подручја које у свом саставу укључују 31 ЈЛС¹. Активности Програма су обухватиле следеће: а) подршку интердисциплинарним радним групама формираним за израду стратегија, у виду саветодавне помоћи и организације обуке и радионица за израду стратегија, б) организацију и фасилитацију укључивања стејкхолдера (тематски округли столови и радионице са стручњацима и широм јавношћу) и партиципацију грађана (анкетирање, јавни форуми и јавне расправе), в) пружање техничке подршке за консолидацију материјала и формулацију стратегија, г) припрему за штампу и штампање стратегија, и подршку јачању транспарентности кроз израду веб странице стратегије са приказом процеса израде стратегије.

---

¹ Урбана подручја града Бора, Крушевца Лесковца, Лознице, Новог Пазара, Смедерева, Шапца; Урбано подручје града Крагујевца и општина Аранђеловац, Баточина, Кнић, Лапово, Рача и Топола; Урбано подручје Града Зајечара и општина Бољевац, Књажевац и Сокобања, Урбано подручје града Ниша и општина Гаџин Хан, Мерошина и Сврљиг; Урбано подручје града Пирота и општина Бабушица, Бела Паланка и Димитровград и Урбано подручје града Ужица и општина Бајина Башта, Чајетина, Пожега и Прибој.

Временски хоризонт предвиђен за реализацију територијалних стратегија је 2034. година, односно период који обухвата два програмска периода Кохезионе политике ЕУ.

2 ПРИСТУП И КОРАЦИ У ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ

Циљ израде Стратегије је да допринесе одрживом развоју урбаног подручја заснованом на подстицању:

- примене интегралног и партиципативног приступа развоју друштва и привреде, развоју предела, културног и градитељског наслеђа, природне баштине, одрживог туризма и јачању урбано-руралних веза;
- прелаза на чисту и праведну енергију, зелених и плавих улагања, ублажавања и прилагођавања климатским променама, спречавања и управљања ризицима, одрживе и мултимодалне урбане мобилности;
- иновативне, паметне, нискоугљеничне и циркуларне економије, уз боље коришћење потенцијала дигиталних технологија у иновационе сврхе;
- јачања социјалне компоненте спровођењем европског стуба социјалних права у домену запошљавања, образовања, социоекономске укључености и интеграције, становања, социјалне и здравствене заштите, културе, спорта и рекреације, стварања подстицајног окружења за иницијативе и активности младих, и социјалних иновација.

Стратегија поставља приоритете одрживог и интегралног територијалног развоја, доприноси ефикаснијем удруживању извора финансирања и ефективнијем коришћењу финансијских средстава и развијању веза унутар и изван окружења.

Разлози за израду Стратегије развоја урбаног подручја су:

- подстицање одрживог и интегралног развоја урбаног подручја;
- идентификовање кључних потреба развоја урбаног подручја;
- подстицање ефективног коришћења и унапређење управљања урбаним/територијалним капиталом;
- примена ЕУ инструмената управљања развојем, која омогућава успостављање оквира за одрживи и интегрални урбани и територијални развој урбаног подручја повезивањем традиционалног система просторно-урбанистичког планирања, планског система јавних политика, унапређења финансирања урбаног развоја и управљања локалним јавним финансијама;
- побољшање услова за урбани развој у складу са Новом Кохезионом политиком ЕУ, Париским споразумом, Урбаном агендом ЕУ, Новом Лајпцишком повељом о одрживим европским градовима, Зеленим договором за Западни Балкан и другим документима ЕУ;
- имплементација Стратегије одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године: Мера 5.2.3 Примена инструмената Кохезионе политике ЕУ - интегралних територијалних инвестиција (*ITI – Integrated Territorial Investment*), у оквиру Пакета мера 5.2 - Унапређење управљања јавним финансијама за одрживи и интегрални урбани развој, и мера 5.3.3 Локалне стратегије интегралног урбаног развоја у оквиру Пакета мера 5.3 - Интегрално планирање одрживог урбаног развоја у оквиру Стратешког правца Управљање урбаним развојем;
- дефинисање стратешког оквира за пројекте урбаног развоја;
- подстицање управљања развојем на више нивоа и примене различитих управљачких инструмената (колаборативних, командних, хибридних); подстицање приступа са више актера (привреда, образовање, наука, јавни и цивилни сектор); унапређење

међуопштинске сарадње; подстицање партиципативног приступа и укључивања локалних актера; подстицање мешања (енг: *blending*) финансирања урбаног развоја из различитих видова финансирања (домаћих и међународних); јачање транспарентности одлучивања на нивоу урбаног подручја;

- унапређење институционалних и кадровских капацитета и управљачких механизма за спровођење Стратегије.

2.1 ОПИС ИНТЕГРАЛНОГ ПРИСТУПА

Интеграција је један од четири кључна елемента приступа планирању интегралног и одрживог територијалног развоја (ИОТР) тестираног у оквиру програма ЕУ ПРО Плус. Интеграција има две главне димензије: просторну и тематску интеграцију. Просторна димензија интеграције, иако је важна за све типове урбаних подручја, посебно је релевантна за оне који су припремали стратегије интегралних територијалних инвестиција (ИТИ), односно урбана подручја која покривају више од једне ЈЛС.

Тематски аспект интегралног приступа је кључна карактеристика територијалних стратегија који подразумева интегрални приступ међу различитим секторским политикама. Стратегије могу да покривају широк спектар политика, од различитих типова инфраструктуре, до пословне подршке, социјалних мера или инвестиција у животну средину. Инструменти тестирани у ЕУ ПРО Плус програму примењују мултисекторски приступ који превазилази традиционалне секторске политике, при томе, подржавајући предлоге решења, која су заснована на месту (енг. *place-based*) и интегрална, чиме се омогућавају међусобно повезани и међусекторски одговори на урбане изазове.

У оквиру Кохезионе политике ЕУ 2021-27, интегрални приступ је један од четири обавезна елемента територијалних стратегија, с прописима који траже „опис интегралног приступа за решавање препознатих развојних потреба и потенцијала подручја“². Наведени приступ и прописани садржај територијалних стратегија, дефинисани новом легислативом Европске комисије из 2021.године, определили су и правни основ за доношење ове стратегије, а то су чланови 49. и 50. Закона о планском систему³. Наиме, интеграција је кључна димензија Кохезионе политике у ширем смислу, што подразумева не само интеграцију између различитих нивоа управљање (вертикално) и различитих просторних нивоа и области (територијално), већ, што је најважније, и координацију између различитих области политике (хоризонтално).

Међусекторски приступ има за циљ превазилажење „структура силоса“, односно традиционалне поделе функција према секторима или областима политике, која је типично присутна у јавној управи. Постоји и хоризонтална и вертикална димензија међусекторског приступа: хоризонтална се односи на однос између одељења у истој управи (нпр. у ЈЛС), а вертикална се односи на однос између одељења у различитим управама, одељењима државне управе или другим пружаоцима услуга. Према Приручнику о стратегијама одрживог урбаног развоја Заједничког истраживачког центра Европске комисије, међусекторска интеграција може се постићи: 1) обезбеђивањем доследности принципа и циљева креирања политика међу различитим секторима политике у

² Видети члан 29 Уредбе о заједничким одредбама: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1060&from=EN>

³ Закон о планском систему РС ("Сл.гласник Републике Србије" бр. 30/2018) <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-planskom-sistemu-republike-srbije.html>

јавној управи, усклађивањем приоритета и временских оквира; и 2) сарадњом између различитих одељења на свим нивоима, како би се заједнички креирале политике⁴.

Баш као и у кохезионој политици ЕУ, стратегије развијене у контексту ЕУ ПРО Плус су мултисекторске, организоване у оквиру пет циљева који представљају различите тематске области, и стога захтевају међусекторску интеграцију. У пракси, ово може бити подржано јаким структурама за координацију које укључују актере и друге организације у свим фазама, чиме се обезбеђује подршка за спровођење међусекторске стратегије. Пројекти који се подржавају треба да допринесу циљевима стратегије и да буду међусекторски повезани. То захтева адекватне процедуре, као што су подобност пројекта и критеријуми одабира, јер ће они имати велики утицај на то колико ће пројекти бити интегрисани и како ће бити повезани са стратегијом⁵.

2.2 ОПИС УКЉУЧИВАЊА ПАРТНЕРА

У динамичном окружењу одрживог и интегралног урбаног и територијалног развоја, креирање и спровођење ефикасних стратегија је од кључног значаја за обезбеђивање просперитета и одрживости градова и ширих урбаних подручја. Територијална стратегија трасира путању за развој, обухватајући различите секторе као што су: инфраструктура, привреда, животна средина, услуге социјалне заштите и др. Међутим, сложеност савремених изазова захтева колаборативни приступ који превазилази ЈЛС. Укључивање партнера - различитих нивоа управе, непрофитних организација, приватних предузећа, друштвених група, универзитета, института, развојних и истраживачких организација, игра кључну улогу у обликовању и спровођењу успешне територијалне стратегије.

Партнери у територијалној стратегији:

Израда и спровођење територијалне стратегије имају огромну корист јер укључују различита виђења, експертизе и ресурсе које уносе различити партнери. Свеобухватна територијална стратегија укључује следеће врсте партнера:

- Управе: Општински (градски) и републички органи управе су одлучујући партнери због својих регулаторних овлашћења, финансијских ресурса и компетенција за креирање политике. Њихово учешће обезбеђује усклађеност са ширим развојним циљевима и ефикасну координацију напора.
- Непрофитне организације: Организације цивилног друштва често блиско сарађују са заједницама, бавећи се друштвеним и еколошким изазовима. Њихово познавање окружења може помоћи у идентификацији конкретних потреба, места бриге и приоритета локалног становништва.
- Приватна предузећа: Учешће приватног сектора је од виталног значаја за развој инфраструктуре, иновација и привредног раста. Сарадња с предузећима може довести до улагања у некретнине, саобраћај, енергију и технологију, чиме се подстиче напредак у урбаним подручјима.

---

⁴ Fioretti C, Pertoldi M, Busti M and Van Heerden S (2020) Handbook of Sustainable Urban Development Strategies (Приручник о стратегијама одрживог урбаног развоја), <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC118841>

⁵ Pertoldi M, Fioretti C, Guzzo F, Testori G, De Bruijn M, Ferry M, Kah S, Servillo L A and Windisch S (2022) Handbook of Territorial and Local Development Strategies (Приручник о стратегијама одрживог урбаног развоја), <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC130788>

- Академске и истраживачке институције: Универзитети и истраживачке организације доприносе интелектуалном капиталу тако што спроводе студије, анализирају податке и предлажу решења заснована на доказима. Њихово истраживање може водити формулисању стратегије засноване на здравим принципима.
- Групе у заједници и грађани: Локално становништво и организације у заједници обезбеђују да се узму у обзир стварне потребе грађана, чиме се ствара основ да се стратегије развијају на локалном знању. Партиципација локалног становништва подстиче осећај власништва, обезбеђује инклузивност и повећава вероватноћу успешне имплементације стратегија.
- Међународне организације: Сарадња са међународним организацијама и градовима омогућава учење на примерима из најбољих светских пракси, приступ финансијама и размену искустава. Ова партнерства могу олакшати размену знања и прекограничну сарадњу.

Укључивање партнера у територијалне стратегије има неколико предности, оно ће унапредити квалитет израде стратегије и подржати њено делотворно спровођење. Стога су партнерство и партиципација важни предуслови за развијање територијалне стратегије у оквиру кохезионе политике ЕУ. Такође, иницијатива Нови европски Баухаус наглашава додатну вредност комбиновања локалног знања са интердисциплинарним приступом у остваривању креативних решења за друштвене проблеме - решења која су инклузивна, одржива и лепа.

Укључивање партнера у фази израде стратегије помоћи ће у:

- Идентификацији проблема: Партнери доприносе својом стручношћу како би свеобухватно проценили изазове и могућности развоја. Овај заједнички напор обезбеђује "нијансираније" разумевање урбаног подручја.
- Прикупљању и анализи података: Академске и истраживачке институције, заједно с невладиним организацијама, могу помоћи у прикупљању и анализи података како би се идентификовали трендови, недостаци и потенцијална решења.
- Укључивању стејкхолдера: Групе у заједници, невладине организације, управа и јавне организације раде заједно на укључивању грађана - на састанцима, радионицама и у истраживањима. Овај партиципативни приступ гарантује да је стратегија усклађена с потребама оних којима служи.
- Успостављању стратешке визије: Колаборативне радионице које укључују различите актере омогућавају креирање заједничке визије развоја урбаног подручја. Овај процес обезбеђује да стратегија одражава различита виђења.
- Формулисању решења: Црпећи знања из различитих сектора, својим идејама приватна предузећа, невладине организације и академске институције доприносе предлагању иновативних решења.

Подједнако је важно и ангажовање партнера у фази спровођења територијалне стратегије. То често преставља изазов јер је лакше дати мишљење или доставити податке него се упустити у конкретне активности. Уобичајена замка у развоју територијалне стратегије је да се очекују активности од партнера који нису били укључени у развој стратегије и који се не осећају ангажовано. Или обрнуто, партнери који су ангажовали ресурсе и знање у фази израде стратегије касније нису били укључени у реализацију активности, што доводи до разочарења. Територијалне стратегије ЕУ ПРО Плус програма овоме посвећују посебну пажњу.

Улоге које партнери могу играти у спровођењу стратегије су следеће:

- **Подршка путем ресурса:** Партнери играју кључну улогу у обезбеђивању финансијских средстава неопходних за успешно спровођење различитих аспеката стратегије одрживог и интегралног урбаног и територијалног развоја. Национална и локална управа, њихове агенције и предузећа, приватна предузећа и међународне организације издвајају средства која омогућавају реализацију инфраструктурних пројеката, програма у заједници и одрживих иницијатива. Ови ресурси су од виталног значаја за унапређење система саобраћаја, унапређење водовода и канализације, подстицање примене обновљивих извора енергије и привредног раста унутар ширег урбаног подручја.
- **Технологија и иновације:** Партнери, укључујући академске институције и приватна предузећа, у први план постављају своју стручност у технологијама и иновацијама. За суочавање са ургентним изазовима урбаног развоја они предлажу иновативна решења. Примена технологије “паметних градова” омогућава оптимизацију градских услуга, а решења која укључују обновљиву енергију смањују емисије угљеника. Платформе дигиталног управљања и системи за анализу података, на пример ГИС, побољшавају ефикасност деловања. Ова инфузија иновација помаже у стварању одрживог и напредног урбаног подручја.
- **Партиципација заједнице:** Партнери се активно ангажују са локалним заједницама како би обезбедили да стратегија одрживог и интегралног урбаног и територијалног развоја буде прилагођена конкретним потребама и аспирацијама становника. Овај процес партиципације не подстиче само осећај власништва (над процесом и одлукама) и инклузивности, већ помаже и у реализацији циљаних друштвених и еколошких пројеката и унапређује, на пример, еколошку свест, смањење количине отпада или увођење нових зелених површина. Организације цивилног друштва и групе за заговарање могу да сарађују с јавним сектором како би се залагале за промене политика које су у складу са стратегијом одрживог и интегралног урбаног и територијалног развоја, тиме обезбеђујући да су принципи стратегије уграде и у легални оквир.
- **Доношење одлука засновано на подацима:** Академске институције и истраживачке групе доприносе реализацији стратегије прикупљањем, анализом и коришћењем података. Овај приступ, заснован на подацима, усмерава процес доношења одлука и омогућава свим заинтересованим странама да прате напредак, идентификују области где је неопходно унапређење, и доносе одлуке на основу информација. Анализа података пружа увид у делотворност различитих иницијатива, помажући урбанистима/планерима и креаторима политике да стратегије прилагоде и унапреде у реалном времену. Овај аналитички приступ обезбеђује да територијална стратегија остане релевантна и да одговара на потребе урбаног подручја које се мења и еволуира.
- **Развијање капацитета и сарадња:** Партнери сарађују како би развили капацитете међу стејкхолдерима укљученим у имплементацију стратегије. То се одвија кроз програме обуке, радионице и иницијативе за размену знања које за циљ имају унапређење компетенција запослених у јавној управи, локалних лидера у заједници и других кључних учесника. Овај напор на развијању капацитета обезбеђује да су они који су одговорни за спровођење стратегије стекли разумевање, знање и вештине о примени различитих инструмената, неопходних за успешну имплементацију. Штавише, међусекторска сарадња међу партнерима подстиче културу заједничког решавања проблема,

ослањајући се на снаге различитих актера да се суоче са сложеним урбаним изазовима и промовишу инклузивни развој.

Шире урбано подручје је сложени миље који захтева заједнички приступ да би се створила трајна позитивна промена. Укључивање партнера у припрему и реализацију територијалне стратегије обогаћује тај процес различитим виђењима, ресурсима и стручним знањима. Подстицањем успостављања партнерства између управе, непрофитних организација, приватних предузећа, академије и истраживачких институција и различитих група у заједници, урбана подручја у ЕУ ПРО Плус програму имају прилику да развијају и спроводе висококвалитетне територијалне стратегије које ће довести до одрживе и инклузивне трансформације урбаних подручја.

2.3 ПРИСТУП ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ

У изради Стратегије примењени су партиципативни и интегрални приступ уз сагледавање просторне димензије урбаног и територијалног развоја и организацију процеса којом се обезбеђује координација и сарадња.

Стратегија полази од тема садржаних у међународним и националним политикама интегралног и одрживог урбаног и територијалног развоја, које су прилагођене локалном контексту урбаног и територијалног развоја у Републици Србији. То је остварено применом партиципативног приступа кроз јавни дијалог и интер и трансдисциплинарну сарадњу широког круга актера из различитих сектора, професионалних поља и нивоа управе. Примењени партиципативни поступак одликују диверзитет (заступљених институција/учесника, нивоа управе, политика, дисциплина, и др.), интеракција применом метода консултација и активне партиципације и постојање механизма за селекцију (приоритизацију). Сврха је да се:

- идентификују кључне потребе урбаног и територијалног развоја и унапреди коришћење урбаног/територијалног капитала;
- дефинише стратешки оквир (за временски хоризонт до 2034. год., тј. два програмска периода кохезионе политике Европске уније), који је заснован на управљачким инструментима и оријентисан ка ефикасној и ефективној имплементацији;
- омогући отворен и флексибилан приступ темама управљања урбаним и територијалним развојем у локалном контексту имајући у виду административни, правни, институционални оквир, капацитете и др;
- омогући интер и трансдисциплинарна дискусија о пресечним (енг. *cross-cutting*) темама урбаног развоја како би се превазишла ограничења секторског приступа;
- обезбеди учешће заинтересованих актера у решавању кључних проблема и изазова, идентификацији подручја интервенције и приоритизацији пројеката урбаног развоја, као и да се омогући оптимално комбиновање ресурса.

Формулисање Стратегије је спроведено у складу са Законом о родној равноправности ("Службени гласник РС", бр. 52/2021) кроз примену принципа родне перспективе у планирању и доношењу јавних политика у областима планирања, саобраћаја и инфраструктуре (члан 40. Закона). Интеграција родне перспективе у процес израде Стратегија је подржана партиципативним приступом и комуникацијом као инструментима за репрезентацију различитих интереса унутар локалне заједнице који се тичу свакодневног рада, економских навика, друштвене и културне праксе, као и потреба приступа јавним наменама.

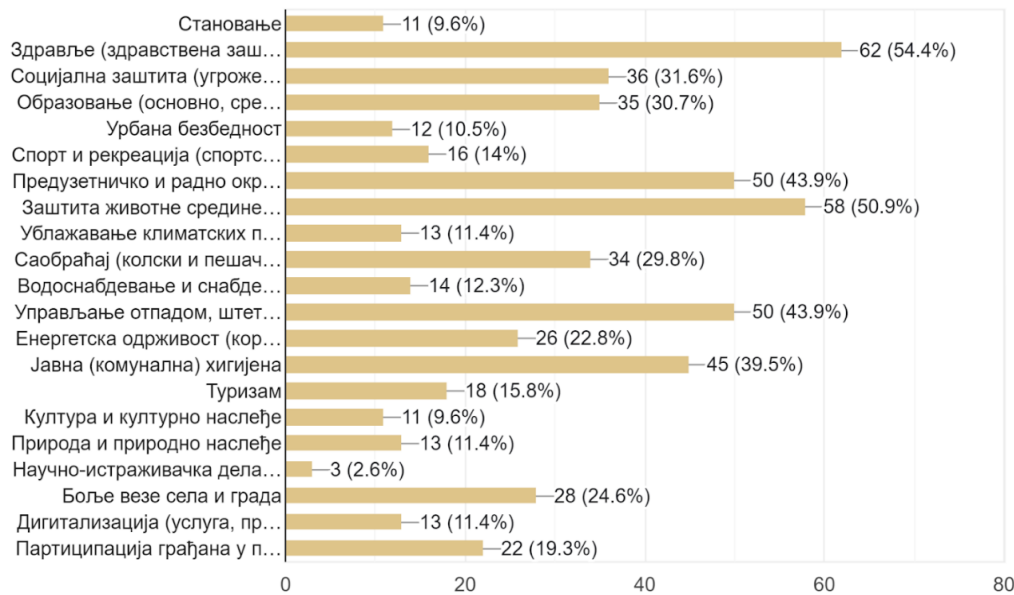

урбани превоз, управљање урбаним развојем). Анализу стања је пратило и онлајн анкетање грађана, чији су резултати посебно приказани на тематским округлим столовима (Прилог 1).

Прилог 1 Резултати анкетања грађана

6. У којим од следећих области Ваша локална управа треба нешто да предузме? (наведите пет)

114 responses

Након овог корака припремљена је прелиминарна SWOT анализа, која је на тематским округлим столовима презентована, дискутована и допуњена. Тематски округли столови су одржани на следеће теме: 1) Економски развој (иновативна, паметна, нискоугљенична и циркуларна економија); 2) Енергија (чиста и праведна), зелена и плава улагања; ублажавање и прилагођавање климатским променама, спречавање и управљање ризицима; 3) Одржива и мултимодална урбана мобилност; 4) Друштвено благостање - запошљавање, образовање, становање, социјална и здравствена заштита, култура, социо-економска укљученост и интеграције, социјалне иновације; 5) Урбана обнова и регенерација (урбане структуре, јавни простори, и др.), развој предела, културног и градитељског наслеђа, природне баштине, одрживог туризма и јачање урбано-руралних веза; и 6) Управљање урбаним и територијалним развојем. Уједно, на тематским округлим столовима су почеле да се евидентирају и прве идеје за пројекте и приоритетна подручја интервенције, за шта је коришћена техника мапирања.

Слика 1: Тематски округли столови – презентација контекстуалне анализе, SWOT, предлози пројекта, Народни музеј Зајечар, 30. и 31. јануар 2023. године

У наредном кораку, након уношења свих коментара учесника и консолидације материјала, припремљена је финална SWOT анализа са проценом потреба, као и предлог циљева и мера, што је дискутовано и верификовано на првој радионици са члановима Савета за развој и Радне групе.

Слика 2: Радионица циљевима и мерама, Скупштина града Зајечара, 3. април 2023. године

Сумирани резултати су приказани на Форуму грађана, који је следио. Том приликом учесници форума су давали предлоге за формулацију визије развоја урбаног подручја, допуне и преформулације мера и циљева. На форуму је дискутован предлог подручја интервенције и дати су додатни предлози идеја за пројекте. Скуп је отворен изложбом дечијих цртежа ученика основних школа на тему "Мој град/територија у будућности", а учесници су оцењивали дечије радове. На крају форума најбољи дечији радови су награђени признањима и пригодним књигама.

Слика 3: Форум грађана – визија, циљевима и мерама, предлози пројеката, изложба дечијих цртежа, Дом културе Котлујевац, Зајечар, 18. мај 2023. године

На наредној радионици о изворима финансирања урбаног и територијалног развоја детаљно су приказани национални и међународни извори финансирања урбаног и територијалног развоја у Србији. Учесници радионице су указали на још неке од националних извора финансирања, и исказали задовољство најновијим прегледом могућности за коришћење различитих фондова, донација, кредита и др. Припремљени материјал у широј верзији достављен је свим локалним и регионалним партнерима ЕУ ПРО Плус програма у свих 99 ЈЛС.

На трећој по реду радионици, представљена су мапирана приоритетна подручја интервенције и консолидовани стратешки пројекти. И овде су након дискусије са локалним партнерима материјали кориговани и допуњени.

Слика 4: Радионица приоритетна подручја интервенције и стратешки пројекти, Скупштина града Зајечара, 19. јули 2023. године

Последња у низу радионица одржана је на тему мониторинга, евалуације, имплементације стратегије и управљачким механизмима. Протекла је уз живу дискусију о неопходном развоју институционалних капацитета и сагледавању могућности за успостављање јединице за координацију пројеката.

Припремљени материјал Нацрта стратегије представљен је на јавној расправи, која се одвијала у форми презентације и дискусије, и достављања сугестија и примедби од стране јавности. Након кориговања Нацрта стратегије у односу на достављене сугестије и примедбе, материјал је упућен скупштини на усвајање.

Слика 5: Јавна презентација, Скупштина града Зајечара, 9. новембар 2023. године

По усвајању, град и стручне институције на пољу урбаног и територијалног развоја чека важан задатак имплементације Стратегије. Слично међународним искуствима, и ова Стратегија развоја урбаног подручја тежи успостављању ефективнијег и ефикаснијег финансирања урбаног и територијалног развоја.

3 ОПИС ТЕРИТОРИЈЕ

Урбана подручја у Републици Србији дефинисана су кроз систем урбаних центара у Нацрту просторног плана Републике Србије од 2021. до 2035. године и извештају о стратешкој процени утицаја просторног плана Републике Србије од 2021. до 2035. године на животну средину. Градови - центри урбаних подручја који могу успоставити урбана подручја за потребе тестирања примене механизма интегралних територијалних инвестиција (ИТИ) дефинисани су Смерницама за подносиоце пријава у оквиру Јавног позива за подношење пријава за израду територијалних стратегија у оквиру ЕУ ПРО Плус програма кроз два сета критеријума:

Основни критеријуми

а) Да су јединице локалне самоуправе (ЈЛС) класификоване као урбано подручје - центар интеграције више од 100.000 становника, или урбано подручје - центар интеграције више од 40,000 становника као што је дефинисано у систему урбаних центара у Нацрту просторног плана Републике Србије од 2021. до 2035. године и извештају о стратешкој процени утицаја просторног плана Републике Србије од 2021. до 2035. године на животну средину и у случају шире територије,

и додатно у случају шире територије:

б) Испуњавају услов просторног континуитета територије,

в) Обезбеђују партнерство са најмање три (3) ЈЛС што је потврђено потписивањем изјаве о партнерству за аплицирање и партнерског споразума између ЈЛС, и

г) Обезбеђују партнерство са Регионалном развојном агенцијом (РРА) која обухвата територију о којој је реч.

Додатни критеријуми

а) Капацитети подносиоца пријаве да примењује инструменте територијалног развоја:

1) Постојање интерних институционалних капацитета односно капацитета за урбанистичко планирање у оквиру одељења, завода или јавног предузећа ЈЛС; локалних канцеларија за економски развој или других сличних капацитета; одељења/институције за социјална и питања заштите животне средине, итд.

2) Искуство у сличним акцијама – у спровођењу партиципативних процеса, примени нових метода и иновативних приступа у урбаном развоју и повезаним пројектима које је финансирала ЕУ

б) Друштвено-економске и просторне карактеристике:

1) У случају уже територије: индустријско/пословне и комерцијалне зоне и браунфилд локације: бесправно изграђене и неразвијене периферне градске зоне (подручја неконтролисаног ширења урбаних насеља) и деградација руралног подручја; угрожене урбане структуре и централне градске зоне; делови урбаних насеља са концентрацијом социјалних проблема – социјално укључивање и смањење сиромаштва; насеља или делови насеља изложени проблемима заштите животне средине и климатским променама; просторне целине са културним и градитељским наслеђем, важним обележјима културног и историјског развоја урбаног насеља/групације урбаних насеља.

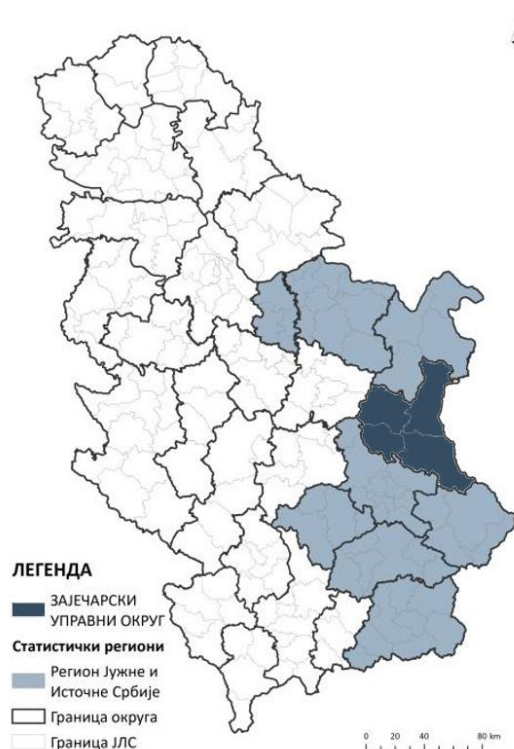
2) У случају шире територије: заједничке карактеристике – важни инфраструктурни коридори, географија, морфологија, индустријски капацитети; ендегени потенцијал; заједничке потребе, проблеми и изазови и заједнички развојни планови и иницијативе.

в) Искуство у партнерствима (у случају шире територије)

1) Релевантна партнерства успостављена ради спровођења сличних или повезаних иницијатива у претходном периоду а која могу представљати темеље за успостављање управљачких механизма који ће обезбедити спровођење територијалне стратегије.

4 ТЕРИТОРИЈАЛНИ КОНТЕКСТ

У физичко-географском погледу Зајечарска област, тј. Урбано подручје Зајечара обухвата већи део басена Тимока, зону његовог брдско-планинског залеђа и горњи и средњи део слива Сокобањске Моравице. Смештено је између Борске области на северу, Републике Бугарске на истоку, Нишке и Пиротске области на југу и Поморавске области на западу (Графички приказ 2). Овај простор одликује се великом висинском амплитудом, односно простире се у висинским зонама од 108 мпн (излаз Великог Тимока са територије ЈЛС Зајечар) до 2070 мпн (Књажевачки део Старе планине).

Графички приказ 2: Положај Урбаног подручја (извор просторних података: Републички геодетски завод, ГеоСрбија, 2023)

Посматрано подручје административно припада Централној Србији, односно Источној и Јужној Србији (NUTS 2 регион). Урбано насеље Зајечар представља географски, административни, привредни, политички и културни центар Зајечарске области. Функционално-хијерархијска структура центара дефинисана важећим Просторним планом Републике Србије⁶ одређује Зајечар као центар регионалног значаја, са функционалним урбаним подручјем регионалног значаја, које обухвата читаву територију ЈЛС. Према Нацрту Просторног плана Републике Србије од 2021. до 2035. године⁷ сврстано је у урбано подручје са утицајном зоном са више од 40.000 становника. Мрежа урбаних насеља у источној Србији указује на приоритетну улогу Зајечара и Бора, али и на могућу већу улогу Неготина, Кладова, Мајданпека или Књажевца у случају њихове јасније привредне оријентације усмерене ка модернијим облицима одрживе индустријске производње, туризму и другим компатибилним активностима. Функционално умрежавање ових урбаних центара у развојне регионе, ради веће могућности остварења регионалних пројеката

⁶ Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. године (Службени гласник РС, бр. 88/2010)

⁷ Нацрт Просторног плана Републике Србије од 2021. до 2035. године (2021)

треба да привуче људе и средства у овај део Републике Србије богат ресурсима и културним и биолошким диверзитетом.

У економско-географском смислу има релативно неповољан положај, односно одликује се знатном удаљеношћу од већих центара у нашој земљи. Подразумева се директна упућеност на само урбано насеље Зајечар, које је од Београда удаљено 251 km, од Ниша, као најближег популационо већег града од Зајечара 99 km, од Параћина, као најближег центра у долини Велике Мораве 90 km. Погранични положај ка Бугарском (близина граничног прелаза Вршка Чука), као и близина тромеђе Бугарске, Румуније (обе земље су чланице ЕУ) и Србије значајне су компоненте положаја посматраног подручја. Државни путеви IБ реда и деонице једноколосечних пруга чине основу саобраћајно-географског положаја и са регионалног аспекта чине га повољним (Графички приказ 3).

Графички приказ 3: Саобраћајна повезаност Урбаног подручја (извор просторних података: Карта државних путева, ЈП „Путеви Србије“, 2022; Регистар просторних јединица)

Природне карактеристике Урбаног подручја су веома специфичне и опредељују положај насеља, структуру делатности, али и доступност блиским или даљим центрима развоја. Између планина формирана је мрежа речних долина са сталним водотоцима, док су стране речних долина и планинске падине дисециране сплетом плићких долињских облика (јаруга, вододерина и др.) који су створени радом повремених или периодичних водотока. Веће реке (Велики, Бели и Црни Тимок) имају пространа долињска дна са алувијалним равнима које достижу ширину преко 1.000m, осим на деоницама клисурастих сужења тих долина (Јабланичка клисура и клисура Баба Јона у долини Црног Тимока, Вратарничка клисура Белог Тимока, клисура Великог Тимока низводно од Зајечара). Од посебног значаја је карстни комплекс морфо-хидролошких појава заступљен на Кучају, Ртњу и Тупијници. Специфичан постанак и сложени геолошки састав овог простора условио је и постојање значајних хидрогеолошких својстава на територији Урбаног подручја. Степен уређености и искоришћености капацитета термоминералних извора креће се у широком опсегу. Од високог степена уређености, искоришћености и туристичке валоризације

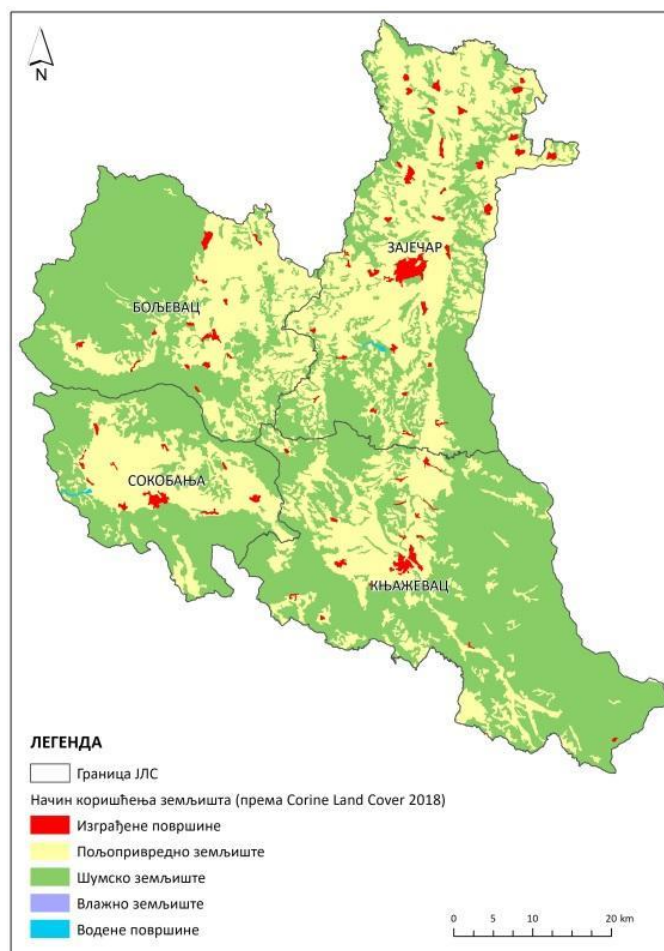
(Сокобања и делимично Гамзиградска бања којима су уредбама Владе Републике Србије признати званични статуси бањских места) до готово потпуно запуштених (Николичевски извор). Хидролошке појаве од значаја за привреду, али и стање животне средине свакако представљају четири вештачке акумулације (Рготско језеро, Грлишко језеро, Совинско језеро – Совинац, Бованско језеро, као и планирана акумулација Боговина) и ток Беле реке (са Борском реком као једном од река - саставница).

Специфичности климе Урбаног подручја су веома видљиве. Овде се издвајају два климатска рејона: крајински рејон, који обухвата Тимочки басен и Неготинску крајину и који се одликује највећом континенталношћу климата у Србији. У њему су најизразитије просечне годишње амплитуде и највеће честине антициклонских временских ситуација, поготово у зимским месецима. Зато је зими у њему хладније, а дужина трајања снежног покривача већа него у осталим равничарским (долинским и котлинским) деловима Србије; и сокобањско-књажевачки климатски рејон који обухвата Сокобањску, Сврљишку и Књажевачку котлину. Он представља зону умерено континенталне климе са топлијим летима и блажим зимама, као и мањом количином падавина у односу на поднебља карпатског и старопланинског климатског рејона. У последњој деценији клима се знатно изменила. Присутне су њене варијације које указују да више нема прецизног временског периода у којем траје зима или лето, као што је то било раније. Сада су летњи месеци изузетно жарки са дневним температурама које достижу и до 40°C, док су ноћи у просеку свеже. По тој разлици дневне и ноћне температуре у току лета, сувим и жарким летима, клима у овом крају све више поприма обележја пустињске климе. Зиме су благе и са мало падавина, али у појединим периодима температура силази и преко 15°C испод нуле. На Урбаном подручју дувају ветрови слични кошави, најчешће североисточни, док повремено дувају ветрови са правца Карпата и Старе планине. Ветрови су најчешћи у пролеће и јесен. Град се јавља ретко. Током године укупне падавине у просеку износе 560 mm.

Веће котлине (Зајечарска, Књажевачка, Сокобањска итд.) и долине највећих водотокова (систем Тимока и Сокобањска Моравица) покривене су плодним земљиштем акумулативног порекла, и управо ту су се формирали повољни услови за развој различитих грана пољопривреде, што је у знатној мери и остварено. Шумско земљиште у највећој мери окружује пољопривредне делове на територији ове области, односно најзаступљеније је у ободним деловима (на већим надморским висинама) јединица локалних самоуправа. У одређеној мери могу се и препознати делови јужног Кучаја (западни део ЈЛС Бољевац), Ртањ и Тупижница (централни делови Урбаног подручја), као и крајњи северни део венца Старе Планине (југоисток ЈЛС Зајечар и исток ЈЛС Књажевац).

На територији Урбаног подручја постоји 173 насеља (Бољевац 20, Зајечар 42, Књажевац 86, Сокобања 21). По попису 2011. степен урбанизације Урбаног подручја у целини бележи раст (56,3 %) углавном захваљујући смањењу укупног броја становника (у међупописном периоду 2001-2011). Број патуљастих насеља бележи нагли раст (чак 20 нових патуљастих насеља, укупно 51 патуљасто насеље или готово трећина укупног броја насеља која концентришу свега 2,1 % укупног становништва), уз чињеницу да се готово сва налазе на територији ЈЛС општине Књажевац. Категорији врло великих села према подацима Пописа становништва спроведеног 2011. године не припада ниједно насеље Урбаног подручја. Велика сеоска насеља по подацима пописа 2011. налазе се само на територији ЈЛС Зајечар, у непосредној околини урбаног насеља (Велики Извор и Грљан). Сва насеља осим центара ЈЛС су фактички сеоска, у званичној статистици сврстана под остала. Сеоска насеља настала су спонтано (слободно, без административног и

планског утицаја) на теренима различите топографије, и у зависности од тога формирала су и различите морфолошке типове разбијених и збијених насеља. Подаци из 2002. године указују на релативно интензиван процес функционалне трансформације већег броја сеоских насеља. Ова насеља у највећој мери ипак су концентрисана у централним деловима ЈЛС (у околини центара ЈЛС), као и дуж главних саобраћајница, што указује на њихов велики развојни значај. Насеља крајњег западног и југоисточног дела Урбаног подручја остају у највећој мери искључена из овог процеса, као и средишњи простор који се поклапа са масивом планине Тупижнице и њеним падинама. Функционална трансформација у већини насеља се не одвија „на правила начин“, односно стварним преласком одређеног броја становника из примарних у секундарне или терцијарно-квартарне делатности. Подаци пописа спроведеног 2011. године указују у великој мери на супротан тренд, односно трансформацију великог броја насеља ка аграрном типу или неком од његових подтипова.

Графички приказ 4 Намена земљишта (извор просторних података: Copernicus Land Monitoring Service, 2022; Републички геодетски завод, 2020)

Просечна површина пољопривредног земљишта по пољопривредном газдинству на Урбаном подручју мања је за 0,37 хектара од вредности републичког просека, док највећи број домаћинстава поседује између 2 и 5 хектара пољопривредног земљишта. ЈЛС Бољевац и Сокобања у позитивном смислу одступају од просека Урбаног подручја и Републике, јер највећи број пољопривредних домаћинстава поседује између 5 и 10 хектара пољопривредног земљишта. Просечна површина земљишта по пољопривредном газдинству ЈЛС Зајечар износи приближно 5 хектара. Најуситњенији посед заступљен је на територији ЈЛС Књажевац, за готово

два хектара мањом од републичког просека. Укупне површине под ораницама и баштама су 61,17 % на Урбаном подручју. Нешто преко половине површине ораница и башти на територији ЈЛС Бољевац налази се под различитим врстама житарица (51,86 %), док предњачи ЈЛС Књажевац са 64,91%. Удео површина под воћњацима у укупној површини пољопривредног земљишта Урбаног подручја (4,26 %) незнатно је мањи од републичког просека (4,75%). На територији ЈЛС Бољевац овај удео износи свега 1,99 %, док на територији ЈЛС Зајечар и Сокобања износи 3,2 %, односно 3,06 %. У односу на Републику (0,64 %) овај удео је на Урбаном подручју готово дупло већи (1,17%). Виноградарство је великим делом концентрисана у источним деловима Урбаног подручја (долине Белог и Великог Тимока). Са 0,3 %, односно 0,36 % ЈЛС Бољевац и Сокобања налазе се далеко испод републичког просека и просека Урбаног подручја. С друге стране, овај удео на територији ЈЛС Зајечар износи 1,5 %, а у ЈЛС Књажевац (која се налази на римском винском путу) овај удео износи чак 2,3 % (Графички приказ 4).

Привреду Урбаног подручја оптерећују бројни проблеми који су последица процеса транзицијске рецесије и промена у ширем окружењу, и који се одражавају на поларизацију и концентрацију процеса развоја. Кључни проблеми проистекли су из недовољно конкурентне привреде, нетрансформисане постојеће привредне структуре, спорости транзицијског процеса у приватизацији, реструктурирању и реорганизацији државних предузећа. Посебно су изражени следећи проблеми: релативно низак ниво укупне привредне активности; успоравање привредног раста; знатне унутаррегионалне просторне неравномерности у нивоу развијености и размештају привредних капацитета; низак ниво инвестиција; висок степен незапослености (33,1 %) и социјалних тензија; низак образовни ниво, низак ниво конкурентности привреде; заостајање у примени фактора техничког прогреса (иновација, know-how, нових технологија); неефикасност коришћења материјалних инпута (сировина, енергената, технолошке воде, грађевинског земљишта, и сл.) и др. У кључне проблеме привредног развоја могу се сврстати и екстремна депопулација, дисбаланс између старосне, миграционе, квалификационе, образовне и структуре радно-способног становништва, као и проблеми недовољне инфраструктурне опремљености привредних локација и простора и друго.

5 КОНТЕКСТУАЛНА АНАЛИЗА

5.1 ДРУШТВО

5.1.1 Демографија

Према подацима из пописа обављеног 2022. године, на територији Урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, Бољевац и Сокобања (у даљем тексту: Урбано подручје) живи укупно 97.748 становника, од тога у Зајечару живи 48.621 становника, у Књажевцу 25.429, у Бољевцу 10.373 и у Сокобањи 13.325 становника. Посматрајући податке из пописа из 2011. године, када је на Урбаном подручју живело 119.967 становника, евидентан је пад броја од чак 18.52 % за протеклих 11 година. Најизраженији пад броја становника је у Бољевцу у износу од 20,17% (2011. год - 12.994 становника), затим Књажевцу, где је пад 19.24% (2011. године - 31.491 становника), Зајечару пад 18,23% (2011. године - 59.461 становника) и Сокобањи где је пад 16,83% (2011. године - 16.021 становника). По питању етничког састава на Урбаном подручју, према Попису из 2011. године највише је било Срба 87,72%, затим Влаха, 5.21 %, Рома, 1,7% и осталих 4.73%.

На смањење броја становништва утиче наталитет, негативни природни прираштај, као и изражена миграција становништва. Према процени за 2021. годину, на Урбаном подручју стопа живорођених износи 6, стопа умрлих 29, док је стопа природног прираштаја -23. Миграција становништва на целом Урбаном подручју, а посебно у ЈЛС Зајечар је веома изражена. Разлози за одласком становништва су углавном економске природе. Део становништва чини емигрирану радну снагу на привременом раду у иностранству (тзв. економска емиграција), поред које је, на жалост, присутно и трајно исељавање у друге крајеве државе, нарочито веће урбане центре Београд, Ниш и Нови Сад. Постоји још једна димензија мигрирања – из села у град, које траје дуги низ година. Резултат оваквих мигрирања су опустела и остарела сеоска домаћинства, чак и у селима која имају изванредан положај и добре предуслове за развој. У 2021. години, процењен број досељеног становништва износи 1.685, док број одсељених износи 1.753.

Површина Урбаног подручја износи 3.624 км², са укупно 175 насеља, док је просечна густина насељености 28 ст/км². Међутим, изразита је разлика у проценту насељености урбаних и руралних подручја у Зајечару, Књажевцу и Бољевцу. У урбаном насељу Зајечару је настањено 64.1% од укупног броја становника, у селима тај проценат износи свега 35.81 %. Густина насељености у урбаном насељу Зајечару износи чак 393 ст/км², док је у селима свега 22 ст/км². Са друге стране 45,3% свих становника ЈЛС Сокобања живи у урбаном насељу, док у 24 села живи преосталих 54,7% укупног становништва. Просечна густина насељености у ЈЛС Сокобањи износи 35,4 ст/км². Укупан број домаћинстава према попису из 2022. године на Урбаном подручју износи 37.922, од чега је у ЈЛС Зајечар 18.789, Бољевац 4.229, Сокобања 5.209, и Књажевац 9.695 домаћинстава.

У старосној структури становништва од 18-64 година преовладава радно способно становништво са 57%. Забрињава учешће од чак 29% становништва са преко 65 година и дупло мањи број, само 14% становништва до 17 година старости. Старосна структура становништва је посебно лоша у сеоским срединама, у којима је изразито изражен процес старења села. Поједина, удаљена, планинска села су на путу изумирања, а у појединим селима више нема становника. Постојећи социјални показатељи су, такође, негативни и указују да је највећи број домаћинстава са два члана (26%) у градским/урбаним насељима, односно 29% у сеоским, са три члана домаћинства

29% у урбаним и 15% у сеоским, а посебно забрињава број једночланих домаћинстава којих је у урбаним насељима 21% а у сеоским чак 28%. Највећи број породица имају једно дете, укупно 59.5% од укупног броја, док је број породица са двоје деце 35,7%. Број закључених бракова у 2021. години износи 373, а посебно забрињава број разведених бракова који је готово упола мањи и износи 152.

5.1.2 Социјално укључивање и социјална заштита

Просечна зарада становника

Просечна зарада запослених без пореза и доприноса на Урбаном подручју у 2021. години износила је 54.258 РСД, што је око 82% у односу на републички просек, који је износио 65.864 РСД, иако се бележи константно повећање зарада у задње три године: 2019. године - 45.971 РСД, 2020. године - 50.255 РСД. Посебно је изражена разлика у зарадама између урбаних насеља где су веће зараде и сеоских насеља у којима су зараде знатно мање. Такође су приметне разлике у зарадама између ЈЛС на Урбаном подручју. Највећа просечна зарада је у Зајечару и износи 56.615 РСД, затим у Бољевцу 55.670 РСД, Сокобањи 52.990 РСД, а најмања просечна зарада је у Књажевцу и износи 49.462 РСД.

Услуге социјалне помоћи

Услуге социјалне помоћи које се пружају корисницима су разноврсне, али нису истоветне на целокупном Урбаном подручју. Највише се пружају услуге помоћи у кући, остваривања права на материјалну подршку, остваривања права на услуге социјалне заштите и друга права. Поред ових услуга које пружа Центар за социјални рад, корисницима се обезбеђују и друге врсте помоћи и подршке преко Народне кухиње, Црвеног крста и невладиног сектора. У 2020. години укупни расходи корисника буџетских средстава за социјалну заштиту на Урбаном подручју износили су 611.025.000 РСД, односно 5% од укупног буџета, што по становнику износи 5.855 РСД. Износ по становнику је мањи од републичког просека, који износи 6.238 РСД. Укупан број корисника социјалне заштите на евиденцији Центра за социјални рад у 2021. години износи 11.641, од чега су жене више заступљене од мушкараца, 5.868 жена и 5.773 мушкараца. Удео корисника социјалне заштите у укупној популацији износи 11,4% и већи је у односу на републички просек који износи 10%.

Највећи број услуга са највећим бројем корисника обавља се у ЈЛС Зајечар, где се највећа буџетска средства издвајају за помоћ у кући, становање у заштићеним условима и клуб за стара лица. Потреба становника ЈЛС Зајечар за услуге социјалне заштите одгледа се у: проширењу Службе за пружање услуга помоћ у кући за одрасла и старија лица, посебно на селу; повећаном броју захтева за остваривање права на услугу помоћи у кући; Саветовалиште за брак и породицу - пријемној канцеларији ЦСР Зајечар се свакодневно обраћају лица која се интересују за саветовалиште за брак који не функционише преко 20 година; Саветовалиште за жртве насиља - на основу броја пријава за насиље у породици (деца, одрасла и старија лица) који је заведен за текућу и претходну годину, учачава се повећање од преко 60 %; Дом за стара лица; Услуга лични пратилац детета (у фази добијања лиценце); Услуга персонални асистент; Проширење капацитета услуге Дневни боравак за децу и младе ометене у развоју. Најбитније услуге за ЈЛС Књажевац са највећим бројем корисника су Помоћ у кући за старе и особе са инвалидитетом и Помоћ у кући за децу са сметњама у развоју. Обе услуге се пружају у урбаном насељу и селима. Поред ових услуга, спроводе се и друге мере попут бесплатног јавног превоза на територији ЈЛС, бесплатне ужине за ученике, бесплатна припремна настава за упис у средње школе. У ЈЛС

Бољевац је укупно 1.430 корисника социјалне заштите са уделом расхода за социјалну заштиту од 5% односно 23.5 милиона РСД. У ЈЛС Сокобања је потребно унапредити квалитет услуга и обезбедити да се услуге пружају у складу са стандардима. У 2020. г. укупан број корисника социјалне заштите на евиденцији Центра за социјални рад био је 3.097, што чини 22,5% од укупне популације. Поред постојећих услуга, евидентна је потреба за увођењем нових услуга: Саветовалишта за младе, Прихватилиште до 30 дана за особе које су у стању социјалне потребе, Дневни боравак за особе за сметњама у развоју и Породично саветовалиште.

Угрожене зоне, безбедност

На Урбаном подручју не могу посебно да се издвоје простори који су небезбедни, односно у којима се одређене групе становништва не осећају добродошле. Не постоје подаци који указују на повезаност стопе криминала са другим друштвеним аспектима - етничка припадност, миграције, сиромаштво, социјална искљученост и сл. У ЈЛС Сокобања, у 2021. години број малолетних учиниоца кривичних дела којима су изречене кривичне санкције према месту извршења износио је 1, број правоснажно осуђених пунолетних лица према месту извршења износио је 98, док је број правоснажно осуђених пунолетних лица за крађу према месту извршења кривичног дела износио 20.

5.1.3 Становање

Стамбена понуда

Укупан број станова који су пописани у 2022. г. на Урбаном подручју износи 68.408, од чега је у ЈЛС: Зајечару 29.198 станова, Књажевцу 18.310, Бољевцу 8.625 и Сокобањи 12.275 станова.

На територији ЈЛС Зајечар у сеоским насељима има вишка стамбеног простора, а према искуству после неколико спроведених конкурса за куповину кућа на селу, куће немају решене имовинско-правне односе и статусе у Катастру непокретности. Нема субстандардних насеља. За ЈЛС Зајечар се може констатовати да генерално има вишка стамбених објеката у односу на број становника. Последњи друштвени станови су изграђени почетком 2000-тих док је још постојао фонд стамбене изградње. И поред раста цена и масовне градње на тржишту, у урбаном насељу Зајечар је већа потражња за некретнинама. У 2020. години изграђено је 49 станова у приватној својини, са укупном површином 3557 м². У урбаном насељу Зајечар постоји опредељена парцела за станове за припаднике служби безбедности на Вањином јазу. Тренд изградње појединачних стамбених објеката, зграда са малим бројем станова, приватних инвеститора, за тржиште присутан је на територији ЈЛС. Према попису из 2011. године, укупна површина настањених станова је била 1.503.413 м² у односу на број становника 2011. године (59.230), просек стамбеног простора по становнику је износио 25,4 м². Просечна површина станова у ЈЛС Зајечар износи 51 м². Не постоје прецизни па ни приближни подаци о броју социјалних односно друштвених станова. Многи станови који су давно откупљени и у приватном су власништву се у Катастру непокретности још увек воде као друштвени, јер власници нису спровели поступак промене власништва.

У ЈЛС Књажевац вишак стамбеног простора се јавља у сеоским насељима. Субстандардна насеља у ЈЛС су два ромска насеља у Књажевцу и Минићеву. Тренд изградње за потребе смештаја туриста присутан је у насељима од Калне до Бабиног Зуба, због евидентног развоја туризма на Старој планини.

Понуде за продају некретнина су у ЈЛС Бољевац ретке, а потражња је порасла. Нема станова за продају нити има изградње нових станова. Постоје три зоне која су субстандардна насеља: Гај, Боговина и Луково. У надлежности ЈЛС постоје социјални станови, тренутно је само једно лице смештено у социјални стамбени објекат.

Понуда и потражња за кућама и становима је последњих година значајно интензивирана у урбаном насељу Сокобања, пре свега изградња станова / апартмана за даљу продају. Највећи део тих станова је у ван туристичке сезоне празан. Број изграђених станова на подручју ЈЛС Сокобања се у последњих пет година повећавао, од 40 станова, колико је изграђено 2016. године, до 108 станова, колико је изграђено 2020. године. У ЈЛС постоје 3 стана који се воде као социјални станови. Удео у укупном стамбеном фонду је статистички потпуно занемарљив.

Цена стамбеног простора

По подацима за прво полугодиште 2022. године, просечна цена стана по квадратном метру на републичком нивоу износила је 200.989 РСД, док је просечна цена на Урбаном подручју знатно мања. У ЈЛС Зајечар је у истом периоду просечна цена износила 74.227 РСД по м², што представља повећање у односу на полугодиште II 2021. године, у Бољевцу је била 75.458 РСД, а највећа цене стамбеног простора била је у Сокобањи и износила је 115.541 РСД по м². По сазнању просечна цена квадратног метра стана у ЈЛС Књажевац износи од 300 до 500€/м². Иако је цена ниска, није приуштива за становништво.

Нелегална градња

Број нелегано изграђених објеката на Урбаном подручју је прилично велики, износи око 35.000. На подручју ЈЛС Зајечар покренуто око 22.000 предмета за озакоњење, врло често по два и више објеката на истој парцели. Тренд нелегалне изградње је у опадању јер се истовремено врши и озакоњење објеката. У ЈЛС Књажевац је до сада покренут поступак озакоњења за око 9.000 власника нелегално изграђених објеката, који имају један или више објеката за озакоњење. У ЈЛС Бољевац је евидентирано 1.100 нелегалних објеката, од тога до сада легализовано око 473 објеката. Број нелегалних објеката у ЈЛС Сокобања према поднетим захтевима за легализацију износи 2.460. Захтеви за легализацију односе се и на делове објеката и на помоћне објекте.

5.1.4 Објекти друштвеног стандарда

Социјална инфраструктура

Од установа социјалне заштите, у урбаном насељу Зајечар су: Дневни центар за децу и омладину ометену у развоју „Облутак“ (финансира се из буџета и станове за социјално угрожена лица у оквиру услуге „становане у заштићеним условима“), Црвени крст Зајечар, Народна кухиња, и више од 10 организација цивилног друштва, односно удружења грађана која у својим програмима спроводе неки сегмент социјалне заштите. У урбаном насељу је изражен недостатак места у вртићима, тренутно је 110 деце на листи чекања.

У урбаном насељу Књажевац постоје четири установе социјалне заштите: Центар за социјални рад „Др Михајло Ступар“, Геронтолошки центар, приватни Дом за старе „Вила Катарина“ и Завод за васпитање деце и омладине. За превоз корисника услуга који живе на селу обезбеђен је бесплатни приградски и градски јавни превоз.

У урбаном насељу Бољевац недостаје дневни боравак за старе и дом за ученике, не постоји приватни сектор у општини који се бави пружањем оваквих услуга.

Поред Центра за социјални рад од објеката социјалне заштите у урбаном насељу Сокобања постоји и Прихватилиште до 30 дана за особе које су у стању социјалне потребе и Дневни боравак за особе за сметњама у развоју. Приватни сектор за сада не задовољава потребе у овом делу.

Здравствена инфраструктура

Друштвена брига за здравље становништва на нивоу Урбаном подручју спроводи се у складу са националним политикама и програмима здравствене заштите и јавног здравља. У Зајечару се налази Завод за јавно здравље Тимок за Зајечарски и Борски округ, који је модернизован отварањем ПЦР лабораторије.

Здравствена заштита организована је на два нивоа, примарном и секундарном, који су међусобно повезани и сарађују у пружању здравствене заштите грађанима. Укупан број лекара на Урбаном подручју износи 350, односно 3,4 лекара на 1.000 становника, што је више од републичког просека који износи 3,0 лекара на 1.000 становника.

У ЈЛС Зајечар нема недостатака примарне и секундарне здравствене инфраструктуре. Постоји Здравствени центар са домом здравља, болницом и сеоским амбулантама које су у лошем стању и без сталних лекара, као и значајан број приватних стоматолошких и лекарских ординација и лабораторија (27) и апотека у урбаном насељу. Потребна је реконструкција објеката здравствене заштите у смислу енергетске санације. Израђена је пројектна документација за геронтолошки центар у склопу здравственог центра у Зајечару. У току је израда пројектне документације за доградњу и реконструкцију објекта здравствене амбуланте Котлујевац у Зајечару и пројектне документације за изградњу комплекса Здравственог центра у Зајечару. Превоз из села до места у којима има амбуланти и Здравственог центра обезбеђен је бесплатним приградским и градским јавним превозом. Специјализованог превоза има за потребе дијализе. Одлив лекарског кадра, лоша путна инфраструктура до сеоских насеља и недовољан возни парк Дома здравља отежавају пружање превентивне здравствене заштите и помоћи у кући за стара лица и лица са инвалидитетом на сеоском подручју.

У ЈЛС Књажевац примарну здравствену заштиту организује и спроводи Дом здравља, док се секундарна здравствена заштита реализује у Општој болници, који заједно чине Здравствени центар Књажевац. Дом здравља Књажевац у свом саставу има и 2 амбуланти у сеоским месним заједницама (Минићево и Кална). У Књажевцу раде две поликлинике у приватном власништву и у плану је отварање још једне поликлинике, као и 5 стоматолошких ординација. Превоз из села до места у којима има амбуланти и Здравственог центра обезбеђен је бесплатним приградским и градским јавним превозом. Специјализованог превоза нема.

У ЈЛС Бољевац у готово свим месним заједницама недостају садржаји примарне здравствене заштите. ЈЛС организује сопственим средствима у неколико насеља пружање примарне здравствене заштите. Нема приватног сектора који пружа услуге здравствене заштите.

У урбаном насељу Сокобања постоје укупно 3 здравствене установе, и то Дом здравља, Специјална болнице за плућне болести „Озрен“ и Специјална болница „Сокобања“. Поред тога постоје још 2 сеоске амбуланти. Постоји потреба за реконструкцијом објеката и додатним опремањем. На територији ЈЛС постоји организован бесплатни превоз за све категорије становништва у складу са Уговором о концесији.

Образовна инфраструктура

Број установа предшколског образовања на Урбаном подручју у 2021. години износи 4, са укупно 36 објеката. Обухват деце узраста 0–3 године предшколским васпитањем и образовањем износи 31,4 %, што је нешто мање од републичког просека (34,3%), док обухват деце узраста од 3 године до поласка у ППП износи 60,3 %, што је мање у односу на републички просек (65,8%). Од укупно 2.300 примљене деце, 2131 су из урбаних насеља, док је само 169 из осталих насеља.

Основних (матичних) школа на Урбаном подручју има 18, од којих је 10 у урбаним насељима, а 8 у осталим насељима, са укупно 64 подручна одељења. Нето стопа обухвата основним образовањем износи 91,6 %, што је ниже у односу на републички просек који износи 93,7%. Средњих школа има укупно 8, при чему је стопа завршавања средње школе 84,8%, што је нешто мање у односу на републички просек, који износи 86%.

У Зајечару се предшколско образовање организује и спроводи у Установи за децу "Ђулићи". Ова установа своју делатност проводи реализацијом програма васпитно образовног, превентивно здравственог и социјалног рада са децом предшколског узраста. Располаже са седам наменски изграђених објеката, дисперзираних у граду и селима Грљан и Велики Извор. Деца која похађају основну школу, овај вид образовања стичу у 40 школских објеката, односно 11 основних школа и 23 подручних одељења (која су у саставу тих школа). У урбаном насељу ради пет осмогодишњих школа, специјална школа за основно и средње образовање и школа за основно музичко образовање, док се преостале осмогодишње школе налазе у сеоским насељима. За потребе средњошколског образовања формиране су четири средње школе: Гимназија, Економско трговинска школа, Медицинска школа и Техничка школа. Постоји потреба за отварањем нових програма дуалног образовања у туризму и привреди. За потребе високог образовања у Зајечару од 1997. године постоји Факултет за менаџмент. У току је израда пројекте документације за поступак озакоњења објекта Средњошколског центра у Зајечару, пројектне документације за реконструкцију објекта Средњошколског центра и пројектне документације за доградњу појединих објекта Средњошколског центра. Постоји потреба за новим високообразовним установама и научним базама факултета.

У Књажевцу су све зграде основних (5) и средњих (2) школа реконструисане и опремљене. Нема приватних школа, нема високо образовних институција. Предшколско васпитање и образовање на територији ЈЛС остварује се за децу узраста од 6 месеци до поласка у школу и остварује се у Предшколској установи „Бајка“ која обухвата 4 вртића и 3 васпитне групе у издвојеним одељењима. Мрежу јавних основних школа на територији ЈЛС чине четири основне школе од којих је једна за ученике са поремећајима у понашању, као и једна школа за основно музичко образовање и васпитање. Функционално основно образовање одраслих у првом, другом и трећем циклусу остварује се у такође у једној основној школи. Поред матичних школа, постоји и 12 издвојених одељења у сеоским насељима у којима се обавља настава. У ЈЛС постоје две средње школе: Књажевачка гимназија, са смеровима: природно-математички, језички и општи смер и Техничка школа (средња стручна школа) са 5 подручја рада: машинство и обрада метала; текстилство и кожарство; геодезија и грађевинарство; трговина, угоститељство и туризам и економија, право и администрација. Образовни профили су углавном у складу са потребама тржишта рада.

Организован облик предшколског васпитања и образовања се одвија се у предшколској установи „Наша радост“. Установа има објекте у Бољевцу и Лукову и припремне предшколске

групе у подручним школама у 10 насеља. Објекти не задовољавају потребе у односу на контингент деце.⁸

Постојећа мрежа основних школа у ЈЛС Бољевац задовољава потребе. Мрежу основних школа чине три матичне школе (у насељима Бољевац, Подгорац и Сумраковац) и подручне четворогодишње школе (у насељима Бачевица, Валакоње, Илино, Јабланица, Криви Вир, Добрујевац, Добро поље, Мали извор, Рујиште, Луково, Ртањ, Боговина, Подгорац-Тимок, Савинац, Оснић-Тимок, Оснић село, Оснић-Буково и Врбовац). Постојећа средња школа „Никола Тесла“ у Бољевцу задовољава потребе.⁹

У Сокобањи је предвиђено оснивање високе школе струковних студија за туризам и хотелијерство, у складу са потребама носећих привредних делатности туризма и угоститељства. Последњих година је евидентан недостатак значајног броја стручног кадра, како средњег, тако и високог нивоа образовања у поменутих делатностима, што у перспективи представља значајан ограничавајући фактор за економски развој. Основно образовање се реализује у оквиру једне основне школе на целој територији ЈЛС која обухвата и 21 подручно/издвојено одељење у сеоским насељима и једну школу за основно образовање одраслих.

Културна и научна инфраструктура

У Зајечару постоје 4 установе културе, које раде у 7 објеката, док музеј газдује и царском палатом „Феликс Ромулијана“. Постоји потреба за новим објектом, „Градском галеријом“ и додатним депоом за складиштење уметничких предмета. Нема галерија и осталих објеката културе у приватном власништву.

Књажевац је оснивач три установе културе – Завичајног музеја, Дома културе и Народне библиотеке. „Завичајни музеј Књажевац“ у свом саставу има „Музеј града“ у кући Аце Станојевића, „Архео-етно парк“ у Равни и антички локалитет „Тимасит Минус“. Дом културе „Књажевац“ је основан 1981. и смештен је у импозантној грађевини (са преко 3.000 м² корисне површине) која доминира центром Књажевца. У њој су смештени велика позоришна сала са 490 места и ротационом позорницом и одговарајућим гардеробама, мала сала са 160 места, друштвени клуб са 120 места, такозвана шах сала са 60 места, као и велики хол који је уједно и велика галерија Дома културе. У Дому културе смештена је и Народна библиотека, као и бројне аматерске секције. Нема потребе за новим објектима.

Мрежу установа културе у ЈЛС Бољевац чине Културно-образовни центар у Бољевцу и домови културе на руралном подручју. Културно-образовни центар у свом склопу има биоскопску салу, галерију модерних уметности, ткачницу, односно радионицу за традиционалне примењене уметности, библиотеку и Музеј „Тимочке буне“. Домови културе су активни у насељима: Бачевица, Боговина село и Боговина насеље, Врбовац, Добрујевац, Добро Поље, Илино, Јабланица, Криви Вир, Луково, Мирово, Рујиште, Подгорац, Савинац, Сумраковац, Оснић, Оснић-Буково, Оснић-Тимок, Валакоње и Бољевац село.¹⁰

Народна библиотека „Стеван Сремац“ је једина установа културе на територији ЈЛС Сокобања. Основана је 1869. године као Бањска читаоница а данас је самостална културна установа. Библиотеци су дати на управљање и коришћење Завичајни музеј, биоскоп Моравица и Легат

⁸ План генералне регулације за насељено место Бољевац, 2011; Просторни план општине Бољевац, 2011.

⁹ Просторни план општине Бољевац, 2011.

¹⁰ Просторни план општине Бољевац, 2011.

слика Милуна Митровића (од 2018. године). Ликовна колонија „Сокоград“ сваке године обогаћује збирку галерије. Завичајни музеј располаже експонатима из области археологије, етнологије и историје. Редовно организују пригодне изложбе слика, скулптура, књига и других експоната. Испред музеја налази се амфитеатар који се користи као летњи простор за представе и манифестације. Завичајни музеј и Легат бележили су 1.623 посета у 2021. години. У току 2021. године реализовано је више активности: изложбе, трибине, промоције књига, радионице. У оквиру библиотеке, тренутно, функционише и Биоскоп „Моравица“. У плану је формирање Културног центра, као и изградња новог објекта за Народну библиотеку „Стеван Сремац“.

Спортска инфраструктура

У урбаном насељу Зајечар је у изградњи нови градски стадион, а у плану је и изградња затвореног базена у насељу „Котлујевац“. Комплекс спортских терена постоји на две локације, парк шума Краљевица и Попова плажа. У 6 од 8 школа (укључујући и средње) су спортске сале, неке од њих користе и спортски клубови. Постоје спортске сале-хале у насељу Котлујевац и насељу Краљевица и отворени олимпијски базен на Краљевици. Приватни сектор газдује тениским теренима на Краљевици. Потребна је адаптација ДРС „Партизан“, спортске сале у самом центру урбаног насеља, погодне за кошарку, одбојку и гимнастику. Такође постоје бројни спортски терени у урбаном и сеоским насељима.

У урбаном насељу Књажевац је у плану је реконструкција олимпијског базена на Бањици и изградња затвореног базена. Комплекс спортских терена се налази у оквиру Градског стадиона. Постоји затворене спортске хале и сале у оквиру школа и терени за фудбал у свим већим сеоским насељима. Учешће приватног сектора је занемариво (тениски терени и стрелиште).

У урбаном насељу Бољевац се налазе: Спортско-рекреативни центар Змијанац, фудбалски стадион са трибинама и игралишта за кошарку, мали фудбал и тенис, као и сортска сала основне школе. Планирана је изградња затвореног и отвореног базена.¹¹

Како би се обезбедили адекватни услови за бављење спортом локалног становништва са једне, а такође и развој спортског туризма (одржавање тренинг кампова, припрема, спортских манифестација) са друге стране, у урбаном насељу Сокобања је потребно је изградити нове и реконструисати неке постојеће објекте спортске инфраструктуре - тениске терене, балон хале, спортско - рекреативни базен, и реконструисати и додатно опремити постојеће објекте и то: изградити свлачионице са тушевима у спортској хали, доградити и опремити спортске теретане у оквиру Спортског центра „Подина“, реконструисати фудбалски и кошаркашки терен код школе. Потребна је и реконструкција спортских терена у селима Трубаревац, Ресник и Шарбановац.

5.2 ЕКОНОМИЈА

5.2.1 Општа економска кретања и тржиште рада

Запосленост и мобилност запослених

Према подацима за 2021. годину на Урбаном подручју регистрован број запослених је према општини рада износио 24.154, а према општини пребивалишта 27.444. Од овог броја су 15.431 мушкарци (56, 23%) док је 12.013 жена (43,77%). Број регистрованих запослених у односу на број

---

¹¹ План генералне регулације за насељено место Бољевац, 2011.

становника (на 1000 становника) на Урбаном подручју износи 274, док је тај број на нивоу републике већи и износи 33.

Највећи број регистровани запослених према општини рада 11.800 и према општини пребивалишта 13.859 је у Зајечару, затим следи Књажевац, где је број регистрованих запослених према општини рада 6.589, према општини пребивалишта 7.110, Сокобања број регистрованих запослених према општини рада 3.531, према општини пребивалишта 3.728 и на крају Бољевац у коме је број регистрованих запослених према општини рада 2.233, према општини пребивалишта 2.748.

Када је у питању незапосленост, на нивоу Урбаног подручја у 2021. години број регистрованих незапослених је износио 8.447. Број регистровани незапослених на 1.000 становника је износио 84, што је знатно више у односу на просек републике, који износи 67. Највећи апсолутни број регистрованих незапослених је у Зајечару 4025, где је број регистровани незапослени на 1.000 становника 79, затим Књажевац где је број регистрованих незапослених 2.375, број регистрованих незапослени на 1.000 становника 91, Сокобања број регистрованих незапослених 1.209, број регистрованих незапослени на 1.000 становника 90, и Бољевац где је број регистрованих незапослених 838, а број регистрованих незапослени на 1.000 становника 80.

Последњих година долази до уједначеног пораста броја незапослених у свим групама степена образовања, а највећи удео у броју незапослених имају неквалификовани радници. Потребно је напоменути да је реални број незапослених вероватно мањи од званичног броја због чињенице да се значајан број становника бави пољопривредом или неким обликом сиве економије (трговина или неке производне делатности у радњама које нису регистроване). Све више долази до уједначеног пораста броја незапослених у свим старосним групама, а нешто је већи пораст код незапослених старијих од четрдесет година, што је последица смањења вишка радне снаге у друштвеним предузећима. Највећи број незапослених лица у Зајечару према евиденцији НСЗ, према степену стручне спреме и то I степеном стручне спреме од укупног броја 1329, чине 617 жена и 712 мушкараца. Највећи број незапослених лица према трајању незапослености преко десет година и то 797 од чега је 475 жена и 322 мушкараца а најмање од 8-10 година и то 186 од чега је 110 жена 76 мушкараца. Зајечар није имао ни један захтев за преквалификацијом радне снаге. На територији ЈЛС Зајечар постоји бесплатан приградски превоз, према свим селима, који је првенствено намењен ученицима, али и свим запосленим лицима. Не постоје родно приказани подаци о коришћењу приградског превоза.

Посматрајући кретање броја незапослених лица, број незапослених лица на територији ЈЛС Књажевац се смањивао из године у годину. У 2012. години било је регистровано 4.443 незапослених лица, а у 2019. години регистровано је 2.712 незапослених лица. У последње три године, 2020, 2021 и 2022 .години, наставило се смањивање броја незапослених лица. У распореду и структури незапослених нешто су бројније жене од мушкараца. Број запослених лица бележи благи пораст последњих година. Стопа запослености повезана је са унутрашњим миграцијама, као и старосном структуром становништва. Имајући у виду потребе тржишта за квалификованом радном снагом у значајнијим привредним субјектима, на територији ЈЛС је све мање квалификоване радне снаге. Из тог разлога спроводе се разни програми преквалификације. На територији ЈЛС Књажевац постоји бесплатан приградски превоз, према свим селима, који је првенствено намењен ученицима, али и свим запосленим лицима. Не постоје родно приказани подаци о коришћењу приградског превоза. Постоје специфичне

ситуације у погледу дугорочне незапослености и оне се односе углавном на незапослена лица, која су са 50 и 55 година старости остала без посла и налазе су дужи период на бироу рада.

У 2021. години у ЈЛС Бољевац, стопа запослености износи 33,48 %, док је стопа незапослености 28,26 %. За раднике који путују до Зајечара, фабрика за коју раде је организовала сопствени превоз, други радници који раде у урбаним насељима у региону организују превоз у сопственој режији. Такође рудник мрког угља Боговина организује превоз својих радника сопственим аутобусом.

Број запослених у Сокобањи је у периоду од 2016. до 2020. године растао по просечној годишњој стопи од 0,17%, што је условило и раст броја запослених који су старији од 15 и више година. Последњи локални акциони план запошљавања младих донет је 2020. године, док је током 2021. године ЈЛС самостално спроводила мере запошљавања на јавним радовима, али само ангажовањем у јавним предузећима. У 2020. години, од укупног броја запослених, чак 61,7% је запослено у правним лицима, 29,1% чине приватни предузетници и запослени код њих, док је свега 9,2% њих регистровано као индивидуални пољопривредници. Највећи број запослених је у сектору здравствене и социјалне заштите са уделом од 18,0% радника, што указује на изузетан значај ове делатности. Значајан број од 14,9% радника у 2020. години је запослен у сектору рударства. Када је реч о регистрованој незапослености на 1.000 становника, у ЈЛС тај број износи 90, односно укупно 1209 лица у 2021. години. Регистрована је већа незапосленост жена од мушкараца током свих посматраних година, док је укупна незапосленост код оба пола опадала до 2020. године, да би 2021. године почела да расте. Дугорочна незапосленост је углавном последица гашења некада великих привредних субјеката у државном/друштвеном власништву крајем 20. века чије се последице осећају и данас, као и неадекватна образовна структура незапослених лица. У време туристичке и грађевинске сезоне посебно недостају кувари, конобари и грађевински радници.

5.2.2 Привреда и пословно окружење

Привредни субјекти

Према подацима из 2021. године на територији Урбаног подручја број активних привредних друштава је био 833, док је број активних предузетника износио 3.230. Број угашених/новооснована привредних друштава у 2019. години износи 234/42, у 2020. години 59/36, у 2021. години 53/41, док је број угашених/новооснованих предузетника у 2019. години 344/387, у 2020. години 277/329, у 2021. години 270/455.

У Зајечару се налази највећи број активних привредна друштава 370 и активних предузетника 1216, затим следи Књажевац, у коме је број активних привредних друштава 297, број активних предузетника 1126, Сокобања, број активних привредних друштава 90, број активних предузетника 645, Бољевац, број активних привредних друштава 76, број активних предузетника 243.

Према подацима из 2022. године највећи број предузетничких радњи у Зајечару бавио се пружањем услуга - око 49% (600 предузетника), трговином – око 30% (366 предузетника) различитим облицима производње – око 21% (267 предузетника), док се највећи број привредних друштава бавио пружањем услуга око 44% (145 предузећа), трговином – око 35% (117 предузећа) и различитим облицима производње – око 21% (69 предузећа). Зајечарска индустрија је разнородна, а познатија предузећа су: Фабрика мерних трансформатора – ФМТ

Зајечар, пивара "Heineken Srbija" д.о.о Зајечар, ТФ Кабле-фабрика каблова Зајечар, Делта аграр (фарма свиња, воћни засади, хладњача), „Аптив“ фабрика електричних инсталација за путничка возила, мале хидроелектране "Гамзиград" и "Соколовица", рудници антрацита "Вршка Чука" у Прлити, лигнита "Лубница" у Лубници и кварцног песка "Србокварц" у Рготини. Већина ових индустријских капацитета је у приватном власништву. Велика/средња/мала предузећа представљају покретаче привредног развоја на територији ЈЛС, јер запошљавају највећи број становништва.

Најзначајнија предузећа у Књажевцу су Falc East (Италија), Natiba (Немачка), као и домаћа предузећа Моби, СЦС Плус, Десинг, Џервин, Шуком. Најзаступљенији привредни сектори су: индустрија обуће, дрво-прерађивачка, текстилна, метало-прерађивачка индустрија и пољопривреда. Велика/средња/мала предузећа представљају покретаче привредног развоја на територији општине, јер запошљавају највећи број становништва. МСП запошљавају око 60% становништва од укупног броја запослених у привреди. Формирана је Слободна царинска зона Тимок доо у Књажевцу.

У периоду од 2018. до 2021. године присутан је тренд пада броја активних привредних друштава у Сокобањи. Наиме, у 2021. години број активних друштава је опао за 12,7% у односу на 2018. годину, због могућих последица изазваних пандемијом корона вируса. Код броја ново основаних привредних друштава су присутне осцилације. У 2021. години број новооснованих привредних друштава је опао за 66,7% у односу на 2018. годину. Број брисаних/угашених друштава расте 2019. године, да би у наредним годинама опао на 2-3 брисана/угашена привредна друштва. У 2021. години, број активних привредних друштава био је 90, док је број активних предузетника био 645. Изражен је пад новооснованих предузетника, као и пад брисаних/угашених предузетника. Број активних предузетника је у посматраном периоду растао по просечној годишњој стопи од 2,39%. Осим ЈП Рудник мрког угља „Соко“ које спада у ред великих предузећа, сва остала припадају сектору малих или микро предузећа.

5.2.3 Туризам и култура

Туристичка инфраструктура

Према подацима за 2020. годину, Урбано подручје је посетило 165.857 домаћих и 8.582 страних туриста. Домаћи туристи су остварили укупно 780.813 број ноћења, односно 5 ноћења у просеку, док су страни туристи остварили 47.855 или 6 ноћења у просеку. На Урбаном подручју постоје добре природни потенцијали за развој туризма. Према важећем Просторном плану Републике Србије (у даљем тексту: ППРС)¹² и Нацрту Просторног плана Републике Србије (у даљем тексту: Нацрт ППРС)¹³, Стара планина је сврстана у примарне туристичке дестинације са целогодишњом понудом. Погодност за развој различитих видова туризма представља повољна локација између Републике Румуније на североистоку и Републике Бугарске на истоку, са јаким гравитационим центрима (Београд, Ниш, Софија, Видин) у окружењу. Туристички потенцијали Урбаног подручја су неравномерно развијени. Од релативно развијених – Сокобања, археолошка налазишта „Феликс Ромулијана“, Парк природе Стара планина (Бабин зуб) и Ртањ, слабије развијених - Гамзиградска бања, до недовољно развијених - Зајечар и остала урбана насеља, са преко 50 културно-уметничких и спортских манифестација, природних и културно-историјских

¹² Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. године (Службени гласник РС, број 88/2010)

¹³ Нацрт Просторног плана Републике Србије од 2021. до 2035. године, Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, 2021

знаменитости, ловишта, и почецима сеоског туризма у малом броју села. Постојећа туристичка и рекреативна понуда целог Урбаног подручја није довољно препозната и развијена. Организација и међусобна повезаност туристичке понуде ЈЛС и Урбаног подручја у региону, као и са суседним општинама у Србији, Бугарској и Румунији је неадекватна.

Према ППРС, Зајечар је градски туристички центар перспективно националног значаја, а Гамзиградска Бања је национално бањско туристичко место у секундарном туристичком простору. Према Нацрту ППРС, Зајечар је сврстан у секундарни градски туристички центар националног значаја са претежно целогодишњом понудом и улогом лидера секундарног туристичког простора Зајечар - Неготин, а Гамзиградска Бања у остало секундарно бањско место националног значаја са претежно летњом понудом. Туризам спада у приоритетни привредни сектор ЈЛС Зајечара са великим потенцијалом за раст. Градски туристички центар годишње посети око 9.500 људи; Царску палату Феликс Ромулијану, најзначајнији споменик културе источне Србије, посети близу 12.000 туриста годишње, а сви заједно остваре близу 45.000 ноћења годишње. Градски туристички центар Зајечар нема довољно смештајних капацитета, што је главна препрека значајнијем приходу који се остварује директно од туризма, али и развоју нових објеката и услуга који би значајно повећали прилив новца. Туристички производи нису довољно развијени и комерцијализовани на домаћем тржишту, као и на иностраном тржишту. Гамзиградска Бања налази се на 11 км западно од Зајечара на обали Црног Тимока непосредно уз магистрални пут Зајечар – Параћин, у близини Царске палате Феликс Ромулијане. Специјализована болница која се налази у склопу Гамзиградске Бање састоји се од два затворена базена са топлим водом, а у терапијама које се примењују убрајају се електротерапија и терапија кисеоничком оксигенајом у хипербаричним коморама. Такође, у болници је заступљена и дијагностика и испитивање функција периферног крвотока, срца, плућа и периферних нерава и мишића.

Укупан број хотела и конака у ЈЛС Књажевац је 19 са 1.269 лежајева (од којих је на Старој планини 3 са 500 лежајева). Сеоских туристичких домаћинстава и угоститеља у домаћој радиности има 63 са 819 лежајева, од којих је претежно на Старој планини: 53 са 760 лежајева. Најзначајнији туристички потенцијал је Ски центар на Старој планини, који се простире на надморској висини од 1.100 до 1.900 м.н.в. и има одличне могућности за изградњу дугих стаза за алпско скијање. Поред Старе планине која представља окосницу развоја туризма општине Књажевац, други по важности природни потенцијал је термални извор Ргошка бањица који се налази на око 5 км од Књажевца у правцу Ниша, у атару села Ргоште. Постоје и велики потенцијали за развој ловног туризма, обзиром да је окружена масивима Тресибабе, Тупижнице и Старе планине. Четири ловишта имају укупну површине око 60.000 хектара: „Тупижница“, „Србија шуме II“, „Тресибаба“ и „Миџор-Кална“. На подручју Тупижнице се последњих година примећује тренд развоја сеоског туризма, који прате обележене пешачке и планинарске стазе. Тупижница је позната по десетинама спелеолошких објеката, од којих су најпознатији “тупижничка леденица” и “Давидова пропаст”, дубока стотинак метара. Планинарима је она позната по републичкој акцији “Дани јоргована”, која се одржава сваке године половином маја месеца. Од 2010. године овде се одржавају и међународна такмичења у параглајдингу. У околини Књажевца налази се већи број излетишта, од којих је најпознатија Бараница (природно купалиште и риболов) на десној обали Трговишког Тимока, у клисури саме реке, на 5 км од урбаног насеља, у близини пута Књажевац – Пирот.

У ЈЛС Бољевац, број категорисаних објеката у домаћој радиности износи 34, док је број угоститељских објеката које пружају смештај: 4 (хотели и хостел). У 2021. години боравило је 29.000 туриста на преноћишту у хотелима и хостелима и око 15.000 ноћења у категорисаним објектима за туризам. Постоји иницијатива за улазак у процес категоризације туристичког места насеља Ртањ. У самом насељу Ртањ, у подножју истоимене планине, налази се Туристички инфо центар. У околини Бољевца налази се већи број излетишта од којих су најпосећенија: Ртањ, Пећура (Извор Црног Тимока) у селу Криви Вир, Мировштица у селу Мирowo, Илинско врело у селу Илино, Боговинска пећина у селу Боговина. Излетишта која имају потенцијала да буду уређена су: излетиште Грозничевац у селу Јабланица, Видовдан у селу Рујиште, Макавеј у селу Мирowo, излетиште Фундоњ у селу Подгорац.

Према ППРС и Нацрту ППРС, Сокобања је рангирана међу најзначајнија бањска туристичка места националног и перспективно међународног значаја, са целогодишњом понудом. У периоду 2016-2021. год. присутан је тренд раста у доласцима домаћих туриста у Сокобању. Доласци домаћих туриста су расли по просечној годишњој стопи од 30,83%. Све до 2019., присутан је тренд раста страних туриста, са мањим осцилацијама 2017. године, да би 2020. године број долазака страних туриста значајно опао због појаве пандемије корона вирусом. Од 01.01.2022. до октобра 2022. Сокобања је остварила раст од 34,2 % по броју долазака и 35,7% по броју ноћења. Мерено бројем реализованих ноћења и просеку боравка, за првих 9 месеци у 2022. години Сокобања је остварила највиши туристички промет у Републици Србији. На основу статистичких података, може се закључити да Сокобања последњих 5 година бележи перманентан раст у туристичком промету као и то да се налази међу топ 5 туристичких дестинација у Србији. Окосница туристичке понуде у последњих пар година је активан одмор, који се потенцира у промотивним активностима туристичког производа Сокобање. Туристи могу да бирају између бројних садржаја и активности, у зависности од својих преференција и афинитета.

Културна баштина

Урбано подручје има веома богато културно материјално и нематеријално наслеђе.

Један од најбоље сачуваних римских споменика у Србији с краја 3. и почетка 4. века, Царска палата Феликс Ромулијана, смештена код села Гамзиград, 11,5 километара од Зајечара, културно је добро од изузетног значаја уписано на УНЕСКО листу светског наслеђа. На Урбаном подручју се налазе и културна добра од великог значаја: Црква св. Богородице из 14. века у Доњој Каменици, Манастир св. Тројице из 13. века у Горњој Каменици, археолошко налазиште „Равна - Timacum Minus“ (ЈЛС Књажевац) и средњовековни Соко град с краја XIII и почетка XIV века на темељима римске тврђаве из VI века (ЈЛС Сокобања).¹⁴

На Листи елемената нематеријалног културног наслеђа Републике Србије¹⁵ су бројни обичаји и вештине које су заступљене на Урбаном подручју, а само је молитва – ђурђевдански обичај у селу Вртовац везана за ово подручје.

На подручју ЈЛС Зајечар непокретно културно добро је и Радул – бегов конак, у саставу зајечарског музеја, сазидан крајем 18. века. Конак представља стару турску архитектуру, која је сачувана до данас. У долини Селачке реке, у атару села по коме река носи име налази се

¹⁴ Регионални просторни план Тимочке крајине (Службени гласник РС, 51/2011), Нацрт ППРС (2021)

¹⁵ Нематеријално културно наслеђе, Министарство културе и информисања и Етнографски музеј, <https://nkns.rs/cyr/elementi-nkns>

манастир Суводол посвећен рођењу Пресвете Богородице. У културно-историјско наслеђе се сврставају војни бастиони из 19. века у парку Краљевица.

Од сакралних објеката у ЈЛС Књажевац заштићена је Црква Св. Ђорђа у Књажевцу из 19. века, грађена у моравско-византијском стилу са елементима романске архитектуре. У културно-историјско наслеђе сврстава се Џервинова вила, изграђена 1939. године на брду изнад центра Књажевца по узору на замак у Чешкој. Након више деценија пропадања, почетком наредне године планира се реконструкција објекта и повраћај у првобитно стање. У центру урбаног насеља налази се Спомен-парк, дело Богдана Богдановића, који је део културно-историјског наслеђа и представља споменик Тимочанима палим у ратовима. У Књажевцу је забележен долазак Корбизјеа почетком 20. века.

Заштићена непокретна културна добра у Бољевцу су манастири. Манастир Крепичевац налази се 4 км северно од села Јабланице у клисури Радованске реке. Посвећен је Успењу Пресвете Богородице, у народу познатије као Велика Госпојина. Манастир је грађен почетком 15. века (према академику Ђурђу Бошковићу). Фреске су изузетне уметничке вредности. Манастир Лапушња је полусрушени споменик културе уз само брдо Вучја Глава, 4 км западно од села Лукова, поред магистралног пута Параћин-Зајечар, а посвећен је Преносу моштију Светог Николе, у народу познатијем као „летњи“ Свети Никола. Манастир Лозица у подножју Ртња, 3 км од Кривога Вира, посвећен је Светом Архангелу Гаврилу. Поред тога, заштићена непокретна културна добра су и Завичајна кућа вајарке Љубинке Савић – Граси у селу Илино и стара апсана у Бољевцу у којој се налази Музеј „Тимочке буне“.

Сокобања је богата културним ресурсима и културном баштином, који привлаче велики број посетилаца. Турско купатило „Амам“ се налази у централном бањском парку, а изградили су га Турци на темељима римских терми у XV веку. Први пут је обновљено 1834. год. по наредби Књаза Милоша Обреновића, а задњи пут 2005. год. Непосредно уз мушки амам, налази се када Књаза Милоша Обреновића, која је посебним актом стављена под заштиту државе. Милошев конак се налази у центру Сокобање, на мермерном шеталишту. Изградио га је Књаз Милош Обреновић, у првој половини XIX века, за потребе своје администрације. Црква Светог Преображења Господњег у центру Сокобање, изграђена је 1892. године, у српско-византијском стилу. Градили су је италијански мајстори, према нацрту архитекте Светозара Ивацковића. Галерија – Легат Милуна Митровића, основана је јуна 2001. године од стране академског сликара Милуна Митровића, рођеног Сокобањца који је и оснивач Уметничке колоније „Сокоград“. Етно кутак Грудоњске воденице налази се у насељу Градашница, 2 км од центра, на истоименој речици. У свом саставу има 2 воденице, старе више од два века. У дворишту се налази амфитеатар у коме се одржавају различити програми везани за историју и традицију сокобањског краја. На десет метара од велике налази се реконструисана Мала воденица. Црква Успења Пресвете Богородице, налази се у Јошаници, 15 км од Сокобање, и најстарији је храм у овом делу Србије. Датира из 11. века, зидана је од камена, са упечатљивим иконостасом, који је делимично рестауриран и конзервиран. Манастир Јерменчић саграђен је у XIV веку, на 8 км од Сокобање. По предању подигли су га Јермени, бежећи пред најездом Турака, који су на Озрену нашли уточиште. Црква манастира која је очувана посвећена је архангелима Гаврилу и Михаилу.

Занемарена је заштита и очување градитељског наслеђа из 19. и 20. века, нарочито градске архитектуре из периода социјализма (примери брутализма у модерној архитектури),

индустријског наслеђа (рудници са пратећим објектима и индустријском пругом у ЈЛС Сокобања) и традиционалне сеоске архитектуре.

Урбано подручје има широку и богату понуду културних манифестација. Зајечар има богату традицију културних манифестација. Број посетилаца ових манифестација је, према подацима локалних установа култура, близу 85.000 годишње, а од тог броја око 23.000 су гости. Гитаријада је најстарији фестивал неафирмисаних рок бендова. Окупљајући десетине хиљада учесника и посетилаца из земље и иностранства, овај фестивал спада у ред најзначајнијих музичких догађаја у региону. Од 1993. године, сваке јесени крајем октобра организује се глумачки фестивал под називом "Дани Зорана Радмиловића", на којем учествују најпознатији театри.

Најпознатија и најпосећенија културне манифестације у ЈЛС Књажевац је Фестивал културе младих Србије, који је 2022. године одржан по 61. пут и Молитва под Миџором у Балта Бериловацу. Фестивал културе младих Србије је током година окупљао младе аматере из Србије, који су се у такмичарском делу програма надметали у свим областима уметничког стваралаштва. Молитва под Миџором је туристичка етно манифестација која се одржава сваке године уочи Ђурђевдана у старопланинским селима Вртовац и Балта Бериловац.

У ЈЛС Бољевац традиционалне манифестације су: фестивал народног стваралаштва „Црноречје у песми и игри”, сабор дечјег народног стваралаштва „Илинско врело”, фолклорна манифестација „Сусрети села општине Бољевац”, фестивал алтернативног рока *Mount of Artan* и др.¹⁶

Сокобања је одувек имала широку понуду културно – уметничких и забавних дешавања попут спортских турнира, културних дешавања и уметничких сусрета. Једна од најзначајнијих манифестација је фестивал Прва хармоника Србије - Сокобања који се одржава од 1962. године. То је једини фестивал српске народне музике у земљи који је такмичарског карактера, али има и ревијални део у ком наступају најпознатији певачи народне музике из Србије и земаља региона. Значајна манифестација је и Златне руке, која се одржава од 1982. године. Учесници се такмиче у припремању старих јела, као и у вештинама старих заната и у припремама народних рукотворина. Од 2018. године „Златне руке“ постале су српски сабор народног стваралаштва, односно манифестација од националног значаја и носилац је највишег признања у туризму у овој категорији – Туристичког цвета.

5.3 УРБАНО ОКРУЖЕЊЕ

5.3.1 Историјски приказ просторног и урбаног развоја града

Урбано подручје има у својим урбаним центрима елементе урбаног идентитета, које је вредно издвојити.

Урбано насеље Зајечар налази се у источној Србији, у централном делу Тимочке крајине у Зајечарској котлини, у међуречју и на саставцима Црног и Белог Тимока, на 11км од границе према Бугарској. Првобитно је лежао на десној обали Црног Тимока, простирући се до брда Краљевица, а временом се ширио на левој обали Црног Тимока и према западу. У саобраћајном смислу налази се на раскршћу државних путева Параћин - Зајечар - Кула (одакле се овај државни пут грана ка Видину, Румунија и Софији, Бугарска), Параћин - Зајечар - Неготин - Кладово - румунска граница, Параћин - Зајечар - Књажевац - Ниш и Неготин - Зајечар - Књажевац – Ниш,

¹⁶ <http://www.boljevac.org.rs/category/vesti/kultura/>

које пресеца пруга (Ниш) Црвени крст – Зајечар - Прахово Пристаниште. Највећи обим изградње урбано насеље је доживело у периоду 60-тих и 80-тих година прошлог века у време интензивног развоја индустрије, али и других привредних и непривредних активности. Прва урбана матрица урбаног језгра Зајечара формирала се спонтано на месту сутицања друмова из правца Параћина, Књажевца и Неготина. Око троугластог простора „Велике пијаце“, са спомен чесмом у тежишту (подигнуте 1889), оплемењеног дрворедима кестенова, изграђени су административни и трговинско-занатски објекти: градска кафана „Европа“, зграда Окружног начелства (данашњи Суд), а затим и зграда Музеја, хотела „Задруге“ (на месту данашње Робне куће), Рајковићева палата. Ови објекти, грађени према постојећој урбаној ситуацији и традицији, планиметрији и миљеу – остварују у свом простору и времену „визуелни континуитет“. Градитељи ових објеката су уважавали културно наслеђе и поштовали окружење тако да ове куће, улице и трг, функцијом и обликом, међусобно складно комуницирају. Године 1936. према казивањима очевидаца, Зајечар је био један од најлепших градова Србије, центар Тимочке крајине. У Зајечару, 60-тих и почетком 70-тих година (на основу Генералног урбанистичког плана арх. Михајла Митровића из 1958. год.) ничу модернистички објекти који својом функционалношћу, доследни духу свог времена, рационално замењују старе и руиниране куће: зграда СУП-а, две седмоспратнице на Тргу ослобођења, хотел „Србија“, робна кућа „22. децембар“. Неки од ових објеката су подигнути на темељима порушених зграда, чије вредности превазилазе вредности новоизграђених објеката: Робна кућа „Београд“ на месту хотела „Задруга“, „модернистичка“ Пошта на месту зграде поште из времена „премодернизма“.

Интензивни развој Сокобање започиње у првој половини 19. века, доласком Књаза Милоша Обреновића (1833). По његовом налогу исте године обнавља се турски амам, саграђен на темељима римских терми. Почетак организованог туризма у Сокобањи рачуна се од 21. јуна 1837. када је из канцеларије Књаза Милоша Обреновића у Крагујевцу издат први писани упут – ваучер заставнику Лазаревићу за одмор и употребу лековите воде у Сокобањи. Најинтензивније демографске, физиономске, социо-економске и функционалне промене у овом насељу везане су за другу половину 20, односно крај 70-их и 80-е године прошлог века. Територијални развој Сокобање условљен је морфологијом терена, односно рељефном предодређеношћу и просторно се развија у висинском појасу од 300 до 350 м.н.в. и поред главног комуникацијског правца на овом простору. Одвијао се неплански и спонтано, и на почетку XX века припада категорији неправилних насеља полузбијеног типа, са неправилном схемом кривудавих улица различитих ширина, безобличних блокова и кућишта. Насеље се развијало са обе стране регионалног пута Алексинац-Сокобања-Књажевац, који је уједно и главна улица у граду и на долинским странама Моравице, односно на развођу између Моравице на северу, Градашнице на југу и Железовца на истоку. Савремена урбана и физиономска композиција Сокобање обједињује више насеобинских целина: Сокобању, Бањицу, Чучуње, Дрењар, Глоган, Ковиљачу, Подину, Чуку, Кршину. Површина урбаног насеља од почетка XX века стално је увећавана и данас према ПГР износи 1.198 ха. Просторна и морфо-физиономска структура насеља у другој половини XX века није се битније изменила. На то су утицали неповољни демографски процеси у ЈЛС и слаб функционални капацитет Сокобање да прими већи број досељеног становништва. Са јачањем туристичке и административне функције 80-их година прошлог века територијални и урбани развој Сокобање је значајно интензивирао. У том периоду су изграђени велики хотелски објекти у друштвеној својини, као и више индустријских објеката, који су 90-их година доживели економску пропаст.

Урбано насеље Књажевац настало је на локалитету садашње „Старе чаршије“ и у њеном непосредном окружењу поред десне и леве обале Сврљишког Тимока на раскрсници путева за Ниш, Зајечар, Соко Бању и Бољевац. Остаци „Старе чаршије“ потичу углавном с краја 19. и почетка 20. века и из периода између два рата. У периоду између два рата Књажевац се развија и отварају се разноврсне занатске радње и радионице, као и први индустријски капацитети: кожара, циглана, вински подрум, тако да Књажевац добија све елементе урбаног насеља, Иако се Књажевац (Гургусовац) помиње први пут знатно раније (17. век), релативно лош квалитет зграда (дрво, бондрук) као и честа страдања насеља у многим ратовима имали су за последицу да данас нема готово ни једног објекта из ранијих периода. Највећи обим изградње је у периоду 70-тих и 80-тих година прошлог века у време интензивног развоја индустрије, али и других привредних и непривредних активности у граду.

Село Бољевац је настало као самосвојно сеоско насеље, док се урбано насеље Бољевац развило касније под утицајем спољних фактора, пре свега раскршћа важних путева и немирних друштвених околности прве половине 19. века. Чаршија на раскршћу одаје утисак транзитног насеља, које је више окренуто другима него себи. Бољевац нема богату традицију планске изградње. О традицији планирања се може говорити тек од шездесетих година прошлог века када је настао први Генерални урбанистички план, надограђен новим Генералним планом из 1979. г. и изменама и допунама из 1986. године. У међувремену су рађени и неки значајни регулациони планови који су формирали осовине стамбеног развоја Бољевца на локацијама Илинско поље и Станично брдо. И поред невелике традиције планирања, Бољевац је испољио високи степен поштовања и спровођења планова, што се најбоље види у заступљености и развоју објеката јавних служби. Континуитет планирања није никада драстично прекидан, тако да су сви регулациони планови рађени у протеклих тридесет година и даље употребљиви и спроводљиви у великој мери.

5.3.2 Урбано подручје

Мрежа насеља

Мрежа насеља и њихова структура на територији Урбаног подручја се значајно разликује између града Зајечара и општина Књажевац, Сокобања и Бољевац.

Структура мреже насеља ЈЛС Зајечар¹⁷ заснована је на моделу заједнице насеља формираних по принципима територијалног и функционалног умрежавања, са следећом хијерархијом центара у мрежи насеља: I ранг – градски центар; II ранг – секундарни центри; III ранг – центри заједнице насеља; IV ранг – сеоски центри локалног карактера и V ранг – остала сеоска насеља. Урбано насеље Зајечар представља градски центар са насељима која му гравитирају, и специфичан је због урбане агломерације у чији састав улазе периурбана насеља која представљају места повезивања урбаног са руралним делом ЈЛС. Секундарни градски центри представљају централна места за већу функционално просторну целину и то за западни део - Звездан, североисточни део - Велики Извор и јужни део - Грљан и део централног подручја ЈЛС. Центри заједнице насеља представљају центре за гравитирајућа сеоска насеља. Центри заједнице насеља су: Салаш са насељима Глоговица, Дубочане, Мала Јасикова, Велика Јасикова, Табаковац, Брусник, Кленовац и Метриш; и Рготина са насељима Трнавац, Јелашница Копривница, Чокоњар и Николичево. Сеоски центри локалног карактера су: Гамзиград са

¹⁷ Просторни план територије Града Зајечара, 2011

насељем специфичних функција Гамзиградском Бањом; Грлиште са насељима Леновац, Лесковац и Горња Бела Река; Вратарница са насељима Заграђе, Мариновац, Мали Извор, Боровац, Врбица и Селачка; и Мали Јасеновац са насељима Градсково, Велики Јасеновац и Шипиково. Поред овог хијерархијског нивоа поделе насеља, издвојила су се и два насеља са специфичним туристичким функцијама - Гамзиградска бања и Николичево.

У хијерархијско-структурном смислу мрежа насеља ЈЛС Књажевац¹⁸ успостављена је следећа хијерахија центара у мрежи насеља: општински центар – Књажевац са Трговиштем са гравитирајућим приградским насељима Берчиновац, Глоговац, Горње Зуниче, Грезна, Каличина и Штипина, и примарним селима Алдинац, Балинац, Видовац, Дејановац, Дрвник, Горња Соколовица, Градиште, Локва, Кандалица, Радичевац, Старо Корито, Жуковац, Штитарац, Шарбановац и Булиновац; субопштински центри – Минићево са гравитирајућим насељима Витковац, Дреновац, Дебелица, Јаковац, Кожељ, Мањинац, Ново Корито, Ошљане, Петруша и Трновац; и Кална са гравитирајућим насељима Алдина река, Балта Бериловац, Вртковац, Габровница, Иново, Јаловик Извор, Татрасница, Равно Бучје, Стањинац, Црни Врх, Ћуштица и Шести Габар; локални центри - Доње Зуниче/Горње Зуниче (са насељима: Јелашница, Потркање и Равна), Доња Каменица (са насељима Горња Каменица, Папртана, Причевац, Репушница и Штрбац), Жлне-Црвење (са насељима Крента, Мучибаба и Понор), Ргоште-Подвис (са насељима Миљковац и Орешац), Васиљ (са насељима Балановац, Бели Поток, Божиновац, Сврљишка Топла, Скробница и Шуман Топла), Вина (са насељима Бањски Орешац, Слатина и Зоруновац), Валевац/Каличина (са насељима Доња Соколовица, Дречиновац, Лепена и Стогазовац) и Бучје (са насељима Влашко Поље и Зубетинац); насеља са специфичном функцијом - Вина са функцијом рударског места, Ргоште са функцијом бањског места и 4 насеља са туристичком функцијом – Вртовац, Балта Бериловац, Ћуштица и Црни Врх (Бучје Тупижница).

Структуру мреже насеља ЈЛС Сокобања формирају центар првог нивоа, центри заједнице села и остала сеоска насеља. Урбано насеље Сокобања је центар првог нивоа коме гравитирају насеља Трговиште, Бели Поток, Николинац, Дуго Поље, Блендија, Језеро, Ново Село, Раденковац, Поружница и Ресник. Центри заједнице села су Јошаница са насељима Врмца, Мужинац, Шарбановац и Жучковац; Читлук са насељима Сесалац, Милушинац, Левовик, Церовица, Врело и Богдинац; и Трубаревац са насељима Рујевица, Врбовац и Мужинац. Два центра заједнице насеља су и насеља са специфичним функцијама: Јошаница – оријентација на развој туризма и Читлук – оријентација на производњу угља. Просторни развој Читлука зависи од положаја и ширења копова.¹⁹

Структура мреже насеља ЈЛС Бољевац²⁰ заснована је на традиционалним везама између насеља и просторне дистрибуције насеља, са следећом хијерархијом центара у мрежи насеља: I ранг – центар општине; II ранг – центри заједнице насеља; III ранг – насеља са специфичним функцијама; IV ранг – остала насеља, тј. примарна села. Урбано насеље Бољевац има функцију општинског центра коме гравитирају насеља Бачевица, Валакоње, Илино, Добрујевац, Добро Поље, Мали Извор, Рујиште, Ртањ и Врбовац. Центри заједнице насеља су Подгорац са насељима Боговина село и Боговина насеље; Сумраковац са насељима Оснић Буково, Оснић Тимок, Оснић

¹⁸ Просторни план општине Књажевац, Службени лист општине Књажевац бр. 9/1, од 5. децембра 2011. г.

¹⁹ Измене и допуне Просторног плана општине Сокобања, 2021

²⁰ Просторни план општине Бољевац, 2011

село и Савинац; и Луково са насељима Криви Вир, Мирово и Јабланица. Насеља са специфичним туристичким функцијама су Ртањ, Мирово, Боговина село и Боговина насеље.

Рурална насеља на Урбаном подручју са очуваном морфологијом збијених и разбијених села и традиционалном изградњом добро уклопљена у слику предела имају потенцијал да се ревитализују и трансформишу у туристичка насеља.

Према Нацрту ППРС, урбане системе у урбаним подручјима у Србији, па стога и у Урбаном подручју Зајечар, неопходно је трансформисати из хијерархизованог модела урбаних центара у модел урбаних подручја са „општим урбаним контекстом“, по коме су урбана подручја и центри који га граде квалитативно изједначени у давању услова неопходних за квалитетан живот становништва, а комплементарни су у понудама радних места и услуга, како за резиденцијално становништво тако и за дневне и друге мигранте. На тај начин се елементи квалитета урбаног живота, попут основног скупа услуга и квалитетне инфраструктуре, као и безбедности осећају готово у сваком насељу урбаног система, без обзира на његову удаљеност од центра и демографску величину.

Главне карактеристике урбаних целина

На територијама ЈЛС је присутан дугогодишњи тренд ширења грађевинског на рачун пољопривредног земљишта. Постојеће грађевинско земљиште у Сокобањи је површине 17,40 км², а планирано је повећање на 21,74 км². Пољопривредно земљиште је површине 276,22 км² а планирано је његово смањење на 261,27 км²²¹. У Бољевцу је грађевинско земљиште 2010. године обухватало 1970,82 ха, а планирано повећање за 2024. годину износи 2308,80 ха. Ово прати смањивање пољопривредног земљишта из 2010. године када је исто износило 38.718,87 ха а планирано за 2024. годину је 37.752,73 ха²². У Књажевцу је пољопривредно земљиште 2011. године износило 69.194,6 ха а планирано је смањење за 2022. годину на 50.316,6 ха²³. Планска документација за територију града Зајечара не садржи обједињене податке о билансима површина²⁴.

У урбаном насељу Зајечар простор формиран улицом Црвене Армије и Гачић Стојана на северу и Црним Тимоком на југу обухвата у целости насеља „Котлујевац“ и „Кључ“ као и насеље „Пиково имање“ представља централну зону са свим јавним урбаним функцијама. Јужно од централне зоне формирана је велика спортско-рекреативна зона која са парк шумом Краљевица формира зелено језгро Зајечара. Највеће густине становања су остварене у централној зони и опадају са удаљавањем од те зоне. У рубном делу грађевинског подручја је индивидуално становање ниских густина. Индустријске зоне су формиране на улазно-излазним путним правцима у урбаном насељу и око железничке станице и пруге. Генералним урбанистичким планом Зајечара из 2012. године предвиђено је енормно проширење грађевинског подручја у рубној зони за потребе становања малих густина и значајно проширење радних и пословних зона дуж државних путева у правцу Ниша, Бора, Параћина и граничног прелаза Вршка Чука. Планирана је и обилазница око урбаног насеља.

²¹ Измена и допуна Просторног плана општине Сокобања, 2021

²² Просторни план општине Бољевац, 2016

²³ Просторни план општине Књажевац, 2011

²⁴ Просторни план територије града Зајечара, 2021

Основна обележја просторне структуре Књажевца даје конфигурација терена на коме је изграђен, амбијент две реке, као и близина брдско-планинског залеђа. Урбано насеље има три изразите просторне целине, међусобно одвојене водотоковима (Сврљишким и Трговишким Тимоком), које се поклапају са административном поделом на три месне заједнице. Сврљишки Тимок пре повезује него што одваја прве две просторне целине, уједно и месне заједнице, захваљујући путним и пешачким мостовима. Трећа просторна целина, уједно месна заједница, је у значајној мери одвојена од прве две (Трговишким и Белим Тимоком), чиме је условљен и њен делимично периферни положај у односу на постојећи центар урбаног насеља. У протеклом периоду избегнут је изазов подизања објеката високе спратности, са малим изузецима, а такође и висока концентрација објеката и висок степен изграђености земљишта. Највећи интензитет изградње испољен је у центру урбаног насеља, где су подигнути многи значајни објекти јавне и комерцијалне намене (пошта, суд, дом културе, хотел, робне куће и др.), као и највећи део колективних стамбених објеката. Индивидуална стамбена изградња је, из разумљивих разлога, усмеравана на периферна подручја урбаног насеља, мада породичних кућа има и у центру. Интензиван развој секундарног сектора је ангажовао велике површине за индустријске и пратеће објекте, складишта, магацине и сервисе. Оформљене су три индустријске зоне, две низводно и једна узводно од урбаног насеља, као и један мањи комплекс техничких сервиса. Индустрија је углавном била оријентисана на равне терене, где се налази земљиште високе бонитетне класе. Терцијарни сектор, посебно комерцијалне активности, смештен је највећим делом у центру урбаног насеља, пре свега у ул. Књаза Милоша и Карађорђевој улици. Књажевац је у досадашњем периоду имао претежно плански просторни развој и изградњу, иако има неколико примера непланске изградње, попут насеља „Ластавичко Поље“, „Касарна“ и др.

Израђени део простора Сокобање има елементе урбано-историјског развоја. У центру урбаног насеља су готово све централне јавне функције, услужне делатности и становање различитог типа. Услужне делатности се налазе и дуж фреквентнијих саобраћајница, и у нешто мањем обиму по ободним деловима урбаног насеља. Удаљавањем од најужег центра готово да се губе јавне функције а преовлађују површине осталих намена, претежно разни типови становања, туристички садржаји и у мањем обиму пословање. Преовлађујућа спратност објеката је П+1 до П+2, али је у последњој деценији дошло до повећане изградње појединачних објеката веће спратности (апартмана са туристичком наменом, по чему је Сокобања одмах после Златибора), што је пореметило постојећу вертикалну регулацију простора. Производно привредне делатности су лоциране у западном делу урбаног насеља, уз прилазну саобраћајницу, или као појединачне мање локације изван грађевинског подручја. Производне делатности су само делимично активне, делимично са промењеним делатностима у услуге, а једним делом и потпуно неактивне са руинираним објектима и запуштеним просторима. Карактеристика урбаног ткива Сокобање је велика изграђеност са објектима различитог бонитета, претежно спратним и постављеним на регулацију, али заузетост парцела није велика због значајно присутног зеленила. Стање слободних, зелених и парковских површина је задовољавајуће одржавају, посебно у центру, око јавних објеката и туристичких садржаја са уређеним партерима и високим растињем. Велики проблем је паркирање моторних возила, као и недостатак и мала ширина тротоара.

Насеље Бољевац је од самог настанка, као један од кључних саобраћајних раскршћа Тимочке крајине, развијао варошку, урбану структуру и начин живота, и развија се зракасто дуж токова реке Арнауте, која је кроз сам центар насеља регулисана, и потока Змијанац, који заједно са

мањим Грнчарским, Шипаковим и Дреновачким потоком и Илинском реком чине хидролошку основу насеља. Урбано насеље је линијски организовано око раскршћа два путна правца Бор – Зајечар – Параћин и Жагубица – Злот – Бољевац – Ртањ – Сокобања. У линијском делу урбаног насеља налазе се све централне функције, док са друге стране постоји недовољна урбана развијеност залеђа линијског центра окружена становањем средњих и ниских густина.

Браунфилд локације

На територији Урбаног подручја постоји изванредан број браунфилд локација – некадашњих војних или индустријских простора – које представљају потенцијал за урбану регенерацију. У Зајечару се у близини магистралног пута М-25, центра и железничке станице налази бивша фабрика текстила „Тимочанка“ површине 32.451 м² са 14 објеката укупне површине 7.821 м². Комплекс је у власништву ЈЛС, инфраструктурно је опремљен, добро саобраћајно повезан и то са аутопутем на 80 км, на 100 км од аеродрома у Нишу, и на 70 км од луке у Прахову. У Књажевцу постоји војни комплекс “Књаз Милош Обреновић” поред државног пута ДП ІБ број 35 Ниш-Зајечар, комплетно опремљен комуналном инфраструктуром, али који више није у функцији и није имовински решен са Министарством одбране, тако да се не користи у друге сврхе. ЈЛС Сокобања је купила комплекс ПКБ Требич из стечаја који представљају потенцијалну браунфилд локацију, површине 4,25 ха са 9 објеката укупне површине 6.900 м².

5.3.3 Природно окружење

Заштићена природна добра

На територији Урбаног подручја налази се пет по површини већих заштићених природних добара: Парк природе Стара планина (за који је покренут поступак проглашења за национални парк), Предео изузетних одлика Озренске ливаде, Предео изузетних одлика Лептерија – Сокоград, Резерват природе Ртањ²⁵ и Природни простор око археолошког налазишта Гамзиград – Ромулијана. Према Нацрту ППРС, на Урбаном подручју планирана за заштиту су подручја планина Озрен и Девица и планине Дели Јован.

Парк природе Стара планина обухвата 62,95 км територије ЈЛС Зајечар и 422,93 км територије ЈЛС Књажевац, тј. око 36,85% површине заштићеног природног добра. Зонама заштите на подручју Парка природе Стара планина обухваћено је: зоном I степена заштите 3,63 км територије ЈЛС Књажевац, зоном II степена заштите 3,29 км у ЈЛС Зајечар и 57, 68 км у ЈЛС Књажевац, и зоном III степена заштите 59,66 км у ЈЛС Зајечар и 361,62 км у ЈЛС Књажевац.²⁶

Предео изузетних одлика „Озренске ливаде“, површине 828,52 ха је део Озрен планине на територији ЈЛС Сокобања са 80 врста биљака од којих су поједине ендемске, а ту се налази и извор „Ђерзелиз“ познат из периода Отоманске империје. Предео изузетних одлика „Лептерија-Сокоград“ обухвата клисуру реке Моравице на територији ЈЛС Сокобања, површине 405,71 ха, са режимом заштите II степена на површини од 320,50 ха и режимом заштите III степена на површини од 85,48 ха. Има велик диверзитет флоре и фауне. Клисура реке Моравице стављена је под заштиту као добро од великог значаја и сврстана је у II категорију.²⁷ Специјални резерват природе „Ртањ“, на подручју ЈЛС Сокобања и Бољевац, је заштићено подручје изузетног значаја I категорије, површине 4.997,17 ха, на коме су утврђена сва три режима заштите. Има

²⁵ Регионални просторни план Тимочке Крајине, 2011

²⁶ Просторни план подручја посебне намене Парка природе и туристичке регије Стара планина (Службени гласник РС, број 115/2008)

²⁷ Уредба о заштити предела изузетних одлика Лептерија – Сокоград (Службени гласник РС, број 25/2002)

специфичан рељеф са купастим врхом Шиљак и врло стрмим падинама, крашким рељефом са дубоким јамама и различитим облицима краса. На подручју СПЦ Ртањ идентификовано је: 11 строго заштићених врста биљака, представници водоземаца, жаба, гмизаваца, фауне са 89 врста птица, бубоједа²⁸.

У по површини мања заштићена подручја спада Споменик природе „Велика и мала Рипаљка“, са водопадом Рипаљка на реци Градашница на планини Озрен, који је утврђен за заштићено природно добро I категорије као један од највећих бигрених водопада у Републици Србији, са низом слапова и циновских лонаца у кориту те речице.

Еколошки важна подручја су Ртањ, који је важна биљна зона међународног значаја и заштићено подручје за птице, као и Озрен и Девица - заштићене зоне за лептире. Према Нацрту ППРС, значајан део Урбаног подручја биће обухваћен планираним ИБА подручјима.²⁹

У заштићене споменике природе сврстава се Боговинска пећина (заштићено природно добро III категорије у атару села Боговина) и извор Црног Тимока (у режиму I степена заштите у старату села Криви Вир), оба на територији ЈЛС Бољевац.

Зелена инфраструктура

Према богатству шума и шумског земљишта, на Урбаном подручју предњачи ЈЛС Бољевац са 41.537 ха или 50.2% површине територије, затим ЈЛС Сокобања са 24.704 ха или 47.1%, Књажевац са 43.321 ха или 36 %, док је у ЈЛС Зајечар само 30.172 ха или 28.2% површине територије (испод републичког просека од 30,9% и просека за НСТЈ 2 Јужна и Источна Србија од 40,3%³⁰).

На грађевинском подручју урбаног насеља Зајечара налази се око 25 ха јавних зелених површина, укључујући и парк шуму „Краљевица“, те је удео зеленила 8,6%. У центру Књажевца има релативно мало уређених јавних парковских површина, док улице са већим профилем имају дрвореде, те заступљеност зеленила по становнику износи само око 0,07 м². У Сокобањи површина јавног зеленила износи 51,37 ха, односно 4,29% грађевинског подручју урбаног насеља. Постоји неколико паркова: централни градски парк површине 2,17 ха (најстарији, са оригиналним турским купатилом, цветним лејама и ружичњацима и масивом високог зеленила); парк на Бањици површине 2,05 ха (са два термална извора чија је температура 28 и 32 степена Целзијусових) и ботаничка башта. У Сокобањи постоји и неколико парк-шума Борићи, Лептерија и Чука 2, који су уређени у функцији рекреативног коришћења, а задржана је изворна структура шуме. У Бољевцу има 98 ха јавних зелених површина, што износи 26% грађевинског подручју урбаног насеља или око 2,50 м² по становнику. Највише недостаје парковских јавних зелених површина.

5.3.4 Квалитет чинилаца животне средине, изложеност еколошким ризицима и ризицима климатских промена

Квалитет и нивои загађења ваздуха, воде и земљишта

Ваздух

²⁸ Уредба о проглашењу Специјалног резервата природе Ртањ (Службени гласник РС, број 18/2019)

²⁹ Нацрт ППРС, 2021, тематска карта 16.

³⁰ Нацрт ППРС, 2021

Зајечар има статус територије са ваздухом треће категорије због прекорачења толерантне вредности за суспендоване честице ПМ10 у зимском периоду ложења, што га сврстава међу урбана насеља са прекомерним загађењем и обавезом израде Плана квалитета ваздуха. Током 2019. године, 83 дана је било са прекорачењем дозвољених граничних вредности параметра ПМ10, док је у 2020. години ово прекорачење било присутно 139 дана. Услед географских карактеристика (позиција котлине) и неповољних метеоролошких параметара (температурне инверзије, влажност ваздуха, ружа ветрова), комунална средина Зајечара је у зимском периоду ложења изложена загађењу пореклом од продуката сагоревања великог броја индивидуалних ложишта и котларница које користе претежно чврста горива (дрва и угаљ). Такође, четири градске котларнице јавног комуналног предузећа, као гориво користе мазут. Мониторинг се врши у оквиру аутоматске станице у државној мрежи мерних места. Покренута је иницијатива за прелазак градске топлане на сечку кроз ЈПП.

Загађења ваздух и мониторинг квалитета ваздуха у животној средини у Књажевцу за период од 01.08. – 31.12.2019. године, за различита места узорковања је следећи: ММ1- мерно место објекат „Дома ученика средњих школа“, Капларова 10; ММ2- мерно место објекат Геронтолошки центар Књажевац, Карађорђева 55; ММ3 - мерно место објекат обданиште „Црвенкапа“, Капларова 6. За сва мерна места за укупан период испитивања измерене вредности прелазе прописане вредности за Сумпор диоксид –SO₂ у три дана. Узрок прекорачења прописаних вредности је samozапаљење градске несанитарне депоније. За сва мерна места за укупан период испитивања вредности Азот-диоксида (NO₂) биле су у прописаним границама. За укупан период испитивања измерене вредности прелазиле су прописане вредности за чађ у једном дану на ММ1и ММ3 и у два дана на мерном месту ММ2. Узрок прекорачења прописаних вредности је samozапаљење градске несанитарне депоније. Суспендоване честице ПМ10, Арсен, Кадмију, Никал и Олово испитивани су на ММ2 мерном месту и за укупни период испитивања вредности су биле у прописаним границама.

Сокобања се одликује чистим ваздухом и здравом животном средином, и представља термалну и ваздушну бању³¹. Са друге стране, загађење ваздуха у Сокобањи потиче из котларница, индивидуалних ложишта са територије целе општине, саобраћаја и градске депоније, која се налази на 3 км од Сокобање и представља велики извор загађења ваздуха, нарочито у зимским месецима, јер се често пали због врућег пепела које се довози заједно са смећем. ЈЛС Сокобања врши мониторинг ваздуха од јануара 2022. г., а након завршетка периода од годину дана биће доступни подаци о квалитету ваздуха.

У Бољевцу је мерењем параметара квалитета ваздуха - NO₂,SO₂ и чађи, утврђено је да SO₂, чађ и NO₂ не прелазе законом прописане граничне вредности. Анализом резултата мерења PM10 честица (индикативна мерења) утврђено је да су одступања од граничних вредности емисије веома мала. Највећи број дана изнад граничних вредности забележен је у фебруару, девет дана, један дан у јуну, у септембру три дана и у периоду мерења новембар/децембар, два дана вредности су прелазиле ГВИ.

Вода

Све санитарно фекалне и атмосферске отпадне воде на територији ЈЛС Зајечара се испуштају у реципијент - реку Тимок без пречишћавања, изузев појединих индустријских погона који

---

³¹ Стратегија одрживог развоја Општине Сокобања 2015-2025, из 2015

поседују уређаје за пречишћавање отпадних вода. ЈЛС Зајечар учествује у пројекту Чиста Србија у оквиру кога се планира изградња 65 км канализационе мреже и ППОВ. У току је Израда идејног решења са хидролошком студијом за пројекат уређења канала и јаруга за прикупљање атмосферских вода у Зајечару. У току је извођење хидрогеолошких истраживања и израде елабората о резервама подземних вода. У Књажевцу и у Сокобањи се не врши континуирани мониторинг загађења вода. Међутим, проблем Књажевца је испуштање отпадних вода без пречишћавања директно у реципијент, у Сврљишки Тимок, што утиче на лош квалитет вода читавог тока Белог Тимока и доводи до масовног угинућа риба³². Слична ситуација је и Сокобањи, где је река Моравица поред комуналних отпадних вода из градског језгра Сокобање, оптерећена и водом из бројних притока, које пролазе кроз мања урбана насеља и носе одређене количине опасних вода од септичких јама из сеоских домаћинстава, и пестицида и вештачких ђубрива са пољопривредног земљишта³³. У Бољевцу се узорковање и анализа вода из водотокова врши из Црног Тимока, Арнауте са два локалитета, Змијанца и купалишта на речици Змијанац. Сходно Правилнику о параметрима еколошког и хемијског статуса површинских вода и параметрима хемијског и квантитативног статуса подземних вода, водотокови спадају у воде II и III класе, односно воде које су умерено органски загађење и загађене. Што се тиче еколошког статуса воде су - бетамезосапробне - воде II класе - умереног органског загађења и алфамезосапробне – воде III класе- загађене воде. Не постоје ванредни случајеви високог загађења.

Земљиште

На територији ЈЛС Зајечар није успостављен континуирани мониторинг земљишта. Деградација земљишта у смислу историјског загађења, настала је педесетих година 20. века изливањем пиритне јаловине из флотацијског јаловишта РТБ Бор на преко 700 ха плодног пољопривредног земљишта у долини Тимока. Загађено је земљиште, подземне и површинске воде. Индиректне штете настале су разношењем исушеног пирита под утицајем ветра на околне површине, што је изазвало оштећење усева и загађење околине. Није успостављен континуирани мониторинг земљишта у ЈЛС Књажевац, Сокобања и Бољевац, и не располаже се прецизним подацима. Међутим, постоји загађење земљишта од несанитарних депонија уз већину сеоских насеља, на ободима или у урбаном насељу (попут депоније Луг у Књажевцу). У Бољевцу се за одлагање јаловине користе пољопривредне површине, напуштени каменоломи и сеоске утрине на неколико локација укупне површине око 8,18 ха³⁴.

Бука

Ниво буке на територији ЈЛС Зајечар не представља значајан проблем, што показују одступања од дозвољених граничних вредности, која у периоду за дан и вече износе 11%, док је бука у ноћном периоду нешто већа и износи 42% од укупног броја мерења. Одступања буке од дозвољеног нивоа су релативно мала и крећу се од 1 dB за дан и вече до највише 9 dB за ноћ. Ова прекорачења су карактеристична за центар урбаног насеља и близину раскрсница и већих саобраћајница. Ниво буке у близини школа и у деловима града намењених одмору и рекреацији не прелази дозвољене граничне вредности. За урбано насеље Зајечар није извршено акустичко зонирање. У урбаном насељу Књажевац је на основу утврђених акустичних зона, одређених према постојећем стању изграђености, начину коришћења земљишта, и према планираним

³² План развоја општине Књажевац за период од 2021-2027. из 2021.

³³ Стратегија одрживог развоја Општине Сокобања 2015-2025, из 2015

³⁴ Стратегија одрживог развоја општине Бољевац 2010-2020.

наменама простора започето систематско праћење нивоа буке од 2019. године. Мерења нивоа буке на шест мерних места у периоду од 12 месеци од 08. 2019. -08. 2020. г. дало је следеће резултате: ММ1 - Двориште дома за старе у болничкој зони и подручју за одмор и рекреацију, нивои буке не прелазе дозвољене граничне вредности (у даљем тексту ДГВ) само за вечерње сате у 5., 6., 7. и 8. месецу 2020. г.; ММ2 - Двориште основне школе “Димитрије Тодоровић Каплар” у школској зони, са високим интензитетом саобраћаја преко дана у окружењу, нивои буке прелазе ДГВ за све временске интервале у свим периодима 2019. и 2020. г.; ММ3 - “Војне баште” у стамбеном подручју, са slabим интензитетом саобраћаја, нивои буке не прелазе ДГВ током дана у 7. месецу 2020. г. и у вечерњим сатима у 10. и 12. месецу 2019. и 1., 5, и 6. месецу јануар, 2020. г. ММ4 - Трг код Дома културе у пословно-стамбеном подручју са дечијим игралиштима, тј. платоу испред Дома културе, одмакнуто од саобраћајница. Нивои буке не прелазе ДГВ само током ноћи у 8., 9. и 10. месецу 2019., док ДГВ не прелазе дању у 1., 2., 3. и 5. месецу 2020. за вече за ноћ увече у 1., 2., 3. и 5. и 6. и за ноћ и 1. месецу 2020. г. ММ5 - Простор на кружном току у центру у зони градских најпрометнијих саобраћајница, нивои буке прелазе ДГВ за дан и вече у 1. месецу 2020. г. и ноћ у 8., 9. и 12. месецу 2019. г., и у 2., 3., 6. и 08. месецу 2020. г. ММ6 - Бошево у индустријској зони поред главног пута на улазу у урбано насеље са високим интензитетом саобраћаја. Нивои буке прелазе ДГВ за све временске интервале у свим мерним периодима 2019. и 2020. г. Узроци загађења буком потичу углавном од саобраћаја. Урађен је 2015. године Елаборат о акустичком зонирању урбаног насеља Сокобања. У периоду мерења измерени нивои буке на посматраним локацијама имали су значајно више вредности за дан, вече и ноћ, пре свега на локацијама које се налазе у центра, дуж магистралних и градских саобраћајница, и у школској зони. Бука потиче углавном од саобраћаја, посебно на посматраним тачкама које су главни саобраћајни правци, као и од уобичајених активности пролазника и угоститељских објеката. У току је реализација Програма мониторинга буке у урбаном насељу Сокобања, по завршетку мерења биће доступни подаци о просечним нивоима буке у дефинисаним зонама. У Бољевцу се не мери ниво буке.

Топлотна острва

Ни једна од ЈЛС у оквиру Урбаног подручја не поседује микроклиматске податке и нису вршена мерења којима би документовали локације са повећаним температурама, те се не може утврдити постојање топлотних острва. Претпоставка је да су најугроженије локације ужих центара урбаних насеља, услед прекомерне изградње са малим процентом незастртих и зелених површина, великом количином изграђеног и заузетог земљишта чврстим и непорозним материјалима, попут бетона и асфалта, као и повећаном одвијању моторног саобраћаја.

Угроженост од поплава, клизишта, земљотреса, ерозије и климатских ризика

Угроженост од поплава, клизишта, земљотреса, ерозије и климатских ризика је на територији Урбаног подручја разнолика. Ниво угрожености од земљотреса је умерен и прихватљив у Књажевцу и Сокобањи. У Сокобањи је ниво угрожености за снежне мећаве, наносе, поледице и хладни талас, затим за одроне, клизишта и ерозију, као и за пожаре, експлозије и пожаре на отвореном низак и прихватљив.

Ниво угрожености од поплава је низак и прихватљив у Сокобањи, умерен у Књажевцу, и веома висок у Бољевцу, и то од великих вода Црног Тимока, Злотске реке, Радованске реке, реке Велике Арнауте и Боговинске реке. Изливање вода изазива поплаве око 200 ха пољопривредног земљишта, а изливање бујичних потока на око 150 ха. Насељена места на територији општине

Бољевац угрожена су и појавом подземних вода, нарочито насеља која се налазе у депресији због лоше регулације атмосферских вода и лоше комуналне инфраструктуре.

Управљање отпадом и дивље депоније

На територији Урбаног подручја свака ЈЛС има своје комунално предузеће за управљање комуналним чврстим отпадом. ЈКСП „Зајечар“ врши сакупљање и транспорт комуналног отпада у Зајечару из домаћинства и депонује на несанитарну депонију Халово, за коју постоји, али није још реализован Пројекат санације и ремедијације. Покривеност услугама организованог извожења комуналног отпада из урбаног насеља износи 93.73%, док на сеоском подручју износи 69,5% активних домаћинства (16 сеоских насеља од укупно 41 је покривено извожењем комуналног отпада). У Књажевцу се врши организовано сакупљање комуналног отпада из урбаног насеља и 80% сеоских насеља једном недељно специјалним возилима аутосмећарама, а отпад се одлаже на привремену несанитарну депонију Луг без претходног третмана. ЈКП „Напредак“ Сокобања врши услугу сакупљања, транспорта и одлагања отпада из домаћинства, индустрије, разних привредних субјеката, установа, институција, објеката од јавног значаја и јавних и зелених површина, и то контејнерима за одлагање мешаног комуналног отпада. ЈКП „Услуга“ Бољевац обавља послове прикупљања, транспорта и одлагања отпада на несанитарну депонију „Обла“ која је удаљена 9 километара од Бољевца дуж магистралног пута IV -36 Параћин-Бољевац-Зајечар, а постоје и четири оператера који врше складиштење неопасног отпада у радној зони.

У Зајечару нема примарне селекције отпада, док се у Књажевцу врши само селекција пет амбалаже из контејнера са одређених локација, након чега се отпрама на постројење где се врши балирање и предаје оператеру. У Сокобањи је ситуација потпуно другачија, јер је од 2010. г. организовано одвојено сакупљање ПЕТ амбалаже и лименки у 50 жичаних контејнера на различитим локацијама, а 2018. г. је започет нови систем за примарну селекцију и рециклажу амбалажног отпада у пројекту општине Сокобања, ЈКП „Напредак“ и Секопак – оператер управљања амбалажним отпадом. Обезбеђено је 350 контејнера различитих боја за сакупљање ПЕТ амбалаже, папира и стакла као и 4.000 канти за сакупљање амбалажног отпада за свако домаћинство на територији Сокобање.

На територији ЈЛС Зајечар предвиђен је Регионални центар за управљање комуналним отпадом за ЈЛС Зајечар, Бор, Мајданпек, Неготин, Књажевац, Кладово и Бољевац на локацији „Халово 2“, али још није реализован.

На територији Урбаног подручја постоји велик број дивљих депонија које представљају ризик за загађење земљишта, подземних и површинских вода, ваздуха, биљног, животињског света и здравља људи. У ЈЛС Зајечар је евидентирано 49 дивљих депонија, у близини или у коритима река, у близини насеља најмање по једна, на подручјима посебне намене – сливног подручја акумулације за водоснабдевање „Грлиште“, заштитној зони заштићеног културног добра „Ромулијана“ и Парка природе „Стара планина“; и др. У Књажевцу се налази несанитарна депонија Луг на којој се врши одлагање сакупљеног отпада, с тим да, генерално не постоје зоне са великим ризиком за дивље депоније. У ЈЛС Сокобања постоје 33 веће дивље депоније и 103 са више од 5 m³ отпада, и то 8 у урбаном насељу и 93 сеоске депоније. Постоји и неколико локација дивљих депонија које директно угрожавају водотокове и водозахвате: на Николиначкој реци; на реци Милушинац и на Урдешком потоку. У Бољевцу постоји 48, од чега 15 имају значајан негативан утицај на здравље људи и животну средину.

5.3.5 Примарна комунална инфраструктура

Водовод и канализација

Водоснабдевање на територији Урбаног подручја је углавном из изворишта. Систем за водоснабдевање урбаног насеља Зајечар и појединих сеоских насеља састоји се из два изворишта акумулације "Грлиште" и карстног врела "Тупижница" и постројења за пречишћавање воде и резервног изворишта – бунара у приобаљу Белог Тимока, у склопу подсистема Бор – Зајчар Тимочког регионалног система за снабдевање водом насеља. Вода из акумулације "Грлиште" подлеже комплетном третману пречишћавања, док се из карстног врела "Тупижница" и из бунара у приобаљу Белог Тимока само хлорише. Планирана је акумулација „Боговина“ на Црном Тимоку као део подсистема Бор – Зајчар Тимочког регионалног система за снабдевање водом насеља, за потребе снабдевања водом насеља у општинама Бољевац, Зајечар, Бор и Неготин.³⁵

У Књажевцу је основни начин снабдевања водом за пиће каптирано картсно извориште и дренажа алувијона реке са бунаром, али не постоји фабрика воде. Поред изворишта подземних вода, планирана је акумулација „Жуковац“ на Алдиначкој реци у склопу Књажевачког подсистема Тимочког регионалног система за снабдевање водом насеља.³⁶

Бољевац се снабдева из каптаже Миловштица и изворишта Мрљиш који чини систем бунара и третман се врши хлором. Сокобања се водом снабдева из три каптирана извора: „Врело“, „Озрен“ и „Беле Воде“, а један део воде се добија директно из тока реке Моравице, преко црпне станице до ПППВ „Царина“, одакле се добија највећа количина воде за пиће. Проблем представља што у време велике замућености у реци ово ПППВ није у могућности да пречисти воду до квалитета воде за пиће и у тим периодима се искључује из погона. Током 2002. године изграђен је бунар на Лептерији и уз њега још једно ПППВ. Треба додати да у Сокобањи живи око 8.000 становника, док се у туристичкој сезони број корисника повећава до 20.000.

Сва три изворишта водоснабдевања Зајечара имају зоне санитарне заштите, и 2014. године је у зони санитарне заштите акумулације за водоснабдевање "Грлиште" уклоњено око 150 објеката, предмета и ствари, осим пет дрвених молова због великог водостаја на језеру. Испитивања квалитета воде притока и акумулације су показала да су Ласовачка и Ленувачка река знатни загађивачи акумулације, с обзиром да пролазе кроз сеоска насеља у којима није у потпуности регулисан проблем отпадних вода и одлагање чврстог отпада (Лесковац, Горња Бела Река, Леновац, Ласово). Комунална инспекција је забранила изливање санитарно фекалних и отпадних вода из ђубришних јама и наложена је изградња водонепропусних септичких и ђубришних јама. Загађењу доприноси и ерозија околног земљишта јер се обрадиве површине третирају вештачким ђубривима, пестицидима и хербицидима, као и активности риболоваца који бацају храну за рибе у акумулацију. У Сокобањи не постоје утврђене зоне санитарне заштите изворишта, која се налазе у близини подручја оптерећеног дивљом градњом и потенцијалним загађењем из септичких јама. У Књажевцу и Бољевцу је заштита водоизворишта спроведена у потпуности и није угрожена градњом нити лошим одржавањем, и нема тренутних загађивача.

³⁵ Регионални просторни план Тимочке крајине (Службени гласник РС, број 51/2011)

³⁶ Ибид.

У Зајечару је омогућен прикључак на градску водоводну мрежу свим домаћинствима, а у сеоским насељима та могућност постоји у 24 од 42 села. Изграђеност водоводне мреже у урбаном насељу Књажевац је у потпуности и сва домаћинства су прикључена на јавни систем водоснабдевања. У Бољевцу је 60% становника прикључено на водовод, а 40% нема изграђен систем водоснабдевања. Процент домаћинстава који није прикључен на јавну водоводну мрежу у урбаном насељу Сокобања износи 6%, као ни домаћинства у сеоским насељима на територији општине. Водоводна мрежа Сокобање подељена је на две висинске зоне: I зона - од 290 до 340 мнв и II зона - од 340 до 400 мнв. Одржавање водоводне мреже је на задовољавајућем нивоу у Књажевцу, а капацитет је довољан уз смањење губитака на мрежи, док у Сокобањи има око 60% губитака у мрежи, као и у Бољевцу, где систем Мирвштица има 77% губитака и потребна је реконструкција и аутоматизација система. Укупна годишња потрошња воде у Књажевцу је 1.115.000 м³, од чега се 90% односи на потрошњу код домаћинства и 10% на привреду, а просек потрошње воде износи око 110 л/становнику на дан. Просек потрошње воде у Бољевцу износи око 600л/кориснику на дан. Укупна произведена вода на годишњем нивоу у урбаном насељу Сокобања износи 188.4500 м³. Укупна фактурисана количина воде домаћинствима у Сокобањи у 2021. години износи 459.307 м³ и привреди 364.609 м³.

На територији Урбаног подручја не постоје рестрикције воде у летњем периоду, али због честих кварова на водоводној мрежи и преоптерећења мреже због великог броја туриста у летњем периоду поједини делови Сокобање остају без воде.

Систем одвођења атмосферских и санитарно фекалних отпадних вода на територији Урбаног подручја је такав да је у урбаном насељу Зајечару око 90% територије покривено канализационом инфраструктуром, а на територији ЈЛС износи 59,2%, што је испод просека за градове у Србији. Ниједно од 41 сеоског насеља, као ни бањско насеље (Гамзиградска Бања), није обухваћено системом одвођења отпадних вода. У Књажевцу 16% домаћинства није прикључено на јавни систем канализације, а у неким деловима урбаног насеља не постоје услови за прикључење на систем канализације јер је гравитациони без препумпавања отпадних вода. У појединим деловима урбаног насеља постоји недовољна изграђеност кишне канализације, те су грађани увели кишну канализацију у фекалну, иако је канализација сепаратног типа, што прави проблем за несметано коришћење фекалне канализације јер се дешава изливање у кишним данима. У Сокобањи је 80,8% домаћинстава прикључено на мрежу, а у појединим деловима насеља Сокобања – „Чука“ и „Чаир“ – не постоји канализација због дивље градња и позиције терена у односу на изграђене колекторе. Атмосферска вода одводи се кишном канализацијом која постоји у појединим улицама каналима и потоцима, а крајњи реципијент за сву атмосферску воду је река Моравица. Због конфигурације терена, у време великих падавина и топлења снега долази до загушења и замуљивања канала песковитим, муљним и другим материјалом, и после тога је потребно појачано одржавање и чишћење. У Бољевцу је одвојена кишна и фекална канализациона мрежа, а недостаје 30% канализационе мреже. Потребно је проширење кишне канализације, као и изградња канализационе мреже у насељу Ртањ и Боговина.

У Зајечару и Књажевцу не постоји изграђен систем за пречишћавање отпадних вода, док у Бољевцу постоји, али није у функцији и потребна је реконструкција и изградња ППОВ на Ртњу. У Сокобањи је 1974. године изграђено Постројење за механичко и биолошко пречишћавање отпадних вода (ППОВ) са пројектованим капацитетом од 35 л/ц који је касније повећан на 60 л/с. На постројењу се отпадне воде третирају до квалитета класе IIа и испуштају у Градашницу, леву

притоку Моравице. Ипак, постојеће ППОВ је неодговарајућег капацитета и нередовно је у функцији, а за решавање проблема у одвођењу и преради отпадних вода ЈЛС Сокобања дуги низ година спроводи активности на реконструкцији и изградњи новог постројења на локацији постојећег.

Енергетика

Системом даљинског грејања топлотном енергијом територији Урбаног подручја снабдевају се корисници у три урбана насеља, и то: 2.890 домаћинстава и 145 објеката категорије установа и институција у Зајечару; у Књажевцу се снабдева 746 станова и 86 установа и локала; у Бољевцу су повезане стамбене зграде и јавни објекти и систем се састоји из више мањих котларница. У Сокобањи не постоји даљински систем грејања. На територији Урбаног подручја алтернативни извор топлотне енергије су индивидуална ложишта.

Гасовода мрежа не постоји на читавој територији Урбаног подручја, али је донета Одлука о изради Просторног плана подручја посебне намене мреже магистралних и разводних гасовода источне Србије са елементима детаљне регулације ("Сл. гласник РС", бр. 84/2022) из кога се види намера изградње гасовода, који обухвата у знатној мери територију Урбаног подручја.

Основно напајање ЈЛС Зајечар електричном енергијом је далеководима 110кV из праваца Бора (Ђердап I) и Ђердапа II, али је омогућена и веза са правцем из Књажевца (Ниша) и Бољевца. Веза са правцем из Бугарске служи као резерва и за размену електричне енергије у одређеним периодима. За ове далеководе су планирани коридори који су усклађени са наменом површина кроз подручја обухваћена Генералним планом Зајечара. Према плану развоја преносног система за период од 2016. до 2025. године и Плану инвестиција предвиђено је да се будућа ветроенергана Нова Вршка Чука на преносну мрежу прикључи на далековод 110 кV (бр. 1157) трафостаница Т.С. Зајечар 2 – Т.С. Књажевац, по принципу улаз-излаз, у близини Т.С. „Зајечар 2” и планирана је реконструкција далековода 110 кV бр. 148/2 Т.С. Бор 2 – Т.С. Зајечар 2 у двоструки пресек 240/40mm². Други важан параметар о планираном систему напајања на средњем напону је постепено напуштање напонског нивоа 35 кV и увођење директне трансформације 110/10кV. Имајући у виду висок ниво потребних улагања за прелазак на директну трансформацију 110/10кV ове активности ће се одвијати постепено, с тим да се у ближој будућности задржава двостепена трансформација 110/35/10кV односно коришћење трафостаница Т.С. 110/35/10кV. У Сокобањи не постоје подаци о односу потрошње струје на нивоу урбаног насеља за становање и привреду. Капацитети за дистрибуцију струје су недовољни и представљају значајно ограничење даљем развоју ЈЛС Сокобања, док су у ЈЛС Бољевац довољни капацитети за дистрибуцију струје, али је дистрибутивна мрежа стара и у лошем стању, те је потребна реконструкција.

Постоје могућности за коришћење алтернативних извора енергије на територији Урбаног подручја. ЈЛС Зајечар је у последње две године донела неколико одлука у том правцу. Једна је за изградњу соларне електране «Соларина», Одлука о приступању изради ПДР из 2021. године, површина обухвата плана је око 1.702 ха. Друга је за изградњу соларне фотонапонске електране у КО Мало Извор, Одлука о приступању изради ПДР из 2021. године, површина обухвата плана је око 70 ха. Затим одлуку о покретању поступка јавно-приватног партнерства без елемената концесије за вршење услуга преласка градске топлане на биомасу у Зајечару, са изградњом нове топлане из 2020. године. Слична је ситуација и у Сокобањи, у којој су планским документима ЈЛС дефинисане могућности изградње ветроелектрана; соларне енергије, применом разних врста

пасивних соларних система за индивидуалне објекте, и активних соларних система за акумулацију енергије инсталисањем посебне опреме за веће потрошаче; и геотермалне енергије коришћењем енергије из био масе и целулозних отпадака – коришћење дрвених отпадака у преради дрвета. За изградњу објеката обновљивих извора енергије прописана је обавезна израда ПДР. Тренутно две фабрике раде на изградњи сопствених соларних колектора у Бољевцу.

Енергетски пасош за објекте издат је у ЈЛС Зајечар за ОШ „Хајдук Вељко“; у Књажевцу за 5 објеката категоризације зграда са више станова (4) и зграду са једним станом (1), а укупно је 3 породичне куће и 2 стамбене зграде за колективно становање (<https://crep.gov.rs/PregledPilotPasosa.aspx>). У Сокобањи је према ЦЕОП од 1.1.2017. године до данас издато 115 употребних дозвола, које у складу са Законом о планирању и изградњи морају да имају енергетски пасош, али не постоји евиденција објеката и по категоријама енергетских пасоша. У Бољевцу је енергетски пасош издат за 4 реконструисана јавна објекта.

5.3.6 Примарна саобраћајна инфраструктура и саобраћај

Саобраћајна мрежа

Најзначајније **друмске саобраћајнице** на Урбаном подручју су:

1. Државни путеви IV реда:

- 35: државна граница са Румунијом (гранични прелаз Ђердап)–Кладово–Неготин–Зајечар–Књажевац–Сврљиг–Ниш–Прокупље–Куршумлија–Приштина–Штимље–Сува Река–Призрен–државна граница са Албанијом (гранични прелаз Врбница)
- 36: Параћин–Бољевац–Зајечар–државна граница са Бугарском (гранични прелаз Вршка Чука)
- 37: Селиште–Бор–Зајечар

2. Државни путеви IIА реда:

- 165: Поречки мост–Клокочевац–Милошева–Кула–Заграђе–Рготина–Вражогрнац–Зајечар–Звездан
- 169: веза са државним путем 33–Вељково–Шипково–Зајечар–Леновац–Бучје
- 217: Вукања–Алексинач–Соко Бања–Књажевац
- 218: Бољевац–Ртањ–Соко Бања–Врело–Горња Топоница
- 219: Бољевац–Бучје–Књажевац
- 220: Минићево–Ново Корито
- 221 Књажевац–Кална–Темска–Пирот –Височка Ржана–Мојинци–Димитровград

3. Државни путеви IIВ реда:

- 391: Брестовачка Бања–Злот–Бољевац
- 394: Брестовац–Метовница–Гамзиградска Бања–Гамзиград
- 395: Зајечар–Лубница–Бољевац
- 422: веза са државним путем 219–Мађинац–Дебелица–веза са државним путем 35
- 423: веза са државним путем 219–Штипина–Дебелица–Боровац–Вратарница
- 425: Књажевац–Бели Поток–веза са државним путем 222.

На великом броју општинских путева Урбаног подручја потребна је реконструкција, санација или неки други вид грађевинске интервенције. У урбаном насељу Зајечар највеће је оптерећење због транзитног саобраћаја, а изградњом обилазнице постојећа саобраћајна мрежа би се растеретила. Реконструкција је потребна у свим приградским насељима и у селима у којима су

саобраћајнице у веома лошем стању. До изградње обилазнице Зајечара потребно је реконструисати улицу Црвене армије, а у Бољевцу улице у насељима Караула, делом Станично брдо и Илинско брдо, спорадично и у централном делу.

На Урбаном подручју се налазе деонице једноколосечних пруга Ниш– Књажевац–Зајечар– Прахово (бр. 75) и Зајечар–Бор–Мајданпек–Пожаревац (бр. 45). Стање железничке инфраструктуре није задовољавајуће, на шта указују чињенице да су дозвољене брзине у распону од 40 до 80 и да km/h, а пруге нису електрифициране. Угрожена и небезбедна места су пружни прелази, посебно у урбаним насељима, као и пружни прелаз на државном путу који је без браника. У Бољевцу и Сокобањи не постоји железнички саобраћај.

На Урбаном подручју не постоји речни саобраћај, инфраструктура за авио саобраћај и мултимодална чворишта. Најближи аеродром Константин Велики налази се у Нишу на око 60 км од центара Сокобање и Књажевца, 90 км од Бољевца и око 100 км од Зајечара.

Безбедност у саобраћају

По питању саобраћајне безбедности, урбана насеља Зајечар и Сокобања су најмање безбедна, што је и разумљиво у односу на величину и туристички значај, у Књажевцу нема посебно угрожених и небезбедних зона, док у Бољевцу нису све деонице саобраћајно безбедне због потребе за реконструкцијом. У урбаном насељу Зајечар најугроженија је раскрсница на "Изворском путу" услед непостојања адекватне саобраћајне сигнализације. У улици Црвене Армије пројектом саобраћајне сигнализације предвиђен је само један пешачки прелаз код "ОМВ" пумпе, потребно је урадити ревизију пројекта и пројектом предвидети пешачке прелазе према потребама грађана. У Сокобањи је смањена безбедност услед непостојања тротоара, и у последњих неколико година тротоари се интензивно граде у улицама у ужем центру насеља у најугроженијим зонама: око школе, према аутобуској станици, ка пијаци, у ул. Алексе Маркишића, Вука Караџића и сл. Интензивно се ради и на другим локацијама, али већи део урбаног насеља и даље није довољно покривен тротоарима, пре свега: Доситејева улица, Војводе Мишића, Драговићева итд.

Јавни градски и приградски превоз

Јавни градски превоз (ЈГП) је прилагођен потребама становника и финансира се из буџета ЈЛС у Зајечару, Књажевцу и Сокобањи и бесплатан је за све грађане, док у Бољевцу не постоји. Услугу ЈГП пружа приватни сектор путем уговора о концесији, тј. јавно-приватног партнерства у Књажевцу. Возила нису прилагођена особама са инвалидитетом, и не постоји универзална приступачност система јавног градског превоза. У Сокобањи проблем представља што је ЈГП усаглашен са режимом рада основне школе и током школских распуста и викендима се реализује у смањеном обиму. Нема података о броју путника, с обзиром да се карте не наплаћују.

Приградски превоз је такође прилагођен потребама становника, са тим да га у Бољевцу обезбеђује приватни сектор и села су делимично покривена истим, квалитет услуга је на задовољавајућем нивоу, али кључни проблем је велика разуђеност насељених места у општини и мала исплативост.

Саобраћајна координација постоји само у међуградском превозу, и ову област организује сам превозник, према потребама тржишта.

Пешачке зоне

Пешачка зона постоји у Зајечару у улици Тимочке Буне, постоји и у Сокобањи, тзв. Мермерно шеталиште, чија реконструкција се планира у наредном периоду, али не постоје повремене пешачке зоне. Књажевцу не недостају, док у Бољевцу недостају сталне и повремене пешачке зоне.

Бициклички саобраћај

У Зајечару постоји бицикличка стаза од кружног тока у центру до насеља Два брата, а постоји и осветљена, и у једном делу пресвучена новим асфалтом бицикличка стаза од Зајечара до приградског насеља Грљан. Зајечару су потребне бицикличке стазе. На остатку Урбаног подручја не постоји мрежа бицикличких стаза, али је у Сокобањи планирана дуж обала реке Моравице до Бованској језера, с тим што је највећа препрека за реализацију бицикличких стаза нерешени имовински односи.

Паркирање

Зајечар је добро покривен затвореним паркиралиштима и гаражама и постоји јавна наплата, али у центру урбаног насеља недостаје улично паркирање. У Књажевцу недостаје паркирање, посебно у центру, као и у Сокобањи, посебно за време летње туристичке сезоне од маја до септембра, с тим да је ПГР Сокобање планирано неколико јавних паркинг простора, али проблем за реализацију јесу нерешени имовински односи. Бољевац има проблем са мањком паркирања, и тренутно се ради планска документација за изградњу новог јавног паркинга.

Интернет и дигитализација

На територији Урбаног подручја не постоји јави бесплатни интернет, осим што постоји у градском парку у Књажевцу. Уведени су поједини паметни системи, тако у Зајечару постоји систем плаћања паркинга путем СМС-а, возила у градској управи имају систем за превенцију судара, сви улази у урбано насеље имају видео надзор, а постоји радар у улици Николе Пашића, као и камере за детекције проласка кроз црвено светло. У Сокобањи постоји систем електронске наплате паркирања, док у Књажевцу и Бољевцу не постоји ни један паметни систем.

5.4 УПРАВЉАЊЕ УРБАНИМ И ТЕРИТОРИЈАЛНИМ РАЗВОЈЕМ

5.4.1 Приступ управљању

У оквиру одрживог и интегралног урбаног развоја, управљање се односи на методе које користе управа и различити релевантни актери у планирању, финансирању и управљању изградом и спровођењем стратегије. Кључни аспекти управљања урбаним развојем су: 1) приступ управљања на више нивоа, који се односи на координацију и усклађивање активности између различитих нивоа управљања; 2) приступ са више заинтересованих страна, који се односи на укључивање свих релевантних актера током циклуса развоја јавне политике; и 3) "одоздо - на горе" и партиципативни приступ, који се односи на иницијативе вођене од стране локалне заједнице и подстицање укључивања локалних актера.

Управљање на више нивоа и партнерства

На територији Урбаног подручја, управљање на више нивоа у смислу координације и усклађивања акција између различитих нивоа управе од локалног, преко националног до

међународног нивоа спроводи се кроз неколико програма и пројеката. На тим програмима и пројектима као партнери сарађују следећи актери и нивои:

- Локални ниво у виду партнерстава ЈЛС Зајечара и СКГО, ЈЛС Зајечара и Књажевац, Сокобања, Бољевац; ЈЛС Књажевац и Рила (Бугарска); ЈЛС Сокобања и Вршец (Бугарска); ТО Сокобања и Локална иницијатива Вршец (НВО, Бугарска); ЈЛС Сокобања и Бољевац, Дирекција за воде РС и МЕИ; ЈЛС Сокобања и Књажевац, ЈЛС Бољевац, РАРИС – Регионална развојна агенција за источну Србију, Центар за друштвено одговорно предузетништво Рурал Хуб (НВО), Национална служба за запошљавање – филијала Зајечар, Гимназија „Бранислав Нушић“, Сокобања, и ГЕНИУС - центар за заштиту људских права и развој омладинске политике, Књажевац (НВО); Културно-образовни центар Бољевац; Удружење „РОМ“; и ТО Бољевац.
- Национални ниво управе у виду министарстава Републике Србије, и то Министарство државне управе и локалне самоуправе, Министарство привреде, Министарство трговине, туризма и телекомуникација, Министарство рударства и енергетике, Министарство заштите животне средине; Министарство културе и информисања, Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре; Министарство омладине и спорта; Министарство за бригу о селу; Кабинет министра без портфеља задуженог за демографију и популациону политику, Кабинет министра за иновације и технолошки развој, Канцеларија за јавна улагања, Кабинет за унапређење развоја недовољно развијених подручја, као и Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије; и
- Међународни ниво у виду ЕУ и светских развојних и донаторских агенција и страних држава које кроз разне пројекте и програме граде капацитет за управљањем, попут Програма прекограничне сарадње Бугарске и Србије, Swiss Pro, UN Women, Савет Европе, УНОПС-ЕУПРОПЛУС, ЕУ ПРО и ЕУПРО+ пројеката, Швајцарске агенција за развој и сарадњу (SDC).

Врсте, теме и називи пројеката ЈЛС Зајечара, Књажевац, Сокобања и Бољевац и међународних агенција су:

- Пројекти изградње и реконструкције, попут "Реновирање и дигитализација вртића "Ђурђевак" у Зајечару"; Изградња канализационог система на десној обали реке Арнауте; Завршетак водоводне мреже у селу Подгорац – ЈЛС Бољевац;
- Пројекти у области управљања и подизања капацитета, попут "Управљање људским ресурсима у локалној самоуправи – фаза 2"; Пројекта за увођење и развој ГИС-а на територији ЈЛС Зајечара; еЗајечар; Формирање службе заједничка интерна ревизија;
- Еколошки пројекти, попут „Measures for establishment of flood prevention and quick reaction conditions in Chiprovci and Bolevac“, Preservation and attractive exhibition of the Natural and cultural heritage of Belogradchik and Boljevac municipalities;
- Друштвено одговорни пројекти, попут "Кад жене воде" ; "Кад жене воде фаза 2"; "Отворена врата иза затворених врата" и "Одскочимо заједно"; Grounds for better future of our youth; "Шумски ватрогасци (ФФФ)“; „Youth network for sport and health“;
- Пројекти у области културе, попут "Street art“;

- Пројекти у области туризма, попут Зимска прекогранична тура - Варшец-Сокобања; Балнеолошки туризам - будућност здравља, Туризам и футуризам; и
- Израде докумената територијалног развоја, попут Пројекта за израду ПДР Николичева.

Врсте, теме и називи пројеката националних агенција и партнерства ЈЛС Зајечар, Књажевац, Сокобања и Бољевац су:

- Пројекти изградње и реконструкције, попут Санација и адаптација Народног позоришта Тимочке Крајине-Центар за културу „Зоран Радмиловић“ Зајечар; Пројекат уређења дечијег игралишта на простору Спомен парк-шуме „Краљевица“; Адаптација и санација Пословне зграде у улица Доситејевој бр. 1 у Зајечару; Санирање земљишта и обнављање у савремено дечје игралиште у насељу Оскоруша у Зајечару; Извођење радова за изградњу омладинског кампа на Краљевици и јужне саобраћајнице са јавном расветом у комплексу „Краљевица“ у Зајечару; Реконструкција/изградња система за водоснабдевање и дистрибуцију воде и прикупљање и прераду отпадних вода у Сокобањи, и Вода за инвестиције; Реконструкција Основне и средње школе у Сокобањи; Пројекат набавке и санације котларница за грејање у општини Бољевац у 2021; Регулација потока Змијанац и реконструкција антиерозионе преграде; Регулација корита Оснићке реке;
- Пројекти у области управљања и подизања капацитета, попут Осавремењавање рада Скупштине ЈЛС Зајечара кроз увођење савременог Е-скупштинског система за вођење седнице и бројање гласова; Пакет техничке подршке за унапређење антикорупцијских политика на локалном нивоу; Пројекат комасације земљишта; Пакет техничке подршке за израду Плана развоја;
- Еколошки пројекти, попут Регионалног центар за управљање комуналним отпадом за ЈЛС Зајечар, Бор, Мајданпек, Неготин, Књажевац, Кладово и Бољевац на локацији „Халово 2“, Пројекат енергетске санације Школе за основно и средње образовање „Јелена Мајсторовић“; Пројекат енергетске санације стамбених зграда, породичних кућа и станова – ЈЛС Зајечар и Бољевац; Пројекат превенције нелегалног одлагања отпада и уклањање у 2022. г.; Пошумљавање спомен парк-шуме „Краљевица“; Расвета за "Сунчану стазу", Пројекат санације и рекултивације постојеће депоније "Халово; Претварање депоније у дечији национални парк; Енергетска санација управне зграде општине Бољевац; Енергетска санација ОШ „Ђорђе Симеоновић“ Подгорац; Енергетска санација ПУ „Наша радост“;
- Друштвено одговорни пројекти, попут Покретање едукативног центра и реализација "Изађи на теглу" манифестације; Унапређење популационе политике ЈЛС Зајечар; и Трим стаза на Краљевици -"Сунчана стаза"; Систем обавештавања у реалном времену за смањивање саобраћајних несрећа на територији ЈЛС Зајечар; Старт – ап иновациони центар у Сокобањи; Подршка за будућност - Иницијатива за инклузију; Прибављање непокретности за младе брачне парове;
- Израде докумената територијалног развоја, попут Израда плана детаљне регулације постројења за пречишћавање отпадних вода на територији града; ПДР привредне зоне "Запад"; Израда Идејног пројекта - пута Салаш-Дубочане-М. Јасикова;

- Пројекти у области културе, попут Пројекат санације и адаптације народног позоришта Тимочке крајине - Центар за културу "Зоран Радмиловић" - МетармофоЗА; Прибављање непокретности у циљу обезбеђивања адекватног простора за библиотеку;
- Пројекти у области туризма, попут Унапређење туристичке инфраструктуре у Сокобањи; Михољски сусрети 2022; и,
- Пољопривредни и предузетни пројекти, попут „Млади у бизнису“ (са Министарством омладине и спорта); "Фемино" - Пројекат унапређења женског иновационог предузетништва (са Кабинетом министра без портфеља задужен за иновације и технолошки развој); Повезивање урбанистичких целина Радне зоне 7 у Бољевцу.

Партиципативни приступ

Примена партиципације грађана и иницијативе локалног становништва реализована је приликом израде урбанистичких и просторних планова кроз законом обавезне јавне консултације и јавни увид на територији Урбаног подручја, а најбоље примере представљају Генерални урбанистички план града Зајечара, Генерални урбанистички план подручја Сокобања и Просторни план општине Сокобања.

Додатно, у процесу израде јавних политика, планова и пројеката активно учешће имају невладине организације и грађани у радним групама, кроз Партнерски Форум и током јавне расправе и сл., а најбоље примере представљају План развоја града Зајечара 2021 – 2027, План развоја општине Књажевац 2021 – 2027, План развоја општине Сокобања 2022-2030, Локални план управљања отпадом на територији општине Сокобања 2022-2032, и План развоја општине Бољевац.

Примењују се партиципативне радне групе за израду стратегија, фокус групе, округли столови, предлагање пројеката и сл. Додатно се у све активности развојног планирања укључује више заинтересованих страна кроз формирање партиципативних радних група. Такође, цивилни и приватни сектор укључени су и у рад сталних скупштинских тела. За буџет ЈЛС на годишњем нивоу врше се јавне консултације, информисање грађана и учешће на јавним расправама.

Капацитети ЈЛС за управљање урбаним развојем

На територији Урбаног подручја спроводе се и програми развијања капацитета за управљање урбаним развојем који су екстерно финансирани од стране међународних агенција. Запослени у јединицама ЈЛС осим у тим програмима учествују и на обукама у организацији Националне академије за јавну управу и СКГО. У Књажевцу се програми развијања капацитета спроводе кроз програме Релоф – реформа локалних јавних финансија, Савет Европе – Спровођење посебног програма стручног усавршавања и Савет Европе – Организационо и функционално унапређење локалне самоуправе – јединствено управно место. Кључни недостаци у капацитетима ЈЛС да управља урбаним развојем огледају се, пре свега, у недостатку људских кадрова.

5.4.2 Извори финансирања

Постоје различити видови финансирања урбаног развоја на територији Урбаног подручја, од националних и међународних фондова, јавно – приватних партнерстава, и приватних фондова у виду кредита инвестиционих и комерцијалних банака на подручју Републике Србије.

Главни домаћи извори финансирања урбаног развоја су сопствена средства / буџет ЈЛС, програми различитих министарстава Републике Србије, и то Министарства привреде,

Министарства трговине, туризма и телекомуникација, Министарства државне управе и локалне самоуправе, Министарства омладине и спорта, Министарства заштите животне средине, Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, Министарства рударства и енергетике, Кабинета за унапређење развоја недовољно развијених подручја, као и Канцеларија за јавна улагања.

Међународни фондови се реализују кроз билатералну и мултилатералну сарадњу и донаторске програме, и то углавном кроз фондове и програме ЕУ. Треба поменути Програме прекограничне сарадње ЕУ СВС програм Бугарска – Србија, и ЕУПРО и ЕУПРО+ пројекте, ГИЗ, Савет Европе, Билатерални развојни фонд Пољске и Амбасада Републике Пољске, а од билатералне и мултилатералне сарадње и донаторских програма Swiss PRO и Швајцарска агенција за развој и сарадњу (SDC), као и употребом међународних финансијских инструмената, попут KfW.

5.4.3 Транспарентност и информисање

По индексу транспарентности ЈЛС за 2021. годину Зајечар је био на 134. месту (са индексом 33 и раст на 44 у 2022. г. што је повећање од 33,3%); Књажевац је био на 29. месту (са индексом 55 и смањењем на 55 у 2022. г. што је смањење од 9,1%); Бољевац је био на 13. месту (са индексом 64 и смањењем на 55 у 2022. г. што је смањење од 14,1%); и Сокобања је била на 5. месту, а 2022. г. на 3. месту (са индексом 75 и растом на 84 у 2022. г. што је повећање од 12%).

У Књажевцу постоји систем електронске комуникације између управе и грађана у виду одлуке којом су прописане те процедуре, као и у Бољевцу, док у Сокобањи постоји посебна секција са позивима за јавну расправу на интернет презентацији ЈЛС <https://sokobanja.ls.gov.rs/archives/category/javne-rasprave> и могућност да грађани пријаве различите комуналне проблеме на сајту *Пријави проблем* http://161.97.132.206/sb_kp.

Географски информациони систем (ГИС) у управљању урбаним развојем успостављен је у Зајечару 2020. године и тек је у почетној фази коришћења. У Књажевцу постоји, али се не користи, у Бољевцу постоји ГИС за управљање пожарима, а у Сокобањи постоји урбанистичко инвестициони ГИС.

6 SWOT АНАЛИЗА И ПОТРЕБЕ

6.1 ИДЕНТИТЕТ УРБАНОГ ПОДРУЧЈА

предности/снаге

- Повољни климатски услови и добар квалитет ваздуха (осим у урбаном центру Зајечар где је квалитет ваздуха треће категорије)
- Очуван идентитет Урбаног подручја (део Тимочке крајине) - богатство природним ресурсима и еколошка очуваност највећег дела подручја (очуван биодиверзитет, расположиви водни ресурси, заступљеност шума, Парк природе Стара планина - предложен за Национални парк, Предела изузетних одлика Лептерија - Сокоград и Озренске ливаде³⁷, околина археолошког налазишта Ромулијана - Гамзиград, Резерват природе Ртањ, планирана за заштиту подручја планина Озрен и Девица и планине Дели Јован³⁸ и остала заштићена подручја, Сокобања, Бованско језеро)
- Богата културна баштина (Царска палата Феликс Ромулијана на УНЕСКО листи светског наслеђа, културна добра од великог значаја - Црква св. Богородице, Манастир Горња Каменица, археолошко налазиште „Равна - Timacum Minus“, „Соко град“³⁹ и друга непокретна културна добра, нарочито сакралне архитектуре, као и војни бастиони из 19. века у Зајечару) и велики број културних манифестација
- Увођење дигитализације, унапређење приступачности археолошког наслеђа
- Урбана насеља са препознатљивим модерничким наслеђем и визуелним континуитетом у односу на контекст – носиоци идентитета, под утицајем градитељских прегалаца (као што су Корбизије и Богдановић у Књажевцу и др.)
- Рурална насеља са очуваном морфологијом и традиционалном изградњом добро уклопљена у слику предела, нарочито на Старој планини
- Развијен туризам у Сокобањи и развој зимског туризма на Старој планини
- Започет развој туристичког насеља и хотела на Ртњу и туристичка категоризација сеоских домаћинстава у ЈЛС Бољевац (30 домаћинстава)
- Постојање регионалног брэнда источне Србије „Balcanica Superior“ који покрива и Зајечарски округ
- Међународна сарадња кроз пројекте

слабости/недостаци

- Неповољан положај у Србији > удаљеност од већих центара
- Нематеријално културно наслеђе и поједини споменици природе (нпр. Боговинска пећина) нису довољно валоризовани
- Занемаривање вредности и угрожавање градитељског наслеђа из 19. и 20. века, нарочито градске архитектуре из периода социјализма (примера брутализма у модерној архитектури)
- Неадекватна планска документација за заштићена природна добра
- Недовољна и неравномерна развијеност туристичких потенцијала (слаби и некатегорисани смештајни капацитети, недовољна валоризација руралних насеља Старе

³⁷ РПП Тимочка крајина (2011)

³⁸ Нацрт ППРС (2021)

³⁹ РПП Тимочка крајина (2011), Нацрт ППРС (2021)

планине за развој туризма), недостатак туристичких садржаја и туристичке сигнализације, лоша умреженост и лоша инфраструктура

- Ширење насеља, узурпација пољопривредног и шумског земљишта преовлађујуће нелегалном градњом, нарушавање природе (нарочито за потребе туризма на Старој планини), неефикасан систем озакоњења нелегалне градње
- Недовољна искоришћеност и спора трансформација бивших индустријских и војних браунфилда (власник Министарство одбране)
- Инвеститорско планирање и пренамена грађевинског земљишта без аргументације у Соко Бањи, у првом реду за станоградњу (највећа после Златибора)
- Запуштање пољопривредног земљишта и депопулација руралних насеља
- Неадекватно обрађени и презентовани аутентични и традиционални производи који се могу идентификовати са регионом
- Погоршање квалитета ваздуха у грејној сезони у урбаним насељима

потенцијали/могућности

- Развој одрживог туризма - културног туризма (заснованог на материјалном и нематеријалном културном наслеђу и догађајима у култури), сеоског туризма, планинског туризма (летња понуда активности у природи), бањског туризма (Гамзиградска Бања) и туризма специјалних интереса (нпр. верски туризам, коњарске туре) и туристичких дестинација са културним и природним наслеђем
- Ревитализација појединих традиционалних руралних насеља у туристичка насеља
- Регенерација браунфилда > бивши индустријски и војни комплекси (Зајечар, Књажевац, Сокобања)
- Брендирање туристичких и пољопривредних производа (нпр. крофне са џемом од трњина) и бренд места (нпр. брендирање археолошког налазишта Царске палате Феликс Ромулијана и музеја у Зајечару)
- Повезивање међуграничних општинских центара у циљу развијања туризма
- Јачање урбано-руралних веза
- Валоризација и презентација очуваних природних и културних предела, индустријског наслеђа (Белгијска пруга, фабрика Кристали др.)

претње/ризици

- Напуштени војни комплекси > без нових намена и са нерешеним власништвом
- Велики број нелегалних објеката
- Даље угрожавање природних и културних добара нелегалном и прекомерном градњом
- Неконтролисано ширење насеља и узурпација пољопривредног и шумског земљишта
- Недовољна повезаност туристичке понуде на Урбаном подручју и са туристичком понудом околних дестинација
- Боље спровођење прописа
- „Љуљање чамца у месту“ – недоследна имплементација политика развоја
- Низак ниво свести о значају културног наслеђа

потребе

- Јачање идентитета урбаног подручја - мрежа урбаних и руралних насеља, културна баштина и природни ресурси

- Урбана регенерација градске структуре и санација објеката градитељског наслеђа - из социјалистичког периода, градске архитектуре и др.
- Адекватна трансформација и реактивирање браунфилд локација
- Потреба за обновом и одржавањем мреже јавних урбаних простора
- Регулисање ширења континуално изграђеног подручја урбаних и приградских насеља и ефективније спречавање непланске изградње
- Потреба за јачањем урбано-руралних веза понуда радних места и услуга у урбаном и руралном
- Интегрисање туристичке понуде на Урбаном подручју и повезивање са понудом туристичких дестинација Доње Подунавље и Бор (нпр. путеви културе и вина, планинарске и бициклическе стазе и др.)
- Ревитализација и трансформација појединих традиционалних руралних насеља у туристичка насеља

6.2 ЗЕЛЕНА И ЕНЕРГЕТСКА ТРАНСИЦИЈА И МОБИЛНОСТ

предности/снаге

- Традиција коришћења обновљивих извора енергије за грејање у домаћинствима
- Традиција коришћења принципа циркуларне економије
- Заступљеност шума и шумског земљишта на Урбаном подручју Зајечар, и јавних зелених површина у урбаним насељима
- Нови систем за примарну селекцију и рециклажу амбалажног отпада (Сокобања - свако домаћинство)
- Ефикасан рад инспекције на заштити уже зоне заштите водоакмулације Грлиште (ЈЛС Зајечар)
- Развијена саобраћајна мрежа
- ЈГП бесплатан и прилагођен потребама становника, приградски неисплатив због разуђености

слабости/недостаци

- Недовољно зелених површина и загађен ваздух у урбаним насељима > саобраћај и грејање зими, прекомерна изградња, депоније (Зајечар, Сокобања)
- Испуштање отпадних вода у реципијенте – реке, без пречишћавања (Тимок, Сврљишки Тимок > Бели Тимок, Моравица)
- Угроженост водоизворишта дивљом градњом, загађење из септичких јама, (Зајечар, Сокобања), ерозија земљишта > вештачка ђубрива и храна од риболоваца (Зајечар)
- Делови Урбаног подручја без воде лети (Сокобања) > велики број туриста
- Изливање фекалне канализације у кишним данима (Књажевац)
- Поплаве на подручју села Лукови и на пољопривредном земљишту око Тимока
- Деградација земљишта > јаловина, несанитарне депоније (већина сеоских насеља)
- Примарна селекција отпада мала (Књажевац - само селекција пет амбалаже) или непостојећа (Зајечар)
- Дивље депоније у близини река, насеља, у подручјима посебне намене > ризик за загађење земљишта, подземних и површинских вода, ваздуха, биљног, животињског света и здравља људи

- Несанитарне депоније Халово (Зајечар) и Луг (Књажевац)
- Пребукираност несанитарних сметлишта
- Слаба реализација и усклађивање са постојећом регулативом Халово
- Недовољно паркирања и тротоара
- Мала покривеност или недостатак бесплатним Интернетом

потенцијали/могућности

- Потенцијална гасификација скоро читаве територије Урбаног подручја
- Потенцијали за коришћење соларних електрана (Соларина и фотонапонска електрана у КО Мало Извор у Зајечару, соларни колектори у Бољевцу), прелазак градске топлане на биомасу (Зајечар)
- Увођење топлотних пумпи у оквиру ППОВ
- Обезбеђена ЕУ средства за изградњу ППОВ у Сокобањи
- Адекватна заштита од поплава на критичним деоницама водотока
- Планирана водоакмулација Боговина у склопу Тимочког регионалног система за снабдевање водом насеља
- Планиран Регионални центар за управљање комуналним отпадом Халово 2
- Увођење подстицајних мера и стимулација (дивље депоније)
- Потенцијали циркуларне економије на примерима задруга за управљање отпадом
- Ослобађање централних зона урбаних насеља од моторног саобраћаја проширење јавних пешачких и бициклических површина, развој јавног превоза и коришћење возила на алтернативни погон
- Примена управљачких механизма - јавно приватно партнерство, партиципација, приватизација услуга

претње/ризици

- Неискоришћеност потенцијала природних ресурса и обновљивих извора енергије
- Претходна студија процене биомасе за потребе преласка топлане на биомасу
- Угроженост водоизворишта нелегалном градњом, депонијама, отпадним водама, септичким и ђубришним јамама и одлагањем чврстог отпада
- Ерозија земљишта пољопривредом производњом, угроженост од поплава и клизишта
- Концепт развоја урбаних садржаја који погодује већој употреби путничких аутомобила
- Казнена политика неадекватна, слаб потенцијал
- Неусаглашеност закона
- ЈПП може да буде неповољно за ЈЛС (искуства са пројектом енергетске ефикасности у ЈЛС Бољевац)
- Непоштовање прописа и планова, недостатак финансија

потребе

- Успостављање одрживе енергетике (применом мера енергетске ефикасности, коришћењем обновљивих извора енергије, и применом норми за заштиту животне средине и смањењем штетних утицаја климатских промена)⁴⁰

---

⁴⁰ Стратегији развоја енергетике Републике Србије до 2025. године са пројекцијама до 2030

- Потребно повећавање капацитета за дистрибуцију струје (Сокобања) и за реконструкцију дистрибутивне мреже (Бољевац)
- Реконструкција и аутоматизација система водоснабдевања (Бољевац)
- Изградња водовода и ППОВ у Књажевцу у руралним подручјима
- Потребна изградња канализационе мреже у насељу (Бољевац: Ртањ и Боговина)
- Потреба за изградњом (Зајечар и Књажевац) и реконструкцијом (Сокобања, Ртањ) система и постројења за пречишћавање отпадних вода
- Уклањање дивљих депонија
- Усаглашавање рада ЈГП са потребама становника и туриста током школских распуста и викендима (смањен капацитет Сокобања)
- Реконструкција / санација саобраћајне мреже, потребна обилазница (Зајечар)
- Потреба за сталним и повременим пешачким зонама, бициклическим стазама, паркирањем (улично паркирање, јавни паркинг простори) у урбаним и бањским насељима и изградњом тротоара у већини насеља

6.3 ИНОВАТИВНА И ПАМЕТНА ЕКОНОМИЈА

предности/снаге

- Разнородна индустрија
- Сектор микро, малих и средњих предузећа (ММСП)
- Поддршка омладинском и женском предузетништву
- Слободна царинска зона Књажевац
- Постојање институција за подршку развоју и бизнису (Тимочки клуб, Ресурс центар Бор, КЛЕР, Регионална привредна комора, РАРИС) и укљученост НВО сектора у имплементацији пројеката
- Бесплатан приградски превоз
- Сајам лековитог биља

слабости/недостац

- Недостатак квалификоване радне снаге
- Мала покретљивост радне снаге
- Јефтина радна снага
- Недовољна спремност за иновације
- Недостатак квалитетнијих и боље плаћених послова
- Уситњена пољопривредна газдинства и слабо коришћење доступних бесповратних и субвенционисаних извора финансирања
- Неусклађеност образовања са потребама привреде
- Инкубатор центри нису активни (Бор и Мајданпек још увек функционишу)
- Смањена улога удружења предузетника (осим Бољевца)
- Негативна промоција образовања младих

потенцијали/могућности

- Добри природни потенцијали за развој туризма
- Развој органске производње хране, с обзиром на природне предуслове за овај вид пољопривреде

- Прелазак из „сировинске базе“ у прерађивачку индустрију, пре свега у секторима пољопривреде и шумарства
- Улазак пољопривредних газдинстава у прераду, коришћење бесповратних и субвенционисаних извора финансирања (IPARD и сл)
- Креативна индустрија, филмска индустрија
- Обједињени подаци о инвестиционим компанијама, браунфилдима и гринфилдима
- Дуално образовање
- Развој зелене економије и подршка старт ап
- Погранична сарадња и ЕУ пројекти
- Технолошки инкубатор у Бору

претње/ризици

- Пад броја привредних друштава
- Миграције радно способног становништва
- Државно власништво браунфилд локација
- Недостатак научних и истраживачких институција, веза са привредом, иновације
- Неразвијено неформално образовање
- Тешко прихватање концепта целоживотног учења

потребе

- Усклађивање образовних програма и потреба тржишта за квалификованом радном снагом (потребе за доквалификацијом и преквалификацијом)
- Повезивање науке, привреде и друштва ради подстицања иновација⁴¹
- Подршка производњи хране (одржива пољопривреда и производња хране са додатом вредношћу) и креативним индустријама (креативна дигитална аудио-визуелна продукција, укључујући брендирање и пласман⁴²
- Зелена и циркуларна економија у циљу доприноса заштити животне средине и минимизирању количине произведеног отпада (туризам, обновљиви извори енергије)⁴³
- Потреба за категоризацијом туристичких места (насеље Ртањ)

6.4 ДРУШТВЕНО БЛАГОСТАЊЕ

предности/снаге

- Постојање свести и спремност на континуирано усавршавање свих актера социјалне заштите у јавном и цивилном сектору
- Постојање ПЦР лабораторије (Завод за јавно здравље Тимок за Зајечарски и Борски округ)
- Бесплатна подршка породицама
- Инфраструктурни и организациони капацитети за спортске активности (пример развоја коњичког спорта)

⁴¹ Стратегије научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2016. до 2020. године – „Истраживање за иновације“

⁴² Стратегија паметне специјализације РС. https://prosveta.gov.rs/wp-content/uploads/2021/12/Strategija-pametne-spe-cijalizacije_SR_WEB.pdf

⁴³ Зелена агенда за Западни Балкан, 2020 https://api.pks.rs/storage/assets/Zelena%20agenda%20za%20Zapadni%20Balkan_info.pdf

- Институције културе локалног и регионалног значаја са постојећом инфраструктуром и садржајима

слабости/недостаји

- Недостатак капацитета за збрињавање старијих лица на Урбаном подручју
- Низак ниво доступности и недостатак капацитета услуга примарне заштите у руралним подручјима (90% безусловних амбуланти)
- Одлазак лекара
- Недовољни капацитети за теренски рад социјалних и медицинских служби
- Лиценцирање пружалаца социјалних услуга
- Непостојање евиденције о стамбеним просторима и тренд изградње стамбених објеката за потребе развоја туризма, не за социјално становање
- Недостатак високообразовних установа - високих школа и факултета
- Низак ниво спровођења политика, недовољно јачање управљачких капацитета

потенцијали/могућности

- Укључивање приватног сектора као пружаоца услуга из области социјалне заштите (Књажевац)
- Успостављање боље сарадње институција и установа између локалних самоуправа ради размене искустава и знања
- Велики број установа културе
- Мониторинг параметара животне средине и здравља становништва од стране општина, важан ПЦР центар
- Укључивање приватног и цивилног сектора као пружаоца услуга социјалне заштите
- Иновативни приступи – задруге

претње/ризаци

- Пад броја становника (18% за задњих 11 година)
- Неповољна демографска структура (29% преко 65 год, 14% до 17 година)
- Неинформисаност грађана о расположивим правима у области социјалне заштите
- Непостојање система праћења ефеката и резултата пројеката у области социјалне политике и стихијска реализација пројеката
- Недовољна подршка цивилном и приватном сектору у лиценцирању услуга
- Недостатак стручног кадра у области туризма и угоститељства
- Недовољна едукација свих актера у области туризма
- Неусклађеност закона (пружаоци услуга) о образовању и социјалним услугама

потребе

- Развијање мера за подршку запошљавању (ЛАП, локални програми и пројекти)
- Успостављање научно наставне сарадње - високо образовање (нпр. постојеће у Бољевцу и нове научне базе државних факултета у Зајечару)
- Успостављање услуга у области социјалне инфраструктуре: Саветовалишта за младе, Прихватилиште до 30 дана за особе које су у стању социјалне потребе, Дневни боравак за особе за сметњама у развоју и Породично саветовалиште (Сокобања); Проширење Службе за пружање услуге помоћ у кући за одрасла и старија лица, посебно на селу и

- поновно успостављање Саветовалишта за брак и породицу и Саветовалишта за жртве насиља, Дома за стара лица (Зајечар); Дневни боравак за старе и дом за ученике (Бољевац); Изградња вртића; Потребне за геронто-домаћицама, кућно лечење, санитет
- Реконструкција установа здравствене инфраструктуре (Сокобања) и енергетске санације (Зајечар)
  - Формирање културног центра (Сокобања), за новим објектом „Градске галерије“ и додатним депоом за складиштење уметничких предмета, и затвореног музеја (Зајечар)
  - Недостатак спортских објеката (Бољевац) и изградња спортских садржаја (Сокобања)

6.5 УПРАВЉАЊЕ УРБАНИМ И ТЕРИТОРИЈАЛНИМ РАЗВОЈЕМ

предности/снаге

- Управљање на више нивоа > међународни, национални и регионални актери кроз различите програме и пројекте
- Различити међународни и домаћи видови финансирања урбаног развоја
- Учешће у ЕУ финансираним пројектима (Дунавска стратегија, Визиторски центар Ромулијана 5 милиона евра)
- Заједнички пројекти са институцијама у окружењу (Национални парк Ђердап)
- РАРИС, Канцеларије за локални економски развој, Локална акциона група (ЛАГ) Ртањ
- Задруге, мреже у повоју, туристичке организације
- Сарадња општина на имплементацији Регионалног плана управљања отпадом
- Регионални туристички производ - дигитална платформа дигитална промоција - туризам, културно наслеђе, *Visit East Serbia*
- Развијен систем електронске комуникације између управе и грађана (web пријава комуналних проблема, Сокобања)
- Укључивање грађана у усвајање буџета ХЕЛВЕТАС (Књажевац)
- Велика транспарентност локалне самоуправе за 2022. годину (Сокобања на 3. месту, Бољевац на 35. Књажевац на 56. и Зајечар на 93. месту)
- Употреба ГИС-а у управљању урбаним развојем (урбанистичко инвестициони, Сокобања, управљање пожарима, Бољевац)

слабости/недостаци

- Непостојање стимулативног правног оквира за међуопштинску сарадњу
- Формална партиципација грађана кроз законом обавезне јавне консултације и јавни увид
- Недостатак људских кадрова у капацитетима ЈЛС да управља урбаним развојем
- Слаба (Зајечар) или никаква (Књажевац) употреба ГИС-а у управљању урбаним развојем
- Недостатак капацитета за примену ГИС-а
- Неразумљива администрација, компликоване процедуре

потенцијали/могућности

- Међународни и национални програми и пројекти за изградњу и подизање капацитета управљања
- Умрежавање и партнерства са актерима на међународним пројектима

- Јавно-приватна партнерства у разним областима > инфраструктура, брендирање места, одржива мобилност и ЈГП, развој одрживог туризма
- Јачање сарадње ЈЛС у оквиру Урбаног подручја за заједничку бригу о животној средини, реализацији регионалних депонија, и другим пројектима
- Јачање транспарентности у доношењу одлука у управљању урбаним развојем
- Реализација планираног

претње/ризици

- Централизован систем управљања развојем
- Недовољна институционална оспособљеност за решавање кључних проблема,
- Споро реформисање управе за процесе управљања са више актера
- Низак ниво партиципације грађана у процесу урбаног развоја
- Одлазак младих, високо образованих у веће градове
- Удаљавање од приближавања ЕУ и економска криза изазвана ратом у Украјини > смањен број ЕУ пројеката и додатних извора финансирања

потребе

- Подизање капацитета за интегрално и одрживо управљање урбаним/територијалним развојем
- Обезбеђивање финансирања развоја Урбаног подручја из различитих извора – локалних, националних, међународних, и примена различитих управљачких инструмената
- Боље коришћење потенцијала интерсекторске, интеринституционалне, међуопштинске и међудржавне сарадње, сарадње на више нивоа управљања, и трансдисциплинарне сарадње са научним и истраживачким институцијама
- Суштинска партиципација грађана и заинтересованих страна у процесу планирању изван формалних облика за квалитетно управљање развојем
- Већа употреба ИКТ алата и е-услуга
- Интензивнија примена ГИС-а

7 ВИЗИЈА, ЦИЉЕВИ, ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ И МЕРЕ

7.1 ВИЗИЈА

УРБАНО ПОДРУЧЈЕ ЗАЈЕЧАРА ЈЕ МОДЕРНА, ОТВОРЕНА И ПРИВРЕДНО КОНКУРЕНТНА РЕГИЈА ПРЕПОЗНАТЉИВЕ КУЛТУРНЕ И ПРИРОДНЕ БАШТИНЕ, КОЈА СЕ РАЗВИЈА НА ПРИНЦИПИМА ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА.

Урбано подручје Зајечара је чврсто повезана и добро организована мултикултурална средина са јасним идентитетом и јединственим развојним циљем. Центар производње здраве хране, креативних индустрија, спортског, бањског и културног туризма. Лако доступно, добро умрежено и повезано, активно подручје, окренуто људима, природи и традицији, у оквиру кога се градови међусобно помажу, сарађују и деле обавезе и одговорности. Центар друштвеног благостања са високим нивоом социјалних и здравствених услуга, атрактивним јавним просторима и квалитетним системом образовања.

7.2 ТЕМАТСКИ ЦИЉЕВИ, ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ И МЕРЕ

Полазни оквир за формулисање циљева, посебних циљева и мера стратегије развоја урбаног подручја (СРУП) представља нова легислатива Европске комисије, која утврђује заједничке показатеље остварења и резултата за Европски фонд за регионална улагања (Улагања у радна места и раст и Interreg) и Европски кохезиони фонд⁴⁴ (ЕК, 2021). Циљеви нове Кохезионе политике ЕУ за период 2021-2027 су: 1) Конкурентнија и паметнија Европа промовисањем иновативне и паметне економске трансформације и ИКТ регионалне интеграције; 2) Зеленија, отпорнија Европа са ниском емисијом угљеника, која прелази на економију са нултом нето емисијом угљеника промовишући прелазак на чисту и праведну енергију, зелених и плавих инвестиција, циркуларне економије, прилагођавање и ублажавање климатских промена, управљања ризиком и његове превенције, те одрживе урбане мобилности; 3) Повезанија Европа јачањем мобилности; 4) Инклузивнија Европа са истакнутом социјалном компонентом применом ЕУ стуба социјалних права, и 5) Европа ближа грађанима подстицањем одрживог и интегралног развоја свих врста подручја и локалних иницијатива.

Национални оквир за СРУП чине јавне политике, које се припремају и усвајају у процесу интеграције Србије у ЕУ. Наведене су хронолошки полазећи од најновијих, и то: Нацрт Закона о успостављању и функционисању система за управљање кохезионом политиком, 2023⁴⁵; Програм управљања муљем у Србији од 2023. до 2032. године⁴⁶ (Влада РС, 2023); Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године⁴⁷; Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године⁴⁸ ("Сл. гласник РС", бр. 9/2023); Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне

⁴⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2021:231:FULL&from=EN>

⁴⁵ <https://www.mei.gov.rs/srp/vesti/2811/detaljnije/w/0/nacrt-zakona-o-uspostavljanju-i-funkcionisanju-sistema-za-upravljanje-kohezio-nom-politikom-na-portalu-ekonsultacije/>

⁴⁶ <https://www.ekologija.gov.rs/lat/saopstenja/vesti/prvi-put-usvojen-vazan-planski-dokument-%E2%80%93-program-upravljanja-muljem-u-republici-srbiji>

<https://www.srbija.gov.rs/vest/735156/usvojen-program-upravljanja-muljem-u-srbiji-od-2023-do-2032-godine.php>

⁴⁷ <https://www.ekologija.gov.rs/saopstenja/vesti/vlada-republike-srbije-usvojila-strategiju-niskougljenicnog-razvoja-do-2030-godine>

⁴⁸ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2023/9/1/reg>

заштите у заједници за период 2022–2026. године⁴⁹ ("Сл. гласник РС", бр. 12/2022); Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим планом⁵⁰ ("Сл. гласник РС", бр. 140/2022); Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022–2024. године⁵¹ ("Сл. гласник РС", бр.137/2022); Програм управљања отпадом у Републици Србији за период 2022-2031.године⁵² ("Сл. гласник РС", бр. 12/2022); Нацрт Програма прилагођавања на измењене климатске услове са Акционим планом⁵³; Нацрт Просторног Плана Републике Србије од 2021. до 2035. године⁵⁴; Стратешки приоритети развоја културе Републике Србије од 2021-2025. године⁵⁵ (Министарство културе и информисања РС, 2021); Интегрисани национални енергетски и климатски план Републике Србије за период 2021 до 2030 са визијом до 2050. године⁵⁶; Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године⁵⁷ („Сл. гласник РС“, бр. 86/2021); Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања“⁵⁸ („Сл. гласник РС“, бр. 10/2021); Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године⁵⁹ ("Сл. гласник РС", број 125/2021); Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године⁶⁰ („Сл. гласник РС“, бр. 35/2020); Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године⁶¹ ("Сл. гласник РС", бр. 18/2021, 36/2021); Стратегији развоја образовања и васпитања у Србији до 2030. године⁶² („Сл. гласник РС“, бр. 107/2021); Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период 2020-2027. године⁶³ („Сл. гласник РС“, бр. 21/2020); Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године⁶⁴ („Сл. гласник РС“, бр. 47/2019); Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020-2025. године⁶⁵ („Сл. гласник РС“, бр. 96/2019); Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018-2026. године⁶⁶ („Сл. гласник РС“, бр. 61/2018.); Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године⁶⁷ („Сл. гласник РС“, бр. 98/2016); Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године⁶⁸ („Сл. гласник РС“, број 85/2014); Стратегија за

⁴⁹ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2022/12/1>

⁵⁰ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2022/140/1>

⁵¹ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2022/137/1>

⁵² http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2022_02/SG_012_2022_010.htm

⁵³ <https://www.ekologija.gov.rs/informacije-od-javnog-znacaja/javne-rasprave/javni-poziv-za-ucesce-javnosti-u-procesu-konsultacija-u-vezi-sa-izradom-programa-prilagodjavanja-na-izmenjene-klimatske-uslove-sa-akcionim-planom-0>

⁵⁴ <https://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/PPRS%20Nacrt.pdf>

⁵⁵ <https://www.kultura.gov.rs/extfile/sr/6132/Strate%20C5%A1ki%20prioriteti%20razvoja%20kulture.pdf>

⁵⁶ <https://www.mre.gov.rs/dokumenta/strateska-dokumenta/integrisani-nacionalni-energetski-i-klimatski-plan-republike-srbije-za-period-2021-do-2030-sa-vizijom-do-2050-godine>

⁵⁷ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/86/1/reg>

⁵⁸ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/10/1/reg>

⁵⁹ http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2021_12/SG_125_2021_011.htm

⁶⁰ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/35/1/reg>

⁶¹ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/ispravka/2021/36/1>

⁶² <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/63/1/reg>

⁶³ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/10/1/reg>

⁶⁴ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2019/47/1/reg>

⁶⁵ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2019/96/1/reg>

⁶⁶ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2018/61/1/reg>

⁶⁷ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2016/98/1>

⁶⁸ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2014/85/1>

подршку развоја малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности за период од 2015. до 2020. године⁶⁹ („Сл. гласник РС”, број 35/15).

Усклађивањем циљева и мера из ЕУ и националних политика формулисан је оквир за одрживи и интегрални територијални развој урбаних подручја, који чине следећи циљеви:

- 1) Јачање урбаног идентитета и обнова урбаног подручја подстицањем одрживог и интегралног развоја;
- 2) Промовисање преласка на чисту и праведну енергију, зелених и плавих улагања, прилагођавања и ублажавања климатских промена, превенције и управљања ризицима, и одрживе урбане мобилности;
- 3) Промовисање иновативне и паметне економске трансформације, циркуларне и нискоугљеничне економије и ИКТ интеграција;
- 4) Унапређење друштвеног благостања и
- 5) Унапређење управљања урбаним развојем.

"Локализовање" циљева, посебних циљева и мера је за сваку територију проверавано и прилагођавано локалном контексту. Одвијало се кроз радионице са локалним актерима – члановима радних група и савета стратегија, као и на јавним форумима са грађанима. Након циклуса провере на појединачним стратегијама, спроведена је следећа итерација где су сублимирани предлози и сагледане специфичности локалних територија, проблема, потреба, предлога пројеката, и где је извршена финална корекција посебних циљева и мера. У наредном тексту је дат приказ циљева, посебних циљева и мера за урбано подручје.

Табела 1: Тематски циљеви, посебни циљеви и мере

Објашњење коришћених скраћеница: **Ц** – Циљ, **ПЦ** – посебни циљ, **М** – мера

Ц 1. Јачање урбаног идентитета и обнова урбаног подручја подстицањем одрживог и интегралног развоја
ПЦ 1.1 Унапређен и уједначен квалитет уређености и приступачности урбаног подручја
М 1.1.1 Развој, обнова и регенерација недовољно искоришћених објеката, зона и целина (неискоришћени и неопремљени објекти, нерешени имовинско-правни односи) укључујући и ревитализацију браунфилд локација
М 1.1.2 Урбана регенерација делова насеља који су изложени девастационим процесима, укључујући и последице климатских промена (плављење, топлотна острва и др)
М 1.1.3 Успостављање мера за унапређење управљања, одржавања и подизања културе становања у стамбеним заједницама (вишестамбеним зградама)
М 1.1.4 Унапређење безбедности у урбаним насељима
М 1.1.5 Уређење, очување и повезивање јавних простора (површина и објеката) у складу са концептом приступачности
М 1.1.6 Подршка урбаном дизајну (објеката и партера) централне зоне у урбаним насељима
ПЦ 1.2 Подстицање заштите културног и градитељског наслеђа
М 1.2.1 Идентификација културног материјалног и нематеријалног наслеђа
М 1.2.2 Активна заштита културног наслеђа и препоруке за карактер и интензитет прихватљивих активности у планирању урбаног развоја

⁶⁹ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2015/35/1/reg>

М 1.2.3 Обнова и заштита објеката и целина градитељског и урбаног наслеђа које нису заштићена културна добра (традиционални типови, вернакуларна архитектура, индустријски објекти, архитектура и урбанизам пре и после II светског рата, итд.)
М 1.2.4 Очување диверзитета културног предела
М 1.2.5 Обједињена презентација и промоција културног и градитељског наслеђа урбаног подручја на интернационалном и националном нивоу (сигнализација, веб презентација и сл.)
ПЦ 1.3 Подстицање развоја одрживог туризма и обједињене туристичке понуде
М 1.3.1 Идентификација и валоризација постојећих туристичких ресурса и садржаја
М 1.3.2 Диверзификација туристичке понуде заснована на идентитету урбаног подручја уз одрживо коришћење природних и културних добара, њихову ефикаснију и свеобухватнију заштиту, и ублажавање негативних утицаја туризма
М 1.3.3 Брендирање урбаног подручја повезивањем културне и туристичке понуде
ПЦ 1.4 Подстицање интегралног и одрживог приступа у санацији нелегалне изградње и њено спречавање
М 1.4.1 Контролисање ширења грађевинског земљишта на рачун пољопривредног, шумског и водног земљишта
М 1.4.2 Санација и обнова постојећих подстандардних или неуређених стамбених насеља и целина кроз њихово инфраструктурно опремање, изградњу објеката јавних намена и унапређење квалитета јавних простора
М 1.4.3 Уклањање нелегалних објеката у зонама под режимима заштите (санитарна заштита изворишта воде за пиће, плавна подручја, водно земљиште, заштићена културна и природна добра,...)
ПЦ 1.5 Јачање и унапређење управљања урбано-руралним везама
М 1.5.1 Развој услуга јавних служби, саобраћајне и техничке инфраструктуре, приградског јавног превоза (аутобуског и железничког) и комуналних делатности на целокупном Урбаном подручју
М 1.5.2 Пројекти идентификације и програми мониторинга екосистемских услуга које рурална подручја пружају урбаним насељима
М 1.5.3 Обнова недовољно искоришћених објеката (у различитим облицима својине) у руралним подручјима и њихова пренамена у музеје (Илино село, Бољевац), објекте туризма, амбуланте, становање, спорт и забава (Вражогрнац), и др.

Ц 2. Промовисање преласка на чисту и праведну енергију, зелених и плавих улагања, прилагођавања и ублажавања климатских промена, превенције и управљања ризицима, и одрживе урбане мобилности
ПЦ 2.1 Унапређење енергетске ефикасности и смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште
М 2.1.1 Успостављање одрживе енергетике (применом мера енергетске ефикасности, коришћењем обновљивих извора енергије и применом норми и иновативних материјала за заштиту животне средине и смањење штетних утицаја на климу)
ПЦ 2.2 Подстицање коришћења обновљивих извора енергије
М 2.2.1 Интеграција коришћења обновљивих извора енергије (електричне и топлотне енергије)
М 2.2.2 Едукативне и информативне кампање
ПЦ 2.3 Развој паметних енергетских система, мрежа и складиштења

М 2.3.1 Паметне мреже, напредни системи за складиштење и дистрибуцију енергије, праћење енергетске ефикасности, развој паметних градова, енергетски ефикасна расвета, одржива производња биомасе и др.
ПЦ 2.4 Прилагођавање климатским променама и спречавања ризика од катастрофа, јачање резилијентности на климатске промене, узимајући у обзир приступ заснован на екосистемима
М 2.4.1 Нови или побољшани системи за праћење ризика, приправност, упозоравање и одговор на њих у случају природних катастрофа, као и у случају природних ризика
М 2.4.2 Мере заштите од природних катастрофа повезаних са климатским променама (осим поплава и шумских пожара)
М 2.4.3 Заштита од поплава спољним водама (реке и језера)
М 2.4.4 Новоизграђена или побољшана заштита од клизишта и одрона
М 2.4.5 Изграђена или побољшана зелена инфраструктура за прилагођавање климатским променама
М 2.4.6 Мере заштите од шумских пожара
ПЦ 2.5 Обезбеђење једнаког приступа санитацији и снабдевању водом и унапређење одрживог управљања водама
М 2.5.1 Нови или унапређени системи за побољшање квалитета воде за пиће која се испоручује потрошачима у јавним водоводним системима
М 2.5.2 Нови или побољшани јавни дистрибутивни водоводни системи
М 2.5.3 Нови или побољшани јавни канализациони системи за прикупљање отпадних вода
М 2.5.4 Нови или побољшани капацитети за пречишћавање отпадних вода и обраде канализационих муљева
М 2.5.5 Нови или побољшани системи за заштиту од плављења кишним водама, укључујући системе за коришћење кишнице
ПЦ 2.6 Унапређење управљања отпадом
М 2.6.1 Унапређење система управљања комуналним отпадом у складу са Законом
М 2.6.2 Успостављање система управљања опасним отпадом у складу са Законом
М 2.6.3 Примарна селекција отпада и подршка мерама подстицаја за домаћинства и привреду на урбаном подручју
ПЦ 2.7 Јачање заштите и очувања природе, биодиверзитета и зелене инфраструктуре, и смањење свих облика загађења
М 2.7.1 Зелена и плава инфраструктура
М 2.7.2 Идентификација подручја у оквиру припреме за НАТУРА 2000 мреже обухваћена мерама заштите и обнове
М 2.7.3 Обновљено земљиште (за зелене површине, стамбену подршку, економске или друге сврхе)
М 2.7.4 Подручја обухваћено постављањем система за праћење квалитета ваздуха
М 2.7.5 Подручја обухваћена заштитом од великих хемијских удеса и ограничавањем последица тих удеса по здравље људи и животну средину кроз контролу Севесо постројења/комплекса
ПЦ 2.8 Промовисање одрживе мултимодалне урбане мобилности
М 2.8.1 Развој и унапређење међуградског јавног саобраћаја
М 2.8.2 Еколошки прихватљива возила за колективни јавни превоз
М 2.8.3 Развој и повезивање инфраструктуре намењене бицикличком саобраћају
М 2.8.4 Инфраструктура за снабдевање алтернативним горивима

М 2.8.5 Нови или модернизовани дигитализовани систем градског превоза
М 2.8.8 Унапређење система паркирања дељења аутомобила (car-sharing)
М 2.8.9 Успостављање инфраструктуре за систем паркирај-и-вози-се-јавним-превозом (park and ride)
ПЦ 2.9 Развој паметне, сигурне, одрживе и мултимодалне саобраћајне мреже од међународног и националног значаја која је отпорна на климатске промене
М 2.9.1 Укључивање процене утицаја на становништво у техничку и планску документацију
М 2.9.2 Усклађивање докумената просторног и урбанистичког планирања на нивоу ЈЛС и урбаног подручја са развојем саобраћајне мреже међународног и националног значаја
ПЦ 2.10 Развој и јачање одрживе, паметне и мултимодалне националне, регионалне и локалне мобилности која је отпорна на климатске промене, укључујући бољи приступ саобраћајној мрежи од међународног и националног значаја и прекограничној мобилности
М 2.10.1 Унапређење путне мреже и друмског саобраћаја
М 2.10.2 Унапређење система управљања друмским саобраћајем
М 2.10.3 Унапређење железничке мреже и железничког саобраћаја
М 2.10.4 Нове и модернизоване мултимодалне везе
М 2.10.5 Измештање теретног и путног друмског и железничког саобраћаја изван урбаних насеља

Ц 3. Промовисање иновативне и паметне економске трансформације, циркуларне и нискоугљеничне економије и ИКТ интеграција
ПЦ 3.1 Развој и јачање истраживачких и иновационих капацитета и примена напредних технологија
М 3.1.1 Подршка предузећима и стварање радних места, јачању иновационих капацитета и примени напредних технологија у микро, малим, средњим и великим предузећима
М 3.1.2 Подршка истраживачима и научноистраживачким организацијама које учествују у заједничким истраживачким пројектима и који имају примену у привреди и јавном сектору
М 3.1.3 Увећање броја и подршка предузећима која сарађују са научноистраживачким организацијама
М 3.1.4 Подстицање међурегионалних улагања за иновације
М 3.1.5 Развој и јачање мреже за промоцију и развој старт ап иновационог екосистема и технолошког предузетништва
М 3.1.6 Јачање организација за подршку пословању у развоју иновационог и технолошког предузетништва
М 3.1.7 Подршка развоју предузетништва младих
ПЦ 3.2 Коришћење предности дигитализације за грађане, предузећа, истраживачке институције и органе јавне управе
М 3.2.1 Унапређење дигиталних знања и вештина грађана, подизање капацитета запослених у јавном и приватном сектору за коришћење нових технологија и унапређење дигиталне инфраструктуре у образовним установама
М 3.2.2 Дигитализација услуга и пословања у јавном и приватном сектору
М 3.2.3 Унапређење информационе безбедности грађана, јавне управе и привреде
ПЦ 3.3 Јачање одрживог раста и конкурентности МСП-ова и отварање радних места

М 3.3.1 Унапређено пословање и развој МСП, унапређена пословна инфраструктура, јачање иновативности и стимулисање пословног удруживања и креирања ланаца вредности
ПЦ 3.4. Развој компетенција за паметну специјализацију 4С, индустријску транзицију и предузетништво, у оквиру четвороструке спирале иновација (привреда, образовање, наука, јавни и цивилни сектор - институционални учесници)
М 3.4.1 Развијање компетенција МСП и институционалних учесника оријентисано ка иновативности и предузетништву
М 3.4.2 Учешће МСП и институционалних учесника у компететивним позивима
М 3.4.3 Повезивање на платформу за промоцију услуга, технологија и производа у областима дигиталне, иновативне и креативне делатности
ПЦ 3.5 Јачање дигиталне повезаности
М 3.5.1 Обезбеђење широкопојасног приступа високог капацитета преноса података
ПЦ 3.6 Подстицање и промовисање прелаза на циркуларну и ресурсно ефикасну економију
М 3.6.1 Едукација привредних субјеката и повезивање са осталим актерима у процесу транзиције ка циркуларној економији
М 3.6.2 Подршка креирању регулаторних тела која подстичу транзицију ка циркуларној економији
М 3.6.3 Финансијска подршка и подстицање инвестиција и решења циркуларне економије
ПЦ 3.7 Подстицање и промовисање прелаза на економију са нултом нето стопом емисије угљеника
3.7.1 Подстицање инвестиција у решења нискоугљеничне економије као генераторе раста, ефикасније употребе материјалних ресурса и енергетске ефикасности

Ц 4. Унапређење друштвеног благостања
ПЦ 4.1 Унапређење делотворности и инклузивности тржишта рада и приступа квалитетном запошљавању и достојанственом раду и подстицање социјалног предузетништва
М 4.1.1 Развој нових или модернизовање постојећих услуга запошљавања и подстицања социјалног предузетништва
М 4.1.2 Успостављање система подршке теже запошљивим категоријама становништва
ПЦ 4.2 Развој социјалне инфраструктуре и услуга и подстицање социјалне инклузије и социјалних иновација
М 4.2.1 Интегрисано деловање за особе угрожене безбедности
М 4.2.2 Подршка изградњи и функционисању старачких домова
М 4.2.3 Проналажење одрживог решења за континуирано финансирање геронто домаћица у складу са стварним потребама становништва (формирање сервиса)
М 4.2.4 Развој услуга саветовалишта (за младе и сл.) различитих подршки (за самохране мајке и др.)
М 4.2.5 Едукација у области инклузије
М 4.2.6 Јачање актера у локалној заједници за пружање социјалних услуга
ПЦ 4.3 Промовисање социјално-економске инклузије маргинализованих заједница, домаћинстава са ниским приходима и друштвених група у неповољном положају, укључујући особе са посебним потребама, путем интегрисаног деловања које обухвата становање и социјалне услуге

М 4.3.1 Повећање обима, квалитета и разноврсности стамбених решења за кориснике стамбене подршке кроз изградњу и друге начине прибављања нових стамбених јединица у јавној својини намењених за издавање у повољан закуп, као и развојем алтернативних стамбених решења
М 4.3.2 Подршка изградњи социјалних станова на Урбаном подручју
ПЦ 4.4 Побољшање једнаког приступа инклузивним и квалитетним услугама образовања
М 4.4.1 Развој нових или модернизовање постојећих услуга бриге о деци предшколског, основног и средњошколског образовања
М 4.4.2 Успостављање континуалне и свеобухватне подршке деци у инклузивном програму и њиховим породицама
М 4.4.3 Едукација о ненасилној комуникацији за родитеље и кадар предшколских и школских установа
М 4.4.4 Јачање и промоција дуалног образовања
М 4.4.5 Развијање програма неформалног образовања
М 4.4.6 Развој високошколског образовања
ПЦ 4.5 Обезбеђивање једнаког приступа здравственој заштити и подстицање отпорности здравственог система
М 4.5.1 Развој нових или модернизовање постојећих услуга здравствене и социјалне заштите (успостављање услуге outreach радника)
М 4.5.2 Санација, обнова и изградња сеоских амбуланти
М 4.5.3 Формирање мобилних медицинских тимова за пружање здравствених услуга у руралним срединама
ПЦ 4.6 Обезбеђивање једнаког приступа услугама, програмима и објектима културе
М 4.6.1 Развој нових или модернизовање постојећих програма и објеката
М 4.6.2 Успостављање континуиране сарадње установа културе и размене културних садржаја на урбаном подручју
ПЦ 4.7 Обезбеђивање једнаког приступа услугама, садржајима и објектима спорта и рекреације
М 4.7.1 Развој нових или модернизовање постојећих услуга и објеката
ПЦ 4.8 Стварање подстицаног окружења за иницијативе и активности младих
М 4.8.1 Осмишљавање и организовање понуде програма и садржаја за квалитетно коришћење слободног времена младих
М 4.8.2 Развој модела „Клуб за младе“
М 4.8.3 Подстицање младих за волонтаризам у различитим областима
Ц 5. Унапређење управљања урбаним/територијалним развојем
ПЦ 5.1 Подстицање управљања развојем на више нивоа - локални, национални, међунационални, ЕУ и др.
М 5.1.1 Успостављање и јачање административних капацитета за послове управљања развојем на локалном и вишим нивоима
М 5.1.2 Јачање јавног дијалога, ефективнија примена мрежа, партнерстава, програма и пројеката управљања урбаним развојем на више нивоа ради унапређења квалитета рада и увођења иновација у складу са принципима доброг управљања и стандардима отворене управе
М 5.1.3 Јачање принципа обавезности у доношењу и спровођењу узајамно усклађених садржаја планских докумената

М 5.1.4 Управљање и јачање принципа обавезног садржаја у планским документима
ПЦ 5.2 Подстицање приступа са више актера - привреда, образовање, наука, јавни и цивилни сектор
М 5.2.1 Примена оквира четвороструке и петоструке спирале иновација у оквиру економије знања (Quadruple and quintuple Helix Model of innovation)
ПЦ 5.3 Подстицање партиципативног приступа и иницијатива вођених заједницом уз укључивање локалних актера
М 5.3.1 Подизање свести грађана и стејхолдера о њиховом праву укључивања у процес доношења одлука о урбаном развоју кроз информисање, консултације и активно учешће
М 5.3.2 Усмеравање учешћа ка јачању друштвене одговорности и уравнотежавању јавних и приватних интереса у процесима доношења одлука
М 5.3.3 Унапређење процедура учешћа грађана и укључивања стејхолдера у процесима доношења одлука у складу са Указом о проглашењу Закона о потврђивању Додатног протокола Европској повељи о локалној самоуправи о праву да се учествује у пословима локалних власти ⁷⁰ и стандардима отворене управе
ПЦ 5.4 Подстицање мешања (<i>blending</i>) финансирања урбаног развоја из различитих видова финансирања (домаћих и међународних)
М 5.4.1 Подршка коришћењу различитих извора финансирања приоритетних подручја интервенције стратегије развоја урбаног подручја
М 5.4.2 Примена инструмената Кохезионе политике ЕУ и др. – интегралних територијалних инвестиција (<i>ITI – Integrated Territorial Investment</i>), одрживог урбаног развоја (<i>SUD – Sustainable Urban Development</i>), локалног развоја којим управља ЈЛС (<i>CLLD – Community Led Local Development</i>)
ПЦ 5.5 Јачање транспарентности одлучивања на нивоу урбаног подручја
М 5.5.1 Развој и примена модела дигиталног описмењавања намењена специфичним групама за унапређење коришћења информационих система за потребе управљања развојем
М 5.5.2 Развој информационих и комуникационих система за потребе управљања развојем територије (мониторинг и евалуација спровођења стратегије урбаног подручја)
М 5.5.3 Успостављање регистара (регистри/евиденција јавне својине и јавних добара, браунфилд локација, недовољно искоришћених локација и објеката, мапирање нелегалне изградње, мониторинг саобраћаја, водопривредне инфраструктуре, управљања ризицима и др.)
М 5.5.4 Отварање података од јавног интереса од значаја за локалне заједнице у складу са стандардима отворене управе

⁷⁰ Службени гласник РС - Међународни уговори, број 8/2018-1

8 ПРИОРИТЕТНА ПОДРУЧЈА ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

8.1 СТРАТЕШКИ ПРИСТУП И ПРОСТОРНА ДИМЕНЗИЈА

Централне зоне градова и урбана подручја с различитим степеном урбанизације, у мрежи сеоских насеља и подручја екстензивне пољопривредне производње и природних предела, захтевају појачане капацитете за спровођење политика развоја. Свеобухватни контекст, који је оквир за овај услов, може се рашчланити на неколико кључних аспеката. Прво, различити локални контексти и услови изразито отежавају формулисање јединственог приступа за креирање политика у овим урбаним подручјима⁷¹. Ова подручја поседују јединствени територијални капитал, па то захтева различите стратегије за конципирање потенцијалних праваца одрживог и интегралног урбаног и територијалног развоја.

Друго, ова подручја су претежно под утицајем националних, па чак и наднационалних политика које су првенствено секторски организоване. И разумевање њихове социо-економске и просторне динамике и прилагођене политике често су ограничени на њихове главне предности или само секторска питања: субвенције за иницијативе индустријског реструктурисања, подстицање инвестиција, очување природних ресурса и културног наслеђа и др⁷². Дугорочно, овакав приступ може неговати постојеће стање и ометати флексибилност у спровођењу иновативних политика.

На крају, покрет који се залаже за већу осетљивост према овом разноликом спектру урбаних подручја појавио се у последњих неколико деценија и подстакао је истраживања усмерена на регионе који заостају у развоју и процесе просторне маргинализације. Резултат је неколико покушаја да се формулишу препоруке за алтернативне политике. Ова промена је довела до појачаног нагласка на просторној комплексности и примени приступа прилагођеног усмеравању националних и међународних (нпр. ЕУ) ресурса ка различитим карактеристикама сваког места.

Као одговор на критике занемаривања просторног аспекта унутар територијалних политика појавила се нова оријентација. Приступ заснован на месту (енг. *place-based approach*) подржава развој специфичних локација, прилагођавајући интервенције и инвестиције јединственим просторним контекстима с намером да се ослободи њихов недовољно искоришћени потенцијал. Овај приступ је убрзао значајну транзицију ка стратешки оријентисаном ставу, с додатним нагласком на партиципативним процесима и екстензивном ангажовању различитих актера. Приступ је заснован на јасном разумевању различитих контекста, њихових рањивости или њиховим јединственим сложеностима, и подразумева свеобухватнију стратешку оријентацију у обликовању политика развоја. У том смислу, важне су две димензије: значај географског контекста и кључна улога знања актера у креирању просторних иницијатива.

---

⁷¹ Занимљиво је да велики градови имају тенденцију да прикупљају прилике и изазове који су блискији међусобно него са окружењем. То се огледа у сличностима између међународно пропагираних урбаних политика и ширења најбољих пракси кроз академске и политичке мреже. За разлику од тога, низ природних, географских, социо-културних и економских околности, уз функционалне односе и локалне административне компетенције, осликавају урбана подручја с ниским степеном урбанизације као каледоскоп карактеристичних места и ситуација

⁷² Иако су ово неопходни стубови подршке, овај оперативни оквир не пружа доследне визије способне да се суоче са савременим изазовима и супротставе преовлађујућим трендовима неразвијености који су утицали на Европу током последњих деценија. Штавише, секторска расподела средстава обично се одвија кроз успостављене механизме субвенција, које могу подстаћи реципрочну динамику за изборну подршку актуелних локалних елита.

Прво, планирање урбаних подручја захтева темељно разумевање локалних карактеристика и прилагођавање стратегија локалним ресурсима и капацитетима. Ово подразумева сагледавање одговарајуће територије, са одговарајућим просторним обухватом, за стварање критичне масе и делотворну мобилизацију ресурса на кохерентан начин.

Друго, знање актера је кључно у обликовању структуре и спровођењу територијалних политика. С обзиром на то да ниједан ниво управљања не поседује сва неопходна знања за делотворно деловање, међудејство између различитих административних субјеката и актера постаје најважније. Знање се размењује у бројним дијалогским просторима локалних заједница, и то знање, укоренењено у свакодневним активностима, представља непроцењив ресурс.

Ове димензије проналазе свој пут за делотворно изражавање кроз стратешки приступ, који служи као оперативни оквир за боље коришћење потенцијала урбаних подручја усвајањем начина размишљања „оријентисаног на изазове“. Овај приступ укључује формулисање трансформативних процеса у оквиру јавног деловања, заједно с дефинисањем релевантних социо-просторних циљева који се могу постићи у ограниченом временском оквиру, а све засновано на друштвеном договору и активностима које обједињују настојања и ресурсе заинтересованих страна.

Овај приступ мора бити сам по себи прагматичан. Стратегија не може решити сва развојна питања одједном, и иако је од кључне важности да се стратешки решавају одабрани проблеми, она такође треба да тежи стварању делотворног окружења за учење и полигона за дотеривање и процену визије и циљева. Прихватање стратегије подразумева надгледање процеса доношења одлука и оперативног процеса, у коме опипљиве акције и пројекти проистичу из заједничке просторне визије урбаног подручја. Овај процес настаје кроз интеракцију и различитих актера.

Са ослоном на наведени приступ, у наставку су дати графички прикази:

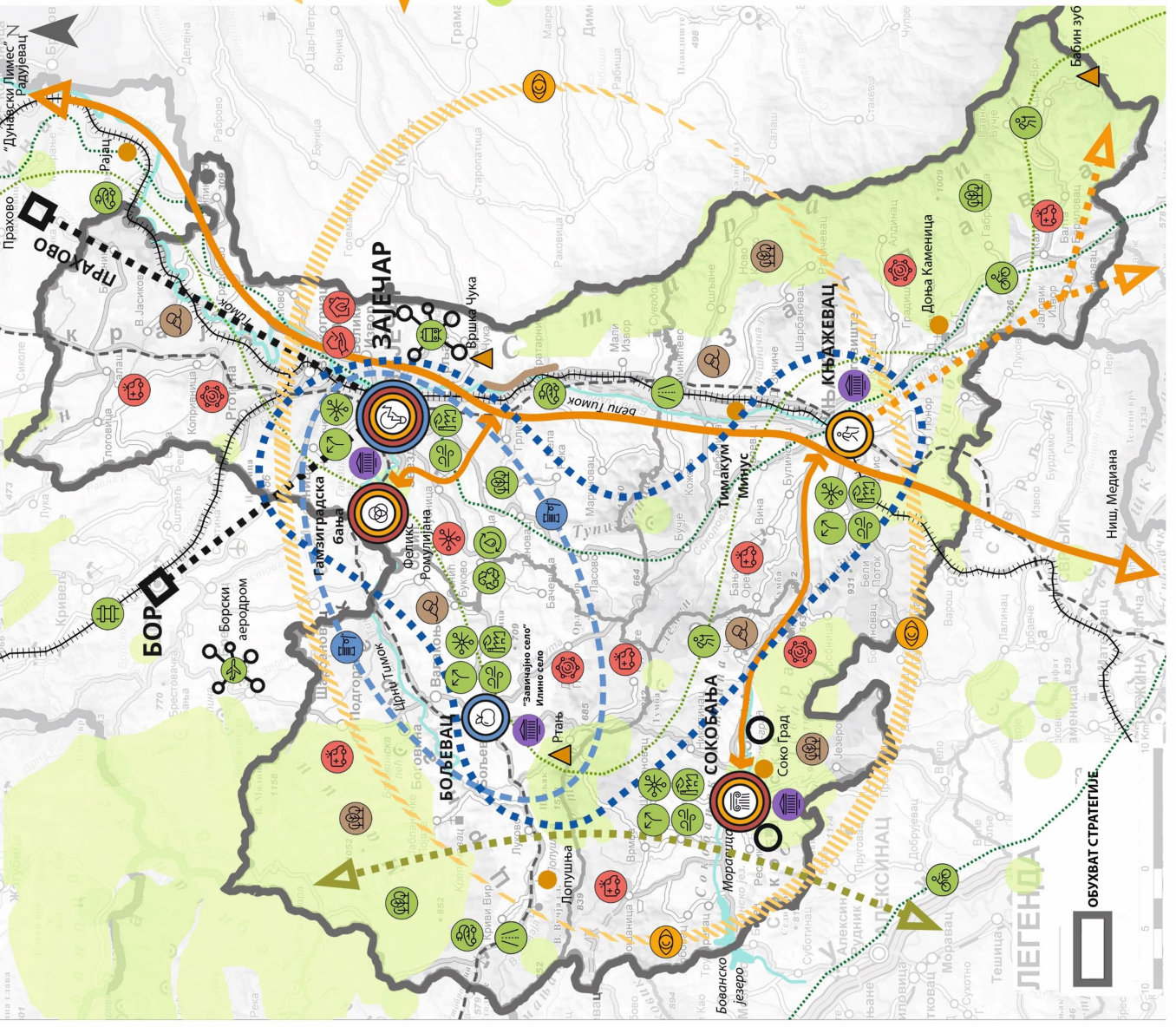
- приоритетних подручја интервенције (генератори развоја, подручја интервенције, развојне руте и чворишта, зоне заштите и развоја, развојни пунктови и мреже) и
- стратешких пројеката (према тематским циљевима),

до којих се дошло кроз партиципативни процес израде територијалне стратегије.

8.2 ПРИОРИТЕТНА ПОДРУЧЈА ИНТЕРВЕНЦИЈЕ – ГРАФИЧКИ ПРИКАЗ

СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА УРБАНОГ ПОДРУЧЈА ГРАДА ЗАЈЕЧАРА И ОПШТИНА КЊАЖЕВАЦ, СОКОБАЊА И БОЉЕВАЦ
ПРИОРИТЕТНА ПОДРУЧЈА ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

ГЕНЕРАТОРИ РАЗВОЈА

ЗАЈЕЧАР - центар паметне специјализације: креативне индустрије, центар иновативног економског развоја (веза са Бором и Праховом); центар развоја културног идентитета, научно-истраживачки и образовни центар (оснивање факултета: медицински, технички, економски, ДИФ)

СОКОБАЊА - центар одрживог и здравственог туризма, центар културног туризма

БОЉЕВАЦ - центар паметне специјализације: храна за будућност, производња базирана на чистој води и животној средини

КЊАЖЕВАЦ - центар одрживог туризма Старе планине (веза са Пиротом)

ГАМЗИГРАДСКА БАЊА - центар здравствене рехабилитације и културног туризма (Феликс Ромилијана)

ПРИОРИТЕТНА ПОДРУЧЈА

Зона паметне специјализације: креативне индустрије - музичка, филмска индустрија (Зајечар); храна за будућност и лековито биље (Ртан)

Туристичка оса: Дунав (Дунавски Лимес) - Зајечар (Белгијска прага - Вршка Чука - Рајац, Магуре, Зајечарски бастиони, Гурусовачка кула) - Феликс Ромилијана - Тимакум минус - Сокоград - Ниш

Зона јединствене туристичке понуде: повезивање туристичких капацитета; брендирање и заштита производа; снабдевање школа и болница домаћом храном, локације за снимање филмова

Зона одрживе туристичке понуде: Сокобања - Ртањ - Малиник

Зона паметне специјализације: машине и производни процеси будућности - металски сектор (пословна зона), "Бољевац - Зајечар - Књажевац"

Зона одрживе туристичке понуде Старе планине - Књажевац - Бабин Зуб - веза са Пиротом

Зона повезивања Зајечара са Бором и Праховом

ЗОНЕ ЗАШТИТЕ И РАЗВОЈА

зелена инфраструктура: зоне и појединачне локације

плава инфраструктура

решавање бујичних вода (Зајечар и Вражогрнач)

подручја угрожена сеном шума

подручја угрожена дивљим депонијама (рурална подручја)

РАЗВОЈНЕ РУТЕ И ЧВОРИШТА

државни пут 1Б реда

регионална железница

пешачки коридори Е4

бициклистичка рута EURO VELO 13

РАЗВОЈНЕ МРЕЖЕ

Знаменита места и НКД од великог / изуметног значаја

Пошумљавање и озелењавање урбаног подручја и седишта ЈЛС

Интеграција различитих видова путног саобраћаја и јединствена превозна карта

Измештале транспортног саобраћаја изван урбаних центара и железничке пруге у Зајечару

Инфраструктура за електрична возила

Регионално водоснабдевање и управљање отпадним водама

Регионални систем за управљање отпадом

Топлана на еколошки прихватљива горива

Гасификација (Зајечар, Књажевац, Сокобања, Бољевац)

Обнова недовољно искоришћених објеката у руралним подручјима и пренамена у мултифункционалне центре и друге јавне намене (здравствена и социјална заштита, култура, образовање)

Мрежа мобилне здравствене заштите у руралним подручјима

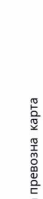
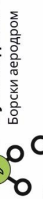
Научно - истраживачка станица Феликс Ромилијана

Центар за обуку и прекавалфикацију

Регионална ситурна кућа и геронтолошки центар за цело урбано подручје

Регионално саветовалиште за превенцију насиља и друге облике девијантног понашања и промоцију друштвено-корисног и волонтерског рада

Мала школа омладинске политике

8.3 СПИСАК СТРАТЕШКИХ ПРОЈЕКТА

8.3.1 Идентитет урбаног подручја

1. Повезивање културно - историјског наслеђа у урбаном подручју (Хамам, Ромулијана, Тимакум минус, Сокоград, Магуре, Зајечарски бастиони, Гургусовачка кула)
2. Формирање мреже музејских простора - Народни музеј Зајечар, Завичајни музеј Књажевац, Музеј кристала, Музеј порцелана, Музеј Тимочке буне, Музеј рока (Омладински центар), Музеј пива - Зајечарска пивара, Архео етно парк "Равна", "Завичајно село" музејски простор у аутентичним кућама (Илино село, Бољевац)
3. Трансформација Белгијске пруге у бициклически коридор
4. Санација суб-стандардних насеља (Гај, Боговина, Луково и Аврамица)
5. Креирање туристичких производа у складу са потребама модерних туриста и промоција на домаћем и међународном тржишту (мрежа бициклических и пешачких стаза; градња нових туристичких атракција попут Скај вок, гондоле, видиковци, музеј рока и слично; тематске туре итд)
6. Очување и валоризација нематеријалног културног наслеђа

8.3.2 Зелена и енергетска транзиција и урбана мобилност

1. Изградња и реконструкција градских топлана ради преласка на еколошке енергенте (ЦНГ и пелет)
2. Гасификација (Зајечар, Књажевац, Сокобања, Бољевац)
3. Успостављање регионалног система за управљање отпадом
4. Регионално водоснабдевање и управљање отпадним водама
5. Пошумљавање и озелењавање урбаног подручја (укључујући и седишта ЈЛС)
6. Измештање железничке пруге у Зајечару
7. Интеграција различитих видова путног саобраћаја и увођење јединствене превозне карте
8. Измештање транзитног саобраћаја изван урбаних центара (Зајечар, Књажевац, Бољевац, Сокобања)
9. Развој инфраструктуре за електрична возила
10. Регионални азил за псе

8.3.3 Иновативна и паметна економија

1. Успостављање зоне паметне специјализације Храна за будућност – повезивање производње, прераде и складиштења, брендирање лековитог биља и остало,
2. Успостављање зоне паметне специјализације за металски сектор (пословна зона "Бољевац – Зајечар – Књажевац")
3. Успостављање зоне паметне специјализације за креативне индустрије - музичка, филмска индустрија и друго
4. Оснивање регионалног гарантног фонда за бизнис сектор
5. Оснивање Регионалне туристичке организације (центар за промоцију традиционалне културе и туризма)
6. Формирање мреже иновативних центара у урбаним центрима
7. Успостављање инфраструктуре за подршку предузетништву (нпр: Старт-ап центра прехранбене индустрије у Књажевцу, Инвоационог центра у Зајечару и слично)

8.3.4 Друштвено благостање

1. Подстицај социјалном предузетништву и социјалним иновацијама (тешко запошљиве категорије, лица са интелектуалним сметњама и остали)
2. Формирање Регионалне сигурне куће
3. Формирање Геронтолошког центра
4. Регионално саветовалиште за превенцију насиља и друге облике девијантног понашања и промоцију друштвено-корисног и волонтерског рада
5. Успостављање система мобилне здравствене заштите у руралним подручјима
6. Обнова недовољно искоришћених објеката у руралним подручјима и њихова пренамена у мултифункционалне центре и друге јавне намене (здравствена и социјална заштита, култура, образовање)
7. Формирање Центра за обуку и преквалификацију
8. Формирање Научно - истраживачке станице Феликс Ромулијана
9. Подстицај социјалном предузетништву и социјалним иновацијама (тешко запошљиве категорије, лица са интелектуалним сметњама и остали)
10. Стварање подстицајног окружења за иницијативе и активности и волонтаризма младих креирањем Омладинског центра (Музеј рока), осмишљавање и организовање понуде програма и садржаја и заједнички дигитални портал

8.3.5 Управљање урбаним и територијалним развојем

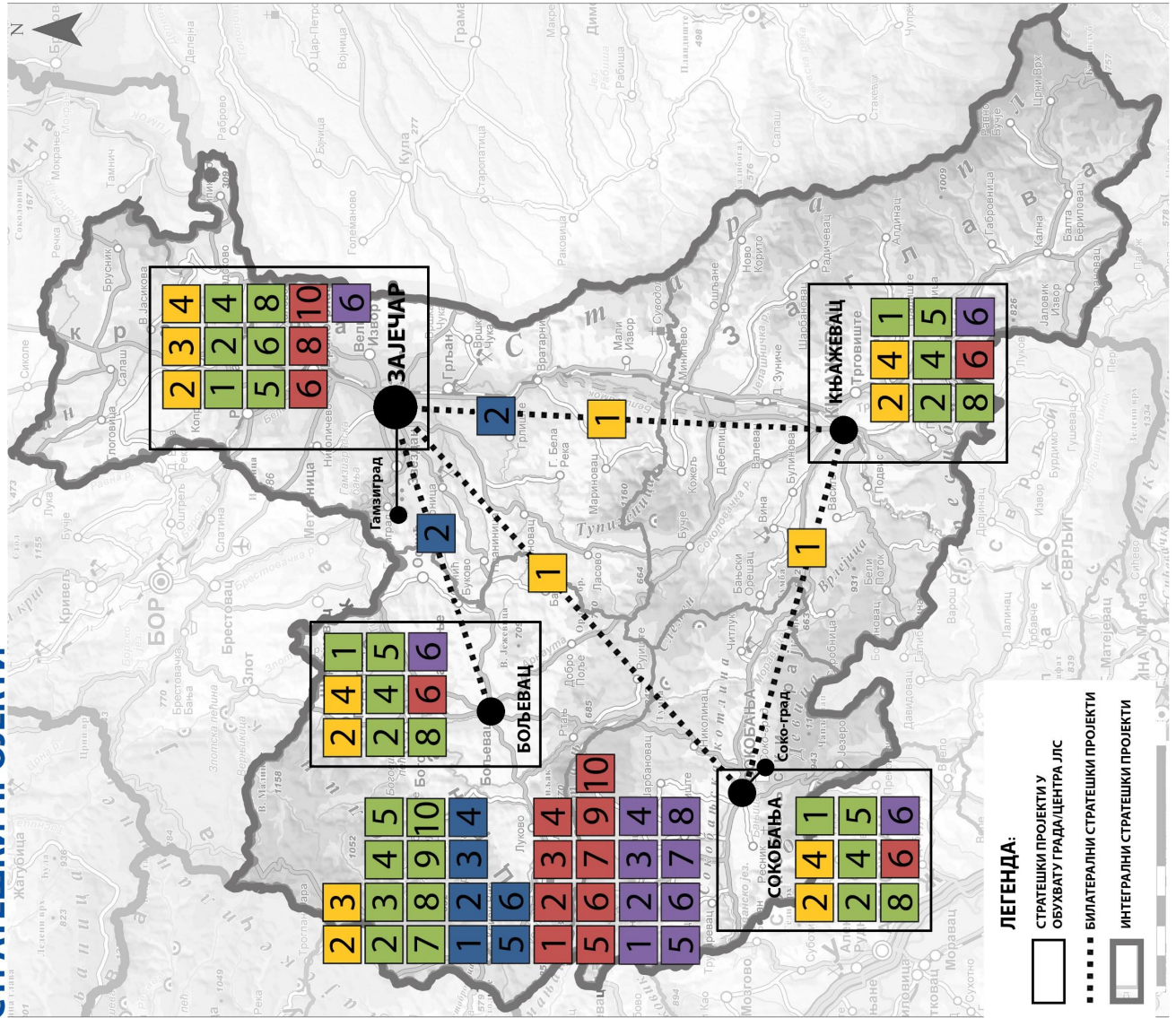
1. Унапређење капацитета за управљање интегралним територијалним инвестицијама, укључујући формирање јединице за координацију пројеката
2. Јачање постојећих и стварање нових ЛАГ-ова
3. Креирање интегралних пројеката и обука о примени различитих извора финансирања
4. Дигитално описмењавање становништва
5. Подстицање примене јавно - приватно – цивилног партнерства
6. Успостављање платформе за партиципацију грађана, приватног и цивилног сектора у доношењу значајних одлука и јачање јавног дијалога
7. Пројекат развоја регионалног ГИС-а (историјски локалитети, смештајни капацитети, дивље депоније...)
8. Мала школа омладинске политике
9. Јачање капацитета за зелену транзицију, енергетску ефикасност, циркуларну економију, одрживу мобилност и др.

8.4 СТРАТЕШКИ ПРОЈЕКТИ – ГРАФИЧКИ ПРИКАЗ

СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА УРБАНОГ ПОДРУЧЈА ГРАДА ЗАЈЕЧАРА И ОПШТИНА КЊАЖЕВАЦ, СОКОБАЊА И БОЉЕВАЦ

СТРАТЕШКИ ПРОЈЕКТИ

ИДЕНТИТЕТ УРБАНОГ ПОДРУЧЈА

- 1** Повезивање културно - историјског наслеђа у урбаном подручју (Хамам, Ромулијана, Тимакум мунус, Сокоград, Магуре, Зајечарски бастиони, Гурусовачка кула)
- 2** Формирање мреже музејских простора - Народни музеј Зајечар, Завичајни музеј Књажевац, Музеј Историје, Музеј порцелана, Музеј Милочке буне, Музеј Сокоград, Археолошко седиште "Трнав", Завичајно село "музејски простор у аутентичним кућама (Илино село, Бољевац)

- 3** Трансформација Белгијске пруге у бициклистички коридор
- 4** Санација суб-стандардних насеља (Гај, Боговина, Лукова и Аврамица)

ЗЕЛЕНА И ЕНЕРГЕТСКА ТРАНЗИЦИЈА И УРБАНА МОБИЛНОСТ

- 1** Изградња и реконструкција градских топлих ради преласка на еколошке енергенте (ЦНГ и пелет)
- 2** Гасификација (Зајечар, Књажевац, Сокобања, Бољевац)
- 3** Успостављање регионалног система за управљање отпадом
- 4** Регионално водоснабдевање и управљање отпадним водама
- 5** Посушљивање и озеленявање урбаног подручја (уључујући и седишта ЈЛС)

- 6** Ижештање железничке пруге у Зајечару
- 7** Интеграција различитих видова путног саобраћаја и уоцељивање јединствене превозна карте
- 8** Ижештање транситног саобраћаја изван урбаних центара (Зајечар, Књажевац, Бољевац, Сокобања)
- 9** Развој инфраструктуре за електрична возила
- 10** Регионални азил за псе

ИНОВАТИВНА И ПАМЕТНА ЕКОНОМИЈА

- 1** Успостављање зоне паметне специјализације (дрвена за обраду, туризам, пољопривредна производња, креативна индустрија, оријентисане на локалне брвна и остало)
- 2** Успостављање зоне паметне специјализације за металски сектор (пословна зона) "Бољевац - Зајечар - Књажевац"
- 3** Успостављање зоне паметне специјализације за креативне индустрије - музичка, филмска индустрија и друго

- 4** Оснивање регионалног гарантног фонда за бизнис сектор
- 5** Оснивање Регионалне туристичке организације (центар за промоцију традиционалне културе и туризма)
- 6** Формирање мреже иновативних центара у урбаном центруима

ДРУШТВЕНО БЛАГОСТАЊЕ

- 1** Подстицај социјалном предузетништву и социјалним иновацијама (пешко запосливање, социјалне услуге, лица са интелектуалним сметњама и остали)
- 2** Формирање Регионалне сигурне куће
- 3** Формирање Геронтолошког центра
- 4** Регионално саветодавање за превенцију насиља и друге облике дивљаног понашања и промоцију друштвено корисног и волонтерског рада
- 5** Успостављање система мобилне здравствене заштите у руралним подручјима

- 6** Обнова недовољно искоришћених објеката у руралним подручјима и њихова пренамена у туристичке и социјалне услуге (паметне образовне)
- 7** Формирање Центра за обуку и преквалификацију
- 8** Формирање Научно - истраживачке станице Феликс Ромулијана
- 9** Подстицај социјалном предузетништву и социјалним иновацијама (лицима са сметњама категорије, лица са интелектуалним сметњама и остали)
- 10** Стварање подстицајног окружења за иницијативе и активности и волонтеризма младих креирањем Омладинског центра (Музеј рока), осмишљавање и организовање понуде програма и садржаја и заједнички дигитални портал

УПРАВЉАЊЕ УРБАНИМ/ТЕРИТОРИЈАЛНИМ РАЗВОЈЕМ

- 1** Унапређење капацитета за управљање интегралним територијалним инвестицијама, укључујући формирање јединице за координацију пројеката
- 2** Јачање постојећих и стварање нових ПАГ-ова
- 3** Креирање интегралних пројеката и обука о примени различитих извора финансирања
- 4** Дигитално описивање становништва

- 5** Подстицање примене јавно - приватно - цивилног партнерства
- 6** Успостављање платформе за партиципацију грађана, приватног и цивилног сектора у доношењу значајних одлука и јачање јавног дијалога
- 7** Пројекат развоја регионалног ГИС-а (историјски локалитети, смештајни капацитети, дивље депоније...)
- 8** Мала школа омладинске политике

9 ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА

Урбани и територијални развој захтева значајне финансијске ресурсе за реализацију пројеката. Тренутно расположиви финансијски извори у ЈЛС у Републици Србији (РС) су довољни само за покривање мањих пројеката. Ситуација по питању могућности развијања дугорочних инвестиционих пројеката (Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године) се полако мења, о чему сведоче подаци у наредном тексту.

На основу закључених билатералних и мултилатералних међународних оквирних споразума о развојној сарадњи и споразума о спровођењу различитих инструмената и програма који се финансирају из средстава међународне развојне помоћи, ЈЛС у РС су на располагању средства из различитих националних и међународних фондова којима се финансира спровођење стратешких реформи у процесу приступања ЕУ и њихов друштвено-економски развој.

Домаћи извори финансирања су: фондови, агенције, пословне банке, пројекти, програми различитих министарстава, буџети ЈЛС, сопствена средства носилаца активности (компаније), средства заинтересованих домаћих инвеститора, и кредити инвестиционих и комерцијалних банака на подручју РС.

Посебно се указује на могућности коришћења средстава из следећих извора:

- Програми и подстицајна средства министарстава РС (Министарство финансија⁷³; Министарство привреде⁷⁴; Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде⁷⁵; Министарство заштите животне средине⁷⁶; Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре⁷⁷; Министарство рударства и енергетике⁷⁸; Министарство унутрашње и спољне трговине⁷⁹; Министарство правде⁸⁰; Министарство државне управе и локалне самоуправе⁸¹; Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог⁸²; Министарство за европске интеграције⁸³; Министарство просвете⁸⁴; Министарство здравља⁸⁵; Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања⁸⁶; Министарство за бригу о породици и демографију⁸⁷; Министарство спорта⁸⁸; Министарство културе⁸⁹; Министарство за бригу о селу⁹⁰; Министарство науке,

---

⁷³ <https://www.mfin.gov.rs/>

⁷⁴ <https://privreda.gov.rs/>

⁷⁵ <http://www.minpolj.gov.rs/>

⁷⁶ <https://www.ekologija.gov.rs/>

⁷⁷ <https://www.mgsi.gov.rs/cir/projekti>

⁷⁸ <https://www.mre.gov.rs/>

⁷⁹ <https://must.gov.rs/>

⁸⁰ <https://www.mpravde.gov.rs/>

⁸¹ <https://mduls.gov.rs/category/projekti-i-programi/>

⁸² <https://www.minljmpdd.gov.rs/>

⁸³ <https://www.mei.gov.rs/>

⁸⁴ <https://prosveta.gov.rs/>

⁸⁵ <https://www.zdravlje.gov.rs/>

⁸⁶ <https://www.minrzs.gov.rs/sr>

⁸⁷ <https://minbpd.gov.rs/>

⁸⁸ <https://www.mos.gov.rs/>

⁸⁹ <https://www.kultura.gov.rs/>

⁹⁰ <https://www.mbs.gov.rs/>

технолошког развоја и иновација⁹¹; Министарство туризма и омладине⁹²; Министарство информисања и телекомуникација⁹³; Министарство за јавна улагања⁹⁴; Кабинет министра без портфеља задуженог за унапређење развоја недовољно развијених општина⁹⁵; Кабинет министра без портфеља задуженог за координацију активности и мера у области односа Републике Србије са дијаспором⁹⁶; Кабинет министра без портфеља задуженог за равномерни регионални развој⁹⁷), њихових органа и агенција (Управа царина; Управа за слободне зоне; Републичка дирекција за воде; Управа за шуме; Управа за аграрна плаћања; Управа за пољопривредно земљиште; Национална академија за јавну управу; Развојна агенција Србије⁹⁸; Агенција за управљање лукама⁹⁹) и фондова (Фонд за развој Републике Србије¹⁰⁰; Фонд за иновациону делатност¹⁰¹; Фонд за науку Републике Србије¹⁰²;

- Локални буџет, као и кредити пословних банака (Erste Bank A.D.¹⁰³; UniCredit banka¹⁰⁴; Banca Intesa¹⁰⁵; NLB Komercijalna banka¹⁰⁶; Банка Поштанска штедионица¹⁰⁷; ProCredit banka¹⁰⁸) које делују на територији РС.

Страни извори финансирања су: фондови и програми ЕУ, кредитне линије (кредитне линије страних влада и кредитне линије међународних финансијских институција), развојни и други фондови земаља ван ЕУ, пројекти и средства заинтересованих страних инвеститора. Међународна развојна помоћ РС обухвата подршку билатералних и мултилатералних развојних партнера, укључујући и финансијску подршку међународних финансијских институција, а обезбеђује се или у виду бесповратних средстава или као концесионални зајмови, који се одобравају под значајно бољим условима од тржишних.

У наредном периоду посебно треба обратити пажњу на могућности мобилисања средстава из следећих међународних фондова и програма:

---

⁹¹ <https://nitra.gov.rs/>

⁹² <https://www.mto.gov.rs/>

⁹³ <https://mit.gov.rs/>

⁹⁴ <https://www.obnova.gov.rs/>

⁹⁵ <https://rnro.gov.rs/javni-konkursi/>

⁹⁶ <https://www.mbpdijaspora.gov.rs/>

⁹⁷ <https://rrrz.gov.rs/extfile/sr/472/%D0%88avni%20poziv.pdf>

⁹⁸ <https://ras.gov.rs/>

⁹⁹ <https://www.aul.gov.rs/>

¹⁰⁰ <https://fondzarazvoj.gov.rs/cir>

¹⁰¹ <http://www.inovacionifond.rs/cir/>

¹⁰² <https://fondzanauku.gov.rs/>

¹⁰³ <https://www.erstebank.rs/sr/Pravna-lica>

¹⁰⁴ <https://www.unicreditbank.rs/rs/pi.html>

¹⁰⁵ <https://www.bancaintesa.rs/>

¹⁰⁶ <https://www.nlbkb.rs/>

¹⁰⁷ <https://www.posted.co.rs/>

¹⁰⁸ <https://www.procreditbank.rs/>

- ИПА - Инструмент за претприступну помоћ¹⁰⁹ (2021-2027; 2014-2020; 2007-2013), Програми европске територијалне сарадње у Републици Србији 2021-2027¹¹⁰, Инвестициони оквир за Западни Балкан¹¹¹ (Western Balkans Investment Framework - WBIF), ИПАРД III¹¹², Вишекорисничка ИПА¹¹³;
- Програми ЕУ¹¹⁴ (Дигитална Европа¹¹⁵, ХОРИЗОНТ Европа, Програм за конкурентност МСП – COSME, Програм за запошљавање и социјалне иновације, ЕРАЗМУС, Креативна Европа, Европа за грађане и грађанке, Европски здравствени програм III, ФИСКАЛИС 2020, ЦАРИНА 2020, Механизам цивилне заштите ЕУ, Инструмент за повезивање Европе, Права, једнакост и грађанство, Европски инструмент за демократију и људска права);
- Кохезиона политика и остали фондови ЕУ¹¹⁶ (Нова кохезиона политика 2021-2027, MADAD, Фонд солидарности ЕУ, Регионални стамбени програм) и Зелена агенда за Западни Балкан¹¹⁷;
- Међународни финансијски инструменти-банке¹¹⁸ (Банка за развој Савета Европе - СЕВ, Европска инвестициона банка - ЕИБ, Европска банка за обнову и развој - ЕБРД, Светска банка - WB¹¹⁹, Немачка развојна банка - KfW);
- Билатерална и мултилатерална сарадња, донаторски програми (Тим Уједињених нација у Србији¹²⁰, Немачка агенција за техничку сарадњу - GIZ¹²¹, Француска развојна агенција¹²², Јапан, Данска, Норвешка, Холандија, Шведска, Кина, Аустрија, Француска, Грчка, Индија, Кореја, Пољска, Сингапур, Словенија, Турска, Немачка, Сједињене Америчке Државе, Словачка, Уједињено Краљевство, Швајцарска и др.).

Доступни подаци о изворима финансирања су прикупљани претраживањима више извора: буџета РС, средњорочних планова органа, података на интернет страницама органа РС, интернет страницама програма и пројеката и доступним подацима на интернет страницама банака. Подаци о износу средстава финансирања нису јавно доступни за све изворе.

У наредној табели су приказани расположиви извори финансирања урбаног развоја чији је детаљан преглед дат у Анексу 4.

---

¹⁰⁹<https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/instrument-za-pretpristupnu-pomoc-2021-2027/>

¹¹⁰

https://www.mei.gov.rs/upload/documents/publikacije/Brosure%20nove/22/Programi_evropske_teritorijalne_saradnje_u_RS_2021-2027.pdf

¹¹¹ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/investicioni-okvir-za-zapadni-balkan-western-balkans-investment-framework-wbif/>

¹¹² <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/ipard-iii/>

¹¹³ <https://www.mei.gov.rs/src/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/visekorisnicka-ipa/>

¹¹⁴ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/programi-unije/>

¹¹⁵ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/activities/digital-programme>

¹¹⁶ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/koheziona-politika/>

¹¹⁷ <https://balkangreenenergynews.com/rs/usvojeni-akcioni-plan-za-zelenu-agendu-za-zapadni-balkan-donosi-devet-milijardi-evra-grantova-rok-za-uskladjivanje-s-eu-ets-om-2024-godine/>

¹¹⁸ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/bilateralni-i-multilateralni-partneri/po-medjunarodnim-organizacijama/>

¹¹⁹ <https://www.worldbank.org/en/country/serbia/brief/green-livable-resilient-cities-in-serbia-program>

¹²⁰ <https://serbia.un.org/sr/about/about-the-un>

¹²¹ <https://nemackasaradnja.rs/giz/>

¹²² <https://rs.ambafrance.org/AFD-4148>

Табела 2: Извори финансирања (стање јул 2023. године)

НАЦИОНАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ИЗВОРИ	НАЦИОНАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ИЗВОРИ		
	Министарство финансија; Министарство привреде; Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарство заштите животне средине; Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре; Министарство рударства и енергетике; Министарство унутрашње и спољне трговине; Министарство правде; Министарство државне управе и локалне самоуправе; Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог; Министарство за европске интеграције; Министарство просвете; Министарство здравља; Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања; Министарство за бригу о породици и демографију; Министарство спорта; Министарство културе; Министарство за бригу о селу; Министарство науке, технолошког развоја и иновација; Министарство туризма и омладине; Министарство информисања и телекомуникација; Министарство за јавна улагања; Кабинет министра без портфеља задуженог за унапређење развоја недовољно развијених општина; Кабинет министра без портфеља задуженог за координацију активности и мера у области односа Републике Србије са дијаспором; Кабинет министра без портфеља задуженог за равномерни регионални развој Управа царина; Управа за слободне зоне; Републичка дирекција за воде; Управа за шуме; Управа за аграрна плаћања; Управа за пољопривредно земљиште; Национална академија за јавну управу; Развојна агенција Србије; Агенција за управљање лукама) и фондова (Фонд за развој републике Србије; Фонд за иновациону делатност; Фонд за науку Републике Србије		
БАНКЕ	БАНКЕ		
	Erste Bank A.D.; UniCredit banka; Banca Intesa; NLB Komercijalna banka; Банка Поштанска штедионица; ProCredit banka		
ФОНДОВИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ	ФОНДОВИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ		
	ИПА–Инструмент за претприступну помоћ ИПА 2021-2027 ИПА 2014-2020 ИПА 2007-2013) Програми европске територијалне сарадње у Републици Србији 2021-2027 Инвестициони оквир за Западни Балкан ИПАРД III Вишекорисничка ИПА	Програми ЕУ Дигитална Европа ХОРИЗОНТ Европа Програм за конкурентност МСП – COSME Програм за запошљавање и социјалне иновације ЕРАЗМУС Креативна Европа Европа за грађане и грађанке Европски здравствени програм III ФИСКАЛИС 2020 ЦАРИНА 2020 Механизам цивилне заштите ЕУ Инструмент за повезивање Европе Права, једнакост и грађанство Европски инструмент за демократију и људска права	Кохезиона политика и остали фондови ЕУ Нова кохезиона политика 2021-2027 MADAD Фонд солидарности ЕУ Регионални стамбени програм Зелена агенда за Западни Балкан
МЕЂУНАРОДНИ ФИНАНСИЈСКИ ИНСТРУМЕНТИ-БАНКЕ	МЕЂУНАРОДНИ ФИНАНСИЈСКИ ИНСТРУМЕНТИ-БАНКЕ		
	Банка за развој Савета Европе - СЕВ, Европска инвестициона банка - ЕИВ, Европска банка за обнову и развој - ЕБРД, Светска банка - WB, Немачка развојна банка – KfW		
БИЛАТЕРАЛНА И МУЛТИЛАТЕРАЛНА САРАДЊА, ДОНАТОРСКИ ПРОГРАМИ	БИЛАТЕРАЛНА И МУЛТИЛАТЕРАЛНА САРАДЊА, ДОНАТОРСКИ ПРОГРАМИ		
	Тим Уједињених нација у Србији, Немачка агенција за техничку сарадњу - GIZ, Француска развојна агенција, Јапан, Данска, Норвешка, Холандија, Шведска, Кина, Аустрија, Француска, Грчка, Индија, Кореја, Пољска, Сингапур, Словенија, Турска, Немачка, Сједињене Америчке Државе, Словачка, Уједињено Краљевство, Швајцарска		

Области активности за успостављање и деловање механизма високог потенцијала за финансирање урбаног развоја на локалном нивоу управљања су:

- повећање расположивих финансија – подршком да прикупе средства за улагање у урбани развој билатералном сарадњом, привлачењем ЕУ и других донаторских фондова (*raising*);
- управљање – стварање услова који омогућавају приватне инвестиције у одрживи урбани развој – обликовањем тржишта, нпр. кроз пореске механизме, друге механизме за одређивање цена и/или подршку одрживим алтернативама (*steering*);
- мешање/комбиновање финансијских извора – привлачење приватног финансијског капитала користећи средства стимулација и подстицаја из јавних финансија за промену односа ризика – повраћаја улагања капитала, ЈПП и тзв. „инвестиционо возило” могу играти важну улогу у утврђивању доказа или услова за комерцијални повраћај (*blending*).

За област повећања средстава (*raising*) локални ниво управе може на више начина да подржи спровођење читаве скале финансијских инструмената високих потенцијала намењених за урбани развој и да употреби следеће:

- *Процена вредности непокретности* представља средство за финансирање великих развојних пројеката који подижу вредност непокретности. Ово повећање вредности може да се користи као извор прихода;
- *Цене, регулација и стандарди* – од посебног су значаја за секторе које карактеришу мање величине потребних инвестиционих средстава и где су избори потрошача кључни инвестициони покретачи, као што су дистрибуирана производња из обновљивих извора енергије, електро мобилност и зелена градња;
- *Међународно инвестиционо возило* – међународни финансијски инструменти такође имају значајан потенцијал за кретања у области одрживог урбаног развоја (*raising*), и имају потенцијал за мешање различитих извора у случају да домаћи извори имају ограничен капацитет;
- *Јавно-приватно партнерство* – посебно су важна јер ефективност ЈПП у великој мери зависи од одговарајуће идентификације ефеката, структурисаности и зрелости пројеката, уговорних аранжмана и управљачких капацитета.

Примери из досадашње праксе комбиновања извора финансирања дати су у следећој табели.

Табела 3: Примери из праксе комбиновања извора финансирања

Приоритетна подручја интервенције (Стратегија одрживог урбаног развоја РС до 2030)	Извори финансирања који се користе	
	Национални извори финансирања	Међународни извори финансирања
Привредне и комерцијалне зоне и браунфилд локације	Министарство привреде ИПА – конкурентност + Влада РС ЈПП Банке Дијаспора	Европска инвестициона банка Европска банка за обнову и развој KfW банка UN SDGs Швајцарска, Јапан ГИЗ ЕУ ПРО
Неконтролисано стихијско ширење урбаних насеља и деградација руралних подручја	МГСИ МДУЛСУ Министарство за јавна улагања	Европска инвестициона банка UN SDGs

<p>Угрожене урбане структуре, урбане матрице и централне урбане зоне</p>	<p>Министарство културе МГСИ ЈПП</p>	<p>Креативна Европа Европска инвестициона банка Светска банка WB Green fund KfW UN SDGs ГИЗ/АМБЕРО ЕУ ПРО</p>
<p>Делови урбаних насеља са проблемом унапређења друштвеног стандарда или решавањем социјалних проблема</p>	<p>РС Програм станова за снаге безбедности Министарство за јавна улагања</p>	<p>ИПА Европска банка за обнову и развој Банка Савета Европе СЕВ Регионални стамбени програм UN SDGs SWISS PRO UNOPS</p>
<p>Насеља и делови насеља изложени проблемима заштите животне средине и климатским променама</p>	<p>Министарство рударства и енергетике Министарство за јавна улагања</p>	<p>ИПА Европска банка за обнову и развој GIZ + KfW UN SDGs билатерна сарадња</p>
<p>Целине са НКД и градитељским наслеђем, важним реперима културно-историјског развоја урбаних насеља, групације урбаних насеља</p>	<p>Министарство културе Министарство туризма</p>	<p>World heritage foundation Креативна Европа ИПА прекогранична сарадња Транснационална сарадња INTERREG ADRION DANUBE UN SDGs ЕУ ПРО</p>

10 МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА

Циљ овог поглавља јесте да пружи општи оквир показатеља за праћење (мониторинг) и процену (евалуацију) напретка спровођења територијалних стратегија ЕУ ПРО Плус програма. Праћење и процена су важни елементи у процесу имплементације територијалних стратегија и испуњавају низ важних функција:

- Ефикасност и делотворност стратегија: праћење генерише податке и знање за праћење напретка и даје основу за ревизије, и помаже у процени резултата мера садржаних у стратегијама.
- Транспарентност и одговорност: праћење показује да активности и резултати прате договорене циљеве и чини податке транспарентним свим актерима, укључујући локалне заједнице.
- Видљивост и капацитет: показивање постигнутог јача локалну мобилизацију и власништво; ангажовање на праћењу од стране локалних актера утиче на развој капацитета и учење.

Успешно праћење зависи од квалитета и прикладности коришћених показатеља. Приликом одабира показатеља треба имати на уму неке основне принципе. У идеалном случају, показатељи би требало да буду:

- релевантни - блиско повезани с циљевима стратегија;
- прихваћени - од стране запослених и релевантних актера;
- веродостојни - за оне који нису стручњаци, недвосмислени и лаки за тумачење;
- лаки - праћење је могуће уз мале трошкове и уз прихватљиво административно оптерећење; и
- необориви – у односу на манипулацију.

Доле наведени списак показатеља је конципиран у складу с пет тематских циљева дефинисаних у територијалним стратегијама ЕУ ПРО Плус (табела 4). Његова сврха је да делује као „мени“ за „власнике“ стратегије да изаберу одговарајуће показатеље у зависности од њиховог избора циљева. Иако показатељи покривају широк спектар циљева, они не могу обухватити све локално специфичне контексте. Дакле, свако урбано подручје може да изабере додатне показатеље специфичне за стратегију који ће бити укључени у локалну стратегију.

Предложени показатељи засновани су на низу различитих међународних и домаћих извора. Колико је то могуће, показатељи се црпе из постојећих националних извора, као што су Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године (СОУРПС), Стратегија паметне специјализације Републике Србије 2020. до 2027. (СПСРС) и Стратегија нискоугљеничног развоја (СНУР). Међутим, највећи део показатеља узет је са списка такозваних заједничких показатеља учинка (енг. *RCO*) и резултата (енг. *RCR*) дефинисаних у контексту Кохезионе политике ЕУ 2021-27. Они су допуњени циљевима одрживог развоја УН (ЦОР).

Табела 4: Списак показатеља (индикатора) за праћење и процену напретка спровођења територијалних стратегија

Циљеви	Индикатори	Јединица мере	Извори
Тематски циљ 1			
ПЦ1.1 Унапређен и уједначен квалитет уређености и приступачности урбаног подручја	- Стратегије интегралног територијалног развоја за које је примљена подршка	Број стратегија	RCO 75 RCO 76 COUPPC
	- Интегрални пројекти територијалног развоја за које је примљена подршка	Број уговорених пројеката	RCO 114 RCR 52 COUPPC
	- Новостворени или обновљени отворени јавни простори у урбаним подручјима	m ²	
	- Обновљено земљиште које се употребљава за зелене површине, социјално (приуштиво) становање, економске или друге сврхе	m ²	
ПЦ 1.2 Подстицање заштите културног и градитељског наслеђа и промоција одрживе градње	- Укупна средства утрошена за заштиту, очување и конзервацију културног и градитељског наслеђа и вернакуларне архитектуре	Евро	СПРКС ЦОР 11 СРКРС COUPPC
ПЦ 1.3 Подстицање развоја одрживог туризма и обједињене туристичке понуде	- Посетиоци културних и туристичких локација за које је примљена подршка	Број увећања посетилаца	RCR 77 СРТРС ППРС
ПЦ 1.4 Подстицање интегралног и одрживог приступа у санацији нелегалне изградње и њено спречавање	- Санирана, обновљена и поново коришћена подстандардна или неформална насеља и јединице	ha/m ²	COUPPC
ПЦ 1.5 Јачање и унапређење управљања урбано-руралним везама	- Интегрални пројекти територијалног развоја за екосистемске услуге које рурална подручја пружају урбаним насељима	Број пројеката	RCO 76 COUPPC СПРРРС
Тематски циљ 2			
ПЦ 2.1 Унапређење енергетске ефикасности и смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште	- Годишња потрошња примарне енергије (од чега: стамбени објекти, јавне зграде, предузећа, друго)	Смањење (MJ)	RCR 26 RCR 29 CHUPPC
	- Процењене емисије гасова са ефектом стаклене баште	Смањење t CO ₂	
ПЦ 2.2 Подстицање коришћења обновљивих извора енергије	- Укупно произведена обновљива енергија (од чега: електрична енергија, топлотна енергија)	MWh	RCR 31 CHUPPC

ПЦ 2.3 Развој паметних енергетских система, мрежа и складиштења	-Корисници повезани на паметне енергетске системе	Број корисника	RCR 33 СНУРРС
ПЦ 2.4 Прилагођавање климатским променама и спречавања ризика од катастрофа и отпорности, јачање резилијентности на климатске промене, узимајући у обзир приступ заснован на екосистемима	- Зелена инфраструктура изграђена или побољшана за прилагођавање климатским променама	ha/m ²	RCO 26 ППИКУАП СНУРРС
	- Становништво које остварује користи од мера заштите од поплава	Број људи	
ПЦ 2.5 Обезбеђење једнаког приступа санитацији и снабдевању водом и унапређење одрживог управљања водама	- Становништво повезано на побољшану јавну мрежу водоснабдевања	Број домаћинстава	RCR 41 RCR 35 RCR 42 RCO 25 ППРС
	- Становништво повезано барем на секундарну јавну мрежу за пречишћавање отпадних вода	Број домаћинстава	
	- Новоизграђена или учвршћена заштита од поплава на обали река и језера	Дужина у km/m	
ПЦ 2.6 Унапређење управљања отпадом	- Сепаратно прикупљени отпад	t	RCR 103 RCR 47 ПУОРС СНУРРС
	- Рециклирани отпад	t	
ПЦ 2.7. Јачање заштите и очувања природе, биодиверзитета и зелене инфраструктуре, и смањење свих облика загађења	- Зелена инфраструктура за коју је примљена подршка у циљу заштите биодиверзитета и очувања природних станишта	ha/m ²	RCO 36 RCO 37 RCO 38 RCO 39 RCR 50 RCR 95 ППИКУАП ППРС ПЗВРС
	- Површина подручја мреже Натура 2000 обухваћена мерама заштите и обнове	ha/m ²	
	- Површина обновљеног земљишта за које је примљена подршка	ha/m ²	
	- Подручје обухваћено постављеним системима за праћење загађења ваздуха	ha/m ²	
	- Становништво које остварује корист од мера за квалитет ваздуха	Број људи	
	- Становништво које има приступ новој или побољшаној зеленој инфраструктури	Број људи	
ПЦ 2.8 Подстицање одрживе мултимодалне урбане мобилности	- Годишњи број корисника новог или модернизованог јавног превоза - Годишњи број корисника	Увећање броја корисника	RCR 62 RCR 63 RCR 64 ППРС

	нових или модернизованих трамвајских линија и линија (подземне) железнице - Годишњи број корисника инфраструктуре намењене возњи бициклом		
ПЦ 2.9 Развој паметне, сигурне, одрживе и мултимодалне саобраћајне мреже од међународног и националног значаја која је отпорна на климатске промене	- Годишњи број корисника новоизграђених, обновљених, побољшаних или модернизованих путева	Увећање броја корисника	RCR 55 RCR 58 RCR 59 RCR 60 СНУРПС ППРС
	- Годишњи број корисника новоизграђених, побољшаних, обновљених или модернизованих железница	Увећање броја корисника	
ПЦ 2.10 Развој и јачање одрживе, паметне и мултимодалне националне, регионалне и локалне мобилности која је отпорна на климатске промене, укључујући бољи приступ саобраћајној мрежи од међународног и националног значаја и прекограничној мобилности	- Теретни железнички транспорт	t	
	- Теретни транспорт унутрашњим пловним путевима	t	
Тематски циљ 3			
ПЦ 3.1 Развој и јачање истраживачких и иновационих капацитета и примена напредних технологија	- Предузећа која су примила подршку (од чега: микро-, мала, средња, велика)	Број предузећа	RCO 01 RCR (3)01 RCR 102 СНТРПС СРВИРС СИПРС СРСЕРС
	- Створена радна места у ентитетима који су примили подршку	Број људи	
	- Створена радна места у подручју истраживања у ентитетима који су примили подршку	Број људи	
ПЦ 3.2 Коришћење предности дигитализације за грађане, предузећа, истраживачке институције и органе јавне управе	- Корисници нових и побољшаних јавних дигиталних услуга, производа и процеса	Број корисника	RCR 11 RCR 12 RCR 13 СРИДИБ СНТРПС СРВИРС
	- Корисници нових и побољшаних дигиталних услуга, производа и процеса које су развила предузећа	Број корисника	
	- Предузећа која су постигла висок дигитални интензитет	Број предузећа	
ПЦ 3.3 Јачање одрживог раста и конкурентности МСП-ова и отварање радних места	- Нова предузећа која преживљавају на тржишту	Број предузећа која преживљавају на тржишту 2	RCR 17 RCR 18 RCR 19 RCR 25

		године након отварања	СПРМСПП К СИПРС
	- МСП-ови који користе услуге инкубатора након стварања инкубатора	Број предузећа	
	- Предузећа са већим прометом	Број предузећа	
	- МСП-ови са вишом додатом вредности по запосленом	Број предузећа	
ПЦ 3.4. Развој компетенција за паметну специјализацију 4С, индустријску транзицију и предузетништво, у оквиру четвороструке спирале иновација (привреда, образовање, наука, јавни и цивилни сектор - институционални учесници)	- Приправништва омогућена потпорама у МСП- овима - Особље МСП-ова које завршава оспособљавање за вештине за паметну специјализацију, индустријску транзицију и предузетништво (према врсти вештине: техничка, управљачка, предузетничка, зелена, друга)	Број људи	RCR 97 RCR 98 СПСРС СОУРРС СНТРРС СРВИРС СИПРС СЕСЕРС
ПЦ 3.5 Јачање дигиталне повезаности	- Стамбени објекти са претплатом на широкопојасни приступ мрежи врло високог капацитета	Број станова	RCR 53 RCR 54 СРИДИБ СНТРРС
	- Предузећа са претплатом на широкопојасни приступ мрежи врло високог капацитета	Број предузећа	
ПЦ 3.6 Подстицање и промовисање прелаза на циркуларну и ресурсно ефикасну економију	- Отпад који се употребљава као сировина	Повећање (t)	RCR 48 СНУРРС ПРЦСЕРС СИПРС ПУМС
ПЦ 3.7 Подстицање и промовисање прелаза на економију са нултом нето стопом емисије угљеника	- Процењене емисије гасова са ефектом стаклене баште	Смањење t CO ₂	RCR 29 RCR 105 RCO 59 СНУРРС СИПРС
	- Процењене емисије гасова са ефектом стаклене баште по котловима и системима грејања пренамењеним из чврстих фосилних горива у гас	Смањење t CO ₂	
	- Инфраструктура за алтернативна горива (тачке за пуњење/напајање)	Број тачака	
	- Пошумљавање	ha/m ²	
Тематски циљ 4			
ПЦ 4.1 Унапређење делотворности и инклузивности тржишта	- Површина нових или модернизованих објеката за услуге запошљавања	m ²	RCO 61 RCR 65 СЗРС

рада и приступа квалитетном запошљавању и достојанственом раду и подстицање социјалног предузетништва	- Годишњи број корисника нових или модернизованих објеката за услуге запошљавања	Број корисника	
ПЦ 4.2 Развој социјалне инфраструктуре и услуга и подстицање социјалне инклузије и социјалних иновација	- Годишњи број корисника нових или модернизованих објеката социјалне заштите - Становништво обухваћено пројектима у оквиру интегрисаног деловања за социоекономску инклузију маргинализованих заједница, домаћинства са ниским приходима и друштвених група у неповољном положају	Број корисника	RCR 74 RCO 113 СДРУСЗЗ
ПЦ 4.3 Промовисање социјално-економске инклузије маргинализованих заједница, домаћинства са ниским приходима и друштвених група у неповољном положају, укључујући особе са посебним потребама, путем интегрисаног деловања које обухвата становање и социјалне услуге	- Годишњи број корисника нових или модернизованих социјалних станова	Број домаћинства	RCR 67 СОУРРС СДРУСЗЗ
ПЦ 4.4 Побољшање једнаког приступа инклузивним и квалитетним услугама образовања	- Годишњи број корисника нових или модернизованих објеката за бригу о деци - Годишњи број корисника нових или модернизованих објеката образовања	Број корисника	RCR 70 RCR 71 СРОВРС
ПЦ 4.5 Обезбеђивање једнаког приступа здравственој заштити и подстицање отпорности здравственог система	- Годишњи број корисника нових или модернизованих услуга е-здравствене заштите - Годишњи број корисника нових или модернизованих објеката здравствене заштите	Број корисника	RCR 72 RCR 73 СЈЗРС
ПЦ 4.6 Обезбеђивање једнаког приступа услугама, програмима и објектима културе	- Годишњи број корисника нових или модернизованих објеката културе	Број корисника	СРКРС
ПЦ 4.7 Обезбеђивање једнаког приступа услугама, садржајима и објектима спорта и рекреације	- Годишњи број корисника нових или модернизованих објеката спорта и рекреације	Број корисника	СМРС ППРС

ПЦ 4.8 Стварање подстицајног окружења за иницијативе и активности младих	- Годишњи број корисника нових или модернизованих иницијатива и активности младих	Број корисника	СМРС
Тематски циљ 5			
ПЦ 5.1 Подстицање управљања развојем на више нивоа - локални, национални, међунационални, ЕУ и др.	- Основана пројектна јединица за имплементацију Стратегије	Да/не	RCO 75 RCO 76 СОУРРС
	- Интегрални пројекти територијалног развоја који укључују локални, национални, међународни и ЕУ ниво, и укључују примену различитих управљачких инструмената – колаборативних, командних, хибридних	Број уговорених пројеката	
ПЦ 5.2 Подстицање приступа са више актера – привреда, образовање, наука, јавни и цивилни сектор	- Примена модела четвороструке и петоструке спирале иновација	Број иницијатива	СПСРС СОУРРС СНТРРС
ПЦ 5.3 Унапређење међуопштинске сарадње кроз институционалну сарадњу	- Становништво обухваћено пројектима у оквиру стратегија интегралног територијалног развоја	Број људи	RCO 74
ПЦ 5.4 Подстицање партиципативног приступа и иницијатива вођених заједницом уз укључивање локалних актера	- Актери који су учествовали у припреми и спровођењу стратегија интегралног територијалног развоја	Број учесника	RCO 112 RCO 80 ЗРР СОУРРС
	- Стратегије за локални развој под вођством заједнице за које је примљена подршка	Број учесника	
	- Развијена иновативна решења, као отворена платформа за иновације, жива лабораторија, грађанска наука и др.	Број иновативних решења	
	- Примена родно одговорног приступа у припреми и спровођењу стратегија	Број учесника	
ПЦ 5.5 Подстицање мешања (<i>blending</i>) финансирања урбаног развоја из различитих видова финансирања (домаћих и међународних)	- Примена различитих извора финансирања приоритетних интервенција у урбаним подручјима територијалних стратегија	Евро	RCO 75 RCO 80 СОУРРС
	- Спровођење јавно-приватног партнерства	Број пројеката ЈПП	
	- Стратегије интегралног територијалног развоја за које је примљена подршка - Стратегије за локални развој	Број стратегија	

	под вођством заједнице за које је примљена подршка		
ПЦ 5.6 Јачање транспарентности одлучивања на нивоу урбаног подручја	- Развој информационог система за потребе управљања територијалним развојем	Број развијених система	СОУРПС СРИДИБ

Извори индикатора:

REGULATION (EU) 2021/1058 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 24 June 2021 on the European Regional Development Fund and on the Cohesion Fund. Official Journal of the European Union L 231/60. Common output and result indicators for ERDF and the Cohesion Fund – Article 8(1)(1)	RCO – показатељи учинка; RCR – показатељи резултата
Циљеви одрживог развоја /SDGs (Sustainable Development Goals), UN	ЦОР
Закон о родној равноправности, 2021	ЗРР
Програм управљања муљем у Србији од 2023. до 2032.године	ПУМС
Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године	ССНРПС
Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године	СМРС
Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период 2022–2026. године	СДРУСЗЗ
Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим планом	ПЗВРС
Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022–2024. Године	ПРЦЕРС
Програм управљања отпадом у Републици Србији за период 2022-2031.године	ПУОРС
Програм прилагођавања на измењене климатске услове са Акционим планом, Нацрт.	ППИКУАП
Просторни План Републике Србије од 2021. до 2035. године, Нацрт	ППРС
Стратешки приоритети развоја културе Републике Србије од 2021-2025.године	СПРКРС
Интегрисани национални енергетски и климатски план Републике Србије за период 2021 до 2030 са визијом до 2050. Године	ИНЕКПРС
Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. Године	СРИДИБ
Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања“	СНТРПС
Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. Године	СРСЕРС
Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године	СИПРС
Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године	СЗРС
Стратегији развоја образовања и васпитања у Србији до 2030. Године	СРОВС
Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период 2020-2027. године	СПСРС
Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године	СОУРПС
Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020-2025. године	СРВИРС
Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018-2026. године	СЈЗРС
Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године	СРТРС
Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године	СПРРПС
Стратегија за подршку развоја малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности за период од 2015. до 2020. године	СПРМСППК

11 ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

Спровођење Стратегије почиње одмах након њеног усвајања. Имплементација садржи веома захтевне обавезе у смислу управљања, и то:

- припреме и одређивања приоритетних пројеката,
- припреме и објављивања позива за предлоге пројеката и одобравања операција,
- прибављања пројеката за изградњу / спровођење,
- реализације и затварања пројеката,
- вођења и управљања /одржавања пројеката.

Све ове функције ће сигурно довести до тога да постојеће структуре и институције Града Зајечара и општина Књажевац, Сокобања и Бољевац (ЈЛС) буду под притиском (а имајући у виду постојеће капацитете), чак и више, и то тамо где је потребна координација и успостављање процедура за међуопштинску сарадњу између више ЈЛС. У овој фази ЈЛС немају одговарајуће капацитете, ресурсе и знање да би делотворно обављале све наведене функције. Из тог разлога ће бити успостављена Јединица за координацију пројеката (ЈКП), како би подржала ЈЛС у спровођењу ове Стратегије и успостављању системске промене у планирању и имплементацији.

Тренутна управљачка структура за процес израде Стратегије обухвата:

- Радну групу која делује и као одбор актера и социјалних партнерстава,
- Савет за развој, који делује и као политички координациони одбор.

Делокруг рада Савета за развој већ покрива политичке аспекте избора пројеката и реализације Стратегије. Стога, овом делокругу рада треба додати вођење процедура како би се омогућило спровођење Стратегије. Радна група има задатак да подржи Савет током израде Стратегије и биће распуштена након њеног усвајања. Стога, Јединица за координацију пројеката (односно Јединица за координацију пројекта и међуопштинску сарадњу у случају шире територије) следи кораке Радне групе ради:

- Подршке Савету за развој у процесу идентификације пројеката који се одвија између различитих заинтересованих страна (одељење за урбанизам при управи ЈЛС, управни орган/посредни орган, Европска инвестициона банка ЕИБ, Европска банка за обнову и развој ЕБРД, итд).
- Међусекторске координације свих потребних студија да би пројекат и процес пословног планирања "сазрели", кроз укључивање и других одељења/јединица локалне самоуправе, према потреби. Поред тога, пружа подршку координацији између различитих локалних политика - плана интегрисаних територијалних инвестиција и општинског програма капиталних инвестиција, као и плана развоја ЈЛС, просторно-планске документације и осталих секторских стратегија, програма и акционих планова. Јединица за координацију пројеката неће бити директно одговорна за планирање и програмирање на нивоу ЈЛС, већ ће блиско сарађивати са надлежним секторима и свим другим надлежним органима. У координацији са службама за набавке (одељење за буџет и финансије) ЈЛС, ЈКП ће бити подршка за ефикасно успостављање и одобравање уговора са добављачима и консултантима на сваком пројекту, укључујући студије/анкете потребне за подношење захтева, одобравање, дозволе (нпр. Процена утицаја на животну средину и стратешка процена утицаја, анкета о саобраћају, итд).
- Администрирања уговора, што представља дужност сваког сектора у оквиру којег се пројекат спроводи (нпр. одсек/предузеће за чишћење и рециклажу за уговоре о

управљању отпадом, итд). ЈКП је укључена у координацију и подршку администрирању уговора о услугама и уговора са различитим секторима (и консултантима).

- Повезивања са органима управе који издају дозволе и са консултантима током процеса израде и подношења захтева за одобрење/дозволу, да би се задовољиле потребе издавања дозвола/лиценци и добила неопходна одобрења/дозволе/лиценце.
- Подршке органу/одељењу за урбанизам и управном органу/посредном органу у управљању пројектним фондом да би припремили потребне финансијске и техничке документе/студије/експертизе за захтеве за исплату и финансијске системе. Ова функција треба да буде усклађена са финансијским управљањем читаве ЈЛС.
- Управљања пројектима, да би се обезбедило да пројекти испуњавају планиране циљеве. Јединица за координацију пројеката треба да спроводи минимално следеће задатке: обезбеђује да пројекти испуњавају опште циљеве програма (урбанистичко планирање као и пословно планирање) и конкретне кључне индикаторе учинка који се утврђују оквиром политика интегрисаних територијалних инвестиција; координацију редовних састанака за праћење напретка на локалном и регионалном нивоу, као и са финансијерима и консултантима; вођење рачуна о повезаним административним функцијама управљања пројектима (које финансира ЕУ), од идентификације и евалуације пројекта до финалних извештаја о завршетку пројеката.
- Обезбеђивање ефикасног и ефективног механизма за јачање и изградњу капацитета за остваривање постављених циљева. Ова изградња капацитета је за запослене у Јединици за координацију пројеката у неким конкретним областима, који се баве управљањем и координацијом задужења Јединице. У ширем контексту развијање капацитета је и за друге релевантне стране/актере који су укључени у инвестициони програм, и где је препозната потреба за развијањем капацитета.
- Осигуравања да су испуњене неопходне активности везане за ПР, публицитет и комуникацију, у координацији са и уз подршку службе за комуникације и рад са заједницом ЈЛС. Ове активности треба да обухватају одговарајућу комуникацију и повезивање са заједницом (приватним, јавним, цивилним, образовним и истраживачким сектором), имајући у виду пројектно планирање и спровођење, да би се обезбедило учешће и дугорочна одрживост пројеката.
- Управљања базом података за праћење и припремање свих неопходних извештаја за управни орган/посредно тело. Јединица за координацију пројеката ће бити одговорна за: праћење резултата пројеката, током њиховог спровођења и након завршетка. Завршетак пројекта је у складу са стандардима Републике Србије и ЕУ. Процене социоекономског утицаја у којима је детаљно приказано на који начин је програм инвестиција утицао на заједнице и општине у смислу развоја компетенција, укључивања заједнице, општинских партнерстава, локалног економског и међуопштинског развоја, и начина на који је унапређен квалитет живота у заједницама. Препоручује се спровођење таквих студија. Омогућавање спровођења и подршка потребним студијама и експертиза (као што су процене утицаја пројеката на становништво и животну средину, односно студије за процену ризика, итд).

У том циљу, Град Зајечар има једну од следеће три могућности за успостављање Јединице за координацију пројеката:

- a) Успостављање ЈКП као посебне радне групе која ће користити постојеће запослене, који ће бити пребачени у ЈКП. У том случају, ЈКП ће „позајмити“ људске и друге ресурсе од постојећих административних јединица ЈЛС.
- b) Успостављање ЈКП као нове административне јединице унутар структуре ЈЛС. У том случају запослили би се нови кадрови да попуне Јединицу, али би постојећи кадрови и ресурси могли бити пренети у нову јединицу. Треба истаћи да постоји велики ризик због одлива кадрова, недовољног броја запослених за свакодневне законске обавезе, као и добијања нових надлежности општина у процесу децентрализације и уласка у ЕУ.
- c) Засновати ЈКП у постојећој административној јединици чији би делокруг рада могао бити прилагођен на одговарајући начин, тако да такође покрије задатке и функције ЈКП. Као и у претходној варијанти, постоји велики ризик због одлива кадрова, недовољног броја запослених за свакодневне законске обавезе, као и добијања нових надлежности општина у процесу децентрализације и уласка у ЕУ.

У сваком случају, Јединица за координацију пројеката треба да има јасан мандат градоначелника и да директно одговара кабинету градоначелника. Потребни су минимално следећи кадрови унутар општине за функције Јединице за координацију пројеката:

- шеф Јединице за координацију пројеката;
- пројектни менаџер;
- инжењер/експерт за спровођење пројеката;
- службеник за набавке;
- финансијски менаџер или администратор;
- ИТ специјалиста за прикупљање података;
- службеник за заједницу и службеник за везу и комуникације;
- службеник за координацију политика и сектора.¹²³

Након затварања пројекта, Град Зајечар би требало да води и одржава креиране елементе. У случају „софт“ пројеката, локална самоуправа треба да размотри спровођење излазне стратегије пројекта. Уобичајено, то би значило да би постојећа служба ЈЛС преузела или би била направљена посебна јединица, или би одговорност била пренета цивилном друштву/НВО или РРА које су институционални механизам који су општине основале за међуопштинску сарадњу. Стога је императив да вођење и одржавање, као и излазне стратегије добију дужну пажњу када се спроводе студије изводљивости за било који пројекат, а да ЈЛС користи период спровођења пројекта да успостави системе и институције који би обезбедили дугорочно функционисање пројеката. Јединица за координацију пројеката би имала одговорност да обезбеди да ЈЛС има ресурсе да испуни обавезе у односу на вођење и одржавање свих капиталних пројеката. Јединица за координацију пројеката ће помоћи директно или индиректно где год је могуће у односу на вођење и одржавање програма.

---

¹²³ Ова особа ће омогућавати усклађивање између политика, стратегија, пројеката и извора финансирања. Подржавала би Савет за развој урбаног подручја кроз рад/идентификацију пројеката. Такође би омогућавала међусекторску координацију и координацију плана интегрисаних територијалних инвестиција и општинског плана капиталних инвестиција, у контексту циљева кохезионе политике ЕУ.

12 ИЗВОРИ

- Европска комисија (2021). Заједничке уредбе и прописи. Заједнички показатељи остварења и резултата за Европски фонд за регионална улагања (Улагања у радна места и раст и Interreg) и Европски кохезиони фонд (ЕК, 2021) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2021:231:FULL&from=EN>
- EC New Cohesion Policy 2021-2027. https://ec.europa.eu/regional_policy/2021-2027_en
- Закон о успостављању и функционисању система за управљање кохезионом политиком, 2023, Нацрт. <https://www.mei.gov.rs/srp/vesti/2811/detaljnije/w/0/nacrt-zakona-o-uspostavljanju-i-funkcionisanju-sistema-za-upravljanje-kohezio-nom-politikom-na-portalu-ekonsultacije/>
- Интегрисани национални енергетски и климатски план Републике Србије за период 2021 до 2030 са визијом до 2050. године. <https://www.mre.gov.rs/dokumenta/strateska-dokumenta/integrisani-nacionalni-energetski-i-klimatski-plan-republike-srbije-za-period-2021-do-2030-sa-vizijom-do-2050-godine>
- Измене и допуне Просторног плана општине Сокобања, 2021, https://sokobanja.ls.gov.rs/wp-content/uploads/2021/05/ID_PPO_SOKOBANJE_SK.pdf
- Листа елемената нематеријалног културног наслеђа Републике Србије, Етнографски музеј у Београду, <https://nkns.rs/cyr/elementi-nkns?page=5>
- Нацрт Закона о успостављању и функционисању система за управљање кохезионом политиком, 2023. <https://www.mei.gov.rs/srp/vesti/2811/detaljnije/w/0/nacrt-zakona-o-uspostavljanju-i-funkcionisanju-sistema-za-upravljanje-kohezio-nom-politikom-na-portalu-ekonsultacije/>
- Основно образовање – Подаци о локацијама и објектима, Министарство просвете, 2023.
- Општине и региони у Републици Србији, РЗС, 2022
- Општине и региони у Републици Србији, РЗС, 2021
- Општине и региони у Републици Србији, РЗС, 2020
- Осмотрене промене климе у Србији и пројекције будуће климе на основу различитих сценарија будућих емисија, УНДП Србија, 2018
- План развоја општине Књажевац за период од 2021 – 2027, 2021, <https://knjazevac.ls.gov.rs/Dokumenti/1%20Plan%20razvoja%20Final.pdf>
- План генереалне регулације Бољевца, „Службени лист општине Бољевац“, број 15/2011
- Попис 2011, РЗС
- Предшколско образовање – Подаци о локацијама и објектима, Министарство просвете, 2023.
- Pertoldi M, Fioretti C, Guzzo F, Testori G, De Bruijn M, Ferry M, Kah S, Servillo L A and Windisch S (2022). Handbook of Territorial and Local Development Strategies (Приручник о стратегијама одрживог урбаног развоја), <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC130788>
- Програм прилагођавања на измењене климатске услове са Акционим планом, Нацрт. <https://www.ekologija.gov.rs/informacije-od-javnog-znacaja/javne-rasprave/javni-poziv-za-ucescje-javnosti-u-procesu-konsultacija-u-vezi-sa-izradom-programa-prilagodjavanja-na-izmenjene-klimatske-uslove-sa-akcionim-planom-0>

- Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022–2024. године ("Сл. гласник РС", бр.137/2022) <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2022/137/1>
- Програм управљања муљем у Србији од 2023. до 2032. године, Београд, 28. септембар 2023. <https://www.ekologija.gov.rs/lat/saopštenja/vesti/prvi-put-usvojen-vazan-planski-dokument-%E2%80%93-program-upravljanja-muljem-u-republici-srbiji>
- Програм управљања отпадом у Републици Србији за период 2022-2031.године ("Сл. гласник РС", бр. 12/2022) http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2022_02/SG_012_2022_010.htm
- Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим планом ("Сл. гласник РС", бр. 140/2022) <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2022/140/1>
- Просторни план територије Града Зајечара, 2011
- Просторни план општине Књажевац, „Службени лист општине Књажевац“, бр. 9/2011
- Просторни план општине Бољевац, 2011, <http://www.boljevac.org.rs/doc/PP%20OSTINE%20BOLJEVAC%20.pdf>
- Просторни План Републике Србије од 2021. до 2035. године, Нацрт. <https://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/PPRS%20Nacrt.pdf>
- Први резултати Пописа 2022, РЗС, 2022
- Регистар СЕВЕСО постројења на територији Републике Србије, Министарство заштите животне средине, 2023, https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/2023-01/registar_seveso_postrojena_na_teritoriji_republike_srbije_0.pdf
- Република Србија, Преговарачка група за Поглавље 22 (2019). Акциони план за испуњавање захтева у области кохезионе политике ЕУ Поглавље 22 – Регионална политика и координација структурних инструмената https://www.mei.gov.rs/upload/documents/pristupni_pregovori/akcioni_planovi/ap_pg_22.pdf
- Списак непокретних културних добара од изузетног значаја, Републички завод за заштиту споменика културе, https://heritage.gov.rs/latinica/nepokretna_kulturna_dobra.php
- Списак непокретних културних добара од великог значаја, Републички завод за заштиту споменика културе, https://heritage.gov.rs/latinica/nepokretna_kulturna_dobra.php
- Средње образовање – подаци о локацијама и објектима и просторијама, Министарство просвете, 2023.
- Статус површинских вода Србије у периоду 2017 - 2019, Агенција за заштиту животне средине, Београд, 2021.
- Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период 2022–2026. године ("Сл. гласник РС", бр.12/2022). <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2022/12/1>
- Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године ("Сл. гласник РС", бр. 9/2023)
- <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2023/9/1/reg>
- Стратегија за подршку развоја малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности за период од 2015. до 2020. године („Сл. гласник РС”, број 35/15).

<http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2015/35/1/reg>

- Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године ("Сл. гласник РС", бр. 18/2021, 36/2021). <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/ispravka/2021/36/1>
- Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године („Сл. гласник РС“, бр. 35/2020). <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/35/1/reg>
- Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018-2026. године („Сл. гласник РС“, бр. 61/2018). <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2018/61/1/reg>
- Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања“ („Сл. гласник РС“, бр. 10/2021). <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/10/1/reg>
- Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године. <https://www.ekologija.gov.rs/saopstenja/vesti/vlada-republike-srbije-usvojila-strategiju-niskougljenicnog-razvoja-do-2030-godine>
- Стратегија одрживог развоја општине Сокобања 2015-2025, из 2015
- Стратегија одрживог развоја општине Бољевац 2010-2020.
- Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године („Сл. гласник РС“, бр. 47/2019). <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2019/47/1/reg>
- Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период 2020-2027. године („Сл. гласник РС“, бр. 21/2020). <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/10/1/reg>
- Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године („Сл. гласник РС“, број 85/2014). <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2014/85/1>
- Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020-2025. године („Сл. гласник РС“, бр. 96/2019). <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2019/96/1/reg>
- Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године („Сл. гласник РС“, бр. 86/2021). <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/86/1/reg>
- Стратегији развоја образовања и васпитања у Србији до 2030.године („Сл. гласник РС“, број 107/2021). <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/63/1/reg>
- Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године ("Сл. гласник РС", број 125/2021)

http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2021_12/SG_125_2021_011.htm

- Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године („Сл. гласник РС“, бр. 98/2016). <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2016/98/1>
- Стратешка процена утицаја Просторног плана Републике Србије до 2035. године, МГСИ, 2023
- Стратешки приоритети развоја културе Републике Србије од 2021-2025.године (Министарство културе и информисања РС, 2021) <https://www.kultura.gov.rs/extfile/sr/6132/Strate%C5%A1ki%20prioriteti%20razvoja%20kulture.pdf>
- Уредба о плану мреже здравствених установа, „Службени гласник РС“, бр. 5/2020, 11/2020, 52/2020, 88/2020, 62/2021, 69/2021, 74/2021 и 95/2021
- Уредба о националној еколошкој мрежи, „Службени гласник РС“, број 102/2010
- Уредба о утврђивању Регионалног просторног плана Тимочке крајине, „Службени гласник РС“, број 51/2011
- Уредба о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене Парка природе и туристичке регије Стара планина, „Службени гласник РС“, број 115/2008
- Уредба о заштити предела изузетних одлика Лептерија – Сокоград, „Службени гласник РС“, број 25/2002
- Уредба о проглашењу Специјалног резервата природе Ртањ, „Службени гласник РС“, број 18/2019
- Упитник за јединице локалне самоуправе (ЈЛС) – Зајечар, Књажевац, Сокобања, Бољевац, Чајетина, Бајина Башта, Пожега, Прибој, 2022.
- Fioretti C, Pertoldi M, Busti M and Van Heerden S (2020). Handbook of Sustainable Urban Development Strategies (Приручник о стратегијама одрживог урбаног развоја), Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC118841>

13 АНЕКСИ

АНЕКС 1 – ОДЛУКЕ О ПРИСТУПАЊУ ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА УРБАНОГ ПОДРУЧЈА

На основу члана 40. став 1. тачка 4. Статута града Зајечара ("Сл. лист града Зајечара", бр. 4/19 и 67/21), члана 12. Закона о планском систему Републике Србије ("Службени гласник РС", број 30/2018), члана 13. став 6. Закона о локалној самоуправи ("Службени гласник РС", број 129/2007, 83/2014 - др.закон, 101/2016 - др.закон, 47/2018, 111/2021 - др.закон), члана 16. и 20. Закона о територијалној организацији Републике Србије ("Сл.гласник РС", бр.129/2007, 18/2016, 47/2018 и 9/2020 - др. закон), члана 39. Закона о регионалном развоју ("Сл.гласник РС", бр.51/2009, 30/2010 и 85/2015 - др.закон), а у складу са Стратегијом одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године ("Службени гласник Републике Србије", број 47/2019), и Меморандумом о разумевању, закљученог између носиоца израде Стратегије, града Зајечара, и Канцеларије Уједињених нација за пројектне услуге, дана 20.05.2022. године, којим се дефинише техничка подршка Програма Европске уније за локални развој ЕУ ПРО Плус у изради и спровођењу Стратегије урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, Сокобања и Бољевац, Скупштина града Зајечара, на седници одржаној 22.06.2022 године, донела је

ОДЛУКУ О ПРИСТУПАЊУ ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА УРБАНОГ ПОДРУЧЈА ГРАДА ЗАЈЕЧАРА И ОПШТИНА КЊАЖЕВАЦ, СОКОБАЊА И БОЉЕВАЦ

Члан 1.

Град Зајечар приступа изради Стратегије развоја урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, Сокобања и Бољевац.

Члан 2.

Под Стратегијом развоја урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, Сокобања и Бољевац (у даљем тексту: Стратегија), у смислу ове Одлуке, подразумева се плански документ развоја, а у складу са правилима Европске Уније¹.

¹ Члан 29. Уредбе (ЕУ) 2021/1060 Европског парламента и већа од 24.јуна 2021. о утврђивању заједничких одредаба о Европском фонду за регионални развој, Европском социјалном фонду плус, Кохезионом фонду, Фонду за праведну транзицију и Европском фонду за поморство, рибарство и аквакултуру те финансијских правила за њих и за Фонд за азил, миграције и интеграцију, Фонд за унутрашњу безбедност и инструмент за финансијску подршку на подручју управљања границама и визне политике.

Члан 3.

Циљ израде Стратегије је да допринесе одрживом развоју територије заснованом на подстицању: иновативне, паметне, нискоугљеничне и циркуларне економије; прелаза на чисту и праведну енергију, зелених и плавих улагања, ублажавања и прилагођавања климатским променама, спречавања и управљања ризицима, бољег снабдевања водом и управљања отпадом, одрживе и мултимодалне урбане мобилности; јачања социјалне компоненте у домену запошљавања, образовања, социоекономске укључености и интеграције, становања, социјалне и здравствене заштите, јавног здравља, културе, одрживог туризма, социјалних иновација и иновација у области дигиталних технологија; примене интегралног и партиципативног приступа развоју друштва и привреде, развоју предела, културног и градитељског наслеђа, природне баштине, одрживог туризма, и јачању урбано-руралних веза. Стратегија поставља приоритете одрживог територијалног развоја, доприноси максимизирању вредности финансирања и развијању веза унутар и изван окружења.

Члан 4.

Полазну основу за формулисање Стратегије представљају дефинисани правци развоја Републике Србије и Европске уније и територије урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, Сокобања и Бољевац, кроз сагледавање Европских, националних и локалних развојних докумената и докумената јавних политика, и програма и пројекта који се реализују на територији урбаног подручја.

Члан 5.

Кроз процесе израде Стратегије промовисаће се интегрални и партиципативни приступ планирању развоја, међусекторска сарадња и размена информација, укључивање и координација јавног, приватног, цивилног сектора и научно-истраживачког сектора у процесу одлучивања, и партнерство међу институцијама.

Члан 6.

У циљу спровођења ове одлуке и израде Стратегије, образоваће се Савет за развој урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, Сокобања и Бољевац (у даљем тексту Савет) и Радна група за израду Стратегије (у даљем тексту: Радна група).

Члан 7.

Савет има задатак да координира и надзире процес израде Стратегије, да разматра Стратегију по фазама припреме, предложеној од стране Радне групе, даје мишљење на предложени нацрт, прибавља мишљења релевантних институција и упућује коначни нацрт Стратегије на усвајање. Затим, Савет координира процес спровођења Стратегије и даје предлог за реализацију одређених стратешких пројеката важних за развој урбаног подручја.

Чланови Савета су градоначелник Града Зајечара и председници општина Књажевац, Сокобања и Бољевац које су у саставу урбаног подручја обухваћеног Стратегијом, као и представници Регионалне агенције за развој источне Србије – РАРИС, док су заменици чланова Савета заменици градоначелника односно председника општина.

Радам Савета руководи председник Савета који се бира на првој седници Савета.

Савет доноси Пословник о раду на првој седници Савета, која ће се одржати најкасније у року од месец дана од дана усвајања ове Одлуке.

Члан 8.

Радна група има задатак да спроведе све фазе у процесу израде Стратегије, дефинише кључне циљеве и приоритете развоја и предложи стратешке пројекте Савету.

Чланове и координатора Радне групе именује градоначелник Града Зајечара.

Члан 9.

Регионална агенција за развој источне Србије – РАРИС пружа стручну и техничку подршку и административно-техничку помоћ Радној групи током израде Стратегије, кроз обезбеђење простора за рад у сарадњи са градском управом, и административно-техничку помоћ током израде Стратегије, прикупљање и достављање свих званичних релевантних података и др.

Члан 10.

Током израде Стратегије биће организовани тематски округли столови, радионице, форуми за стручне и јавне расправе, на којима ће се усаглашавати предложена решења. У њихов рад могу бити укључени и сви остали заинтересовани учесници, како би се обезбедила партиципација и транспарентност процеса одлучивања и правовремено обавештавање јавности.

Члан 11.

Рок за израду Стратегије је 8 (осам) месеци од дана ступања на снагу ове Одлуке.

Члан 12.

Реализација ове Одлуке обезбеђује се кроз програм ЕУ ПРО Плус. За реализацију ове Одлуке задужене су организационе јединице градских управа и општина надлежне за послове урбанизма и израде стратешких докумената.

Члан 13.

О овој Одлуци информисаће се јавност у складу са одредбама Закона о планском систему и Закона о локалној самоуправи, објавом на службеним страницама јединица локалне самоуправе.

Члан 14.

Сви појмови у овој Одлуци употребљени у граматичком мушком роду подразумевају мушки и женски природни род.

Ова Одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном листу града Зајечара".

Број ОМ-13/2022
У Зајечару, 22.06.2022 године

СКУПШТИНА ГРАДА ЗАЈЕЧАРА

У складу са чланом 12. Закона о планском систему ("Службени гласник Републике Србије", број 30/2018), чланом 13. став 6, и чланом 21. Закона о локалној самоуправи ("Службени гласник Републике Србије", број 129/2007, 83/2014 - др.закон, 101/2016 - др.закон, 47/2018, 111/2021 - др.закон), чланом 20. Закона о територијалној организацији Републике Србије ("Сл.гласник РС", бр.129/2007, 18/2016, 47/2018 и 9/2020 - др. закон), чланом 33. и 39. Закона о регионалном развоју ("Сл.гласник РС", бр.51/2009, 30/2010 и 85/2015 - др.закон), Правилником о смерницама добре праксе за остваривање учешћа јавности у припреми нацрта закона и других прописа и аката ("Службени гласник РС", број 51/2019), Стратегијом одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године ("Службени гласник Републике Србије", број 47/2019), чланом 16. став 1. тачка 1. Статута општине Сокобања ("Службени лист општине Сокобања", број 6/19) и Меморандумом о разумевању, закљученог између носиоца израде Стратегије, града Зајечара и Канцеларије Уједињених нација за пројектне услуге, дана 20.05.2022. године, којим се дефинише техничка подршка Програма Европске уније за локални развој ЕУ ПРО Плус у изради и спровођењу Стратегије урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, Бољевац и Сокобања, Скупштина општине Сокобања на седници од 23.08.2022. године,

Доноси

ОДЛУКУ О ПРИСТУПАЊУ ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА УРБАНОГ ПОДРУЧЈА ГРАДА ЗАЈЕЧАРА И ОПШТИНА КЊАЖЕВАЦ, БОЉЕВАЦ И СОКОБАЊА

Члан 1.

Општина Сокобања приступа изради Стратегије развоја урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, Бољевац и Сокобања.

Члан 2.

Под Стратегијом развоја урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, Бољевац и Сокобања (у даљем тексту: Стратегија), у смислу ове Одлуке, подразумева се плански документ развоја, а у складу са правилима Европске Уније¹.

Члан 3.

Циљ израде Стратегије је да допринесе одрживом развоју територије заснованом на подстицању: иновативне, паметне, нискоугљеничне и циркуларне економије; прелаза на чисту и праведну енергију, зелених и плавих улагања, ублажавања и прилагођавања климатским променама, спречавања и управљања ризицима, бољег снабдевања водом и управљања отпадом, одрживе и мултимодалне урбане мобилности; јачања социјалне компоненте у домену запошљавања, образовања, социоекономске укључености и интеграције, становања, социјалне и здравствене заштите, јавног здравља, културе, одрживог туризма, социјалних иновација и иновација у области дигиталних технологија; примене интегралног и партиципативног приступа развоју друштва и привреде, развоју предела, културног и градителског наслеђа, природне баштине, одрживог туризма, и јачању урбано-руралних веза. Стратегија поставља приоритете одрживог територијалног развоја, доприноси максимизирању вредности финансирања и развијању веза унутар и изван окружења.

¹ Члан 29. Уредбе (ЕУ) 2021/1060 Европског парламента и већа од 24. јуна 2021. о утврђивању заједничких одредаба о Европском фонду за регионални развој, Европском социјалном фонду плус, Кохезионом фонду, Фонду за праведну транзицију и Европском фонду за поморство, рибарство и аквакултуру те финансијских правила за њих и за Фонд за азиј, миграције и интеграцију, Фонд за унутрашњу безбедност и инструмент за финансијску подршку на подручју управљања границама и визне политике.

Члан 4.

Полазну основу за формулисање Стратегије представљају дефинисани правци развоја Републике Србије и Европске уније и територије урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, Бољевац и Сокобања, кроз сагледавање Европских, националних и локалних развојних докумената и докумената јавних политика, и програма и пројекта који се реализују на територији урбаног подручја.

Члан 5.

Кроз процесе израде Стратегије промовисаће се интегрални и партиципативни приступ планирању развоја, међусекторска сарадња и размена информација, укључивање и координација јавног, приватног, цивилног сектора и научно-истраживачког сектора у процесу одлучивања, и партнерство међу институцијама.

Члан 6.

У циљу спровођења ове одлуке и израде Стратегије, образоваће се Савет за развој урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, Бољевац и Сокобања (у даљем тексту Савет) и Радна група за израду Стратегије (у даљем тексту: Радна група).

Члан 7.

Савет има задатак да координира и надзире процес израде Стратегије, да разматра Стратегију по фазама припреме, предложеној од стране Радне групе, даје мишљење на предложени нацрт, прибавља мишљења релевантних институција и упућује коначни нацрт Стратегије на усвајање. Затим, Савет координира процес спровођења Стратегије и даје предлог за реализацију одређених стратешких пројеката важних за развој урбаног подручја.

Чланови Савета су градоначелник Зајечара и председници општина Књажевац, Бољевац и Сокобања које су у саставу урбаног подручја обухваћеног Стратегијом, као и представници регионалне развојне агенције за развој источне Србије РАРИС, док су заменици чланова Савета су заменици градоначелника односно председника општина.

Радам Савета руководи председник Савета који се бира на првој седници Савета.

Савет доноси Пословник о раду на првој седници Савета, која ће се одржати најкасније у року од месец дана од дана усвајања ове Одлуке.

Члан 8.

Радна група има задатак да спроведе све фазе у процесу израде Стратегије, дефинише кључне циљеве и приоритете развоја и предложи стратешке пројекте Савету.

Чланове и координатора Радне групе именује градоначелник.

Члан 9.

Регионална развојна агенција РАРИС пружа стручну и техничку подршку и административно-техничку помоћ Радној групи током израде Стратегије, кроз обезбеђење простора за рад у сарадњи са градском управом, и административно-техничку помоћ током израде Стратегије, прикупљање и достављање свих званичних релевантних података и др.

Члан 10.

Током израде Стратегије биће организовани тематски округли столови, радионице, форуми за стручне и јавне расправе, на којима ће се усаглашавати предложена решења. У њихов рад могу бити укључени и сви остали заинтересовани учесници, како би се обезбедила партиципација и транспарентност процеса одлучивања и правовремено обавештавање јавности.

Члан 11.

Рок за израду Стратегије је 8 (осам) месеци од дана ступања на снагу ове Одлуке.

Члан 12.

Реализација ове Одлуке обезбеђује се кроз програм ЕУ ПРО Плус. За реализацију ове Одлуке задужене су организационе јединице градских управа и општина надлежне за послове урбанизма.

Члан 13.

О овој Одлуци информисаће се јавност у складу са одредбама Закона о планском систему, Закона о локалној самоуправи и Правилника о смерницама добре праксе за остваривање учешћа јавности у припреми нацрта закона и других прописа и аката, објавом на службеним страницама јединица локалне самоуправе.

Члан 14.

Сви појмови у овој Одлуци употребљени у граматичком мушком роду подразумевају мушки и женски природни род.

Ова Одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном листу општине Сокобања"

Број: 350-296/22

У Сокобањи, 23.08.2022. Године

СКУПШТИНА ОПШТИНЕ СОКОБАЊА

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ
Владан Петковић

Службени лист општине Бољевац

15. јун 2022. године

Јавне установе „Установе за спорт Бољевац“ се обавезује да омогући коришћење опреме прибављене из пројекта „Омладинска мрежа за спорт и здравље“ пројектном тиму који је реализовао пројекат до истека извештајног периода и Општинској управи Бољевац, која је надлежна за верификовање финалног наративног и финансијског извештаја ИПА фонду Програма прекограничне сарадње Бугарска – Србија.

Уговор о давању на коришћење опреме из тачке 1. ове одлуке, у име Општине Бољевац закључиће председник Општине Бољевац, уз предходно прибављену правну ваљаност Општинског правобранилаштва Општине Бољевац.

СКУПШТИНА ОПШТИНЕ БОЉЕВАЦ

Број: 06-42 / 2022-И/14
Бољевац, 14. 06. 2022. године

ПРЕДСЕДНИК
СКУПШТИНЕ ОПШТИНЕ БОЉЕВАЦ
Јелена Милосављевић Радосављевић с.р.

19.
На основу члана 40. и 132. Статута Општине Бољевац („Службени лист Општине Бољевац“, бр. 2/2019), Скупштина Општине Бољевац на седници одржаној 14. 06. 2022. године донела је

О Д Л У К У

Члан 1.

Даје се сагласност да Предшколска установа „Наша радост“ Бољевац у сарадњи са Фондацијом Новак Ђоковић реализује пројекат адаптације и опремања једне просторије која се налази у Згради у функцији осталог образовања – ОБДАНИШТЕ, која се налази на КП бр. 2655/2, зграда бр. 1, укупне површине 796 m² уписана у Лист непокретности бр. 1468 КО Бољевац, својина Општине Бољевац са правом коришћења Предшколске установе „Наша радост“ Бољевац.

Члан 2.

Општина Бољевац ће надокнадити Фондацији сву штету (укључујући и враћање целокупних средстава у целости), која настане услед чињенице да је због разлога који нису узроковани поступањем Фондације немогуће исходати одобрење за употребу.

Члан 3.

Ова Одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у Службеном листу Општине Бољевац.

СКУПШТИНА ОПШТИНЕ БОЉЕВАЦ

Број: 06-42 / 2022-И/15
Бољевац, 14. 06. 2022. године

ПРЕДСЕДНИК
СКУПШТИНЕ ОПШТИНЕ БОЉЕВАЦ
Јелена Милосављевић Радосављевић с.р.

20.

У складу са чланом 12. Закона о планском систему („Службени гласник Републике Србије“, број 30/2018), чланом 13. став 6, и чланом 21. Закона о локалној самоуправи („Службени гласник Републике Србије“, број 129/2007, 83/2014 - др.закон, 101/2016 - др.закон, 47/2018, 111/2021 - др.закон), чланом 20. Закона о територијалној организацији Републике Србије („Сл.гласник РС“, бр.129/2007, 18/2016, 47/2018 и 9/2020 - др. закон), чланом 33. и 39. Закона о регионалном развоју („Сл.гласник РС“, бр.51/2009, 30/2010 и 85/2015 - др.закон), Правилником о смерницама добре праксе за остваривање учешћа јавности у припреми нацрта закона и других прописа и аката („Службени гласник РС“, број 51/2019), Стратегијом одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године („Службени гласник Републике Србије“, број 47/2019), чланом 40. Статута општине Бољевац („Службени лист општине Бољевац бр. 2/2019“) и Меморандумом о разумевању, закљученог између носиоца израде Стратегије, града Зајечара, и Канцеларије Уједињених нација за пројектне услуге, дана 20.05.2022. године, којим се дефинише техничка подршка Програма Европске уније за локални развој ЕУ ПРО Плус у изради и спровођењу Стратегије урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, Сокобања и Бољевац, Скупштина Општине Бољевац на седници од 14. 06. 2022. године доноси

ОДЛУКУ

О ПРИСТУПАЊУ ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА
УРБАНОГ ПОДРУЧЈА ГРАДА ЗАЈЕЧАРА и
ОПШТИНА КЊАЖЕВАЦ, СОКОБАЊА и БОЉЕВАЦ

Члан 1.

Општина Бољевац приступа изради Стратегије развоја урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, Сокобања и Бољевац

Члан 2.

Под Стратегијом развоја урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, Сокобања и Бољевац (у даљем тексту: Стратегија), у смислу ове Одлуке, подразумева се плански документ развоја, а у складу са правилима Европске Уније¹.

Члан 3.

Циљ израде Стратегије је да допринесе одрживом развоју територије заснованом на подстицању: иновативне, паметне, нискоугљеничне и циркуларне економије; прелаза на чисту и праведну енергију, зелених и плавих улагања, ублажавања и прилагођавања климатским променама, спречавања и управљања ризицима, бољег снабдевања водом и управљања отпадом, одрживе и мултимодалне урбане мобилности; јачања социјалне компоненте у домену запошљавања, образовања, социоекономске укључености и интеграције, становања, социјалне и здравствене заштите, јавног

¹ Члан 29. Уредбе (ЕУ) 2021/1060 Европског парламента и Већа од 24. јуна 2021. о утврђивању заједничких одредаба о Европском фонду за регионални развој, Европском социјалном фонду плус, Кохезионом фонду, Фонду за праведну транзицију и Европском фонду за помош, рибарство и аквакултуру те финансијских правила за њих и за Фонд за азиј, миграције и интеграције, Фонд за унутрашњу безбедност и инструмент за финансијску подршку на подручју управљања границама и визне политике.

Службени лист општине Бољевац

15. јун 2022. године

здравља, културе, одрживог туризма, социјалних иновација и иновација у области дигиталних технологија; примене интегралног и партиципативног приступа развоју друштва и привреде, развоју предела, културног и грађитељског наслеђа, природне баштине, одрживог туризма, и јачању урбано-руралних веза. Стратегија поставља приоритете одрживог територијалног развоја, доприноси максимизирању вредности финансирања и развијању веза унутар и изван окружења.

Члан 4.

Полазну основу за формулисање Стратегије представљају дефинисани правци развоја Републике Србије и Европске уније и територије урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, Сокобања и Бољевац, кроз сагледавање Европских, националних и локалних развојних докумената и докумената јавних политика, и програма и пројекта који се реализују на територији урбаног подручја.

Члан 5.

Кроз процесе израде Стратегије промовисаће се интегрални и партиципативни приступ планирању развоја, међусекторска сарадња и размена информација, укључивање и координација јавног, приватног, цивилног сектора и научно-истраживачког сектора у процесу одлучивања, и партнерство међу институцијама.

Члан 6.

У циљу спровођења ове одлуке и израде Стратегије, образоваће се Савет за развој урбаног подручја града града Зајечара и општина Књажевац, Сокобања и Бољевац (у даљем тексту Савет) и Радна група за израду Стратегије (у даљем тексту: Радна група).

Члан 7.

Савет има задатак да координира и надзире процес израде Стратегије, да разматра Стратегију по фазама припреме, предложеној од стране Радне групе, даје мишљење на предложени нацрт, прибавља мишљења релевантних институција и упућује коначни нацрт Стратегије на усвајање. Затим, Савет координира процес спровођења Стратегије и даје предлог за реализацију одређених стратешких пројекта важних за развој урбаног подручја.

Чланови Савета су градоначелник Зајечара и председници општина Књажевац, Сокобања и Бољевац које су у саставу урбаног подручја обухваћеног Стратегијом, као и представници Регионалне агенције за развој источне Србије – РАРИС, док су заменици чланова Савета заменици градоначелника односно председника општина.

Радам Савета руководи председник Савета који се бира на првој седници Савета.

Савет доноси Пословник о раду на првој седници Савета, која ће се одржати најкасније у року од месец дана од дана усвајања ове Одлуке.

Члан 8.

Радна група има задатак да спроведе све фазе у процесу израде Стратегије, дефинише кључне циљеве и приоритете развоја и предложи стратешке пројекте

Савету.

Чланове и координатора Радне групе именује градоначелник.

Члан 9.

Регионалне агенције за развој источне Србије – РАРИС пружа стручну и техничку подршку и административно-техничку помоћ Радној групи током израде Стратегије, кроз обезбеђење простора за рад у сарадњи са градском управом, и административно-техничку помоћ током израде Стратегије, прикупљање и достављање свих званичних релевантних података и др.

Члан 10.

Током израде Стратегије биће организовани тематски округли столови, радионице, форуми за стручне и јавне расправе, на којима ће се усаглашавати предложена решења. У њихов рад могу бити укључени и сви остали заинтересовани учесници, како би се обезбедила партиципација и транспарентност процеса одлучивања и правремено обавештавање јавности.

Члан 11.

Рок за израду Стратегије је 8 (осам) месеци од дана ступања на снагу ове Одлуке.

Члан 12.

Реализација ове Одлуке обезбеђује се кроз програм ЕУ ПРО Плус. За реализацију ове Одлуке задужене су организационе јединице градских управа и општина надлежне за послове урбанизма и израде стратешких докумената.

Члан 13.

О овој Одлуци информисаће се јавност у складу са одредбама Закона о планском систему, Закона о локалној самоуправи и Правилника о смерницама добре праксе за остваривање учешћа јавности у припреми нацрта закона и других прописа и аката, објавом на службеним страницама јединица локалне самоуправе.

Члан 14.

Сви појмови у овој Одлуци употребљени у граматичком мушком роду подразумевају мушки и женски природни род.

Ова Одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у Службеном листу општине Бољевац.

СКУПШТИНА ОПШТИНЕ БОЉЕВАЦ

Број: 06-42 / 2022-1/16

Датум: 14. 06. 2022. године

ПРЕДСЕДНИК

СКУПШТИНЕ ОПШТИНЕ БОЉЕВАЦ

Јелена Милосављевић Радосављевић с.р.

21.

На основу члана 69. став 4. Закона о заштити животне средине ("Сл. гласник РС", бр. 135/04, 36/09 и 36/09 - др. закон и 72/09 - др. закон, 43/11 - одлука УС и 14/16, 76/18, 95/18- др. закон) члана 15. став 3. и став 4. Закона о заштити ваздуха ("Сл. гласник РС", бр. 36/09, 10/2013 и 26/21-др. закон) и члана 40. Статута Општине Бољевац („Службени лист Општине Бољевац“, број 2/2019),

СТРАНА 5 „СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ОПШТИНЕ КЊАЖЕВАЦ“ - БРОЈ 24

29. СЕПТЕМБАР 2022

свим питањима од интереса за рад установе у целини;

12) сазива и руководи седницама Васпитно-образовног, Наставничког, односно Педагошког већа, без права одлучивања;

13) образује стручна тела и тимове, усмерава и усклађује рад стручних органа у Установи;

14) сарађује са родитељима, односно другим законским заступницима деце и саветом родитеља;

16) подноси Извештај органу управљања, најмање два пута годишње, о свом раду и раду Установе;

17) одлучује о правима, обавезама и одговорностима запослених, у складу са законским прописима;

18) доноси општи акт о организацији и систематизацији послова, у складу са законом;

19) обезбеђује услове за остваривање права деце и права, обавезе и одговорности запослених, у складу са законским прописима;

20) одлучује по жалби на решење Конкурсне комисије за избор кандидата за пријем у радни однос;

21) обавља и друге послове у складу са Законом и Статутом.

У случају привремене одсутности или спречености директора да обавља дужност, замењује га наставник, васпитач или стручни сарадник у установи на основу овлашћења директора, односно органа управљања, у складу са законом.

Члан 7.

После члана 26. додаје се нови члан 26а који гласи:

„Члан 26а

Установа може да има помоћника директора, у складу са нормативом којим се утврђују критеријуми и стандарди за финансирање Установе.

Решењем директора установе на послове помоћника директора распоређује се васпитач и стручни сарадник, који има професионални углед и искуство у Установи за сваку радну годину.

Помоћник директора организује, руководи и одговоран је за педагошки рад Установе, координира рад стручних актива и других стручних органа Установе и обавља и друге послове у складу са Статутом Установе.

Након престанка дужности, помоћник директора има право да се врати на послове које је обављао пре постављења.

Помоћник директора може да обавља и послове васпитача и стручног сарадника у складу са решењем директора. “

Члан 8.

Члан 28. Одлуке **МЕЊА СЕ** и гласи:

„Члан 28.

Представници Савета родитеља бирају се сваке радне године.

Савет родитеља:

1. предлаже представнике родитеља, односно других законских заступника деце у Управни одбор;

2. предлаже свог представника у све обавезне тимове установе;

3. учествује у предлагању садржаја ваннаставних активности и програма на нивоу Установе;

4. даје сагласност на избор дејих листова и часописа;

5. разматра предлог Предшколског програма, Развојног плана, Годишњег плана рада установе;

6. разматра извештаје о остваривању васпитно-образовног рада, развојног плана, годишњег плана рада установе, самовредновању и спољашњем вредновању и спровођење мера за обезбеђивање и унапређивање квалитета васпитно-образовног рада;

7. разматра намену коришћења средстава од донација и проширене депатности Установе;

8. разматра и прати услове за рад Установе, услове за одрастање, безбедност и заштиту деце;

9. учествује у прописивању мера, начина и поступка заштите и безбедности деце за време боравка у установи и свих активности које организује Установа;

10. даје сагласност на програм излета и наставе у природи и разматра извештај о њиховом остваривању;

11. предлаже представника и његовог заменика за општински савет родитеља;

12. разматра и друга питања утврђена Статутом Установе.”

Члан 9.

Управни одбор Установе у обавези је да Статут и друга општа акта усагласи са законом и овом Одлуком у року од 60 дана од дана ступања на снагу ове Одлуке.

Члан 10.

Ова Одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном листу општине Књажевац“.

Број: 022 - 43/2022-01
Дана: 29.09.2022. године
К њ а ж е в а ц

ПРЕДСЕДНИК СО,
Марко Стојановић, с.р.

7

На основу члана 30. став 1. тачка 5. Статута општине Књажевац – пречишћени текст („Сл. лист општине Књажевац“, бр. 6/2019), члана 12. Закона о планском систему Републике Србије (“Службени гласник РС”, број 30/2018), члана 13. став 6. Закона о локалној самоуправи (“Службени гласник РС”, број 129/2007, 83/2014 - др.закон, 101/2016 - др.закон, 47/2018, 111/2021 - др.закон), члана 16. и 20. Закона о територијалној организацији Републике Србије (“Сл. гласник РС”, бр. 129/2007, 18/2016, 47/2018 и 9/2020 - др. закон), члана 39. Закона о регионалном развоју (“Сл. гласник РС”, бр.51/2009, 30/2010 и 85/2015 – др.закон), а у складу са Стратегијом одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године (“Службени гласник Републике Србије”, број 47/2019) и Меморандумом о разумевању, закљученог између носиоца израде Стратегије, града Зајечара и

29. СЕПТЕМБАР 2022 „СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ОПШТИНЕ КЊАЖЕВАЦ“ – БРОЈ 24

СТРАНА 6

Канцеларије Уједињених нација за пројектне услуге, дана 20.05.2022. године, којим се дефинише техничка подршка Програма Европске уније за локални развој ЕУ ПРО Плус у изради и спровођењу Стратегије урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, Сокобања и Бољевац, Скупштина општине Књажевац, на седници одржаној 29.09.2022. године, донела је

О Д Л У К У
О ПРИСТУПАЊУ ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА
УРБАНОГ ПОДРУЧЈА ГРАДА ЗАЈЕЧАРА И
ОПШТИНА КЊАЖЕВАЦ, СОКОБАЊА И БОЉЕВАЦ

Члан 1.

Општина Књажевац приступа изради Стратегије развоја урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, Сокобања и Бољевац.

Члан 2.

Под Стратегијом развоја урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, Сокобања и Бољевац (у даљем тексту: Стратегија), у смислу ове Одлуке, подразумева се плански документ развоја, а у складу са правилима Европске Уније.

Члан 3.

Циљ израде Стратегије је да допринесе одрживом развоју територије заснованом на подстицању: иновативне, паметне, нискоугљеничне и циркуларне економије; прелаза начисту и праведну енергију, зелених и плавих улагања, ублажавања и прилагођавања климатским променама, спречавања и управљања ризицима, бољег снабдевања водом и управљања отпадом, одрживе и мултимодалне урбане мобилности; јачања социјалне компоненте у домену запошљавања, образовања, социоeкономске укључености и интеграције, становања, социјалне и здравствене заштите, јавног здравља, културе, одрживог туризма, социјалних иновација и иновација у области дигиталних технологија; примене интегралног и партиципативног приступа развоју друштва и привреде, развоју предела, културног и грађитељског наслеђа, природне баштине, одрживог туризма, и јачању урбано-руралних веза. Стратегија поставља приоритете одрживог територијалног развоја, доприниси максимизирању вредности финансирања и развијању веза унутар и изван окружења.

Члан 4.

Полазну основу за формулисање Стратегије представљају дефинисани правци развоја Републике Србије и Европске уније и територије урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, Сокобања и Бољевац, кроз сагледавање Европских, националних и локалних развојних докумената и докумената јавних политика, и програма и пројекта који се реализују на територији урбаног подручја.

Члан 5.

Кроз процес израде Стратегије промовисаће се интегрални и партиципативни приступ планирању развоја, међусекторска сарадња и размена информација, укључивање и координација јавног, приватног, цивилног сектора и научно-истраживачког сектора у процесу одлучивања, и партнерство међу институцијама.

Члан 6.

У циљу спровођења ове одлуке и израде Стратегије, образоваће се Савет за развој урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, Сокобања и Бољевац (у даљем тексту Савет) и Радна група за израду Стратегије (у даљем тексту: Радна група).

Члан 7.

Савет има задатак да координира и надзире процес израде Стратегије, да разматра Стратегију по фазама припреме, предложеној од стране Радне групе, даје мишљење на предложени нацрт, прибавља мишљења релевантних институција и упућује коначни нацрт Стратегије на усвајање. Затим, Савет координира процес спровођења Стратегије и даје предлог за реализацију одређених стратешких пројеката важних за развој урбаног подручја.

Чланови Савета су градоначелник Града Зајечара и председници општина Књажевац, Сокобања и Бољевац које су у саставу урбаног подручја обухваћеног Стратегијом, као и представници Регионалне агенције за развој источне Србије – РАРИС, док су заменици чланова Савета заменици градоначелника, односно председника општина.

Радам Савета руководи председник Савета који се бира на првој седници Савета.

Савет доноси Пословник о раду на првој седници Савета, која ће се одржати најкасније у року од месец дана од дана усвајања ове Одлуке.

Члан 8.

Радна група има задатак да спроведе све фазе у процесу израде Стратегије, дефинише кључне циљеве и приоритете развоја и предложи стратешке пројекте Савету.

Чланове и координатора Радне групе именује градоначелник Града Зајечара.

Члан 9.

Регионална агенција за развој источне Србије – РАРИС пружа стручну и техничку подршку и административно-техничку помоћ Радној групи током израде Стратегије, кроз обезбеђење простора за рад у сарадњи са градском управом, и административно-техничку помоћ током израде Стратегије, прикупљање и достављање свих званичних релевантних података и др.

СТРАНА 7 „СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ОПШТИНЕ КЊАЖЕВАЦ“ - БРОЈ 24

29. СЕПТЕМБАР 2022

Члан 10.

Током израде Стратегије биће организовани тематски округли столови, радионице, форуми за стручне и јавне расправе, на којима ће се усаглашавати предложена решења. У њихов рад могу бити укључени и сви остали заинтересовани учесници, како би се обезбедила партиципација и транспарентност процеса одлучивања и правремено обавештавање јавности.

Члан 11.

Рок за израду Стратегије је 8 (осам) месеци од дана ступања на снагу ове Одлуке.

Члан 12.

Реализација ове Одлуке обезбеђује се кроз програм ЕУ ПРО Плус. За реализацију ове Одлуке задужене су организационе јединице градских управа и општина надлежне за послове урбанизма и израде стратешких докумената.

Члан 13.

О овој Одлуци информисаће се јавност у складу са одредбама Закона о планском систему и Закона о локалној самоуправи, објавом на службеним страницама јединица локалне самоуправе.

Члан 14.

Сви појмови у овој Одлуци употребљени у граматичком мушком роду подразумевају мушки и женски природни род.

Ова Одлука ступа на снагу осмог дана, од дана објављивања у „Службеном листу општине Књажевац“.

Број: 011 - 1/2022-01
29.09.2022. године
К њ а ж е в а ц

ПРЕДСЕДНИК СО,
Марко Стојановић, с.р.

8

На основу члана 59. Закона о локалној самоуправи („Сл.гласник РС“, бр. 129/07, 83/14-др.закон, 101/16, 47/18 и 111/21) и члана 68.став 1. Статута општине Књажевац – Пречишћени текст („Службени лист општине Књажевац“ број 6/2019), у вези члана 1., члана3. и члана 4. Закона о запосленима у аутономним покрајинама и јединицама локалне самоуправе („Сл. гласник РС“, број 21/16, 113/17, 113/17 –др. закон, 95/18 и 114/21), Скупштина општине Књажевац на седници одржаној дана 29.09.2022.године, донела је

О Д Л У К У
О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА
ОДЛУКЕ О ОПШТИНСКОЈ УПРАВИ КЊАЖЕВАЦ

Члан 1.

Овом Одлуком врше се измене и допуне Одлуке о Општинској управи Књажевац („Сл. лист општине Књажевац“, број 28/16, 8/17, 18/19 и 37/21), у даљем тексту: Одлука.

Члан 2.

У члану17. у ставу 1. Одлуке, тачке 1. и 5. мењају се и гласе:

- „1. Одељење за општу управу, информационе технологије и заједничке послове;
5. Одељење за урбанизам, грађевинарство, комунално-стамбене и имовинско-правне послове;“

Члан 3.

Речи у наслову изнад члана 19. Одлуке и на почетку првог става члана 19: „Одељење за општу управу заједничке послове“ замењују се речима: „Одељење за општу управу, информационе технологије и заједничке послове.“

У истом члану ставови 3. и 7.се бришу, досадашњи ставови 4, 5 и 6 постају ставови 3, 4. и 5, а досадашњи ставови од 8. до 18. постају ставови од 7-17.

Члан 4.

У члану 19. Одлуке досадашњи став 14 који постаје став 13, мења се и гласи:

„Месне канцеларије врше послове пријемне канцеларије за општинске органе управе, воде евиденције када је то предвиђено законом и другим прописима, пружају помоћ месним заједницама у насељеним местима Општине на подручју месне канцеларије у обављању административно-техничких и финансијско-материјалних послова; месне канцеларије могу да врше и друге послове које им из своје надлежности повери Општинска управа, у складу са законом.“

Члан 5.

Речи у наслову изнад члана 23. Одлуке и на почетку првог става члана 23: “Одељење за урбанизам, комунално-стамбене и имовинско-правне послове” замењују се речима: „Одељење за урбанизам, грађевинарство, комунално-стамбене и имовинско-правне послове“.

У истом члану став 5. брише се, досадашњи ставови 6. и 7. постају ставови 5. и 6.

Члан 6.

После члана 24. додаје се нови чланови 24а., 24б., 24в., 24г., 24д. и 24ђ. који гласе:

„Члан 24а.

Служба комуналне милиције

Служба комуналне милиције на територији општине обавља послове који се односе на извршавање надлежности општине у областима, односно питањима комуналне делатности, заштите животне средине, људи и добара и којима се

АНЕКС 2 - СПИСАК ПРОЈЕКТНИХ ИДЕЈА

Ц 1. ИДЕНТИТЕТ УРБАНОГ ПОДРУЧЈА	
1.	Сређивање фасада и партера у централној зони урбаних насеља
2.	Повезивање, презентација и промоција наслеђа на Урбаном подручју (Ромулијана, Тимакум минус и друго наслеђе)
3.	Истраживање, презентација и мапирање нових археолошких налазишта
4.	Уређење бастиона у Зајечару
5.	Регионални центар традиционалне културе (обичаји, традиционални инструменти, народна радиност, кухиња)
6.	Рурални туризам
7.	Категоризација смештајних капацитета (хотела и смештаја у руралном туризму)
8.	Повезивање регионалних туристичких капацитета
9.	Брендирање туристичких производа Урбаног подручја и заједнички наступ
10.	Регионална туристичка организација
11.	Пројекти туристичке сигнализације
12.	Санација суб-стандардних насеља (Гај, Боговина, Луково и Аврамица)
Ц 2. ЗЕЛЕНА И ЕНЕРГЕТСКА ТРАНИЗИЦИЈА И МОБИЛНОСТ	
13.	Подстицање енергетске ефикасности зграда јавне намене и објеката домаћинства
14.	Прелазак на еколошки прихватљиве енергенте
15.	Изградња и реконструкција градских топлана ради преласка на еколошке енергенте (ЦНГ и пелет)
16.	Замена обичне расвете са ЛЕД расветом
17.	Решавање бујичних вода (Зајечар и Вражогрнац)
18.	Реализација Тимочког регионалног система за снабдевање водом насеља (акумулације Боговина и Грлиште)
19.	Подизање ефикасности водоснабдевања и квалитета воде за пиће
20.	Ширење централних водоводних система на сеоска насеља
21.	Санација и реконструкција артеских чесама
22.	Канализација у урбаним и сеоским насељима и градска ППОВ (Зајечар, Бољевац, Сокобања (ЕУ) и Књажевац)
23.	Депонија Халово
24.	Рециклажна дворишта
25.	Изградња трансфер станица
26.	Подршка примарној селекцији отпада
27.	Развој еколошке свести информисањем грађана о значају разврставања отпада и повећање броја канти те врсте
28.	Израда и реализација пројекта санације несанитарних депонија
29.	Унапређење мониторинга квалитета ваздуха, воде и земљишта кроз повећање броја мерних места
30.	Регионални азил за псе
31.	Измештање теретног саобраћаја изван урбаних насеља (Зајечар, Књажевац, Бољевац, Сокобања)
32.	Измештање железничког саобраћаја (Зајечар)

33.	Реконструкција пруге Књажевац – Зајечар
34.	Развој међуградског јавног саобраћаја
35.	Уређење Белгијске пруге у бициклическу стазу
36.	Развој и повезивање бициклических стаза на урбаном подручју
37.	Развој едукативних пешачких стаза (историјски догађаји)
Ц 3. ИНОВАТИВНА И ПАМЕТНА ЕКОНОМИЈА	
38.	Развој пословне инфраструктуре (Тимочанка и зона Запад)
39.	Подршка развоју предузетништва младих
40.	Удруживање фриленсера/предузетника
41.	Локације за снимање филмова
42.	Иновациони центри Соко Бања, Зајечар
43.	Центар за паковање и прераду хране
44.	Хладњаче за складиштење хране
45.	Укључивање локалних произвођача хране у систем снабдевања школа и болница
46.	Уређење заједничког простора (задруга), оснаживање и повезивање нових задруга и стварање услова за увођење ХАСАП-а
47.	Занатски тренинг центар
48.	Брендирање и заштита производа
49.	Оснивање гарантног фонда за предузетнике
Ц 4. ДРУШТВЕНО БЛАГОСТАЊЕ	
50.	Оснивање социјалног предузећа
51.	Успостављање институционалних оквира за повратак људи у Зајечарски округ
52.	Регионална сигурна кућа
53.	Регионална услуга прихватилишта и прихватне станице
54.	Услуга породични сарадник
55.	Аутрич услуга
56.	Саветовалиште за децу у инклузивном програму и њихове породице
57.	Подршка лицима са интелектуалним сметњама кроз социјално предузетништво (ОЦД +ЈЛС) (Завод за јавно здравље поред учешћа породице)
58.	Уклањање препрека за кретање људи са смањеним способностима
59.	Промотивна кампања за онлајн саветовалиште урбаног подручја СОС телефон за превентиву
60.	Подршка самохраним мајкама
61.	Едукација у области инклузије
62.	Формирање геронтолошког центра
63.	Јачање и промоција дуалног образовања
64.	Развијање програма неформалног образовања
65.	Изградња регионалног центра за едукацију особа са инвалидитетом
66.	Изградња медија центра за потребе едукације о новим технологијама
67.	Еразмус програм (вртићи, основне и средње школе, дигитални вртић)
68.	Вршњачка едукација (школе)
69.	Едукација о ненасилној комуникацији за родитеље и кадар школа и вртића
70.	Друштвено користан рад као вид превенције насиља
71.	Саветовалиште за младе

72.	Оснивање факултета (медицински, технички, економски, ДИФ)
73.	Научно истраживачки центар
74.	Формирање сеоских амбуланти
75.	Формирање медицинских тимова за пружање здравствених услуга у руралним срединама
76.	Изградња Музеја рока са бунгаловима
77.	Музеј кристала, Музеј порцелана, Музеј Тимочке буне
78.	“Завичајно село” музејски простор у аутентичним кућама (Илино село, Бољевац)
79.	Реконструкција сеоских школских станова у мини центре спортско-забавног карактера (Вражогрнац)
80.	Дом омладине Зајечар
81.	Изградња омладинских простора
Ц 5. УПРАВЉАЊЕ УРБАНИМ/ТЕРИТОРИЈАЛНИМ РАЗВОЈЕМ	
82.	Укључивање грађана у процес доношења одлука о буџету (Хелветас)
83.	Примена и јачање капацитета доброг управљања у јавној управи
84.	ЛАГ групе (Сокобања, Бољевац)
85.	Оснивање канцеларије за пољопривреду и рурални развој
86.	Активизам и волонтеризам
87.	Међу-генерацијска сарадња (рурал)
88.	Мала школа омладинске политике
89.	Дискусионе групе о важним питањима одлучивања у показној заједници
90.	Јачање транспарентности у раду ЈЛС
91.	Мапирање екстерно финансираних пројеката који се реализују у Урбаном подручју

АНЕКС 3 – УЧЕСНИЦИ У ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ**Учесници у процесу израде Стратегије**

Ивана Рајковић, Драган Милојевић, Микица Милановић, Емина Бранковић, Зорица Масловарић, Иван Милутиновић, Стеван Драгојевић, Бранислав Смиљковић, Дејан Костандиновић, Жаклина Добрић, Наташа Грбовић, Дејан Гавриловић, Зоран Божиновић, Данијела Арсић, Небојша Цветковић, Младен Јовановић, Милен Милошевић Мицић, Тамара Костадиновић, Александар Стојеновић, Снежана Павковић, Миљан Ђорђевић, Горан Поповић, Драгана Недељковић, Зоран Ристић, Александра Крстић, Николина Ристић, Лазар Тодоровић, Иван Живковић, Биљана Рубежић, Марија Милојевић, Миа Вукић Витомировић, Наташа Цветковић, Естер Мифтари, Лидија Петковић Нинић, Весна Станковић, Бојана Радојевић, Иван Стојковић, Милан Јовановић, Предраг Нешић, Сузана Илић, Силвана Илић, Фадила Ћуг, Миљан Богдановић, Невена Првуловић, Јасмина Басалић, Катарина Живковић, Анита Лазаревић, Тијана Милеуснић, Марко Николић, Милош Ступаревић, Бора Димитријевић, Маја Јоцић, Марина Лазаревић, Тамара Јанковић, Вук Улем, Мирјана Водовић, Миљан Рашић, Лазар Милановић, Александар Цанић, протојереј Голубовић, Вук Јовановић.

**АНЕКС 4 - НАЦИОНАЛНИ И МЕЂУНАРОДНИ ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА УРБАНОГ И
ТЕРИТОРИЈАЛНОГ РАЗВОЈА**

Август 2023.

1. НАЦИОНАЛНИ ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА УРБАНОГ И ТЕРИТОРИЈАЛНОГ РАЗВОЈА

МИНИСТАРСТВА ВЛАДЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА

МИНИСТАРСТВО ПРИВРЕДЕ

МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ, ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ

МИНИСТАРСТВО ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ

МИНИСТАРСТВО РУДАРСТВА И ЕНЕРГЕТИКЕ

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊЕ И СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ

МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ

МИНИСТАРСТВО ДРЖАВНЕ УПРАВЕ И ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ

МИНИСТАРСТВО ЗА ЉУДСКА И МАЊИНСКА ПРАВА И ДРУШТВЕНИ ДИЈАЛОГ

МИНИСТАРСТВО ЗА ЕВРОПСКЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ

МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА

МИНИСТАРСТВО ЗА РАД, ЗАПОШЉАВАЊЕ, БОРАЧКА И СОЦИЈАЛНА ПИТАЊА

МИНИСТАРСТВО ЗА БРИГУ О ПОРОДИЦИ И ДЕМОГРАФИЈУ

МИНИСТАРСТВО СПОРТА

МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ

МИНИСТАРСТВО ЗА БРИГУ О СЕЛУ

МИНИСТАРСТВО НАУКЕ, ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА И ИНОВАЦИЈА

МИНИСТАРСТВО ТУРИЗМА И ОМЛАДИНЕ

МИНИСТАРСТВО ИНФОРМИСАЊА И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈА

МИНИСТАРСТВО ЗА ЈАВНА УЛАГАЊА

КАБИНЕТ МИНИСТРА БЕЗ ПОРТФЕЉА ЗАДУЖЕНОГ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ РАЗВОЈА НЕДОВОЉНО РАЗВИЈЕНИХ ОПШТИНА

КАБИНЕТ МИНИСТРА БЕЗ ПОРТФЕЉА ЗАДУЖЕНОГ ЗА КООРДИНАЦИЈУ АКТИВНОСТИ И МЕРА У ОБЛАСТИ ОДНОСА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ СА ДИЈАСПОРОМ

КАБИНЕТ МИНИСТРА БЕЗ ПОРТФЕЉА ЗАДУЖЕНОГ ЗА РАВНОМЕРНИ РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ

ОРГАНИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ: УПРАВА ЦАРИНА; УПРАВА ЗА СЛОБОДНЕ ЗОНЕ; РЕПУБЛИЧКА ДИРЕКЦИЈА ЗА ВОДЕ; УПРАВА ЗА ШУМЕ; УПРАВА ЗА АГРАРНА ПЛАЋАЊА; УПРАВА ЗА ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ, НАЦИОНАЛНА АКАДЕМИЈА ЗА ЈАВНУ УПРАВУ, РАЗВОЈНА АГЕНЦИЈА СРБИЈЕ, АГЕНЦИЈА ЗА УПРАВЉАЊЕ ЛУКАМА

ФОНДОВИ: ФОНД ЗА РАЗВОЈ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ, ФОНД ЗА ИНОВАЦИОНУ ДЕЛАТНОСТ, ФОНД ЗА НАУКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ, ЦЕНТАР ЗА ПРОМОЦИЈУ НАУКЕ (ЦПН)

БАНКЕ: Erste Bank A.D.; UniCredit banka; Banca Intesa; NLB Komercijalna banka; Банка Поштанска штедионица; ProCredit banka.

1.1 МИНИСТАРСТВА ВЛАДЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ¹

1.1.1 МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА²

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подршка локалној самоуправи - ненаменски трансфери који се утврђују са чланом 37. Закона о финансирању локалне самоуправе и трансфери за уједначавање - трансфер солидарности, који се утврђује у складу са чланом 38. Закона о финансирању локалне самоуправе.
- Експропријација земљишта у циљу изградње капиталних пројеката- средства су намењена за експропријацију, односно административни пренос непокретности - земљишта и објеката који по закону могу бити предмет експропријације, а ради изградње капиталних пројеката.
- Документ менаџмент систем-систем за документ менаџмент-електронско пословање.

1.1.2 МИНИСТАРСТВО ПРИВРЕДЕ³

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Програм финансијске подршке - коришћење стандарда до конкурентнијих производа. Програм је замишљен као вид неопходне подршке, превасходно малим и средњим предузећима, како би се подстакли на повећање коришћења стандарда у производњи и организацији пословања, на сертификацију производа и система менаџмента и коришћење других услуга у области ИК, а што ће за резултат имати повећање конкурентности привреде у целини. Програм укључује инструмент финансијске подршке привредним субјектима у виду субвенција. Расположена средства одобравају се појединачно корисницима, рефундацијом, као суфинансирање у висини од 40% односно 60% оправданих трошкова без ПДВ-а за сваку пројектну активност.
- Подстицање регионалног развоја-финансијска подршка које је у функцији подршке развоју пословне инфраструктуре кроз инфраструктурно опремање зоне пословања и њихово повезивање са окружењем, као и унапређење инфраструктурних капацитета у циљу развоја туризма и других привредних делатности. Програмским активностима јачају се капацитети јединица локалних самоуправа и акредитованих регионалних развојних агенција, и врши повезивање свих субјеката регионалног развоја, на националном, регионалном и локалном нивоу у циљу спровођења политике регионалног развоја.
- Програм подршке малим предузећима за набавку опреме- врши се додела бесповратних средстава за инвестиције у нову производну опрему микро и малим предузећима, предузетницима и задругама а у сврху јачања њихове конкурентности, побољшања и унапређења њиховог пословања и интернационализације, као и креирања нових радних места. Програм представља комбинацију бесповратних средстава из буџета (25%), кредитних средстава пословних банака и лизинг кућа (70%) и сопствених средстава клијента (5%).

---

¹ <https://www.srbija.gov.rs/link/2497>

² <https://www.mfin.gov.rs/>

³ <https://privreda.gov.rs/>

- Програм подстицања развоја предузетништва кроз финансијску подршку за почетнике у пословању - врши се додела бесповратних средстава за финансијску подршку новооснованим предузетницима, микро и малим привредним друштвима, који су регистровани у Агенцији за привредне регистре најраније две године у односу на годину подношења захтева. Подршка представља комбинацију 30% бесповратних средстава из буџета и 70% кредита Фонда за развој, као и нефинансијску подршку кроз стандардизовани сет услуга акредитованих регионалних развојних агенција – едукацију и помоћ при изради бизнис плана;
- Подршка кроз стандардизовани сет услуга за МСПП која се односи на обуке, саветодавне услуге, као и промоција расположивих видова подршке за мала и средња на локалном нивоу, без накнаде Програм реализује 17 акредитованих регионалних развојних агенција, уз координацију Развојне агенције Србије;
- Подршка индустријском развоју, индустријском реструктурирању у правцу приближавања иновативним и технолошки интензивним и удаљавању од радно интензивних сектора и унапређење и дигитализација пословних модела индустријске производње;
- Подстицајни програм подршке дигиталној трансформацији индустрије - Континуирано суфинансирање трошкова имплементације одобрених пројеката предложених у оквиру стратегије дигиталне трансформације појединачних привредних субјеката (унапређења/увођења нових пословних процеса, пословних модела, производа, услуга);
- Подстицаји индустријским привредним субјектима за развој иновативних решења кроз пројекте сарадње са научно-истраживачком заједницом.
- Програм подршке за индустријске привредне субјекте за набавку технолошке опреме прве генерације;
- Програм подршке развоју инфраструктуре за потребе индустријских зона;
- Улагања од посебног значаја-додела новчаних средстава привредним субјектима који врше улагање у основна средства или отварају већи број нових радних места, у односу на предмет улагања и територијалну концентрацију одређених привредних грана и привредних делатности
- Кредитна подршка предузећима у поступку приватизације, којим се обезбеђује ефикасан наставак процеса приватизације предузећа, односно опстанак предузећа до окончања процеса.
- Програм развоја Подриња - заједничка иницијатива влада Републике Србије и Републике Српске, доминантно је привредног карактера, предвиђа могућност заједничких активности и сарадње на реализацији пројеката у области привредног развоја. Из Републике Србије учествују следеће ЈЛС: Шид, Сремска Митровица, Богатић, Шабац, Лозница, Мали Зворник, Крупањ, Ваљево, Осечина, Љубовија, Косјерић, Бајина Башта, Ужице, Чајетина, Прибој и Коцељева.

1.1.3 МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ, ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ⁴

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подстицај за инвестиције за унапређење и развој руралне јавне инфраструктуре-подстицаји обухватају подршку инвестицијама у изградњу и опремање објеката:
  1. за снабдевање водом;
  2. путне инфраструктуре.
  3. за складиштење и прераду пољопривредних производа

---

⁴ <http://www.minpolj.gov.rs/>

Право на подстицаје остварује јединица локалне самоуправе, уколико се предметна инвестиција реализује у насељеном месту које има мање од 10.000 становника.

- Подстицај за унапређење система креирања и преноса знања кроз развој техничко-технолошких, примењених, развојних и иновативних пројеката у пољопривреди и руралном развоју. Право на подстицаје има правно лице уписано у Регистар научноистраживачких организација, истраживачко развојни центар, иновациони центар, акредитовани факултет, предузетник и правно лице који испуњавају услове за обављање саветодавних и стручних послова у пољопривреди.
- Подстицај за подршку програмима који се односе на припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја (ЛСРР).

Подстицаји обухватају подршку програмима, и то:

1. подстицаји за припрему ЛСРР;
2. подстицаји за спровођење ЛСРР.

Право на подстицаје остварује Партнерство за територијални рурални развој (удружење представника јавног, приватног и цивилног сектора одређеног руралног подручја које је основано у складу са законом којим се уређују удружења.

- Подстицај за спровођење активности у циљу подизања конкурентности кроз сертификацију система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла.
- Уређење водотока и заштита од штетног дејства вода - предузимање мера и активности за заштиту од поплава спољним и унутрашњим водама и од леда, заштиту од ерозије и бујица и отклањању последица таквог деловања вода и управљање ризицима од штетног дејства вода као и израде техничке документације за наведене објекте.

Остали пројекти које спроводи Министарство, а који се финансирају из других извора:

- Пројекат за конкурентну пољопривреду Србије - средстава Светске банке. Пројекат се односи на унапређење продуктивности и поспешивању предузетничког духа на породичним газдинствима, кооперацијама, задругама, удружењима и микро, малим и средњим предузећима кроз финансијску подршку и развој капацитета саветодавних служби, бизнис и финансијског планирања. Министарство преко Управе за аграрна плаћања расписује јавни позив за инвестиције које се односе на унапређење конкурентности примарне сточарске производње и то у областима производње млека, производње меса, пчеларства и аквакултуре.
- Инструмент претприступне помоћи за рурални развој (ИПАРД) – средства Европске уније. У оквиру програма ИПАРД, спроведе се следеће мере:
  1. Улагања у физичку имовину пољопривредних газдинстава
  2. Улагања у физичку имовину која се тичу прераде и стављања у промет пољопривредних и рибарских производа
  3. Еколошки оријентисана и органска пољопривреда
  4. Имплементација локалних развојних стратегија—ЛЕАДЕР приступ
  5. Диверсификација пољопривреде.
- Програм за отпорност на климатске промене и наводњавање у Србији – фаза II – средства Европске банке за обнову и развој. Пројектом се финансира изградње и рехабилитације критичне инфраструктуре за наводњавање у локалним самоуправама.
- Пројекат интегрисаног развоја коридора реке Саве и Дрине – средства Међународне банке за обнову и развој. Циљ Пројекта је унапређење заштите од поплава и омогућавање прекограничне сарадње у области вода на речним коридорима Саве и

Дрине. Пројектом се финансира заштите од поплава, улагање у управљање животном средином, бране и повезане активности у одабраним приоритетним областима дуж коридора реке Саве и Дрине.

- Изградња система за наводњавање - прва фаза – средства Фонда за развој Абу Дабија. Пројектом се финансира изградња, реконструкција, уређења и санације водних објеката и система за наводњавање, и то на регионалним хидросистема за наводњавање и двонаменским система на подручју Срема, Бачке и Баната и хидромелиорационим системима на подручју Шапца, Чачка, Панчевачког рита и Тополе.
- Животна средина и клима – средства ИПА програм 2020. Предузимање мера и активности на заштити и унапређењу квалитета површинских и подземних вода кроз изградњу постројења за пречишћавање отпадних вода за агломерацију Лозница; изградња нових колектора и реконструкцију постојећих, изградњу црпних станица и потисних цевовода и изградњу делова нове атмосферске канализације, као и кроз изградњу система и објеката за сакупљање, одвођење и пречишћавање отпадних вода у Сокобањи.

1.1.4 МИНИСТАРСТВО ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ⁵

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подстицаји за куповину еколошки прихватљивих возила - субвенционисане куповине нових возила која имају искључиво електрични погон, као и возила која покреће уз атмосферски и електрични погон хибрид, у циљу заштиту и побољшања квалитета ваздуха,
- Смањење загађења ваздуха у Србији из индивидуалних извора - смањење испуштања загађујућих супстанци из индивидуалних извора у животну средину у циљу примене мера за унапређење квалитета ваздуха и предузимања превентивних мера у сегментима значајним за заштиту ваздуха од загађења, кроз сарадњу са јединицама локалне самоуправе
- Заштита и очување вода као природних ресурса - очување квалитета вода као природних ресурса, отклањање последица од загађења и примене превентивних мера прописаним законом о заштити животне средине кроз сарадњу са јединицама локалне самоуправе.
- Набавка, замена, реконструкција и санација котларница за грејање - смањење испуштања загађујућих супстанци у животну средину, из котларница за грејање у оквиру објеката који су у надлежности јединица локалне самоуправе, с циљем унапређења квалитета ваздуха, предузимања превентивних мера у сегментима значајним за заштиту ваздуха од загађења и заштите и унапређивања животне средине.
- Подстицаји за програме управљања заштићеним природним добрима од националног интереса - суфинансирање програма управљања националним парковима и заштићеним подручјима.
- Пошумљавање у циљу заштите и очувања предеоног диверзитета - суфинансирање набавке садница и извођење радова за пошумљавање земљишта аутохтоним врстама дрвећа и жбуња, на земљишту које је у надлежности јединица локалне самоуправе.
- Очување и заштита земљишта као природног ресурса - спречавање или отклањање штетних промена у земљишту, који за циљ има да се очувају површине и функције земљишта као природног ресурса и да се спрече или отклоне штетне промене у земљишту које могу настати као последица: ерозионих процеса, смањења садржаја органске материје у земљишту, закишељавања, заслањивања и алкализације

---

⁵ <https://www.ekologija.gov.rs/>

земљишта, сабијања земљишта, клизишта и одрона, пожара и хемијских удеса, загађења.

- Смањење угљеничког отиска локалних заједница применом принципа циркуларне економије - суфинансирање развоја иновативних пројеката и пословних модела базираних на принципима циркуларне економије који доприносе нискоугљеничном развоју.
- Интегрисано управљање отпадом, отпадним водама, хемикалијама и биоцидним производима - успостављање система за регионално управљање отпадом и унапређење система управљања отпадом, успостављање система за управљање отпадним водама на нивоу локалних самоуправа и заштите вода.
- Санација и затварање несанитарних депонија - подршке јединицама локалних самоуправа које нису у могућности да самостално финансирају санацију и затварање несанитарних депонија на својој територији,
- Измештања и трајног збрињавања опасног отпада - решавање питања уклањања опасног отпада у предузећима у реструктурирању и стечају, као и уклањање осталог опасног историјског отпада.
- Превенција нелегалног одлагања отпада и уклањање - пружањем подршке јединицама локалних самоуправа у спречавању нелегалног депоновања отпада и превенцији настајања нових дивљих депонија.
- Управљање отпадом и циркуларна економија - подршка локалним самоуправама у примени иновативних технологија и решења у рециклажи и поновној употреби отпада, смањењу употребе природних ресурса и унапређењу квалитета животне средине кроз смањење емисија загађујућих материја у медијуме животне средине.
- Набавка опреме за сакупљање и рециклажу - подизање капацитета локалних и регионалних ЈКП у циљу повећање њихове ефикасности и унапређења управљања отпадом.
- Подршка пројектима цивилног друштва у области заштите животне средине - финансирање пројектата у области заштите животне средине које спроводе удружења и друге организације цивилног друштва, а који су изабрани путем конкурса.
- Подстицаји за поновну употребу и искоришћење отпада - подстицаја предузећима за подстицање поновне употребе и искоришћавања отпада као секундарне сировине, или за добијање енергије, као и подстицање производње биоразградивих кеса.
- Техничка помоћ у припреми пројектне документације за инфраструктурне пројекте у области животне средине - припрему потребне планске и пројектне документације за инфраструктурне пројекте у одређеним локалним самоуправама.
- Унапређење инфраструктуре за заштиту животне средине - изградња постројења за третман отпадних вода укључујући и колекторе и канализациону мрежу.

Из осталих средстава, Министарство реализује следеће пројекте:

- ИПА 2010 - Подршка општинама у Републици Србији у припреми и спровођењу инфраструктурних пројеката;
- ИПА 2017 - Сектор заштите животне средине;
- ИПА 2018 - Сектор заштите животне средине;
- ИПА 2020 - Животна средина и клима;
- Изградња регионалних центара за управљање отпадом-средства Европске банке за обнову и развој;
- Пројекат даљинског грејања у Крагујевцу-средства Европске банке за обнову и развој.

1.1.5 МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ⁶

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Друмски транспорт, путеви и безбедност саобраћаја - развој друмског транспорта који се огледа се у олакшаном приступу међународном транспортном тржишту
- Железнички и интермодални саобраћај - унапређење и развој железнице (укључујући и жичаре) и интермодалног транспорта кроз уређење система железнице и интермодалног транспорта.
- Реализација инфраструктурних пројеката од значаја за Републику Србију- и реализацију пројеката изградње и реконструкције саобраћајне инфраструктуре и инфраструктурне пројекте.
- Програм интегралног развоја Југозападне Србије - финансирање пројеката из области туризма, животне средине и инфраструктуре.
- Програм водоснабдевања и пречишћавања отпадних вода у општинама средње величине у Србији и Зелени градови - изградње фабрика за пречишћавање пијаће воде и фабрика за пречишћавање отпадних вода, као и рехабилитације и проширење комуналног система водоснабдевања, сакупљања и одвођења отпадних вода.
- Реконструкција железничке пруге Ниш – Димитровград.
- Програм интегрисаног управљања чврстим отпадом у Србији - унапређење комуналне инфраструктуре ради ефикасног управљања комуналним чврстим отпадом у изабраним градовима.
- Пројекат изградње комуналне (канализационе) инфраструктуре и инфраструктуре за одлагање комуналног чврстог отпада - пројекат са радним називом „Чиста Србија”, изградња канализационе мреже и постројења за прераду отпадних вода и санацију, реконструкцију, рекултивацију и изградњу депонија са третманом чврстог отпада.

Из осталих средстава, Министарство реализује следеће пројекте:

- ИПА 2020-Подршка ЕУ интеграцијама.
- ИПА 2020 - Демократија и управљање.
- Пројекат унапређења трговине и транспорта Западног Балкана уз примену вишефазног програмског приступа-средства Међународне банке за обнову и развој.
- Рехабилитација путева и унапређење безбедности саобраћаја-средства Међународна банка за обнову и развој, Европска инвестициона банка и Европска банка за обнову и развој.
- Модернизација железничког сектора у Србији-средства Светске банке, Међународне банке за обнову и развој.

1.1.6 МИНИСТАРСТВО РУДАРСТВА И ЕНЕРГЕТИКЕ⁷

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Јавни позив за доделу средстава за финансирање Програма енергетске санације породичних кућа и станова који спроводе јединице локалне самоуправе, као и градске општине.
- Јавни позив за доделу средстава ради финансирања пројеката унапређења енергетске ефикасности у објектима од јавног значаја у јединицама локалне самоуправе, као и градским општинама.

---

⁶ <https://www.mgsi.gov.rs/cir/projekti>

⁷ <https://www.mre.gov.rs/>

- Енергетска ефикасност и управљање енергијом у општинама у Србији - системско и свеобухватно управљање енергијом кроз увођење сертификата Европске награде за енергију, побољшање енергетске ефикасности јавних објеката у Крушевцу и Ужицу.
- Унапређење система енергетског менаџмента ради повећања инвестиција у енергетску ефикасност јавних зграда у Србији- смањење GHG емисија кроз унапређење енергетске ефикасности и промовисање коришћења обновљивих извора енергије у јавним зградама са посебним фокусом на зграде у државном власништву.
- Из осталих средстава, Министарство реализује следеће пројекте:
- Подстицање коришћења обновљивих извора енергије - развој тржишта биомасе, средства Немачке развојне банке KfW. Пројекат се реализује у релевантним јединицама локалне самоуправе које су биле обухваћене студијама претходне оправданости на основу сопствене иницијативе, потенцијала и раније предузетих корака у циљу коришћења биомасе и геотермалне енергије.
- Рехабилитација система даљинског грејања у Србији - средства Немачке развојне банке KfW. Пројектом је предвиђена рехабилитација и модернизација 7 топлана кроз реализацију пројеката из области изградње/унапређења/замене постројења за производњу топлотне енергије, замене/проширења топловода, унапређења/замене/уградње подстаница и уградње/унапређења/ проширења савремених система SCADA.

1.1.7 МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊЕ И СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ⁸

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подстицаји за развој националног брэнда Србије и очување старих заната - субвенције привредним субјектима за развој и очување традиционалних заната.
- Подршка програмима удружења потрошача и вансудском решавању потрошачких спорова - финансирање или суфинансирање програма евидентираних удружења потрошача, а који обухватају активности пружања информација, едукације, савета и правне помоћи потрошачима, као и спровођење независних истраживања.

1.1.8 МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ⁹

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Јавни конкурс за доделу средстава прикупљених по основу одлагања кривичног гоњења – за пројекте припремљене од стране физичких лица, правних лица, органа, организација, јавних установа, предузетника, удружења, фондова, хуманитарних организација, којима се остварује јавни интерес у области здравства, културе, просвете, хуманитарног рада.

1.1.9 МИНИСТАРСТВО ДРЖАВНЕ УПРАВЕ И ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ¹⁰

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подршка развоју и функционисању система локалне самоуправе - успостављање бољег система локалне самоуправе, реализације инфраструктурних пројеката јединица локалне самоуправе, унапређење рада ЈЛС и добре управе, унапређење ефикасности

---

⁸ <https://must.gov.rs/>

⁹ <https://www.mpravde.gov.rs/>

¹⁰ <https://mduls.gov.rs/category/projekti-i-programi/>

рада локалне самоуправе у области кадровских капацитета, модернизације рада јединица локалне самоуправе у погледу информатичке и техничке опремљености.

- Локална самоуправа за 21. век - подршка за спровођење функционалне анализе и функционално организационих модела, изградњу и јачање капацитета ЈЛС, развој и унапређење међуопштинске сарадње кроз Фонд за међуопштинску сарадњу.
- Партнерство за локални развој - побољшање пружања услуга у одабраним општинама: обнова зграда јавних установа, реконструкција/изградња локалних тржница, успостављање општинског центра за праћење пружања локалних услуга од стране локалних јавних комуналних предузећа, реконструкција јавног простора - (спортски терени, паркови, пешачка стаза, итд.), изградња/замена расвете.
- Управљање реформом јавне управе - успостављања јединствених управних места кроз подршку јединицама локалне самоуправе и градских општина чија је сврха повећање ефикасности, делотворности и економичности рада органа, у ситуацијама када је, за остваривање једног или више права, потребно поступање једног или више органа.
- Буџетски фонд за Програм за локалне самоуправе - унапређење инфраструктуре, ефикасности рада и квалитета живота у ЈЛС.
- Успостављање чврстих механизма координације за развој и функционисање електронске управе и заокруживање законског оквира и процедура за развој електронске управе-додела бесповратних средстава за највише 35 ЈЛС за развијање и примену процедура и поступака релевантних за увођење е-Управе, обука и менторска подршка за пружање услуга е-Управе, и подршка за отварање података.
- Унапређење функције управљања људским ресурсима (УЉР) у државној управи и локалној самоуправи кроз увођење нових инструмената и јачање капацитета за УЉР – Изградња капацитета градова и општина за спровођење и унапређење функције управљања људским ресурсима у локалној самоуправи.
- Унапређење одрживости јавних финансија кроз реформисање и развој управљања јавном својином – Реализација пројеката ЈЛС у оквиру грант шеме за унапређење управљања јавном својином на локалном нивоу, спровођење 20 пакета директне техничке подршке општинама за унапређење управљања јавном својином на локалном нивоу.
- Унапређење процеса планирања и припреме буџета на локалном нивоу-подизање капацитета ЈЛС за спровођење програмског буџетирања у складу са методологијом за програмско буџетирање кроз израду инструктивних докумената за припрему програмског буџета, организација 24 регионалних обука за све ЈЛС и директна техничка подршка за 12 ЈЛС одабране по конкурс.
- Подизање свести о правима националних мањина-подстицање оснивања и делотворног функционисања савета за међунационалне односе на локалном нивоу у свим општинама са етнички мешовитим становништвом кроз обуке и састанке са представницима ЈЛС.
- Оснаживање организација цивилног друштва - конкурс за доделу средстава из Буџетског фонда за националне мањине за програме и пројекте из конкретне приоритетне области финансирања.

1.1.10 МИНИСТАРСТВО ЗА ЉУДСКА И МАЊИНСКА ПРАВА И ДРУШТВЕНИ ДИЈАЛОГ¹¹

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Права националних мањина на самоуправу - оснаживање организација цивилног друштва и привредних друштава кроз расписивање конкурса за финансирање програма

---

¹¹ <https://www.minlmpdd.gov.rs/>

и пројеката организација чији су оснивачи национални савети националних мањина које се баве заштитом и унапређењем права националних мањина у областима у којима је националним саветима националних мањина поверено вршење јавних овлашћења.

- Подстицајно окружење за развој цивилног друштва - спровођење мера и активности с циљем унапређења правног, институционалног и финансијског оквира за развој цивилног друштва и подизање капацитета органа јавне управе и организација цивилног друштва у циљу унапређења међусобне сарадње.
- Јавни конкурс за финансирање програма удружења који доприносе већој укључености организација цивилног друштва у креирање родно одговорних политика.
- Конкурс за организација цивилног друштва, за пројекте које се односе на спровођење Стратегије превенције и заштите од дискриминације.
- Информативно, едукативне и промотивне активности за подстицање жена и девојака на учешће у иновационој делатности повезаној са дигиталном, циркуларном и зеленом економијом кроз истраживачке тимове као стручњакиње, али и као предузетнице у овим областима.
- Информативно, едукативне и промотивне активности за повећано учешће жена у заштити интелектуалне својине и патената, повећање знања и информација о заштити интелектуалне својине и иновационој делатности.
- Информативно, едукативне и промотивне активности за повећано укључивање жена и девојака у научно–технолошке паркове, иновационе инкубаторе и сличне центре.
- Конкурс за финансирање научно–истраживачких пројеката у области родне равноправности.
- Програми и пројекти којима су Роми и Ромкиње информисани и едуковани на тему приступа правима и очувања идентитета.
- Програма обука који укључују теме циганизма као облика расизма, и дискриминације, за запослене у ЈЛС.
- Кампања за повећање заступљености мушкараца и жена ромске националности у телима политичког одлучивања на локалном нивоу.
- Формирања локалних савета за социјално укључивање Рома и Ромкиња.
- Формирање нових мобилних тимова за инклузију Рома у свим локалним самоуправама са значајним уделом Рома и обезбеђивање јачања капацитета за чланове мобилних тимова.
- Програм васпитно-образовног рада и других облика рада и услуга које остварује предшколска установа са циљем подршке породици и деци узраста до три године.
- Партнерство између ЈЛС, предшколских установа и ОЦД у реализацији програма за подстицање развоја и учења деце, као и развоја родитељских вештина у заједници.
- Обука за запослене у органима јавне управе о укључивању ОЦД у процес израде, примене, праћења примене и вредновања ефеката јавних политика и прописа.
- Обука за ОЦД за разумевање улоге, надлежности и функција јавне управе и учешћа у поступку израде, примене, праћења примена и вредновања докумената јавних политика и прописа.

Из осталих средстава, Министарство реализује следеће пројекте:

- Подршка за учешће у програмима ЕУ – средства ИПА програма. Пружање финансијске подршке удружењима и другим организацијама цивилног друштва за спровођење пројеката претходно одобрених од стране Европске уније.

1.1.11 МИНИСТАРСТВО ЗА ЕВРОПСКЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ^{12 13}

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подршка ефективном коришћењу Инструмената за претприступну помоћ ЕУ и развојне помоћи.
- Позив за пројектне идеје из Територијалне стратегије за прикупљање концепата пројеката у оквиру Интегрисане територијалне стратегије (Интеррег VI-A) Програма Бугарска-Србија 2021-2027.

1.1.12 МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ¹⁴

Из буџета РС, Министарство финансира и суфинансира следеће програмске активности и пројекте:

- Модернизација инфраструктуре основних и средњих школа, установа високог образовања и установа ученичког стандарда реализацијом пројеката изградње, реконструкције, санације, адаптације, пројеката унапређења енергетске ефикасности постојећих објеката применом мера енергетске ефикасности, пројеката инвестиционог одржавања школских објеката, као и реализација пројеката опремања новоизграђених и постојећих школских објеката и установа и школских садржаја
- Подршка програму дигитализације у области националног просветног система
- Изградња образовно-научних центара Инклузивно предшколско васпитање и образовање Министарство пружа подршку интеграцији у европски образовни простор кроз програме Еразмус+ (Erasmus+), иТвининг (eTwinning), Јуридајс (Eurydice), Јурогајденс (Euroguidance), Епале (EPALE), Јуропас (Europass) и ЕОК (EQF).

Из средстава уговорених зајмова и кредита Министарство реализује следеће пројекте:

- Центар за обуку за дуално образовање, средства Банке за развој Савета Европе;
- Повезане школе у Србији Б, средства Европске инвестиционе банке;
- Програм модернизације школа, средства Европске Инвестиционе Банке;
- образовање за социјалну инклузију, средства Банке за развој Савета Европе;
- Инклузивно предшколско образовање и васпитање, средства Међународне банке за обнову и развој;
- Студентско становање у Србији, Банка за развој Савета Европе;
- Унапређење универзитетског образовања, средства Банке за развој Савета Европе;

Остали пројекти у којим учествује Министарство

1. Пројекат акцелерације иновација и подстицања раста предузетништва у Републици Србији (SAIGE)

Пројекат акцелерације иновација и подстицања раста предузетништва у Републици Србији (SAIGE) подржава даљу реформу научно истраживачког сектора, јачања веза између привредног и академског сектора и развој иновативних привредних друштава.

---

¹² <https://www.mei.gov.rs/>

¹³ <https://www.mei.gov.rs/srp/pozivi/165/detaljnije/w/0/raspisan-prvi-poziv-za-projektne-ideje-iz-teritorijalne-strategije/>

¹⁴ <https://prosveta.gov.rs/>

Средства за реализацију Пројекта SAIGE обезбеђена су на основу заједничког улагања Републике Србије, односно Министарства просвете, науке и технолошког развоја) кроз зајам и техничку подршку Светске банке у износу од 43 милиона евра и бесповратне финансијске подршке Европске уније у износу од 41,5 милиона евра.

Пројекат SAIGE заједно реализују Министарство просвете, Светска банка и Европска унија, а корисници су научна заједница, научно-истраживачке организације, иновативна привреда, као и Фонд за науку и Фонд за иновациону делатност.

Пројекат SAIGE пружа подршку компететивним програма Фонда за науку Републике Србије и најбољим научно-истраживачким пројектима који су изабрани на основу независне међународне селекције.

Активности пројекта:

- Подршка научним истраживањима

Подршка укључује грантове за основна и примењена истраживања, која се реализују у оквиру два програма Специјални програм истраживања COVID-19 и ИДЕЈЕ.

Пројекат SAIGE кроз Програм за сарадњу са српском дијаспором финансира и повезивање и сарадњу српске науке са заједницом српске дијаспоре ради унапређења екосистема истраживања, иновација и предузетништва у Србији. Програм треба да привуче перспективне научнике, истраживаче и предузетнике из заједнице српске дијаспоре да пренесу знања и вештине кроз различите активности. Укључиће умрежавање, саветодавно учешће у креирању стратегија, ваучере за размену знања за српске истраживаче, грантове за заједничка основна и примењена истраживања, развој и трансфер технологија, заштиту интелектуални својине и комерцијализацију истраживања.

Пројекат пружа техничку асистенцију Фонду за науку у смислу развоја нових програма и јачање интерних капацитета и процедура.

- Оснаживање иновативних стартап предузећа

У циљу оснаживања стартап заједнице у Србији Фонд за иновациону делатност, у оквиру Пројекта SAIGE, покренуо програм акцелерације Катапулт.

Кроз овај програм Фонда подстиче се иновативно предузетништво, обезбеђује приступ изворима финансирања за развој иновација предузећа и привлаче приватне инвестиција.

Катапулт је први акцелератор у Србији који младим предузећима обезбеђује интензивно, тромесечно менторство и повезивање са инвеститорима.

Програм Катапулт помаже иновативним предузећима оријентисаним на раст да се позиционирају на глобалном тржишту, као и да побољшају своје пословне капацитете у развоју помоћу којих ће повећати могућност привлачења приватних инвестиција.

- Подршка реформи сектора науке и истраживања

Пројекат SAIGE подржава реформу научно-истраживачких организација кроз дизајн и имплементацију планова институционалне трансформације пружањем подстицаја, финансијске и техничке подршке за предузимање планираних корака институционалних реформи.

Кроз фазни приступ, научни институти који су исказали интересовање за трансформацију и одобрени су од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја за учешће у процесу, пролазе независну међународну експертску процену и на основу резултата процене добијају детаљне планове трансформације, са конкретним очекиваним резултатима.

2. Програм институционалног финансирања акредитованих института чији је оснивач Република Србија, аутономна покрајина, јединица локалне самоуправе и института чији је оснивач Српска академија наука и уметности и Програм институционалног финансирања института од националног значаја за Републику Србију.

Програмима се уређују питања од значаја за реализацију истих и разрађују приоритети и индикатори за евалуацију рада акредитованих института чији је оснивач Република Србија, аутономна покрајина, јединица локалне самоуправе и Српска академија наука и уметности и института од националног значаја за Републику Србију као и друга питања од значаја за реализацију ових програма укључујући права и обавезе истраживача на акредитованим факултетима у погледу заснивања и дужине трајања радног односа.

Циљ ових програма је да се оснаже научноистраживачке институције како би биле препознатљиве и конкурентне на националном и међународном нивоу, ојачају истраживачки тимови ради учествовања у компететивним пројектима, оствари динамички развој науке, технолошког развоја и иновација, повећа ефикасност коришћења ресурса научноистраживачког система.

1.1.13 МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА¹⁵

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Унапређење доступности здравствене заштите ромској популацији - ангажовање здравствених медијаторки и подршка пројеката који се спроводе у сарадњи са ромским удружењима грађана ради унапређења здравља Рома и Ромкиња.
- Подршка активностима удружења грађана у области здравствене заштите - подршка раду удружењима која се баве активностима од значаја за делатност здравства, финансирање организовање стручних скупова на регионалном нивоу, организовање националних скупова, скупова са међународним учешћем, спровођење пројеката којима су обухваћени поједини системи здравствене заштите, одржавање курсева и континуираних едукација.
- Подршка активностима удружења грађана у области превенције и контроле HIV инфекције - механизам уговарања са удружењима грађана за одабир реализатора, који се ангажују на годишњем нивоу на основу отвореног позива за достављање предлога пројеката у области превенције и контроле HIV инфекције,
- Програми Црвеног крста Србије - усмерени на становништво које је социјално угрожено, посебно на децу, стара лица, избеглице и интерно расељена лица и обухвата прву помоћ, здравствено превентивну делатност, едукације и тренинге младих, бригу о старијим лицима, психосоцијалну подршку породицама несталих и киднапованих.
- Изградња и опремање здравствених установа у државној својини чији је оснивач Република Србија - инвестиционо улагање, инвестиционо одржавање просторија, медицинске и немедицинске опреме и превозних средстава, набавка медицинске и

---

¹⁵ <https://www.zdravlje.gov.rs/>

друге опреме неопходне за рад здравствених установа, превозних средстава, набавку опреме за развој интегрисаног здравственог информационог система.

- Јавни позив за финансирање пројеката за реализацију програма 1802 „Превентивна здравствена заштита“ пројекат 0012 „Подршка активностима удружења грађана у области здравствене заштите“.
- Јавни позив за финансирање пројеката за реализацију програма 1802 „Превентивна здравствена заштита“ пројекат 0010 „Унапређење доступности здравствене заштите Ромској популацији“.
- Јавни позив за финансирање пројеката за реализацију програма 1802 „Превентивна здравствена заштита“ пројекат 4013 „Подршка активностима удружења грађана у области превенције и контроле ХИВ инфекције“.

Из средстава уговорених зајмова и кредита Министарство реализује следеће пројекте:

- Реконструкције универзитетских клиничких центара – средстава Европске инвестиционе банке.
- Развој здравства – средства Међународне банке за обнову и развој
- Програм „Intereg“ IPA Румунија - Србија 2021-2027.

1.1.14 МИНИСТАРСТВО ЗА РАД, ЗАПОШЉАВАЊЕ, БОРАЧКА И СОЦИЈАЛНА ПИТАЊА¹⁶

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Јавни позив за доделу пакета подршке јединицама локалне самоуправе за унапређење социјалне заштите - подршка јединицама локалне самоуправе за унапређење система социјалне заштите на локалном нивоу и финансијска подршка у виду бесповратних средстава за успостављање/проширење минимум једне услуге социјалне заштите.
- Јавни позив за подношење предлога пројеката из области борачко-инвалидске заштите – финансирање пројеката удружења грађана ради побољшања положаја бораца, војних инвалида, цивилних инвалида рата и породица палих бораца и ради унапређења области неговања традиција ослободилачких ратова.
- Јавни позив за подношење предлога пројеката за инвестиционо одржавање ратних меморијала од значаја за неговање традиција ослободилачких ратова Србије - за надлежне Заводе за заштиту споменика културе
- Јавни конкурс за подношење предлога програма на стално отворени конкурс за унапређење положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији у 2023. години - финансирање програма које реализују удружења грађана регистрована на територији Републике Србије.
- Јавни конкурс за подношење предлога програма на Програмски конкурс за унапређење положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији у 2023. години.
- Обављање делатности установа социјалне заштите - обављање поверених послова у центрима за социјални рад и пружање услуга социјалне заштите у установама чији је оснивач Република.
- Подршка раду хранитеља - финансирање смештаја у хранитељске породице по основу накнаде за издржавање корисника и накнаде за рад хранитеља.
- Подршка раду установа социјалне заштите - инвестициона улагања у објекте и опрему у установама и обезбеђивање недостајућих средстава у циљу несметаног обављања делатности у случајевима када се појаве проблеми у измиривању обавеза по основу

---

¹⁶ <https://www.minrzs.gov.rs/sr>

трошкова комуналних услуга и енергената, ванредни и повремени трошкови на основу судских и административних поступака, одлука судова или надлежних државних органа.

- Права корисника ван мреже установа социјалне заштите - помоћ за оспособљавање за рад азиланата, новчана помоћ смештај у специјалне болнице.
- Подршка удружењима у области заштите породице и деце - суфинансирање удружења грађана за помоћ деци -дотације за подстицање програма и активности од јавног интереса из области заштите породице и деце.
- Подршка удружењима и локалним заједницама - финансирање удружења и локалне заједнице које обухватају афирмацију различитих активности у циљу унапређења социјалне заштите у заједници.
- Подршка удружењима у области борачко-инвалидске заштите - финансијска подршка пројектима удружења са различитим програмима, интересовањима и активностима везаним за област борачко-инвалидске заштите, заштите њихових породица, као и неговања традиције ослободилачких ратова Србије, а на основу спроведеног јавног конкурса.
- Подршка предузећима за професионалну рехабилитацију особа са инвалидитетом - субвенције зарада за запослене особе са инвалидитетом и средства за побољшање услова рада у овим предузећима са циљем јачања капацитета за спровођење професионалне рехабилитације, запошљавање и одржање запослења особа са инвалидитетом.
- Заштита положаја особа са инвалидитетом - јавни конкурс од јавног значаја за подношење предлога програма за унапређење положаја особа са инвалидитетом.
- Подршка развоју социјалног предузетништва - подстицај за развој социјалног предузетништва, који има за циљ повећање радне активације радно способних лица која се налазе у систему социјалне заштите, теже запошљивих незапослених лица у складу са прописима из области запошљавања и осталих теже запошљивих лица из посебно осетљивих категорија.

Из осталих средстава, Министарство реализује следеће пројекте:

- Јавни позив за пружање свеобухватне подршке за успостављање / унапређивање локалних механизма за инклузију Рома и Ромкиња – средства Програма ИПА 2020.

1.1.15 МИНИСТАРСТВО ЗА БРИГУ О ПОРОДИЦИ И ДЕМОГРАФИЈУ¹⁷

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Јавни позив за доделу бесповратних средстава опредељених за суфинансирање мера популационе политике и подршке у области породице и деце јединицама локалне самоуправе.
- Подршка удружењима у области заштите породице и деце - суфинансирање удружења грађана за помоћ деци -дотације за подстицање програма и активности од јавног интереса из области заштите породице и деце.
- Јавни конкурс за подношење предлога програма на стално отворени конкурс за доделу дотација намењених за пројекте породичноправне заштите грађана, подршке породици и деци - за коришћење дотација невладиним организацијама за пројекте породичноправне заштите, грађана, подршке породици и деци.
- Јавни конкурс за подношење предлога програма на стално отворени конкурс за доделу дотација намењених за пројекте породичноправне заштите грађана, координације и

---

¹⁷ <https://minbpd.gov.rs/>

спровођења политике у области демографије - за коришћење дотација невладиним организацијама за пројекте породичноправне заштите грађана, координације и спровођења политике у области демографије.

- Јавни конкурс за подношење предлога програма на стално отворени конкурс за доделу дотација намењених за пројекте породичноправне заштите грађана, координације и спровођења популационе политике - за коришћење дотација невладиним организацијама за пројекте породичноправне заштите грађана, координације и спровођења популационе политике.
- Јавни конкурс за подношење предлога програма на стално отворени конкурс за доделу дотација намењених за пројекте породичноправне заштите грађана, подршка удружењима у области заштите породице и деце - за коришћење дотација невладиним организацијама за пројекте породичноправне заштите грађана, подршке удружењима у области заштите породице.

1.1.16 МИНИСТАРСТВО СПОРТА¹⁸

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Посебни програми у области спорта - финансирање активности организација у области спорта које се спроводе са циљем обезбеђивања услова за бесплатно и безбедно бављење спортом нарочито деце, жена, младих и особа са инвалидитетом.
- Изградња и капитално одржавање спортске инфраструктуре - посебно се финансирају пројекти изградње, опремања и одржавања спортских објеката у јединицама локалне самоуправе из 4. групе развијености.
- Јавни позив за подношење предлога програма, односно пројеката који се односе на изградњу спортских објеката за потребе особа са инвалидитетом и прилагођавање постојећих спортских објеката потребама особа са инвалидитетом.
- Јавни позив за подношење предлога програма, односно пројеката у области спорта кроз изградњу, опремање и одржавање спортских објеката који су од значаја за развој спорта на целом подручју Републике Србије.

1.1.17 МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ¹⁹

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подршка унапређењу капацитета културног сектора на локалном нивоу - Суфинансирање програма Градови у фокусу путем јавног позива који ће унапредити област културе и уметности у локалним срединама, подстакнути развој креативности и препознати специфичности културног идентитета и одрживог развоја локалних заједница.
- Подршка истраживању, заштити и очувању непокретног културног наслеђа - конкурс из области заштите, очувања и коришћења непокретног - градитељског и археолошког наслеђа. Подржани пројекти подразумевају послове на изради техничке пројектне документације, спровођење мера техничке заштите и конзерваторске радове на непокретним културним добрима, истраживања и заштиту археолошких налазишта и послове везане за презентацију градитељског и археолошког културног наслеђа, публикавање грађе као и остале делатности на заштити непокретног наслеђа.
- Дигитализација културног наслеђа - финансирање рада установа у области културе, за пројекте који се односе на опремање лабораторија за дигитализацију културног

---

¹⁸ <https://www.mos.gov.rs/>

¹⁹ <https://www.kultura.gov.rs/>

наслеђа, као пројекти који се односе на процес дигитализације културног наслеђа Републике Србије и јачање инфраструктурних капацитета установа.

- Подршка истраживању, заштити и очувању нематеријалног и покретног културног наслеђа - Конкурс из области заштите, очувања и презентације музејског наслеђа, Конкурс из области заштите, очувања и презентације архивске грађе, Конкурс из области заштите, очувања и презентације старе и ретке библиотечке грађе и Конкурс из области заштите, очувања и презентације нематеријалног културног наслеђа.
- Подршка развоју библиотечко-информационе делатности и библиотечко-информационе делатности Савеза слепих Србије - Конкурс из области библиотечко-информационе делатности за финансирање набавке информационих и комуникационих технологија за јавне библиотеке, објављивање стручних публикација, дигитализацију библиотечке грађе, подршку едукацији библиотекара, побољшање услова за чување и заштиту библиотечко-информационе грађе, подршку интерактивним програмима за децу и младе.
- Подршка раду завода за заштиту споменика културе и историјских архива.
- Јачање културне продукције и уметничког стваралаштва – јавни конкурс за финансирање и суфинансирање пројеката у свим уметничким областима /музичка уметност, драмска, плесна, визуелне уметности, књижевност, филмска уметност, и др, те кроз културне активности осетљивих група/националних мањина, особа са инвалидитетом, деце, младих. финансирање и суфинансирање рада и програмских активности установа културе чији је оснивач РС у области музичке уметности, сценских уметности /драма, опера, уметничка игра и традиционално народно стваралаштво/, филмске уметност и аудио-визуелног стваралаштва, те кроз научно истраживачке програме у култури и уметности.
- Подршка развоју књижевног стваралаштва и издаваштва
- Подршка развоју музичког стваралаштва - подршка и стимулација пројеката и програма у области музичке уметности, њихово представљање и афирмација, континуирано подизање нивоа културних потреба становништва, установа и ангажованих појединаца.
- Подршка културној делатности друштвено осетљивих група - подршка пројектима који доприносе већој кохезији друштва, неговању интеркултуралног дијалога, развоју услова за разноликост културних израза и идентитета и јачању доступности културних садржаја.
- Подршка развоју уметничке игре - финансирање и суфинансирање институционалне и независне продукције, реализација домаће и међународне размене и стручног усавршавања уметника (учешћа на конференцијама или мастеркласама) у области уметничке игре.
- Подршка јачању позоришне уметности - финансирање и суфинансирање институционалне и независне продукције, реализација домаће и међународне размене и стручног усавршавања уметника (учешћа на конференцијама или мастеркласама) у области позоришне уметности.
- Престоница културе Србије - јачање оперативних и стручних капацитета локалних самоуправа у области културе кроз израду стратешких докумената развоја културе (Стратегије и Акционог плана), подршку унапређења инфраструктуре, људских ресурса и програма а у циљу њиховог подизања на виши ниво.
- Подршка раду установа у области заштите и очувања културног наслеђа - израда техничке пројектне документације, спровођење мера техничке заштите и конзерваторске радове на непокретним и покретним културним добрима, истраживања и заштиту археолошких налазишта и послове везане за презентацију градитељског и археолошког културног наслеђа.
- Дигитализација у области заштите и очувања културног наслеђа - јавни конкурс за финансирање рада установа у области културе, за пројекте који се односе на опремање

лабораторија за дигитализацију културног наслеђа, као пројекти који се односе на процес дигитализације културног наслеђа Републике Србије и јачање инфраструктурних капацитета установа.

- Јавни позив за доделу подстицајних средстава инвеститору да у републици србији производи аудиовизуелно дело.
- Конкурс за финансирање или суфинансирање пројеката у области заштите старих традиционалних заната и њихове савремене примене.
- Конкурс за финансирање и суфинансирање пројеката у кинематографији за 2023. годину у категорији: преддигитализација и дигитализација биоскопа.

1.1.18 МИНИСТАРСТВО ЗА БРИГУ О СЕЛУ²⁰

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подршка развоју задругарства - јавни конкурс за доделу бесповратних средстава за старе и новоформиране земљорадничке и пољопривредне задруге, земљорадничке и пољопривредне задруге чија је регистрована делатност бављење сеоским туризмом (туристичке задруге) или чија је регистрована делатност производња промета или делатност обављања старих и уметничких заната (занатске задруге), односно послова домаће радиности.
- Подршка организовању манифестација у селима Републике Србије - јавни конкурс за спровођење програма доделе бесповратних средстава могу бити из области драмских уметности, књижевности, литерарних вештина и других уметности (такмичења у певању, рецитацији, глуми, сликању, итд.), одржавања спортских такмичења, промовисања, очувања и унапређења старих заната и културно-уметничке баштине, израде уметнина и предмета домаће радиности, као и остале активности у којима становници села могу показати своја знања и вештине и у њима се такмичити.
- Подршка адаптацији мултифункционалних објеката - адаптација објеката у сеоским срединама како би се обезбедила амбуланта, апотека, пошта, клуб за стара лица, клуб за децу, биоскопска сала, шалтер општинске администрације, канцеларија месне заједнице, итд.
- Подстицај куповини мини бусева за потребе превоза сеоског становништва - бесповратна средства су намењена су за куповину мини бусева који се могу користити искључиво за потребе превоза сеоског становништва из једног села у друго село или из села у градско/општинско седиште.
- Јавни конкурс за доделу бесповратних средстава за организовање манифестације под називом „Михољски сусрети села“.

1.1.19 МИНИСТАРСТВО НАУКЕ, ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА И ИНОВАЦИЈА²¹

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подршка реализацији интереса у иновационој делатности - пружања подршке развоју или значајној измени постојећих иновативних производа, технологија, процеса и услуга, ради подстицања примене и комерцијализације научноистраживачких резултата, као и пружање подршке коришћењу савремених технологија и изградњи иновационих организација за инфраструктурну подршку иновационој делатности.

---

²⁰ <https://www.mbs.gov.rs/>

²¹ <https://nitra.gov.rs/>

- Подршка програму дигитализације у области националног научноистраживачког система - опремање и одржавање софтверских ресурса потребних за вођење електронских евиденција.
- Подршка раду НТП Ниш.
- Подршка школовању и усавршавању младих талената - награђивање ученика средњих школа за постигнуте резултате на републичким и међународним такмичењима и стипендирање студената на студијама у земљи и иностранству.
- Истраживање и развој у јавном сектору - адаптација постојећих зграда и лабораторија, изградња научно-технолошких паркова у Београду, Новом Саду, Нишу; изградња стамбених зграда за изнајмљивање младим научницима у Београду, Новом Саду, Нишу и Крагујевцу, изградња центара изврности у приоритетним областима (матичне ћелије, нано-науке, пољопривредно-биолошки центар, биомедицина), набавка нове капиталне опреме за истраживања, изградња центара за науку.

Из осталих средстава, Министарство реализује следеће пројекте:

- ИПА 2018 – Конкурентност
- Пројекат акцелерације иновација и подстицање раста предузетништва – SAIGE
- ИПА Подршка за учешће у програмима ЕУ
- ИПА 2019 - Конкурентност и иновације

1.1.20 МИНИСТАРСТВО ТУРИЗМА И ОМЛАДИНЕ²²

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подршка ЈЛС у спровођењу омладинске политике - сарадња са локалним самоуправама у развоју институционалног оквира за унапређење омладинске политике на локалном нивоу, пружање подршке формирању канцеларија за младе, локалних Савета за младе, изради и имплементацији локалних акционих планова за младе, формирање одрживих омладинских клубова и успостављање локалних сервиса за младе, успостављање стандарда рада КЗМ и процена, праћење и унапређење рада КЗМ.
- Програми и пројекти подршке младима у образовању, васпитању, безбедности, здрављу и партиципацији - финансирање или суфинансирање програма и пројеката усмерени на пружање подршке умрежавању младих и побољшању услова за учешће у доношењу одлука кроз одржив институционални оквир, а на основу потреба младих и у партнерству са младима, подизање свести младих о здравим стиливима живота, безбедности и животној средини.
- Програми и пројекти подршке младима у запошљавању - финансирање или суфинансирање програма и пројеката за подстицање и стимулисање различитих облика запошљавања, самозапошљавања и предузетништва младих, развијање услуга и механизма који поспешују запошљивост и запосленост младих кроз међусекторску сарадњу и оснаживање младих да усвајају вештине за активно, одговорно и ефикасно управљање каријером.
- Подстицаји за изградњу инфраструктуре и супраструктуре у туристичким дестинацијама - финансирање/суфинансирање пројеката развоја туризма за подстицање квалитета туристичке понуде које реализују привредна друштва и предузетници регистровани за обављање делатности у области туризма, као и регистрована пољопривредна газдинства. Финансијска подршка реализацији ових пројеката се пружа додељивањем кредита.

---

²² <https://www.mto.gov.rs/>

- Подстицаји за пројекте промоције, едукације и тренинга у туризму - суфинансирање пројеката развоја туризма промоције туристичких производа и туристичких простора Србије и подстицања рецептивне туристичко-угоститељске понуде, унапређења и реализације статистичких истраживања и методологије сателитских рачуна, као и едукације и тренинга у туризму.
- Подстицаји унапређењу рецептивне туристичко-угоститељске понуде - подстицаји туристичким агенцијама, организаторима туристичког путовања, као начин подршке за промотивне и маркетиншке активности које су неопходне за достизање потребног нивоа промета страних туриста.

1.1.21 МИНИСТАРСТВО ИНФОРМИСАЊА И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈА²³

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Развој ИКТ инфраструктуре у установама образовања, науке и културе
- Изградња широкопојасне комуникационе инфраструктуре у руралним пределима
- Дигитализација туристичке понуде Србије - припрема инфраструктурне комуникационе и апликативне базе за спровођење дугорочних циљева дигитализације туристичких локација.
- Подршка остваривању јавног интереса у области информисања - суфинансирање путем конкурса, пројеката медија, независних продукција, удружења и организација које се баве производњом медијских садржаја за пројекте који доприносе разноликости медијских садржаја и плурализму идеја и вредности, развоју медијског стваралаштва у области културе, образовања и науке, информисању и унапређењу положаја свих сегмената друштва.
- Подршка информисању националних мањина на сопственом језику - суфинансирање путем конкурса пројеката медија, продукција и удружења намењених информисању припадника националних мањина.
- Подршка информисању особа са инвалидитетом - суфинансирање путем конкурса пројеката медија, продукција и удружења намењених информисању особа са инвалидитетом.

1.1.22 МИНИСТАРСТВО ЗА ЈАВНА УЛАГАЊА²⁴

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Обнова и изградња објеката јавне намене и санирање последица елементарне непогоде - санација и обнова објеката јавне намене у јавној својини.
- Обнова и изградња објеката јавне намене у области здравства.
- Обнова и изградња објеката јавне намене у области просвете и науке.
- Обнова и изградња објеката јавне намене у области спортске инфраструктуре.
- Обнова и изградња објеката јавне намене у области социјалне заштите.
- Обнова и изградња објеката јавне намене у области културе.
- Обнова и изградња објеката јавне намене у области локалне комуналне инфраструктуре.

---

²³ <https://mit.gov.rs/>

²⁴ <https://www.obnova.gov.rs/>

1.1.23 КАБИНЕТ МИНИСТРА БЕЗ ПОРТФЕЉА ЗАДУЖЕНОГ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ РАЗВОЈА НЕДОВОЉНО РАЗВИЈЕНИХ ОПШТИНА²⁵

Из буџета РС, Кабинет Министра без портфеља финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Јавни позив за подношење предлога пројеката на Програм финансирања пројеката од јавног интереса које реализују удружења са територија изразито недовољно развијених општина (јединице локалне самоуправе из четврте групе).
- Јавни позив за пријаву пројеката за Програм подршке унапређења развоја изразито недовољно развијених општина (јединице локалне самоуправе из четврте групе)
- Подршка спровођењу мера равномерног регионалног развоја-израда пројектно-техничке документације, планске документације и стратешких докумената из надлежности јединица локалне самоуправе.

1.1.24 КАБИНЕТ МИНИСТРА БЕЗ ПОРТФЕЉА ЗАДУЖЕНОГ ЗА КООРДИНАЦИЈУ АКТИВНОСТИ И МЕРА У ОБЛАСТИ ОДНОСА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ СА ДИЈАСПОРОМ²⁶

Из буџета РС, Кабинет Министра без портфеља финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Заштита права и интереса припадника дијаспоре и Срба у региону - суфинансирање пројеката удружења грађана обавља се професионална едукација и правна помоћ дијаспори и Србима у региону.
- Конкурс за суфинансирање пројеката који својим квалитетом доприносе очувању и јачању веза матичне државе и дијаспоре, као и матичне државе и Срба у региону - подршка организацији школа, кампова (програми намењени упознавању матице), летњих школа српског језика, едукативних радионица и едукација (за унапређење наставе српског језика) намењених очувању културног и језичког идентитета деце и омладине у дијаспори и региону.
- Конкурс за суфинансирање пројеката који својим квалитетом доприносе очувању и јачању веза матичне државе и дијаспоре, као и матичне државе и Срба у региону.

1.1.25 КАБИНЕТ МИНИСТРА БЕЗ ПОРТФЕЉА ЗАДУЖЕНОГ ЗА РАВНОМЕРНИ РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ²⁷

Из буџета РС, Кабинет Министра без портфеља финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Јавни позив за пријаву пројеката за Програм подстицања регионалног раста у Републици Србији за средстава за суфинансирање израде развојних докумената регионалног развоја и за суфинансирање пројеката од значаја за регионални раст - право на коришћење средстава за суфинансирање израде развојних докумената на нивоу ЈЛС и регионалних области имају једна или више ЈЛС и АРРА или ЈЛС самостално, које заједно учествују у пројектима.

---

²⁵ <https://rnro.gov.rs/javni-konkursi/>

²⁶ <https://www.mbpdijaspora.gov.rs/>

²⁷ <https://rrrz.gov.rs/extfile/sr/472/%D0%88avni%20poziv.pdf>

1.2 ОРГАНИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

1.2.1 УПРАВА ЦАРИНА²⁸

Из буџета РС, Управа царина финансира пројекат:

- Изградња комплекса царинске испоставе при ГП Градина.

1.2.2 УПРАВА ЗА СЛОБОДНЕ ЗОНЕ²⁹

Из буџета РС, Управа за слободне зоне финансира пројекат:

- Промоција, развој, контрола и надзор слободних зона - додатне погодности локалне самоуправе за улагања на подручју слободне зоне, проширење подручја слободних зона, промоција слободних зона.

1.2.3 РЕПУБЛИЧКА ДИРЕКЦИЈА ЗА ВОДЕ³⁰

Из буџета РС, Дирекција финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Уређење и коришћење вода - изградња, реконструкција водних објеката за снабдевање водом за пиће и санитарно хигијенске потребе, постројења за припрему воде за пиће, магистралних цевовода и резервоара, ради обезбеђења здраве пијаће воде у довољној количини за насеља и индустрију у општинама и градовима.
- Заштита вода од загађивања - заштита и унапређење квалитета површинских и подземних вода чиме се омогућава заштита животне средине, здравља људи кроз смањену опасност од хидричних епидемија, као и заштита изворишта кроз изградњу и реконструкцију водних објеката за сакупљање, одвођење и пречишћавање отпадних вода.
- Уређење водотока и заштита од штетног дејства вода - заштита од поплава спољним и унутрашњим водама и од леда, заштиту од ерозије и бујица и отклањању последица таквог деловања вода и управљање ризицима од штетног дејства вода.
- Електрификација система за наводњавање - изградња недостајућих електроенергетских објеката, како би се створили услови за прикључење објеката пољопривредних произвођача.
- Пројекат интегрисаног развоја коридора Саве и Дрине - финансирање заштите од поплава, улагање у управљање животном средином, бране и повезане активности у одабраним приоритетним областима дуж коридора реке Саве и Дрине и пружање подршке за спровођење побољшања пловног пута деминирањем десне обале коридора реке Саве и Дрине.
- Изградња система за наводњавање - изградња, реконструкција, уређење и санација водних објеката и система за наводњавање, на регионалним хидросистема за наводњавање и двонаменским система на подручју Срема, Бачке и Баната и хидромелиорационим системима на подручју Шапца, Чачка, Панчевачког рита и Тополе.
- Комплетирање постојеће мрежу за јавно водоснабдевање у насељима, уз њено проширење и на приградска подручја - Реализација Програма унапређења система водоснабдевања у градовима и општинама Сомбор, Вршац, Шабац, Панчево, Сремска

---

²⁸ <https://www.carina.rs/>

²⁹ <https://www.usz.gov.rs/>

³⁰ <https://rdvode.gov.rs/>

Митровица, Лозница, Смедерево, Краљево, Јагодина, Трстеник, Алексинац, Врање, Пирот Лесковац, Параћин, Књажевац, Врбас и Кикинда.

Остали пројекти које спроводи Дирекција, а који се финансирају из других извора

- Животна средина и клима - средства ИПА Програма, заштита и унапређење квалитета површинских и подземних вода кроз изградњу постројења за пречишћавање отпадних вода за агломерацију Лозница.

1.2.4 УПРАВА ЗА ШУМЕ³¹

Из буџета РС, Управа финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Одрживи развој и унапређење шумарства - заштита шума, садња шумског дрвећа у јесен текуће и пролеће наредне године, нега шума, градња шумских путева, производња шумског семена и производња шумског садног материјала.
- Конкурс за доделу средстава по Годишњем програму коришћења средстава за одрживи развој и унапређење шумарства - право на доделу средстава има сопственик, односно корисник шума и шумског земљишта, правно лице и предузетник, и научноистраживачка установа.
- Конкурс за доделу средстава по Годишњем програму за градњу и реконструкцију шумских путева - право на доделу средстава има сопственик, односно корисник шума и шумског земљишта, правно лице и предузетник.
- Конкурс за расподелу и коришћење средстава за одрживи развој и унапређење ловства за субвенције у области ловства.

1.2.5 УПРАВА ЗА АГРАРНА ПЛАЋАЊА³²

Из буџета РС, Управа финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Директна плаћања - плаћања која се директно додељују произвођачима кроз одређене мере подршке и то кроз премију за млеко, подстицаје за биљну и сточарску производњу и реализацију регреса.
- Мере руралног развоја - раст конкурентности (укључујући достизање вишег нивоа додате вредности и стандарда квалитета, као и управљање ризицима), унапређење животне средине, диверсификацију дохотка и унапређење квалитета живота руралних територија.
- Јавни позив за подношење пријава за остваривање права на подстицаје у пољопривреди и руралном развоју.
- Кредитна подршка у пољопривреди - кроз субвенционисање дела каматне стопе за одобрене кредите у области пољопривредне производње, намењених развоју сточарства, ратарства, воћарства, виноградарства, повртарства и цвећарства, као и различитих облика инвестиционих улагања и набавке пољопривредне механизације и опреме.
- Посебни подстицаји - подстицаји за производњу садног материјала и сертификацију и клонску селекцију, подстицаје за спровођење одгајивачких програма, ради остваривања одгајивачких циљева у сточарству, као и подстицаје за спровођење научноистраживачких, развојних и иновативних пројеката у пољопривреди.

---

³¹ <https://upravazasume.gov.rs/>

³² <https://uap.gov.rs/>

Остали пројекти које спроводи Управа, а који се финансирају из других извора:

- Пројекат тржишно оријентисане пољопривреде – средстава Међународне банке за обнову и развој, намењен финансирању грант шеме за пољопривредне произвођаче и успостављање јединственог информационог система Министарства пољопривреде и органа у саставу.

1.2.6 УПРАВА ЗА ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ³³

Из буџета РС, Управа финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подршка уређењу пољопривредног земљишта - финансијска подршка путем конкурса за извођење радова у области уређења пољопривредног земљишта путем: мелиорације ливада и пашњака, привођења култури пољопривредног земљишта, изградње система за наводњавање, изградње система за одводњавање.
- Конкурс за расподелу средстава за извођење радова на заштити, уређењу и коришћењу пољопривредног земљишта.
- Подршка заштити и коришћењу пољопривредног земљишта - финансијска подршка путем конкурса јединицама локалних самоуправама и научним институцијама за израду Програма, пројеката и студијско истраживачких радова од значаја за ЈЛС и Републику Србију.

1.2.7 НАЦИОНАЛНА АКАДЕМИЈА ЗА ЈАВНУ УПРАВУ³⁴

Из буџета РС, Академија финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Стручно усавршавање у јавној управи - припрема, спровођење и развој општих програма стручног усавршавања и програма обуке руководиоца и запослених.
- Јачање професионалних капацитета државних службеника на положају.

1.2.8 РАЗВОЈНА АГЕНЦИЈА СРБИЈЕ³⁵

- Јавни позив за учешће у програму подршке развоју конкурентности – финансирање пројеката за повећање нивоа коришћења стандарда у производњи и организацији пословања, сертификацији производа, система менаџмента и повећању коришћења других услуга у области инфраструктуре квалитета.
- Јавни позив за учешће у Програму за унапређење сарадње и подизање капацитета на регионалном и локалном нивоу – финансирање пројеката који за унапређење економског и регионалног развоја кроз јачање међуинституционалне сарадње и капацитета акредитованих регионалних развојних агенција и јединица локалне самоуправе.
- Јавни позив за доделу средстава подстицаја ради привлачења директних улагања у аутоматизацију постојећих капацитета у области прехранбене индустрије.

---

³³ <https://upz.minpolj.gov.rs/sadrzaj/>

³⁴ <https://www.napa.gov.rs/>

³⁵ <https://ras.gov.rs/>

1.2.9 АГЕНЦИЈА ЗА УПРАВЉАЊЕ ЛУКАМА³⁶

Из буџета РС, Академија финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Јавни позив у оквиру програма прекограничне и транснационалне сарадње „Транснационални програм Дунав“ (INTERREG) за финансирање пројеката координације за приоритетне области у оквиру ЕУ стратегије за Дунавски регион.

1.3 ФОНДОВИ

1.3.1 ФОНД ЗА РАЗВОЈ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ³⁷

- Инвестициони кредити клијентима којима су неопходна средства за финансирање набавке опреме, машина, постројења, затим изградњу или куповину производног или пословног простора.
- Трајна обртна средства потребна за финансирање текућих обавеза које настају у редовним пословним активностима крајњег корисника кредита, а односе се на набавку сировина и материјала, залиха, као и остале производне трошкове, потраживања од купаца, обавеза према добављачима.
- Кредити за привредне субјекте који послују у неразвијеним и изразито неразвијеним подручјима.

1.3.2 ФОНД ЗА ИНОВАЦИОНУ ДЕЛАТНОСТ³⁸

Фонд подржава развој иновација кроз одговарајуће инструменте финансијске, техничке и саветодавне подршке, у циљу оснаживања иновативних предузећа и јачања везе између истраживања и развоја са једне и пословног сектора са друге стране, поштујући највише етичке, финансијске и пословне стандарде и праксе.

- **Програм ваучера у областима 4С** – Програм „Иновациони ваучери“ представља једноставан финансијски механизам који омогућава малим и средњим предузећима да, користећи услуге научноистраживачког сектора, подигну ниво иновативности својих производа и постану конкурентнији на тржишту. Максимални износ који се одобрава по иновационом ваучеру јесте до 800.000 динара, односно иновационим ваучером покрива се до 60% укупних трошкова услуге. Иновациони ваучери се додељују на основу јавног позива.
- **Програм сарадње науке и привреде у областима 4С** – има за циљ да унапреди индустријска истраживања тако што ће подстаћи предузећа из приватног сектора и научноистраживачке организације из јавног сектора (у већинском државном власништву) да спроводе заједничке пројекте из области истраживања и развоја с идејом да стварају нове или унапреде постојеће комерцијално исплативе производе и услуге, као и иновативне технологије са значајним утицајем на будући развој и тржишним потенцијалом. Корисници средстава су конзорцијуми који развијају нове комерцијално применљиве технологије, услуге и производе из области приоритета паметне специјализације. Конзорцијуми морају бити сачињени од најмање једног приватног предузећа и једне јавне научноистраживачке организације, а могу највише имати пет чланова. Кроз овај програм, Фонд за иновациону делатност додељује суфинансирање у максималном износу до 300.000 евра по пројекту, односно

---

³⁶ <https://www.aul.gov.rs/>

³⁷ <https://fondzarazvoj.gov.rs/cir>

³⁸ <http://www.inovacionifond.rs/cir/>

максимално до 70% укупног буџета пројекта, уз обавезно суфинансирање конзорцијума у износу од минимум 30% укупног буџета пројекта, када је главни члан конзорцијума микро или мало предузеће.

- **Програм финансирања развојно-иновативних пројеката компанија у областима 4С** – програм суфинансирања иновација намењен је предузећима из области 4С којима су потребна знатна финансијска средства за реализацију развојног циклуса технолошких иновација и покривање високих трошкова за пренос истраживања у комерцијално одржив производ. Подносиоци пријава су микро, мала и средња приватна предузећа основана у Републици Србији, која развијају технолошку иновацију за којом постоји тржишна потреба и имају потенцијал за стварање нове интелектуалне својине, као и конкурентску позицију у глобалном и домаћем окружењу. Износ који додељује Фонд не може прећи износ од 300.000 евра, а реализација пројеката може трајати најдуже 24 месеца. Средства која Фонд за иновациону делатност додељује у оквиру овог програма покривају највише 60% укупно одобреног буџета пројекта, док најмање 40% мора да обезбеди подносилац пријаве (предузеће) из других приватних извора, независно од Фонда.
- **Акцелератор и потпрограм намењен стартаповима у областима 4С** – програм ће се састојати од две компоненте: једне за рану фазу (идеја) и друге за компаније у фази scale-up-a (повећавања обима пословања). Свака компонента ће обухватити по 20 компанија (тимови од два оснивача) годишње, које изаберу на конкурентном нивоу инвеститори који учествују (укључујући пословне анђеле, фондове ризичног капитала у раној фази итд.). Свака компонента имаће програме интензивног тренинга и менторства у трајању од два до три месеца. Програм ће се спровести уз подршку Светске банке у износу од 8.000.000 долара.
- **Доказ концепта, програм за истраживаче из научноистраживачких организација** – ова мера намењена је за подршку иновацијама од најранијих фаза развоја, насталих у научноистраживачким организацијама. Овај програм пружа финансијску и менторску подршку за утврђивање настанка новог производа, процеса или технологије с комерцијалним потенцијалом. Захваљујући овом програму, тимови пројеката којима је одобрено финансирање имаће на располагању ментора за дефинисање производа, израду пословног модела и будући развој.
- **Програм раног развоја** – намењен је приватним предузећима која развијају технолошку иновацију за којом постоји потреба на тржишту и која имају потенцијал за стварање нове интелектуалне својине. Циљ је да се обезбеђивањем финансирања за развој иновативних технологија, производа и услуга с тржишном применом подстакне иновативно предузетништво и омогући опстанак пословања током критичне фазе истраживања и развоја. Подносилац пријаве може бити приватно микро или мало предузеће у већинском српском власништву, основано у Републици Србији и не старије од пет година у тренутку пријављивања, као и тим који се састоји од највише пет чланова. Средства која се додељују могу покрити највише 70% укупно одобреног буџета пројекта, док износ финансирања Фонда за иновациону делатност не може бити већи од 80.000 евра за пројекте у трајању до једне године. Најмање 30% укупно одобреног буџета пројекта мора да обезбеди подносилац пријаве (предузеће) из других приватних извора, независно од Фонда.

1.3.3 ФОНД ЗА НАУКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ³⁹

Примарни циљ оснивања Фонда за науку Републике Србије, као посебне организације, јесте пружање подршке научно истраживачкој делатности и развојним активностима у Републици Србији, управљање и обезбеђивање финансијских средстава, као и пружање стручне подршке истраживачима из акредитованих научноистраживачких организација у реализацији научних пројеката у оквиру програма које расписује Фонд за науку Републике Србије. Програмске активности Фонда за науку Републике Србије се реализују кроз следеће објављене програме:

- **Програм за изврсне пројекте младих истраживача (ПРОМИС)** има за циљ укључивање младих истраживача у научноистраживачки рад, јачање професионалних капацитета младих истраживача, оспособљавање младих доктора наука за руковођење пројектима, оспособљавање младих истраживача за конкурисање за друге истраживачке пројекте, посебно у Европској унији, креирање нових пројектних тимова, као и пружање подршке извршним идејама и научноистраживачком раду који ће утицати на друштво и привреду. Програм подршке развоја пројеката у области вештачке интелигенције осмишљен је тако да подстакне извршност и релевантност научних истраживања у Републици Србији у домену вештачке интелигенције, подстакне примену резултата научних истраживања из домена вештачке интелигенције у развоју привреде Републике Србије, потенцира извршност и развој људских ресурса из домена вештачке интелигенције за науку и привреду Републике Србије и унапређује међународну сарадњу у предметном домену науке и иновација.
- **Програм сарадње српске науке са дијаспором** – ваучери за размену знања, има за циљ да омогући успостављање научне сарадње са дијаспором ради унапређења и размене знања, успостављање или унапређење научне сарадње, заједничког рада на научноистраживачким и истраживачко-развојним проблемима и изазовима, објављивање заједничких радова и патената, подршку развоју нових услуга, комерцијализацији производа, трансфера технологија, ширење мреже и сарадње са дијаспором, као и припреме предлога заједничких пројеката за конкурисање код иностраних фондова.
- **Програм ИДЕЈЕ** има за циљ финансирање пројеката који се базирају на извршним идејама које могу у будућности имати значајан утицај на развој науке и истраживања, привреде и/или друштва у целини, укључивање извршних истраживача у научноистраживачки рад, јачање професионалних капацитета истраживача и стварање нових пројектних тимова.

Сви програми које Фонд за науку Републике Србије реализује путем јавних позива треба да обезбеде висок научни ниво, иновативност резултата, конкурентност на међународном нивоу и релевантност у односу на изазове друштва у целини. Средства за рад Фонда за науку Републике Србије обезбеђују се из буџета Републике Србије, а додатна средства обезбеђена су кроз међународни уговор са Светском банком.

1.3.4 ЦЕНТАР ЗА ПРОМОЦИЈУ НАУКЕ (ЦПН)⁴⁰

Центар за промоцију науке је јавна институција, са циљем да промовише науку и технологију кроз сарадњу са истраживачким и образовним институцијама у земљи и широм света, са

---

³⁹ <https://fondzanauku.gov.rs/>

⁴⁰ <https://www.cpn.edu.rs/>

приватним сектором, медијима, државним органима. Улога ЦПН-а је да успостави везу између науке и друштва окупљајући све релевантне актере и ширу јавност у процесу истраживања и иновација. Крајњи циљ је интеграција друштва у истраживачке процесе како би се стекао што бољи увид у потребе грађана и што адекватније суочавало са друштвеним изазовима.

Од 2011. године, па закључно са 2020. годином, Центар за промоцију науке кроз јавни позив финансира пројекте промоције и популаризације науке на територији Републике Србије. У назначеном периоду укупно је одобрено и финансирано 527 пројеката и за те намене издвојено је 113,445 милиона динара. Од 2020. године Центар за промоцију науке посебно финансира пројекте који се спроводе кроз основану мрежу од 15 научних клубова⁵⁸ при регионалним центрима за стручно усавршавање (1,855 милиона динара).

1.4 БАНКЕ

1.4.1 Erste Bank A.D.⁴¹

- Финансирање јавног сектора - локалне самоуправе и јавних предузећа.
- Финансирање пројеката обновљивих извора енергије.
- Финансирање инвестиционих пројеката на принципима пројектног финансирања.
- Програма подршке малим и средњим предузећима за отварање и очување одрживих послова.

1.4.2 UniCredit banka⁴²

- Финансирања предузећа посвећеним побољшању друштвеног утицаја свог пословања као и могућности запошљавања различитих категорија жена, младих и сегмената становништва који се суочавају са већим препрекама за улазак на тржиште рада.
- Квалификоване инвестиције и улагања у енергетску ефикасност која се односе на побољшање енергетске ефикасности објеката и индустријског сектора.
- COSME програм је намењен малим и средњим предузећима, према сегментацији ЕУ, са циљем пружања подршке стратегији за одржив и свеобухватан раст.

1.4.3 Banca Intesa⁴³

- Кредити за унапређење енергетске ефикасности - кредит је намењен за улагања у постављање изолације, уградњу нових прозора, врата, топлотних пумпи, соларних панела, замену расвете и бројна друга енергетски ефикасна решења.
- Intesa Casa зелени кредити - стамбени кредит за куповину енергетски штедљивих станова, са енергетским пасошем А или Б категорије.

1.4.4 NLB Komercijalna banka⁴⁴

- ECG Инвестициони кредити намењени су за финансирање енергетски ефикасних мера, мера за обновљиве изворе енергије, инклузионих пројеката, циркуларне економије.
- Инвестициони кредити намењени су за финансирање куповине опреме, машина, возила, финансирање куповине, изградње пословног простора за сопствену употребу,

---

⁴¹ <https://www.erstebank.rs/sr/Pravna-lica>

⁴² <https://www.unicreditbank.rs/rs/pi.html>

⁴³ <https://www.bancaintesa.rs/>

⁴⁴ <https://www.nlbkb.rs/>

рефинансирање инвестиционих кредита у другим банкама, рефинансирање сопствене инвестиције - легализација изграђених објеката - остала улагања у основна средства у сврху обављања делатности.

1.4.5 Банка Поштанска штедионица⁴⁵

- Инвестициони кредити су намењени финансирању дугорочних инвестиционих потреба предузећа. То може бити инвестирање у основна средства, возила, постројења, машине, опрему, изградњу или куповину пословног простора, рефинансирање сопствене инвестиције.
- Програм промоције Ромског предузетништва, кредити малим и средњим привредним друштвима чији су оснивачи резиденти ромске националности, као и предузетницима ромске националности.

1.4.6 ProCredit banka⁴⁶

- Кредити за енергетску ефикасност.
- Бизнис кредити за соларне панеле.
- Бесповратна средства за нове машине.

---

⁴⁵ <https://www.posted.co.rs/>

⁴⁶ <https://www.procreditbank.rs/>

2 МЕЂУНАРОДНИ ИЗВОРИ

2.1 ФОНДОВИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

2.1.1 ИПА - ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕТПРИСТУПНУ ПОМОЋ

Од 2007. године Европска унија (ЕУ) пружа финансијску подршку државама "Западног Балкана" кроз јединствени Инструмент за претприступну помоћ (ИПА), који је објединио све дотадашње претприсутне инструменте за финансијску помоћ: PHARE, SAPARD, ISPA, CARDS. У периоду 2021-2027. године свим ИПА корисницама ће на располагање бити стављено 14,162 милијарде евра. Укупан буџет за период 2014-2020. године износио је 11,668 милијарди евра, а Србији је из ИПА 2015 било намењено око 200 милиона евра бесповратне помоћи. Укупан ИПА буџет за период 2007-2013. године износио је 11,468 милијарди евра. У периоду 2007-2013. године РС је било намењено око 1,4 милијарде евра.

2.1.1.1 ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕТПРИСТУПНУ ПОМОЋ ИПА 2021-2027.

Након политичког договора између Европског парламента и Савета ЕУ у вези са ИПА III инструментом, 15. септембра 2021. године је усвојена Уредба о ИПА III инструменту за период 2021-2027. Општи циљ ИПА III представља подршку корисницима у спровођењу политичких, институционалних, економских и социјалних реформи потребних за њихово усклађивање са вредностима и правилима ЕУ и постизање чланства у ЕУ. Поред тога, уредба садржи листу специфичних циљева груписаних у пет категорија (тзв. „Прозора“).

- 1) Владавина права, основна права и демократија (15,1%);
- 2) Добро управљање, усклађивање са правним тековинама ЕУ, стратешка комуникација и добросуседски односи (16,6%);
- 3) Зелена агенда и одрживо повезивање (42,4%);
- 4) Конкурентност и инклузивни раст (22,3%);
- 5) Територијална и прекогранична сарадња (3,5%).

Како би постигла уравнотежену расподелу средстава међу ИПА корисницама, Европска комисија (ЕК) је предложила принцип „правичне расподеле“ који ће се мерити током целог периода спровођења ИПА III (2021. - 2027.), а не на годишњој основи. Међутим, приступ фондовима ће се поред поменутог принципа заснивати и на критеријумима као што су: усклађеност са стратешким оквиром и ИПА III програмским оквиром, спремност пројеката / програма за спровођење и њихов очекивани утицај и напредак у процесу европских интеграција са посебном пажњом на области владавине права, основних права и доброг управљања.

Постојеће ИПА структуре треба да послуже као основа за ефикасно коришћење овог инструмента али и друге потенцијалне изворе ЕУ средстава. На овај начин, као и спровођењем ИПА програма по моделу индиректног управљања, наставиће се јачање капацитета нужних за прелазак на употребу фондова Кохезионе политике. Главни партнери у процесу планирања и програмирања инструмента ИПА III биће, као и до сада, Национални ИПА координатор и Делегација ЕУ⁴⁷.

---

⁴⁷

<https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/instrument-za-pretpristupnu-pomoc-2021-2027/>

2.1.1.2 ИПА II – ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕТПРИСТУПНУ ПОМОЋ 2014 – 2020

ИПА II представља оквир за претприступну подршку ЕУ за период 2014-2020. Једна од промена у програмирању и имплементацији ИПА II инструмента у односу на ИПА I у периоду 2007-2013. односи се на структуру програма ИПА II, у којој су уместо 5 компоненти, које су биле карактеристичне за ИПА I, уведене области политике ("*policy areas*"). Области политике у оквиру ИПА II су: реформе као део припрема за чланство у ЕУ и изградња институција и капацитета; друштвено-економски и регионални развој; запошљавање, социјалне политике, образовање, унапређење равноправности полова и развој људских ресурса; пољопривреда и рурални развој, и регионална и територијална сарадња.

Србији је из ИПА 2015 било намењено око 200 милиона евра бесповратне помоћи из које би били финансирани пројекти из области енергетике и саобраћаја, владавине права, реформе државне управе и пољопривреде. За период 2014-2020 претприступна помоћ у Србији је имала два главна стуба: Демократија и владавина права и Конкурентност и развој.

2.1.1.3 ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕТПРИСТУПНУ ПОМОЋ ИПА 2007-2013.

Имплементација ИПА 2007-13. је била намењена пружању финансијске помоћи путем пет канала (познатих као "компоненте"): помоћ у транзицији и изградња институција; прекогранична сарадња ("*Cross border cooperation*"- СВС); регионални развој; развој људских ресурса и рурални развој.

2.1.1.4 ПРОГРАМИ ЕВРОПСКЕ ТЕРИТОРИЈАЛНЕ САРАДЊЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ 2021-2027

Програми територијалне сарадње⁴⁸ или Интеррег програми представљају финансијску подршку сарадњи пограничних територија суседних држава (прекогранична сарадња) или сарадњи делова или целих држава (транснационална и међурегионална сарадња) на решавању питања од заједничког интереса – заштита животне средине, управљање отпадом, пружање услуга у различитим секторима, културна и економска сарадња, туризам, саобраћај итд. Основа за спровођење програма је седмогодишњи оперативни програм или програм сарадње који се састоји из анализе територије обухваћене програмом, изазова са којима се та територија суочава и анализе који од тих изазова могу да се превазиђу кроз сарадњу са институцијама из делова других држава обухваћених програмом.

У финансијском периоду 2021-2027. год., Србија учествује у десет програма европске територијалне сарадње и то: Мађарска-Србија, Румунија-Србија, Бугарска-Србија, Хрватска-Србија, Србија-Босна и Херцеговина, Србија-Црна Гора, Србија-Северна Македонија, ИПА Јадранско-јонски програм, Програм за Дунавски регион и Програм УРБАКТ. Такође, постоји могућност да се током ове финансијске перспективе Србији одобре додатни програми територијалне сарадње.

---

https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/overview-instrument-pre-accession-assistance/how-does-it-work_en

48

https://www.mei.gov.rs/upload/documents/publikacije/Brosure%20nove/22/Programi_evropske_teritorijalne_saradnje_u_RS_2021-2027.pdf

У наредном тексту су приказани програми који су доступни градовима и општинама ЕУ ПРО плус програма (сви осим програма прекограничне сарадње Мађарска-Србија).

2.1.1.4.1 ПРОГРАМ ПРЕКОГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ РУМУНИЈА - СРБИЈА

Област подршке⁴⁹

Приоритет 1: Заштита животне средине и управљање ризиком

Специфични циљеви у оквиру овог тематског приоритета су:

- Унапређење заштите и очувања природе, биодиверзитета и зелене инфраструктуре, укључујући урбана подручја, и смањење свих облика загађења;
- Промовисање обновљиве енергије у складу са ирективом о обновљивој енергији (ЕУ 2018/2001. укључујући критеријуме одрживости који су у њој наведени;
- Промовисање енергетске ефикасности и смањења емисије гасова са ефектом стаклене баште и
- Промовисање прилагођавања климатским променама и спречавање ризика од катастрофа, прилагодљивост у складу са приступима заснованим на екосистему.

Приоритет 2: Друштвени и економски развој

Специфични циљеви у оквиру овог тематског приоритета су:

- Унапређење једнаког приступа инклузивним и квалитетним услугама у образовању, обукама и целоживотном учењу путем развоја приступачне инфраструктуре, као и јачање прилагодљивости за даљинско и онлајн образовање и обуку;
- Обезбеђивање једнаког приступа здравственој заштити и унапређење прилагодљивости здравствених система, укључујући примарну заштиту, и промовисање преласка са институционалне на бригу засновану на породици и заједници и
- Јачање улоге културе и одрживог туризма у економском развоју, социјалној инклузији и друштвеним иновацијама.

Приоритет 3: Повећање капацитета за управљање границом

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Јачање институционалних капацитета органа јавних власти, нарочито оних овлашћених да управљају одређеном територијом и заинтересованих страна.

Финансијска средства

ИПА	74.566.827,00 евра
Укупно (ИПА суфинансирање) +	87.725.678,82 евра

⁴⁹ <https://www.romania-serbia.net/>

2.1.1.4.2 ПРОГРАМ ПРЕКОГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ БУГАРСКА - СРБИЈА

Област подршке⁵⁰

Приоритет 1: Конкурентни погранични регион

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Унапређење одрживог раста и конкурентности МСП и отварање нових радних места у МСП, укључујући продуктивне инвестиције.

Приоритет 2: Интегрални развој пограничног региона

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Подстицање интеграног и инклузивног друштвеног, економског и еколошког развоја, културе, природног наслеђа, одрживог туризма и безбедности у подручјима која нису урбана.

Приоритет 3: Отпорнији погранични регион

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Промовисање прилагођавања климатским променама и превенција ризика од катастрофа, отпорност узимајући у обзир приступе засноване на екосистему.

Финансијска средства

ИПА	32.398.938,00 евра
Укупно (ИПА суфинансирање) +	38.116.397,65 евра

2.1.1.4.3 ПРОГРАМ ПРЕКОГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ ХРВАТСКА - СРБИЈА

Област подршке⁵¹

Приоритет 1: Сарадња за паметније програмско подручје

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Развијање и унапређење истраживачких и иновативних капацитета и усвајање напредних технологија.

Приоритет 2: Сарадња за зеленије програмско подручје које је отпорно на климатске промене

Специфични циљеви у оквиру овог тематског приоритета су:

- Промовисање обновљиве енергије у складу са директивом о обновљивој енергији (ЕУ) 2018/2001, укључујући критеријуме одрживости који су тамо наведени;
- Промовисање прилагођавања климатским променама и превенције ризика од катастрофа, отпорности, узимајући у обзир приступе засноване на екосистему.

---

⁵⁰ <http://www.ipacbc-bgrs.eu/>

⁵¹ www.croatia-serbia.com

Приоритет 3: Сарадња за здравије и инклузивније програмско подручје

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Осигуравање једнаког приступа здравственој заштити и подстицање отпорности здравствених система, укључујући примарну заштиту, и промовисање транзиције са институционалне на бригу засновану на породици и заједници.

Приоритет 4: Сарадња за одрживији и социјално иновативнији туризам и културу

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Јачање улоге културе и одрживог туризма у економском развоју, социјалној инклузији и друштвеним иновацијама.

Финансијска средства

ИПА			38.281.653,00 евра
Укупно (ИПА суфинансирање)	+		45.037.238,82 евра

2.1.1.4.4 ПРОГРАМ ПРЕКОГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ СРБИЈА - БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

Област подршке⁵²

Приоритет 1: Подстицање туризма и културног и природног наслеђа

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Развијати и промовисати заједничке туристичке понуде засноване на културном и природном наслеђу

Приоритет 2: Улагање у младе, образовање и вештине

Специфични циљеви у оквиру овог тематског приоритета су:

- Побољшати активизам младих и друштвено-економско учешће младих
- Повећати запошљивост одређених група пружањем нових вештина.

Финансијска средства

ИПА			14.000.000,00 евра
Укупно (ИПА суфинансирање)	+		16.223.529,41 евра

2.1.1.4.5 ПРОГРАМ ПРЕКОГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ СРБИЈА - ЦРНА ГОРА

Област подршке⁵³

---

⁵² <http://srb-bih.org/>

⁵³ www.cbcsrb-mne.org

Приоритет 1: Подстицање запошљавања, мобилности радне снаге и социјална и културна инклузија у програмској области

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Побољшати квалитет јавних здравствених и социјалних услуга за укључивање маргинализованих група у програмској област.

Приоритет 2: Подстицање туризма и културног и природног наслеђа

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Побољшати и промовисати заједнички координирану прекограничну туристичку понуду засновану на заштићеном културном и природном наслеђу.

Финансијска средства

ИПА	8.400.000,00 евра
Укупно (ИПА суфинансирање) +	9.734.117,65 евра

2.1.1.4.6 ПРОГРАМ ПРЕКОГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ СРБИЈА – СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Област подршке⁵⁴

Приоритет 1: Запошљавање, мобилност радне снаге и социјална и културна прекогранична укљученост

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Унапређење социјалне и културне инклузије и здравља

Приоритет 2: оснаживање туризма и културног и природног наслеђа

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Унапређење културног и природног наслеђа ка одрживом развоју туризма.

Финансијска средства

ИПА	8.400.000,00 евра
Укупно (ИПА суфинансирање) +	9.734.117,65 евра

2.1.1.4.7 ЈАДРАНСКО - ЈОНСКИ ТРАНСНАЦИОНАЛНИ ПРОГРАМ

Област подршке⁵⁵

Приоритет 1 – Подршка паметнијем Јадранско-јонском региону

⁵⁴ <https://eu.rs-mk.org/>

⁵⁵ www.adrioninterreg.eu

- Развој и унапређење истраживачких и иновативних капацитета и усвајање напредних технологија
- Развој вештина за паметну специјализацију, индустријску транзицију и предузетништво

Приоритет 2 – Подршка зеленијем Јадранско-јонском региону отпорнијем на климатске промене

- Промовисање прилагођавања на климатске промене и превенција ризика од катастрофа, подизање отпорности, узимајући у обзир приступе засноване на екосистемима
- Промовисање транзиције на циркуларну и ресурсно ефикасну економију
- Унапређење заштите и очувања природе, биодиверзитета и зелене инфраструктуре, укључујући урбана подручја, и смањење свих облика загађења
- Промовисање одрживе мултимодалне урбане мобилности, као део транзиције ка економији са нето нултом емисијом угљеника

Приоритет 3 – Повезанија Европа уз бољу мобилност (ЦП 3)

- Развој и унапређење одрживе, климатски отпорне, интелигентне и интермодалне националне, регионалне и локалне мобилности, укључујући побољшан приступ ТЕН-Т-у и прекограничној мобилности

Приоритет 4 – Подршка управљању Јадранско-јонским регионом (ISO1 – Боље управљање Интеррегом)

- Подршка управљању Стратегијом ЕУ за јадранско-јонски регион (ЕУСАИР) и институционалним капацитетима органа власти.

Финансијска средства

ЕФРР (државе чланице ЕУ)	65.848.129,00 евра
ИПА	70.840.386,00 евра
Укупна ЕУ средства (ЕФРР+ИПА)	136.688.515,00 евра
Укупно суфинансирање	24.121.502,65 евра
Укупно програм	160.810.017,65 евра

2.1.1.4.8 ТРАНСНАЦИОНАЛНИ ПРОГРАМ ЗА ДУНАВСКИ РЕГИОН

Област подршке⁵⁶

Приоритет 1 – Паметнији Дунавски регион

- Специфични циљ 1.1 Развијање и унапређење истраживачких и иновационих капацитета и коришћење напредних технологија
- Специфични циљ 1.2 Развијање вештина за паметну специјализацију, индустријску транзицију и предузетништво

⁵⁶ www.interreg-danube.eu

Приоритет 2 – Зеленији Дунавски регион са ниском емисијом угљеника

- Специфични циљ 2.1 Унапређење обновљиве енергије у складу са Директивом (ЕУ) 2018/2001, укључујући одрживе критеријуме дефинисане директивом
- Специфични циљ 2.2 Промовисање капацитета за прилагођавање климатским променама у Дунавском региону и управљање природним катастрофама на транснационалном нивоу у односу на еколошке ризике, узимајући у обзир екосистемимске приступе
- Специфични циљ 2.3 Одрживо, интегрисано, транснационално управљање водама и седиментима у сливу реке Дунав, обезбеђујући добар квалитет и квантитет баланса између воде и седиментних наноса
- Специфични циљ 2.4 Заштита и очување биодиверзитета у еколошким коридорима и еко-регионима од транснационалног значаја у Дунавском региону

Приоритет 3 – Социјално оријентисан Дунавски регион

- Специфични циљ 3.1 Приступачна, инклузивна и ефективна тржишта рада
- Специфични циљ 3.2 Квалитетне, приступачне и инклузивне услуге у образовању, обуци и целоживотном учењу
- Специфични циљ 3.3 Јачање улоге културе и одрживог туризма у економском развоју, социјалној инклузији и друштвеним иновацијама

Приоритет 4 – Боље управљање сарадњом у Дунавском региону

- Специфични циљ 4.1 Подршка руковођењу ЕУСДР-ом
- Специфични циљ 4.2 Јачање институционалних капацитета за територијално и макро-регионално управљање.

Финансијска средства

ЕФРР (државе чланице ЕУ)	165,424,228.00 евра
ИПА	30,000,000.00 евра
НДИЦИ (државе суседи ЕУ)	19,623,629.00 евра
Укупно ЕУ допринос	215,047,857.00 евра
Укупно програм	268,809,822.00 евра

2.1.1.4.9 ПРОГРАМ УРБАКТ

УРБАКТ⁵⁷ је један од програма међурегионалне сарадње. Циљ програма је да подстакне одрживи интегрални урбани развој у градовима широм Европе, а пројекте спроводе општинске администрације у партнерству чинећи мреже сарадње. Мисија УРБАКТ-а је да омогући градовима да раде заједно и развију интегрална решења за урбане изазове, умрежавањем, учењем из међусобних искустава, извлачењем лекција и идентификовањем добрих пракси за побољшање урбаних политика.

Област подршке

---

⁵⁷ <https://urbact.eu/>

Приоритет: Промовисање интегралног одрживог урбаног развоја кроз сарадњу

- Специфични циљ: Унапређење институционалних капацитета локалне управе, посебно оних који имају мандат да управљају одређеном територијом, као и осталих заинтересованих страна.

Финансијска средства

ЕФРР (државе чланице ЕУ)	79,769,799.00 евра
ИПА	5,000,000.00 евра
Укупно ИПА	5,160,000.00 евра

2.1.1.5 ИНВЕСТИЦИОНИ ОКВИР ЗА ЗАПАДНИ БАЛКАН (WESTERN BALKANS INVESTMENT FRAMEWORK – WBIF)

Инвестициони оквир за Западни Балкан⁵⁸ (The Western Balkans Investment Framework- WBIF) подстиче социо-економски развој и процес приступања Европској унији широм Западног Балкана, пружањем финансијских средстава и техничке помоћи за стратешки важне инвестиције. Представља заједничку иницијативу Европске уније, међународних финансијских институција (ЕИБ, ЕБРД, СЕВ, КfW, АFD и WB), билатералних донатора и Западно- балканске шесторке. Инвестициони оквир за Западни Балкан сматра се главним регионалним инструментом за пружање подршке у припреми и спровођењу стратешки релевантних пројеката у области транспорта, енергетике, заштите животне средине и социјалне инфраструктуре у „државама у процесу приступања ЕУ“. Од фебруара 2014. године до децембра 2021. године, Србији је додељено: 30 грантова за техничку помоћ у укупној вредности преко 54 мил. евра; 6 инвестиционих грантова у вредности од 134,45 мил. евра при чему укупна инвестициона вредност суфинансираних инфраструктурних пројеката износи 605 мил. евра.

Табела: Преглед инвестиционих грантова по секторима

	Саобраћај	Износ инвестиц. гранта
1	Модернизација пруге Ниш-Димитровград-граница са Бугарском деоница: Сићево-Станичење-Димитровград	43.730000 евра
2	Модернизација пруге Ниш-Димитровград-граница са Бугарском-електрификација и сигнализација	27.770000 евра
3	Изградња аутопута рута Е80 Ниш-Медаре (I фаза Ниш-Плочник)	40.600000 евра
	Животна средина	
4	Макиш - доградња постројења за прераду питке воде	2.940865 евра
	Енергетика	

⁵⁸ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/investicioni-okvir-za-zapadni-balkan-western-balkans-investment-framework-wbif/>

5	Изградња 400 kV далековада Крагујевац –Краљево са подизањем напонског нивоа 400кВ на подстаници Краљево 3, Трансбалкански коридор - I фаза: секција II	6.600000 евра
6	Изградња новог двоструког 400 KV далековада Обреновац - Бајина Башта, са реконструкцијом постојећих подстаница Обреновац и Бајина Башта уз подизање напонског нивоа подстанице Бајина Баште до 400 kV	12.800000 евра
7 / 8	2 регионална пројекта - део Регионалног програма за енергетску ефикасност за западни Балкан	2 инвестициона гранта у износу од 28.765972 евра

2021. године представљен је документ под називом „Стратешка оријентације WBIF-а за западни Балкан (EFSD+)“. Овај документ обухвата: контекст политике, правну основу и инструменте, укључујући нову стратегију повезивања ЕУ под називом „Global Gateway“, водеће принципи и опис области интервенција које ће бити подржане кроз Европски фонд за одрживи развој плус (енг: The European Fund for Sustainable Development Plus EFSD+) и буџетске гаранције као и комбиновање зајмова и грантова за јавни и приватни сектор. Такође су презентоване препоруке тзв. неформалних експертских радних групе (НРГ) за убрзање спровођења WBIF пројеката, Зелену агенду и друштвено одговорне јавне набавке, дате су информације о допуни Регионалног програма енергетске ефикасности (REEP+) у износу од преко 100 милиона евра, информације о приоритетима за подршку у наредном периоду, стопе суфинансирања пројеката средствима инвестиционог гранта ЕУ.

2.1.1.6 ИПАРД III

У оквиру инструмента за предприступну помоћ ИПА III период 2021-2027 која се примењује од 1. јануара 2021. године, налази се и посебан Програм ИПАРД III⁵⁹ за подршку у области руралног развоја. ЕК је утврдила буџет у износу од 288.000.000 евра за овај Програм за период 2021-2027. године. Управљачко тело ИПАРД-а поднело је коначну верзију ИПАРД III програма Европској комисији 21. јануара 2022. године. Од понуђених 13 мера које је ЕК ставила на располагање земљама кандидатима за чланство у ЕУ, Република Србија се одлучила да спроведе седам мера у оквиру ИПАРД III програма. У односу на ИПАРД II програм и до сада акредитоване мере, на располагању корисницима ће бити и следеће мере:

- Мера 4 - Агроекологија - клима и органска пољопривреда;
- Мера 5 - Имплементација локалних стратегија руралног развоја – LEADER приступ;
- Мера 6 - Инвестиције у руралну јавну инфраструктуру.

Планирано је увођење и нових сектора кроз ИПАРД III програм, као што су сектор рибарства, сектор за прераду житарица и индустријског биља, а у оквиру Мере 7, поред сектора руралног туризма, планирани су нови сектори и то: Директна продаја пољопривредних и локалних производа и сектор услуга у руралним подручјима.

⁵⁹ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/ipard-iii/>

2.1.1.7 ВИШЕКОРИСНИЧКА ИПА

Развој регионалне сарадње један је од битних предуслова у процесу приступања ЕУ, а на бројним самитима између држава ЕУ и Западног Балкана потврђено је да ће приближавање ЕУ ићи упоредо са развојем регионалне сарадње. Осим што појединачно подржава државе кандидате и потенцијалне кандидате за чланство, ЕУ пружа финансијску и техничку подршку са циљем реализације заједничких (регионалних) приоритета корисница ИПА II инструмента. Ова подршка се обезбеђује из инструмента Вишекорисничка ИПА⁶⁰ (Multy Beneficiary IPA), чији је циљ да се унапреди регионална сарадња и реше питања од општег интереса за све кориснице ИПА. У складу са релевантном процедуром ЕУ, главне смернице у процесу дефинисања регионалних пројеката/акција су представљене у документу ЕУ Програмски оквир за ИПА III, у коме су дефинисани општи приоритети, мере и области који ће бити финансијски подржани у склопу овог инструмента у периоду 2021-2027. Подршка обезбеђена у склопу ове ИПА III компоненте усмерава се на четири приоритетне области:

- подршка регионалним инвестицијама;
- подршка територијалној сарадњи кроз имплементацију програма прекограничне и транснационалне сарадње;
- подршка регионалним структурама и организацијама и
- хоризонтална подршка заједничким приоритетима корисница из региона.

2.1.1.8 РАЗВОЈ СИСТЕМА ЗА УПРАВЉАЊЕ КОХЕЗИОНОМ ПОЛИТИКОМ (ИПА 2015)

Пројекат „Развој система за управљање кохезионом политиком у Републици Србији“⁶¹ се финансира средствима ЕУ кроз ИПА за 2015 годину у износу од готово 2.7 милиона евра. Има за циљ да припреми државну управу РС за ефективно спровођење Кохезионе политике (КП) ЕУ. Основа сврха пројекта је да унапреди капацитете институција у РС на националном и поднационалном нивоу за ефикасну припрему, спровођење, праћење и вредновање програма и пројеката финансираних из структурних фондова и кохезионог фонда Европске уније. Састоји из три основне компоненте:

- успостављање законодавног и институционалног оквира за спровођење КП;
- припрема релевантних планских и програмских докумената за спровођење КП, и
- подизање капацитета институција и тела номинованих за спровођење КП, као и партнера и потенцијалних корисника на националном и поднационалном нивоу.

На тај начин, пројекат треба да допринесе и успешној имплементацији мера дефинисаних Акционим планом за преговарачко поглавље 22, који представља основно мерило за отварање овог поглавља. Спровођење пројекта отпочело је у јулу 2019. године и трајаће укупно 36 месеци. Главни корисник и координатор активности је МЕИ.

---

⁶⁰ <https://www.mei.gov.rs/src/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/visekorisnicka-ipa/>

⁶¹ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/projekti-ministarstva-za-evropske-integracije/razvoj-sistema-za-upravljanje-kohezioanom-politikom-ipa-2015/>

2.1.1.9 ЕУ ПРО ПЛУС

Програм ЕУ за локални развој - ЕУ ПРО Плус⁶² доприноси уравнотеженијем друштвено-економском развоју 99 локалних самоуправа у два региона: Шумадије и западне Србије и Јужне и источне Србије. Кроз програм се ради на побољшаном управљању територијалним развојем, економском расту и унапређеној социјалној инфраструктури и социјалној кохезији.

ЕУ је за овај трогодишњи програм који је почео у јануару 2021. определила средства у укупном износу од 40 милиона евра и то иницијално 30 милиона за уговорене развојне активности и додатних десет милиона усмерених на подршку локалним самоуправама, малим привредницима и здравственом систему у опоравку од последица узрокованих пандемијом ковид 19. Програм води МЕИ, а спроводи Канцеларија Уједињених нација за пројектне услуге (УНОПС).

Директни корисници ЕУ ПРО Плус програма су МЕИ, 99 локалних самоуправа, структуре локалне управе, регионалне развојне агенције, друге организације за подршку пословању, микро, мала и средња предузећа (ММСП) и организације цивилног друштва (ОЦД). Крајњи корисници програма су становници 99 градова и општина.

ЕУ ПРО Плус је заснован на Националним приоритетима за међународну помоћ у РС до 2025. године (НАД), пресудним за економски и друштвени развој и процес интеграције у ЕУ, док посебно доприноси припреми за испуњавање захтева из поглавља 22 правне тековине ЕУ - Регионална политика и координација структурних инструмената. ЕУ ПРО се ослања на добре праксе и остварене резултате својих претходника, развојних програма ЕУ ПРОГРЕС, Европски ПРОГРЕС и ЕУ ПРО.

2.1.2 ПРОГРАМИ УНИЈЕ

Програми Уније⁶³ представљају низ интегрисаних мера које су намењене јачању сарадње између држава чланица Европске уније и држава кандидата у различитим областима. Програми Уније се финансирају из заједничког буџета ЕУ, средствима која су намењена развоју различитих приоритетних области: заштита животне средине, енергетика, транспорт, развој предузетништва, конкурентност, култура, образовање итд.

Република Србија је потписала Оквирни споразум о учешћу у програмима Европске уније 22. новембра 2004. године. Учешће у програмима Уније за РС представља прилику да се упозна са политикама ЕУ, европским институцијама, законима и њиховом применом у пракси, као и са системима вредности и механизмима функционисања ЕУ. За учешће РС у програмима Уније, према правилима ЕК, одговорне су надлежне домаће институције – министарства, удружења, организације, канцеларије – које за то имају мандат. Координација учешћа у сваком појединачном програму Уније за који је Република Србија уплатила финансијску контрибуцију у општи буџет ЕУ поверена је националним контакт тачкама из одговарајућих националних институција. МЕИ координира процес европских интеграција у Републици Србији, која укључује сарадњу са ресорним министарствима око преговора за одговарајућа преговарачка поглавља

---

⁶² <https://www.euproplus.org.rs/onama/o-programu>

⁶³ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/programi-unije/>

као и у управљању програмима ЕУ из чега проистиче да је МЕИ одговорно за извештавање Владе и информисање јавности о целокупној међународној развојној помоћи укључујући и програме Уније. У претходном периоду Република Србија је учествовала у тринаест програма Уније, а од 30.6.2023. године може да учествује и у програму Дигитална Европа:

2.1.2.1 ДИГИТАЛНА ЕВРОПА

Програм Дигитална Европа (DIGITAL)⁶⁴ је нови програм који финансира ЕУ и усмерен је на повезивање дигиталних технологија пословању, грађанима и јавној управи. У јуну 2023. године потписан је Споразум између Европске уније и Републике Србије о учешћу Србије у програму Европске уније Дигитална Европа, за период до 2027. године⁶⁵. На основу овог споразума, правна и физичка лица са пребивалиштем, односно седиштем, у Србији, моћи ће у Европској унији да аплицирају за финансирање пројеката и биће у равноправном положају са субјектима из земаља пуноправних чланица када је реч о додели бесповратних средстава из фондова ЕУ. ИТ фирме и научници моћи ће да аплицирају за следеће области дигитализације: вештачка интелигенција, рачунарство високих перформанси (High Performance Computing - HPC), напредне дигиталне вештине и развој и примена дигиталних капацитета и интероперабилности. Укупна вредност програма Дигитална Европа процењује се на 7,5 милијарди евра.

2.1.2.2 ХОРИЗОНТ ЕВРОПА

Хоризонт 2020. је највећи интегрисани програм ЕУ за истраживање и иновације, који је објединио све програме претходно финансиране из Оквирног програма за иновације и конкурентност (СIP), Седмог оквирног програма за истраживање и иновације (ФП7) и Европског института за иновације и технологију (ЕИТ). Спајањем иновација и истраживања, програм настоји да оствари напредак у три приоритетне области: Изврсност у науци, Вођство у индустрији и Друштвени изазови. Програм је намењен изградњи друштва и економије у ЕУ заснованих на знању и иновацијама. Планирано је да – кроз мобилизацију додатних средстава за истраживања, развој и иновације, укључујући и издвајање 3% БДП-а за истраживања и развој у целој ЕУ до 2020. године – буду остварени циљеви који се односе на истраживања и развој. Крајњи циљ овог финансијског инструмента је стварање иновативне Уније – пружањем подршке развоју светске науке, уклањањем препрека за иновације и олакшавањем јавном и приватном сектору да раде заједно.

2.1.2.3 ПРОГРАМ ЗА КОНКУРЕНТНОСТ МСП – COSME

Програм за конкурентност малих и средњих предузећа је програм за промоцију конкурентности малих и средњих предузећа. Циљеви програма су: јачање конкурентности и одрживости предузећа, нарочито малих и средњих предузећа, подстицање предузетничке културе и промоција успостављања и раста малих и средњих предузећа. Мере које такође подржава овај програм укључују обуке за писање пројеката, активности које омогућавају приступ новим тржиштима, као и промоцију што више транснационалних партнерстава. Програм подржава и образовну размену између предузетника (*Еразмус* за младе предузетнике). У оквиру овог програма издвојено је 1,4 милијарди евра из буџета за предузећа, како би лакше приступала

⁶⁴ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/activities/digital-programme>

⁶⁵ <https://www.srbija.gov.rs/vest/716373/potpisan-sporazum-o-ucescu-srbije-u-programu-digitalna-evropa.php>

кредитима. Овај циљ се спроводи кроз директно финансирање или давањем гаранција за кредит.

2.1.2.4 ПРОГРАМ ЗА ЗАПОШЉАВАЊЕ И СОЦИЈАЛНЕ ИНОВАЦИЈЕ

Програм за запошљавање и социјалне иновације има за циљ да се достигне висок ниво квалитетне и одрживе запослености, уз обезбеђивање адекватне социјалне заштите и социјалне инклузије. Такође, програм помаже да се спречава и смањује сиромаштво, као и да се унапређују радни услови у периоду од 2014. до 2020. године.

2.1.2.5 ЕРАЗМУС

Еразмус је програм Европске уније који обезбеђује финансирање пројеката за сарадњу у три области: образовање, млади и спорт. У најширем смислу, програм Еразмус у области образовања има следеће приоритете: унапредити и подржати развој свих нивоа образовања, ојачати везе између формалног, неформалног и информалног учења, оснажити везу образовања са светом рада, створити додатне вредности за европски простор образовања, повезати земље чланице у дефинисању образовних политика. У фокусу програма Еразмус је јачање потенцијала младих за активно учешће у грађанском друштву, развој лидерских вештина, солидарности и разумевања између култура. Од 2014. до сада, образовне институције и омладинске организације из Србије су биле координатори или партнери на пројектима укупне вредности преко 83 милиона евра. До сада је, према расположивим подацима, 7644 појединца из образовних институција, организација и институција које се баве младима и невладиних организација било на разменама у земљама чланицама Еразмус. За спровођење и промоцију Еразмус програма у РС надлежна је Фондација Темпус.

2.1.2.6 КРЕАТИВНА ЕВРОПА

Креативна Европа је програм ЕУ за подршку секторима за културу и медије. Програм се састоји од два потпрограма: Култура – за промоцију сектора културе и Медија програм – за подршку аудиовизуелном сектору.

Кроз потпрограм Култура промовише се сарадња културних и креативних организација између различитих земаља, подржавају се иницијативе да се преведу и промовишу књижевна дела широм Европске уније, као и да се развију мреже које омогућавају конкурентност и међународну делатност културног и креативног сектора. Такође се успостављају и платформе за промоцију нових уметника и подстицање европских програма за културна и уметничка дела. Потпрограм Култура обухвата четири конкурса: Европски кооперациони пројекти, Европске платформе, Европске мреже и Пројекти књижевних превода.

Медија програм финансира активности које укључују: развој европског аудиовизуелног сектора, поштујући и приказујући европски културни идентитет и наслеђе, промоцију европских аудиовизуелних дела унутар и изван граница ЕУ, јачање конкурентности аудиовизуелног сектора, олакшавајући приступ финансирању и промоцији коришћења дигиталних технологија. Из овог фонда финансираће се европска престоница културе и ознака европске баштине, као и европске награде за књижевност, архитектуру, заштиту баштине, филмску уметност и поп и рок музику.

2.1.2.7 ЕВРОПА ЗА ГРАЂАНЕ И ГРАЂАНКЕ

Програм Европа за грађане и грађанке има за циљ промовисање европског идентитета и европског грађанства. Намењен је удружењима грађана, организацијама цивилног друштва и јединицама локалне самоуправе. Општи циљеви програма су финансирање пројеката који су намењени бољем разумевању ЕУ, њене историје и различитости, као и промоција европског грађанства и унапређење грађанског и демократског учешћа на нивоу ЕУ. Програм Европа за грађане и грађанке је подељен на две области: европско сећање и демократски ангажман, и грађанско учешће. Циљ прве области је свест о историјском континуитету, заједничким европским вредностима и циљевима. Сврха друге области је подршка демократском учешћу грађана у животу и развоју у Европи.

2.1.2.8 ЕВРОПСКИ ЗДРАВСТВЕНИ ПРОГРАМ III

Програм представља главни инструмент који ЕК користи за имплементацију ЕУ стратегије за здравље. Главни циљеви програма су побољшање здравственог система и смањење неједнакости у пружању/добивању здравствене помоћи. Програм пружа подршку у четири области: 1) Промоција здравља, здрав начин живота и превенција болести; 2) Заштита грађана ЕУ од озбиљних прекограничних претњи здрављу; 3) Допринос стварању иновативних, ефикасних и одрживих здравствених система и 4) Лакши приступ бољој и сигурнијој здравственој заштити грађана ЕУ.

2.1.2.9 ФИСКАЛИС 2020

Фискалис 2020. је програм који се бави разменом информација и искустава између пореских органа европских земаља. Циљ програма је да, у партнерству са другим европским земљама, развије трансевропски информациони систем и изгради мрежу између корисника националних власти. Програм подржава борбу против утаје и избегавања плаћања пореза, планирање пореске политике и спровођење закона ЕУ у области опорезивања. То се постиже кроз размену информација, подршку административној сарадњи и повећање административних капацитета земаља учесница, са циљем да се смање административна оптерећења пореских органа и ускладе трошкови за пореске обвезнике.

2.1.2.10 ЦАРИНА 2020.

Царина 2020. је програм који подржава сарадњу царинских органа између земаља чланица ЕУ и земаља кандидата. Циљ је побољшање њихове ефикасности, постизањем боље кохезије, како би се избегло оштећење Царинске уније. Програм подржава следеће мере: заједничке акције, семинаре и радионице, пројектне групе, тимове стручњака, изградњу административних капацитета у управама царина, студије, информативне кампање, развој ИТ вештина, обуке за развијање потребних професионалних вештина и знања у области царина.

2.1.2.11 МЕХАНИЗАМ ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Циљ активности ЕУ у области цивилне заштите је подршка напорима за спречавање катастрофа и обезбеђивање спремности јединица цивилне заштите да делују у случајевима катастрофа – на националном, регионалном и локалном нивоу. Механизам за цивилну заштиту ЕУ нуди РС многобројне могућности за сарадњу: примена алата за мониторинг и системе раног упозорења, учешће у заједничким тренинзима и вежбама, размена експерата, учешће у пројектима о

спречавању непогода,, непосредна комуникација са другим органима цивилне заштите, размена информација и најбоље праксе, и др.

У новој финансијској перспективи од 2021. до 2027. године већину програма Уније представљају наследници претходних програма, али су уведене и промене, нови програми, нова правила за имплементацију, праћење и извештавање, као и нови критеријуми за учествовање у програмима.

2.1.2.12 ИНСТРУМЕНТ ЗА ПОВЕЗИВАЊЕ ЕВРОПЕ

Инструмент за повезивање Европе (ЦЕФ) има за циљ да подржи постизање циљева политике ЕУ у сектору транспорта, енергетике и дигиталног сектора, а у вези са трансевропским мрежама, омогућавајући или убрзавајући улагања у пројекте од заједничког интереса, као и подршком прекограничне сарадња у производњу обновљиве енергије. Циљ му је максимизирање синергије између сектора обухваћених ЦЕФ-ом и другим програмима ЕУ.

2.1.2.13 ПРАВА, ЈЕДНАКОСТ И ГРАЂАНСТВО

Општи циљ је да се допринесе стварању области у којој се промовишу и штите права лица која су садржана у Уговору о функционисању Европске уније и Повељи о основним правима Европске уније. Конкретно, овај програм треба да промовише права која произилазе из европског држављанства, принципе недискриминације и једнакости између жена и мушкараца, право на заштиту личних података, права детета, права која произилазе из потрошачког законодавства Уније и од слободе пословања на унутрашњем тржишту.

2.1.2.14 ЕВРОПСКИ ИНСТРУМЕНТ ЗА ДЕМОКРАТИЈУ И ЉУДСКА ПРАВА

Европски инструмент за демократију и људска права (ЕИДХР) има за циљ пружање подршке промоцији демократије и људских права у земљама које нису чланице ЕУ. Кључни циљеви су: унапређење поштовања људских права и основних слобода, јачање улоге цивилног друштва у промовисању људских права и демократских реформи, подршка и јачање међународног и регионалног оквира за заштиту људских права, правде, владавине права и промоције демократије, изградња поверења и повећање поузданости и транспарентности демократских изборних процеса, посебно кроз праћење изборних процеса итд.

2.1.3 КОХЕЗИОНА ПОЛИТИКА И ОСТАЛИ ФОНДОВИ

Кохезиона политика⁶⁶ (КП), позната и као Регионална политика, представља главну инвестициону политику ЕУ, која доприноси стварању нових радних места, побољшању квалитета живота грађана и повећању укупног економског развоја како држава чланица, тако и ЕУ у целини. Она је такође израз солидарности с обзиром да се подршка усмерава на мање развијене регионе и државе чланице ЕУ - са циљем да се оснажи економска, социјална и територијална кохезија Уније. У децембру 2013. године успостављен је правни оквир за КП за период 2014-2020. година. За наведени период, буџет КП је износио 351,8 милијарди евра, а распоређен је на 28 држава чланица. РС ће средства из поменутих фондова моћи да користи када постане чланица ЕУ. Преговори за приступање РС ЕУ у области КП, у смислу испуњења захтева и принципа, и припреме за њено делотворно спровођење, воде се кроз Поглавље 22 -

---

⁶⁶ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/koheziona-politika/>

Регионална политика и координација структурних инструмената. Влада РС је усвојила Акциони план који представља мерило за отварање преговора у оквиру поглавља 22⁶⁷. За реализацију активности и подршку доношењу неопходних одлука спроводи се ЕУ пројекат "Развој система за управљање кохезионом политиком ЕУ у Србији" (погледати 2.1.8). Поред тога, реализује се и "Програм ЕУ за локални развој - ЕУ ПРО Плус", који промовише концепт интегралног урбаног и територијалног развоја и доприноси развијању капацитета ЈЛС за уравнотежени друштвено-економски развој и унапређењу управљања територијалним развојем, економском расту и унапређеној социјалној инфраструктури и социјалној кохезији (погледати 2.1.1.9). Коришћење фондова КП зависи од способности корисника из јавног и приватног сектора - попут локалних самоуправа, предузећа, цивилног сектора итд. да искористе ове фондове. МЕИ активно сарађује са другим институцијама на националном и локалном нивоу, како би се ови субјекти оспособили за коришћење поменутих средстава⁶⁸.

2.1.3.1 НОВА КОХЕЗИОНА ПОЛИТИКА 2021-2027 (ЕФРР, ЕСФ, КФ)

Нова кохезиона политика ЕУ⁶⁹ доприноси јачању економске, социјалне и територијалне кохезије у ЕУ. Има за циљ да исправи неравнотежу између земаља и региона. Она испуњава политичке приоритете Уније, посебно зелену и дигиталну транзицију. У односу на претходни програмски период уведене су новине. Нова Кохезиона политика ЕУ за период 2021-2027 јача урбану димензију (ЕК, Нова кохезиона политика, 2021-27). Усвојених пет циљева политике усмерава се на теме:

- 1) конкурентне и паметне Европе (са фокусом на иновацијама, дигитализацији, економској трансформацији и подршци малим и средњим предузећима);

---

⁶⁷ Кључни одлуке и/или активности у оквиру поглавља 22 за наредни период су: 1) Припрема преговарачке позиције која ће рефлектовати и нови правни оквир за КП ЕУ (први незванични нацрт припремљен); 2) Припрема и усвајање закона којим ће се створити правни основ за успостављање система за управљање фондовима КП ЕУ и припрему програмских докумената (формирана радна група, припремљен нацрт структуре закона); 3) Идентификација институција које ће бити главни носиоци задатака и одговорности у контексту управљања фондовима кохезионе политике у Србији – управљачко и посредничка тела за први циљ КП "Инвестиције за радна места и раст" (припремљен је документ опције за успостављање институционалног оквира за управљање фондовима КП за циљ „Инвестиције за радна места и раст“); 4) Доношење одлуке о броју и структури програма које ће Србија да припрема за Европски фонд за регионални развој, Европски социјални фонд+ и Кохезиони фонд; 5) Наставак улагања у капацитете на локалном и регионалном нивоу, у сарадњи са регионалним развојним агенцијама (у континуитету).

⁶⁸ У том смислу, посебан приоритет се придаје сарадњи са Развојном агенцијом Србије (Сектор за регионални развој) и мрежом акредитованих регионалних развојних агенција, које представљају спону између централног и локалног нивоа и средство за активно учешће локалних самоуправа у процесима планирања и идентификације развојних приоритета с једне стране и припреме пројеката које треба подржати из средстава поменутих фондова у циљу реализације дефинисаних приоритета. О овоме нарочито сведочи сарадња у области прекограничне сарадње, која потврђује значај континуиране подршке локалним самоуправама. Из тог разлога МЕИ је закључило и Споразум о сарадњи у области европских интеграција са Развојном агенцијом Србије и Уговоре о сарадњи са регионалним развојним агенцијама настојећи да осигура њихово активно учешће у процесима који треба да осигурају ефикасну апсорпцију и коришћење развојних фондова ЕУ на локалном нивоу. На овај начин се у складу са најбољом европском праксом, али и израженим расположењем регионалних развојних агенција, осигурава дугорочна сарадња у циљу одрживог локалног развоја.

⁶⁹ https://ec.europa.eu/regional_policy/2021-2027_en

- 2) зелене Европе (уз примену Париског споразума и улагање у енергетску, нискоугљичну транзицију ка економији са нето нултом емисијом угљеника, обновљиве изворе енергије и борбу против климатских промена);
- 3) повезане Европе (опремање стратешким транспортним и дигиталним мрежама);
- 4) инклузивне Европе (постизање социјалних права и подршка квалитетном запошљавању, образовању, стицању вештина, социјалној инклузији и једнаком приступу здравственој и социјалној заштити), и
- 5) Европе ближе грађанима (уз подршку изради локалне стратегије и одрживог урбаног развоја).

Нови циљ „Европа ближа грађанима“ уведен је у главни политички оквир као појачана посвећеност интегралном територијалном развоју и укључује подстицање одрживог урбаног развоја. Локалним актерима се пружају могућности да преузму лидерство у препознавању и решавању различитих изазова, али пре свега, да искористе своје ендogene (локално специфичне) развојне потенцијале.

Кроз ове циљеве мобилишу се значајна улагања у урбана подручја. Најмање 8% средстава Европског фонда за регионални развој (ЕРДФ) у свакој држави чланици биће уложено у приоритетне пројекте које градови сами дефинишу на основу локалне стратегије одрживог урбаног развоја.

Приоритети средстава

- Европски фонд за регионални развој ће подржати инвестиције свих 5 циљева политике, али 1 и 2 су главни приоритети;
- Главни приоритет Европског социјалног фонда+ је 4;
- Кохезиони фонд подржава циљеве политике 2 и 3;
- Фонд за праведну транзицију пружа подршку у оквиру наменских специфичних циљева;
- Програми Интеррег-а имају на располагању 2 додатна циља политике (члан 14. Уредбе Интеррег-а): „Боља сарадња у управљању развојем“ и „Безбеднија и сигурнија Европа“.

Основни инструменти кроз које се подршка спроводи и усмерава на конкретне програме и операције су:

ЕВРОПСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ (ЕФРР)

Пружа подршку државама чланицама ЕУ и њиховим регионима са циљем да се отклоне главне регионалне неједнакости и да се достигне самоодрживи раст. Пре свега је усмерен на јачање конкурентности привреде – кроз улагања у истраживања, развој и иновације, инвестиције у производњу и инфраструктуру, урбани и локални развој, унапређење конкурентности малих и средњих предузећа и подршку преласку на економију која се заснива на ниској емисији угљен-диоксида у свим секторима.

ЕВРОПСКИ СОЦИЈАЛНИ ФОНД (ЕСФ)

Пружа подршку државама чланицама ЕУ и њиховим регионима у остваривању циљева политике запошљавања. Усмерен је на улагања у људске ресурсе кроз подршку запошљавању што већег броја људи, подстицање једнаког приступа и једнаких могућности за све, подстицање предузетништва и активације на тржишту рада, интеграције имиграната, обезбеђивање родне равноправности, борбу против сиромаштва, јачање социјалне инклузије, унапређење образовања и целоживотног учења. Кроз Иницијативу за запошљавање младих (Youth

employment initiative) из ЕСФ-а се подржавају активности усмерене на млађе од 25 година, који нису запослени, у образовању или обуци.

КОХЕЗИОНИ ФОНД (КФ)

Пружа подршку најмање развијеним државама чланицама ЕУ чији БНД по становнику не прелази 90% просека ЕУ-27. Из овог фонда финансирају се велики пројекти из области транспортне инфраструктуре и заштите животне средине. У програмском периоду 2014-2020 пружа подршку следећим државама чланицама: Бугарска, Хрватска, Кипар, Чешка, Естонија, Грчка, Мађарска, Летонија, Литванија, Малта, Пољска, Португал, Румунија, Словачка и Словенија.

2.1.3.2 МАДАД

ЕК је 2014. године основала Регионални поверилачки фонд ЕУ као одговор на кризу у Сирији – Мадад фонд⁷⁰ (EU Regional Trust Fund in response to the Syrian Crisis, the "Madad Fund"). Првобитни циљ овог фонда је био подршка избеглицама из Сирије и земљама њиховог боравка (Египат, Ирак, Јордан, Либан, Турска). Фонд је касније проширен и на избеглице и мигранте из осталих угрожених земаља, као и на пружање подршке и земљама које нису чланице ЕУ, а које су погођене мигрантском кризом, чиме је и РС добила могућност да аплицира за средства. За РС је 2016. и 2017. године, из средстава фонда Мадад, одобрена подршка за финансирање текућих оперативних трошкова, исхране, пружања здравствених услуга и приступа образовању за децу мигранте и унапређење услова за смештај избеглица и миграната у прихватним центрима – првенствено у сарадњи са Министарством за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Комесаријатом за избеглице и миграције и Министарством унутрашњих послова, као и Међународном организацијом за миграције (ИОМ).

2.1.3.3 ФОНД СОЛИДАРНОСТИ ЕУ – ФСЕУ

ЕУ је основала Фонд солидарности⁷¹ (ФСЕУ), са циљем да се преко њега пружа подршка државама чланицама и државама које се налазе у процесу преговора за чланство у ЕУ да лакше превазиђу последице природних непогода великих размера. Тиме се изражава европска солидарност са регијама и земљама унутар Европе које су погођене природним непогодама. Покривањем делова јавних расхода, ФСЕУ доприноси напорима држава да спроведу активности на обнови земље и санацији штета од природних непогода.

Република Србија је, као држава која се налази у процесу преговора за чланство у ЕУ, поднела пријаву за добијање средстава из Фонда солидарности ЕУ 30. јула 2014. године, како би санирала штете и обновила подручја погођена поплавама из маја 2014. године⁷². Будући да је ЕУ усвојила измене и допуне уредбе којим се оснива Фонд солидарности ЕУ и његова намена проширује и на случајеве општег угрожавања јавног здравља, РС је поднела апликацију за

---

⁷⁰ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ostali-fondovi/>

⁷¹ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ostali-fondovi/>

⁷² Европски парламент и Савет су 17. децембра 2014. године одобрили предлог одлуке Европске комисије којом су Србији додељена средства за санацију и обнову подручја погођених мајским поплавама у износу од 60,2 милиона евра (60.224.605 евра).

подршку из Фонда солидарности ЕУ 2020. године. Након детаљне процене пријава за добијање подршке из Фонда солидарности ЕУ ЕК је 11. марта 2021. године предложила Европском парламенту и Савету мобилизацију 530 милиона евра бесповратне подршке за 17 држава чланица и 3 државе кандидата за чланство у циљу подршке мерама борбе против корона вируса од чега би Србија требало да добије готово 11,9 милиона евра бесповратне подршке из овог Фонда. На основу одлуке ЕК и пропратне комуникације, Министарство финансија, уз подршку МЕИ, је покренуло процес одређивања који ће се трошкови поднети за додељена средства с обзиром да је одређено као координационо тело за ову фазу процеса током израде апликације⁷³.

2.1.3.4 РЕГИОНАЛНИ СТАМБЕНИ ПРОГРАМ

Регионални стамбени програм⁷⁴ представља заједничку иницијативу четири земље - Србија, Босна и Херцеговина, Хрватска и Црна Гора - која има за циљ да обезбеди трајна стамбена решења за 27.000 најугроженијих избегличких породица (74.000 појединаца) у региону. Од тога је 16.780 породица (око 45.000 појединаца) у Србији. Програм се спроводи у склопу „Сарајевског процеса“, а на основу „Београдске декларације“, коју су 2011. године потписали министри иностраних послова четири земље кориснице програма. Ове земље су највише погођене ратним сукобима деведесетих година прошлог века и по том основу имају значајну избегличку популацију. У РС Програм се спроводи на основу Оквирног споразума, закљученог 25. октобра 2013. године између РС и Банке за развој Савета Европе. Споразум регулише основне поставке програма, механизам спровођења, обавезе учесника у програму и износе средстава која ће бити ангажована. Програмом управља Банка за развој Савета Европе која администрира вишедонаторски фонд формиран у циљу реализације Програма. Највећи донатор овог фонда је ЕУ, која путем вишекорисничке и националне ИПА обезбеђује највећи део средстава. Укупни најављени допринос ЕУ фонду је 235 милиона евра. Остали донатори су САД, Швајцарска, Немачка, Данска, Италија, Норвешка, Турска, Кипар, Мађарска итд. Целокупан програм је у надлежности Комесаријата за избеглице и миграције РС. Кроз Програм се обезбеђује велики број различитих стамбених решења: додела пакета грађевинског материјала, изградња монтажних кућа, откуп сеоских кућа и изградња стамбених зграда. На овај начин, обезбеђено је да избегличке породице своје стамбено питање реше онако како њима највише одговара у тренутном месту становања, имајући у виду да се Програм спроводи у преко 120 општина у Републици Србији. Уговор о донацији за први потпројекат у вредности од 2.212.500 евра потписан је 2014. године. Наредних 8 уговора о донацији и припадајућих амандмана у укупној вредности од 169.930.645 ЕУР (од чега 137.398.681 евра донације из Фонда) потписао је национални ИПА координатор. Ови споразуми збирно предвиђају обезбеђивање укупно преко 7.700 стамбених решења⁷⁵.

---

⁷³ http://www.obnova.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/Solidarnost_na_delu_preview.pdf

⁷⁴ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ostali-fondovi/>

⁷⁵ www.regionalhousingprogramme.com; www.kirs.gov.rs

2.1.4 ЗЕЛЕНА АГЕНДА ЗА ЗАПАДНИ БАЛКАН

По потписивању Софијске декларације, шефови држава и влада са Западног Балкана постигли су договор са ЕУ о спровођењу Акционог плана за Зелену агенду⁷⁶, што им отвара пут ка остваривању Економског и инвестиционог плана за регион вредног 30 милијарди евра. Обавезали су се да у средиште свих привредних активности ставе одрживи развој, штедњу ресурса, заштиту природе и климатску акцију и да се ускладе са циљевима ЕУ. Веће за регионалну сарадњу (РЦЦ) је било задужено за координацију при изради документа, а усвојен је у Словенији на Самиту ЕУ – Западни Балкан. У Акционом плану за Зелену агенду за Западни Балкан за период до 2030. године најважнији сегменти су наплата емисија гасова с ефектом стаклене баште, планови за постепени престанак коришћења угља, регионалне интеграције, контрола загађивања и заштита животне средине.

Инвестициони пакет се састоји од девет милијарди евра у грантовима и 20 милијарди евра улагања, која ће се спровести преко новог Механизма гаранција за Западни Балкан (Western Balkans Guarantee Facility). Земље региона треба да спроведу економске и социјалне реформе као и да ојачају владавину закона, навели су лидери и лидерке ЕУ и такође указали на користи за конкурентност и дигиталну транзицију.

ЕУ је саопштила да ће заједно са 600 милиона евра које ће Европска комисија предложити у оквиру Инструмента за претприступну помоћ (ИПА), до краја године дати на располагање 1,1 милијарду евра за примену Економског и инвестиционог плана. Западни Балкан има задатак да прогласи аспирације на пољу енергетике и климе које ће одговарати циљу ЕУ да се емисије гасова с ефектом стаклене баште до краја деценије спусте 55 одсто, као и другим повезаним циљевима, за шта је неопходна огромна трансформација. Земље региона ће морати да превазиђу изазове који долазе с постепеним престанком употребе угља, попут незапослености, поремећаја у привреди и миграција радне снаге, стоји у декларацији са самита. Декарбонизација ће бити постигнута „кроз употребу горива из обновљивих извора или горива са смањеним емисијама угљеника“, наводи се у документу. Водећи људи 27-чланог блока држава обећали су да ће пружити техничку и финансијску помоћ за развој система наплате емисија угљеника у контексту Прекограничног механизма за прилагођавање угљеника (ЦБАМ), који је у суштини порез на угљен-диоксид за увозну робу и струју.

Акциони план за Зелену агенду има пет стубова:

- 1) Декарбонизацију
- 2) Циркуларну економију
- 3) Чишћење од загађења
- 4) Одрживу пољопривреду и
- 5) Заштиту природе и биодиверзитета.

У делу са декарбонизацијом, индикативни рок за усклађивање са Европским климатским законом и усвајање визије о постизању климатске неутралности је 2025. година, а 2024. је одређена за хармонизацију са Системом ЕУ за трговање емисијама (ЕУ ЕТС) и увођење других инструмената за наплату угљеника. Земље Западног Балкана су пристале да међу приоритете,

---

⁷⁶ <https://balkangreenenergynews.com/rs/usvojeni-akcioni-plan-za-zelenu-agendu-za-zapadni-balkan-donosi-devet-milijardi-evra-grantova-rok-za-uskladjivanje-s-eu-ets-om-2024-godine/>

које ће и финансирати, уврсте мере енергетске ефикасности, укидање субвенција за угљ и програме за борбу против енергетског сиромаштва.

Сегмент циркуларне економије подразумева да се најкасније 2023. развију стратегије које ће обухватити цео животни циклус производа. Владе су се обавезале да ће подизати свест о спречавању настанка и раздвајању отпада те одрживој потрошњи.

На фронту чишћења од загађености, међу мерама су ратификација Конвенције о прекограничном загађењу ваздуха на великим удаљеностима и њених протокола до 2025. године. У плану су и примена стратегија за квалитет ваздуха и изградња неопходне инфраструктуре за прераду отпадних вода најкасније 2030. године.

Што се тиче одрживе пољопривреде, у индикативном временском оквиру је 2026. одређена као хоризонт за усвајање стандарда о безбедности хране, здрављу и добробити биљака и животиња и управљању отпадом, као и за подршку органском и узгоју хране без икаквог загађивања и смањење количине синтетичких хемијских производа у производњи хране. Међу мерама у пољопривреди мораће да буду коришћење обновљивих извора енергије и смањење емисија.

Земље региона су преузеле одговорност за припрему планова за обнову шумовитог пејзажа до 2024. укључујући финансијску компоненту.

2.2 МЕЂУНАРОДНИ ФИНАНСИЈСКИ ИНСТРУМЕНТИ-БАНКЕ

2.2.1 БАНКА ЗА РАЗВОЈ САВЕТА ЕВРОПЕ СЕВ⁷⁷

Банка за развој Савета Европе⁷⁸ (БСЕ) је мултилатерална развојна банка са социјалним одређењем. Основана је 1956. године како би решавала проблеме избеглих лица, а касније је проширила спектар деловања на целокупну област социјалног развоја. РС је овој међународној банци приступила 2004. године. БСЕ обезбеђује концесионалне (повољне) кредите и консултативне услуге за социјално оријентисане инвестиционе пројекте у областима:

- Одрживи и инклузивни раст;
- Интеграција избеглица, расељених лица и миграната и
- Заштита животне средине.

Сарадња између РС и БСЕ се остварује првенствено кроз пројекте финансиране путем повољних кредита као што су: унапређење образовне и научне инфраструктуре и обезбеђивање смештаја за младе истраживаче, реконструкција стамбене инфраструктуре (клизиста), изградња стамбених јединица за породице погођене земљотресом у Краљеву, изградња и опремање нових затворских капацитета у Панчеву и Крагујевцу итд. Поред сопствених средстава намењених кредитирању, БСЕ располаже и фондовима које су јој поверили на управљање други донатори. У том смислу, РС у склопу одговора на мигрантску кризу стављен на располагање „Фонд за мигранте и избеглице“, путем кога се финансирају најургентније потребе мигрантских центара у Шиду, Кањижи и Прешеву и другим местима. Додатно, банка учествује и у Инвестиционом оквиру за Западни Балкан (видети 2.1.1.5) и у том смислу је одговорна за део бесповратних средстава одобрених РС из овог инструмента, а такође је задужена и за

---

⁷⁷ <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/bilateralni-i-multilateralni-partneri/po-medjunarodnim-organizacijama/>

⁷⁸ www.coebank.org

управљање Регионалним програмом стамбеног збрињавања намењеног решавању проблема становања избеглица (видети 2.1.3.4), чији је највећи корисник РС.

2.2.2 ЕВРОПСКА ИНВЕСТИЦИОНА БАНКА ЕИБ

Европска инвестициона банка⁷⁹ (ЕИБ) је финансијска установа ЕУ која има значајну улогу у финансирању дугорочних инвестиционих пројеката. Изван граница ЕУ, банка подржава пројекте који доприносе економском развоју у земљама које су потписале споразум о стабилизацији и придруживању или споразум о сарадњи са ЕУ или са неком од њених чланица. ЕИБ обезбеђује подршку примарно кроз зајмове, али и кроз техничку помоћ, гаранцијске шеме и микрофинансирање. Зајмови се одобравају државном, као и приватном сектору. Корисници зајмова у ширем смислу могу бити општине и градови, министарства, компаније у државном власништву, али и приватна предузећа и велике корпорације.

У складу са мандатом који су дефинисали Европски парламент и Савет ЕУ, у РС ЕИБ финансира инвестиције путем зајмова (при чему ЕИБ може да покрије до 50% трошкова пројекта), закључених директно са носиоцем пројекта (индивидуални зајмови) или индиректно, углавном преко других банака (посредни зајмови). У пракси, индивидуални зајмови се одобравају за стратешки релевантне пројекте и програме вредности више од 25 милиона евра, док посредни зајмови представљају кредитне линије банкама и финансијским институцијама намењене за помоћ у финансирању малих и средњих предузећа и локалних пројеката са оправданим инвестиционим програмима или пројектима вредности до 25 милиона евра. Зајмови се одобравају за подршку пројектима који су економски оправдани у областима саобраћаја, енергетике, заштите животне средине, индустрије и услуга, здравства и образовања, истраживања и развоја, информација и технологије комуникација.

Тренутно актуелни пројекти у Републици Србији које финансира ЕИБ су:

- Изградња аутопута Ниш – Приштина. До сада је Република Србија уз подршку ЕИБ-а добила кроз Инвестициони оквир за Западни Балкан око 5 мил. евра бесповратних средстава.
- Модернизација железничке пруге Ниш – Димитровград. Захваљујући подршци ЕИБ-а, обезбеђено је 44 мил. евра бесповратних средстава из WBIF-а, док је у децембру 2017. године одобрено још 28 мил. евра за другу фазу овог пројекта.

2.2.3 ЕВРОПСКА БАНКА ЗА ОБНОВУ И РАЗВОЈ ЕБРД

Европска банка за обнову и развој⁸⁰ (ЕБРД) је активна је у РС од 2001. године. У протеклом периоду банка је реализовала више од 200 пројеката укупне вредности око 4,24 милијарде евра, од чега је 62% реализовано у сарадњи са јавним, док је 38% реализовано у сарадњи са приватним сектором. Активности које тренутно спроводи ЕБРД су у складу са Стратегијом за Србију коју је Одбор директора одобрио у априлу 2014. године, усмерене су на три кључне области:

- Конкурентност приватног сектора кроз пружање финансијске и техничке помоћи пре свега сектору малих и средњих предузећа. У овој области, подршка приватном сектору

---

⁷⁹ <http://www.eib.org/>

⁸⁰ <http://www.ebrd.com/home>

се одвија директно кроз пружање финансијске подршке, најчешће у облику инвестиционог кредитирања или обезбеђења обртног капитала или индиректно посредством финансијских посредника (попут банака). Техничка помоћ огледа се у пружању консултантских услуга или савета искусних саветника, или пак развојем локалних саветодавних капацитета.

- Стабилизација финансијског сектора кроз подршку банкарским и небанкарским институцијама. У овој области EBRD је усмерена на обезбеђивање дугорочног финансирања банкарског сектора и развој посебних производа који би омогућили пласирање посебних финансијских производа, попут кредита за енергетску ефикасност и улагање у обновљиве изворе енергије.
- Развој одрживих јавних предузећа, укључујући и инвестирање у енергетску, саобраћајну и комуналну инфраструктуру. Банка пружа и подршку за припрему и реализацију већих инфраструктурних активности у секторима енергетике, животне средине и саобраћаја, кроз кредитирање или пак комбинацију кредита и бесповратних средстава - самостално или у сарадњи са другим партнерима попут ЕУ.

2.2.4 СВЕТСКА БАНКА WB

Активности Светске банке, као развојног партнера у Републици Србији, дефинисане су документом Оквир за партнерство за 2016-2020, са основним циљем да подржи процес приступања РС ЕУ, стварањем конкурентне и инклузивне економије. Приоритетне области развоја у овом документу су:

- фискална и макроекономска стабилност,
- јачање управљачких способности и институционалних капацитета,
- реформа јавних предузећа,
- унапређење услова за пословање,
- развој инфраструктуре и
- реформа тржишта рада.

Ова сарадња се тренутно одвија кроз спровођење пројеката вредних више од 1,8 милијарди долара, у следећим областима: саобраћај, унапређење пословног амбијента, конкурентност и запошљавање, здравство, превенција и обнова од поплава, управљање ризицима, реформа финансијског сектора, унапређење јавног сектора, унапређење јавних предузећа и предшколско образовање.

Скорије одобрени пројекти⁸¹ у периоду 2021-2023 су: Catalyzing Long Term Finance through Capital Markets, Improving public financial management for the green transition, First Serbia Green Transition Programmatic Development Policy Loan, Scaling-Up Residential Clean Energy (SURCE) Project, Serbia Local Infrastructure and Institutional Development Project, Public Sector Efficiency and Green Recovery DPL.

Програм Зелени, живи и отпорни градови у Србији⁸²

Светска банка је у јуну 2021. покренула Програм Зелени, живи и отпорни градови у Србији, заједно са Министарством грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, за јачање одрживог и

---

⁸¹ https://projects.worldbank.org/en/projects-operations/projects-summary?lang=en&countrycode_exact=YF

⁸² <https://www.worldbank.org/en/country/serbia/brief/green-livable-resilient-cities-in-serbia-program>

отпорног урбаног развоја⁸³. Ова активност је део Глобалног кровног програма Светске банке за одрживи и регионални развој (SURGE) и подржана је од стране Швајцарске Конфедерације преко Државног секретаријата за економске послове (SECO). Четворогодишња техничка помоћ је отпочела 2022. године и подржаће одабране градове у Србији у планирању и имплементацији програма одрживог, нискоугљичног и резилијентног урбаног развоја, док ће националном нивоу пружити препоруке за политику и предложене акције за олакшавање имплементација Стратегије одрживог урбаног развоја РС.

Детаљна анализа ће такође помоћи да се идентификују изазови у сектору управљања чврстим комуналним отпадом. Програм има за циљ да одговори на постојеће недостатке на националном нивоу и да подржи одабране градове да унапреде своје капацитете:

- За боље планирање, припрему и спровођење инвестиција на нивоу града са великим утицајем које промовишу одрживи урбани развој са ниским емисијама угљеника и урбану резилијентност, и
- Продубљивање базе знања и дијалога о политици ка инклузивнијем, одрживом, резилијентном и зеленом урбаном развоју, укључујући и регионе који заостају.

2.2.5 НЕМАЧКА РАЗВОЈНА БАНКА (KfW)

КфW је водећа немачка развојна банка⁸⁴. Током 1960-их, банка је своје активности проширила на међународни ниво имплементирајући немачку финансијску сарадњу са земљама у развоју у име немачке владе. На крају 2021. године билансна сума износила је око 550 милијарди евра, а годишње одобрена средства широм света премашују 130 милијарди евра, од чега око 12 милијарди евра у развојној сарадњи. Главни циљеви су побољшање економских и друштвених животних услова људи, смањење сиромаштва и заштита климе и животне средине. Савезна влада Немачке, као институција јавног права, поседује 80% капитала банке, док је преосталих 20% у власништву немачких савезних покрајина. КфW подржава РС у постизању циљева и испуњавању обавеза везаних за процес приступања ЕУ са посебним фокусом на климу и енергију, као и одрживи развој урбане инфраструктуре. Приказ пројеката који се реализују у Србији је доступан на следећем линку <https://nemackasaradnja.rs/mapa-projekata/>

Регионални фонд за изазове (РЦФ)

Регионални Фонд за изазове⁸⁵ (РЦФ) је финансијски механизам основан са циљем да повећа запошљивост, посебно младих. Фонд оснажује конкурентност предузећа у економијама

---

⁸³ Градови Србије су од виталног значаја за национални економски раст. Међутим, да би постали покретачи регионалног развоја и смањења сиромаштва, њима је потребно боље управљати како би се повећала њихова способност за живот и квалитет живота својих грађана. Унапређен стратешки урбани развој и управљање могу помоћи градовима у Србији да у потпуности искористе свој потенцијал и играју кључну улогу у подршци зеленој транзицији земље. Влада Србије препознаје значај градова за националну привреду. Године 2019. усвојена је Стратегија одрживог урбаног развоја (СОУР) коју је пратио и акциони план у марту 2021. године, успостављајући свеобухватан и интегрални програм за наредну фазу развоја градова у Србији. Овај програм Србији пружа јединствену прилику да напредује ка зеленој транзицији на поднационалном/општинском нивоу, предвиђеној Зеленим договором ЕУ. Такође се уклапа у стратешки правац Светске банке за опоравак после КОВИД-19 у складу са зеленим, отпорним инклузивним развојем (GRID) Светске банке.

⁸⁴ <https://nemackasaradnja.rs/kfw/>

⁸⁵ <https://rcf-wb6.org/sta-mi-radimo/?lang=me>

Западног Балкана (Албанији, Босни и Херцеговини, Косову, Црној Гори, Северној Македонији и Србији) кроз финансирање инвестиција у опреми и инфраструктури за одабране кооперативне или пројекте дуалног образовања који се спроводе у партнерству стручно образовних институција и компанија. Средства се додељују након надметања (челенџа) на регионалном нивоу.

Немачко Савезно министарство за економску сарадњу и развој (BMZ) издвојило је 64,43 милиона евра за РЦФ, а Влада Швајцарске, коју представља Швајцарска агенција за развој и сарадњу (SDC), суфинансирала је додатних 9,7 милиона швајцарских франака. Средства су поверена Немачкој развојној банци (KfW), а пројекат имплементира Коморски инвестициони форум Западног Балкана (WB6-CIF), заједничка иницијатива привредних комора из региона.

РЦФ подржава пројекте које заједнички спроводе установе за стручно оспособљавање и партнерска предузећа, која се укључују или планирају да се укључе, у активности кооперативног образовања и обуке. Пројекти могу добити подршку за развој нових програма или проширење и побољшање постојећих програма. Бесповратна средства се додељују конзорцијумима који су успјешно прошли двофазни поступак селекције.

РЦФ пружа финансијску и пратећу подршку одабраним конзорцијумима за:

- Инфраструктурне радове и опрему за објекте у оквиру установа за стручно оспособљавање и обуку
- Обуку наставника из установа за стручно оспособљавање, тренера у предузећима и координатора за кооперативног образовање и обуку (у установама за стручно оспособљавање и у предузећима), потребну за спровођење финансираног програма обуке
- Саветодавну подршку током планирања и спровођења пројекта

Кроз подржане пројекте биће понуђено више од 1.500 места за обуку. У пројекте које спроводе институти и предузећа за стручно оспособљавање биће уложено до 19.776.650 евра. Сваки пројекат биће подржан бесповратним средствима од 150.000 ЕУР до 600.000 евра.

2.3 БИЛАТЕРАЛНА И МУЛТИЛАТЕРАЛНА САРАДЊА, ДОНАТОРСКИ ПРОГРАМИ

2.3.1 ТИМ УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА У СРБИЈИ

Уједињене нације (УН) су присутне у Републици Србији (бившој Југославији) од самог почетка кризе у региону, почетком 1990их. Тим Уједињених нација у Србији⁸⁶ сарађује са Владом РС од почетка 2000их година. Тим УН у Србији тренутно укључује 20 агенција, фондова и програма, како резидентних тако и нерезидентних, који заједнички раде на побољшању приоритета националног развоја у складу са Агендом 2030 и 17 Циљева одрживог развоја. Тим координише стална координаторка УН, и ради по принципима Оквир за сарадњу УН нација за одрживи развој са РС 2021-2025, потписаним између Владе РС и Тима УН у Србији. Оквир представља пут ка три стратешка приоритета:

- 1) Србија користи пун потенцијал зелене, одрживе и инклузивне економије - Повећање прилика за све и управљање ризицима;

---

⁸⁶ <https://serbia.un.org/sr/about/about-the-un>

- 2) Добробит, социјална правичност и људски потенцијал налазе се у средишту система, политика и праксе - Свако има једнаке прилике, током целог живота, да оствари свој пун потенцијал;
- 3) Изградња поверења и узајамне одговорности путем владавине права и поштовањем људских права и обавеза - Подстицање транспарентности, правичности и делотворности

Прекретнице:

- Србија усваја и спроводи стратегије за сузбијање климатских промена и заштиту животне средине, којима се повећава отпорност заједнице, смањује угљенични отисак и појачавају позитивни ефекти инвестиција на националном нивоу;
- Природним и културним ресурсима се управља на одржив начин;
- Правичне економске прилике и могућности за запошљавање се подстичу путем иновација;
- Унапређен је универзалан и инклузиван приступ квалитетним, социјалним услугама и услугама заштите;
- Вештине, образовање и могућности су побољшани ради обезбеђења правичних исхода за све;
- Мобилност и демографска транзиција постају вектори позитивних промена и просперитета за све људе;
- Сви људи, посебно угроженији, имају користи од остварења људских права, родне равноправности и унапређене владавине права у складу са преузетим међународним обавезама;
- Сви људи имају користи од делотворног управљања и смисленог грађанског ангажмана.

Циљеви одрживог развоја представљају глобални позив на акцију, како би спречили сиромаштво, заштитили животну средину и климу, и осигурали да сви људи живе у миру и просперитету. УН у Србији ради на спровођењу 17 циљева одрживог развоја.

Тим УН у Србији је у периоду од 2011. до 2015. године пружио помоћ у вредности већој од 230 милиона долара. У јуну 2017. године потписан је нови Оквир развојног партнерства (ОРП) између Владе РС и Тима УН у Србији за период 2016-2020. Нова стратегија је у потпуности усаглашена са националним приоритетима Владе, Агендом за приступање ЕУ и Агендом циљева одрживог развоја. Вредност новог UNDAF-а за период 2016-2020. за Србију процењује се на 170 милиона долара, не укључујући средства издвојена за потребе ванредне ситуације попут избегличке/мигрантске кризе.

2.3.2 РАЗВОЈНА САРАДЊА ИЗМЕЂУ НЕМАЧКЕ И СРБИЈЕ

Развојна сарадња између Немачке и Србије⁸⁷ започела је непосредно након демократских промена 2000. године. Од тада је ГИЗ у Србији присутан са једном централном канцеларијом у Београду и већим бројем пројектних канцеларија. По налогу Савезног министарства за привредну сарадњу и развој (БМЗ) ГИЗ пружа подршку Србији у процесу приближавања Европској унији, јачању ефикасности привреде и учвршћивању демократских структура. ГИЗ спроводи програме и пројекте⁸⁸ из следећих области:

---

⁸⁷ <https://nemackasaradnja.rs/giz/>

⁸⁸ У Србији се реализују следећи пројекти: [Rural development through integrated forest and water resources management in Southeast Europe](#); [Waste management, circular economy and green job opportunities](#); [Energy efficiency in public buildings](#); [Development of a sustainable bioenergy market](#); [Social rights for vulnerable groups](#); [Public administration reform](#);

- одрживо унапређење привреде и запошљавања;
- добро управљање;
- животна средина.

Србија има користи и од регионалних пројеката ГИЗ-а. Отворени регионални фонд за југоисточну Европу који окупља више држава, подржава мере које се спроводе у областима правне реформе, саветовања у области спољне трговине, модернизације комуналних услуга, као и енергетске ефикасности, биодиверзитета и интеграција у Европску унију.

2.3.3 ФРАНЦУСКА РАЗВОЈНА АГЕНЦИЈА AFD

Француска развојна агенција⁸⁹ је 2019. године отворила регионалну канцеларију у Србији, која је надлежна за цео Западни Балкан, као и једно представништво у Албанији. Групација финансира, подржава и убрзава транзицију ка складнијем и отпорнијем свету за заједничко добро - климу, биодиверзитет, мир, равноправност полова, образовање и здравство, чиме доприноси остварењу УН Циљева одрживог развоја. Активности су усклађене са Париским климатским споразумом из 2015. године. То значи да се сваки пројекат процењује према његовој усаглашености са спровођењем стратегије нискоугљеничног развоја и дугорочне резилентности. Овај принцип је заснован на јасној чињеници: одрживи развој и борба против сиромаштва не могу се одвојити од борбе против глобалног загревања и заштите животне средине или биодиверзитета.

Са 5,2 милијарде евра, колико је одобрено за 2021. годину за финансирање климатских пројеката, АФД је једна од главних међународних финансијских институција које подржавају ову врсту пројеката, тако да 55% финансијских ангажмана има директан утицај на борбу против климатских промена и ублажавање њихових последица. У Србији је АФД обезбедила 51 милион евра за реконструкцију железничке инфраструктуре, јачање капацитета и модернизацију сектора, као и 50,5 милиона евра за подршку реформама у области животне средине (спровођење климатских обавеза Србије у складу са Париским споразумом и процесом приступања ЕУ). У сарадњи са Међународном банком за обнову и развој (Светска банка), Француска агенција за развој доприноси такође побољшању урбане инфраструктуре у Србији, кроз пројекат (кредит) вредан 265,2 милиона евра (300 милиона америчких долара).

Пројекат "Развој локалне инфраструктуре и институционалног јачања локалних самоуправа Републике Србије"

Social services for disadvantaged population groups; Promoting EU Integration in the Western Balkans; Open regional funds for South-East Europe – legal reform; Open regional funds for South-East Europe – modernisation of municipal services; Public finance reform; Open Regional Fund for South-East Europe – Biodiversity; Open regional funds for South-East Europe – Energy Efficiency; Economic Diversification of Rural Areas; Zoran Djindjic Internship Programme of German Business for the Countries of the Western Balkans; Programme „Migration for Development“; Private sector development in disadvantaged regions; Sustainable recruitment of nurses; Open Regional Fund for South-East Europe – Foreign Trade; Western Balkans School Exchange Scheme; Dialogue on Employment Creation, Initiative and Dual Education; Supporting young people in rural regions of Serbia; Strengthening Rule of Law in Serbia (giz.de)

⁸⁹ <https://rs.ambafrance.org/AFD-4148>

Носилац пројекта⁹⁰ је Влада Републике Србије/Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре. Циљ пројекта је да се унапреде капацитети локалних самоуправа за управљање одрживом инфраструктуром, као и да се побољша приступ економским и друштвеним потенцијалима на климатски освешћен начин, у складу са обавезама које проистичу из Софијске декларације о Зеленој агенди за Западни Балкан, донете 2020. године, као и у складу са циљевима, мерама и активностима дефинисаним Стратегијом одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године и Акционим планом за њено спровођење. Кроз пројекат ће се, пре свега, обезбедити инвестиције и техничка подршка за одрживо унапређење локалних путева и мобилности, као и укупне отпорности локалних самоуправа на климатске промене. Свака локална самоуправа ће имати право на одређену количину средстава, а према формули која у обзир узима број становника, површину, степен развијености, као и рањивост на климатске промене. Очекивани почетак пројекта је јун 2022. године, док се завршетак пројекат се очекује у новембру 2028. године.

Пројекат је структуриран кроз спровођење активности подељених у три основне компоненте:

- Компонента 1: Климатски паметна мобилност
- Компонента 2: Јачање капацитета за пружање услуга о области инфраструктуре
- Компонента 3: Управљање пројектом и подизање свести

Заједно са Европском банком за обнову и развој, АФД подржава проширење инфраструктуре за управљање чврстим отпадом, кроз зајам од 150 милиона евра. Улагања на Западном Балкану износе више од 630 милиона евра, чему треба додати и подршку за два регионална пројекта. Први пројекат посвећен је побољшању квалитета живота у градовима захваљујући програму „Smart City“. АФД подржава такође пројекат RISE, којим се пружа подршка младим предузетницима са Западног Балкана, у сарадњи са Регионалном канцеларијом за сарадњу младих (RYCO).

2.3.4 ДОНАТОРСКИ ПРОГРАМИ

Јапан

Стратешки оквир развојне сарадње са РС дефинисан је у јапанској Повељи о развојној сарадњи из фебруара 2015. године. Приоритетне области билатералне развојне помоћи Јапана РС⁹¹ су:

- Заштита животне средине,
- Здравствена и социјална заштита и образовање и
- Предузетништво и подршка малим и средњим предузећима.

Неки од примера помоћи коју Јапан пружа РС су: непројектне донације у виду јапанских производа, пројекти за основне потребе становништва (ПОПОС пројекти) који подразумевају једнократну помоћ попут реконструкције зграда школа и вртића, испоруку медицинске опреме

---

⁹⁰ <https://www.mgsi.gov.rs/cir/projekti/razvoj-lokalne-infrastrukture-i-institucionalnog-jachanja-lokalnih-samouprava-republike>

⁹¹ <https://www.jica.go.jp/balkan/english/office/index.html>

и возила хитне помоћи, возила за одношење смећа и контејнера, цистерни, специјалних возила за превоз лица са посебним потребама итд, али и консултантску помоћ јапанских експерата од 2009. године кроз волонтерски програм Владе Јапана. Јапан такође обезбеђује и концесионалне зајмове (јенске кредите), па ће тако из средстава једног од кредита бити реализован пројекат „Изградња система за одсумпоравање у Термоелектрани Никола Тесла“.

Краљевина Данска

Данска своју развојну помоћ корисницима пружа у већини случајева билатерално, али и мултилатерално углавном кроз УН, институције ЕУ и Светску банку. Стратегија развојне сарадње Краљевине Данске са Републиком Србијом⁹² дефинисана је у оквиру ширег регионалног концепта – Данског суседског програма за Источну Европу. Од 2017. године, завршетком два велика програма финансирана данском билатералном бесповратном помоћи на југу Србије и доношењем нове стратегије данске развојне помоћи, Република Србија је престала да буде тзв. данска „партнерска држава“ и од тада нема значајније билатералне развојне помоћи Краљевине Данске Републици Србији, с обзиром да је фокус данске развојне помоћи у Европи усмерен ка Украјини и Грузији.

Краљевина Норвешка

Краљевина Норвешка је један од највећих билатералних донатора РС чија подршка од 2008. до данас износи више од 100 милиона евра. Норвешка пружа помоћ Србији кроз Билатерални програм сарадње, Фонд за мале пројекте Амбасаде, као и директне грантове организацијама цивилног друштва⁹³. У јануару 2018. године потписан је Меморандум о разумевању (MoP) између МЕИ РС и Министарства спољних послова Краљевине Норвешке који се односи на билатералну сарадњу кроз пројекте и који дефинише основне принципе сарадње између два министарства са циљем подршке интеграцији Србије у структуре ЕУ кроз пројекте који доприносе реформским процесима и развоју подржаних сектора у складу са захтевима процеса европских интеграција.

Краљевина Холандија

Развојна помоћ Холандије Републици Србији⁹⁴ је у протеклим годинама била усмерена на подршку развоју сектора пољопривреде, заштите животне средине, приватног сектора, запошљавања, владавину права, помоћ избеглицама и интерно расељеним лицима и изградњу институционалних капацитета. Током 2019. и 2020. године није било уговарања нових пројеката, а у оквиру два програма – МАТРА и Фонд за људска права који за циљ имају помоћ организацијама цивилног друштва и секторима правде и унутрашњих послова, Амбасада Холандије је током 2019. године утрошила укупно 831.116 ЕУР. У оквиру ОРИО програма, у

---

⁹² <http://serbien.um.dk/en/danish-cooperation/danish-cooperation-with-serbia/>

⁹³ <https://www.norway.no/en/serbia>

⁹⁴ <https://www.netherlandsworldwide.nl/countries/serbia>

Републици Србији се спроводи пројекат Прикупљање и третман отпадних вода у Лесковцу. Укупан буџет ОРИО програма за пројекат у Лесковцу је 7,91 милиона ЕУР.

Краљевина Шведска

Шведска је усвојила нову Стратегију за подршку реформама у Србији, Западном Балкану и Турској 2021-2027⁹⁵. Финансијска подршка према новој стратегији за 2021-2027 износи 560 милиона евра, од чега је 500 милиона подељено на западни Балкан и 60 милиона за Турску. Укупна досадашња бесповратна помоћ Шведске износи око 283 милиона евра. Шведска ће наставити са трендом подршке финансирања програма и пројеката у РС у вредности од 12 милиона евра на годишњем нивоу. Највећи износ бесповратне помоћи по сектору у периоду од 2000. године до данас Шведска је издвојила за сектор заштите животне средине у укупној вредности од око 43 милиона евра. Од пројеката који су у току, издвајају се:

- PEID пројекат (Priority Environmental Infrastructure for Development), кроз који се наставља подршка сектору заштите животне средине – пружање техничке помоћи Министарству заштите животне средине, како би се потенцијални пројекти припремили за финансирање у наредном периоду. Главни циљ је израда пројектно-техничке документације за велике инфраструктурне пројекте. Буџет пројекта је око 3 милиона евра.
- EISP 2 пројекат (Environmental Infrastructure Support Project), који пружа подршку Министарству заштите животне средине у спровођењу мањих компоненти великих инфраструктурних пројеката као и код идентификовања потенцијалних пројеката у области заштите животне средине како би били спремни за израду неопходне пројектно-техничке документације. Буџет пројекта је око 2,9 милиона евра.
- Наставак пројекта који се бави припремама за преговоре у оквиру Поглавља 27 се одвија кроз ENVAP 3 пројекат - Environment Accession Project (септембар 2016 – март 2021), где је буџет око 3 милиона евра.

Народна Република Кина

Правни основ за сарадњу између РС и Народне Републике Кине представља Споразум о привредно-техничкој сарадњи између Владе РС и Владе Народне Републике Кине, који се потписује на годишњем нивоу⁹⁶. Приоритетне области развојне сарадње су здравство, образовање, енергетика и безбедност. У претходних неколико година реализовано је више пројеката у области здравства, којима је обезбеђена медицинска опрема за болнице и здравствене центре широм земље. Значајну подршку Народна Република Кина је дала и у погледу одбране од поплава. Влада Народне Републике Кине је омогућила и стручно усавршавање организовањем семинара у различитим областима за представнике институција на републичком и локалном нивоу, привредне коморе, малих и средњих предузећа, универзитета, болница.

Република Аустрија

---

⁹⁵ <http://www.swedenabroad.com/sr-Latn-RS/Embassies/Belgrad/>

⁹⁶ <http://rs.chineseembassy.org/srp/>

Кроз пројекте развојне помоћи Република Аустрија подржава политику РС усмерену на перспективу приступања ЕУ⁹⁷. Реализовани су пројекти у областима регионалног развоја, образовања, заштите животне средине, пољопривреде, здравства, развоја предузетништва, социјалне заштите, јачања капацитета управљања на локалном нивоу, као и подршке организацијама цивилног друштва. Аустријска развојна агенције (АДА) као имплементациона агенција Републике Аустрије примењује европске стандарде у имплементацији различитих ЕУ програма/пројеката:

- Реализација ЕУ програма под називом „Социо-економски развој Дунавске регије у Републици Србији“, финансираног из средстава ЕУ - Пројекат се састоји од неколико компоненти, укључујући и изградњу и обнову инфраструктуре, као што је изградња система водоснабдевања у општини Велико Градиште, као и рехабилитација Голубачке тврђаве, за који је Република Аустрија обезбедила 1.800.000 евра бесповратних средстава.
- Регионални пројекат подршке спровођењу Зелене агенде за западни Балкан - Општи циљ пројекта је унапређење транзиције Западног Балкана према модерним, ресурсно ефикасним и конкурентним привредама. Специфични циљ је подршка спровођењу Зелене агенде чиме се постиже посвећеност трансформацији економије на одрживи начин и достизање климатске неутралности до 2050. Укупан буџет пројекта износи 11.000.000 евра. Регионални пројекат је започет 2022. године.

По обиму алоцираних средстава, Република Аустрија је трећи највећи билатерални донатор који учествује у финансирању WBIF, са обезбеђеним средствима у износу од 17,9 милиона евра кумулативно, у периоду 2009-2020. године.

Република Француска

На основу Споразума о стратешком партнерству и сарадњи, влада Француске пружа подршку РС у јавним политикама у процесу приступања ЕУ. Споразумом између Влада Србије и Француске о Француској развојној агенцији и PROPARGO потписаног 2019. године, Канцеларија АФД у Београду функционише као регионална канцеларија за западни Балкан и у потпуности је оперативна од 2019. године. У складу са поменутиим Споразумом, АФД група пружа финансијску подршку, као што су грантови и гаранције за дугорочне зајмове држави, локалним самоуправама, јавним и приватним предузећима и финансијским институцијама као и субвенције, у складу са правилима девизног пословања РС. Области сарадње су:

- Развој метро система у граду Београду - Крајем новембра 2020. године, потписан је Споразум између влада Србије и Француске о сарадњи у области спровођења приоритетних инфраструктурних пројеката, инвестиционе вредности 581 милиона евра, који предвиђа да ће у изградњу прве линије београдског метроа бити уложено 454 милиона евра. Предвиђено је да француске компаније осигурају метро композиције и изводе радове на „електромеханичком делу“, док ће кинеске компаније изводити грађевинске радове. Званични почетак радова на развоју метро система отпочео је 2021. године, са извођењем припремних радова и радова на насипању терена, изградњом колектора на локацији планираног Депоа (терминала) у Макишком пољу.

---

⁹⁷ <http://www.entwicklung.at/en/>

- У сектору енергетике предвиђен је износ до 127.000.000 евра. за аутоматизацију електро дистрибутивне мреже средњег напона
- У оквиру Програма тзв. “зелених развојних кредита” РС је на располагању кредитни аранжман од 300 милиона америчких долара средстава Светске банке, KfW и АФД групе. Предвиђена средства АФД групе су у износу 90 милиона америчких долара.
- У области заштите животне средине, град Београд је изабрао компанију БеоЧистаЕнергија д.о.о. (која се састоји од конзорцијума који чине француска компанија „SUEZ“ и јапанска компанија „ІТОСНУ“) као партнера у оквиру Јавно-приватног партнерства, за пројекат изградње и финансирања постројења за производњу енергије из отпада у Винчи. Пројекат Винча обухвата санацију постојеће депоније, изградњу новог складишног центра према европским стандардима и јединице за спаљивање са производњом електричне енергије и топлоте (инсинератор).
- У трећем кварталу 2021. године, усвојен је закон о потврђивању Уговора о кредиту у износу од 50.000.000 евра, између АФД групе и РС за спровођење реформи усмерених на тзв. „зелени опоравак“ кроз Програмски зајам за јавне политике „Урбане средине отпорне на климатске промене“. Саставни део Програма је и грант у износу од 500.000 евра за потребе техничке подршке Влади Србије који обухвата израду Мапе пута за климатске активности на националном и нивоу локалних самоуправа (Смедерево и Ужице). Пружена је подршка на изради подзаконских аката Закона о климатским променама и процени изградње капацитета.

Република Грчка

Хеленик план за економску обнову Балкана (ХиПЕРБ) је програм грчке развојне помоћи у оквиру којег је Влада Републике Грчке определила бесповратна средства за шест балканских земаља – Савезну Републику Југославију, Румунију, Бугарску, Македонију, Босну и Херцеговину и Албанију⁹⁸. Циљани сектор овог програма помоћи је модернизација инфраструктуре, нарочито у сектору саобраћаја. Два изузетно значајна пројекта за Србију која су подржана из ХиПЕРБ плана су изградња Коридора 10.

Република Индија

Индијски програм билатералне техничке и економске сарадње - ИТЕЦ програм (Indian Technical and Economic Cooperation Programme - ИТЕС) спроводи Министарство спољних послова Владе Индије као билатерални програм помоћи те државе пријатељским земљама. Овај програм углавном циља земље у развоју, међу којима је и РС, којима се нуде бесплатни курсеви усавршавања у Индији за различита техничка и стручна занимања као и могућност бржег и лакшег прилагођавања све више глобализованом свету⁹⁹. У периоду од 2013. до краја 2019. године отприлике 80 државних службеника РС је похађало ИТЕЦ курсеве (од 2008. године па до данас броји око 167 стручњака, представника владиног и приватног сектора) у различитим областима и научним дисциплинама, укључујући информационо-комуникационе технологије, управљање расходима, предузетништво, област СТО, банкарство и финансије, обновљиве изворе енергије, проблематику везану за климатске промене, законодавство, усавршавање енглеског језика, итд.

---

⁹⁸ <http://www.mfa.gr/serbia/sr/the-embassy/>

⁹⁹ www.itecgoi.in

Република Кореја

Програм размене знања (енг. Knowledge sharing programme, KSP) се реализује у сарадњи са Корејским институтом за развој (KDI) и има за циљ институционални развој и јачање капацитета запослених у органима државне управе партнерских земаља. Програм пружа консултације усмерене на потребе партнерских земаља, које се спроводе кроз низ заједничких истраживачких радова, обука, консултација, а који се одржавају наизменично у Кореји и партнерским земљама. Тако се реализују следећи програми:

- KOICA Fellowship programs - KOICA партнерски програми - Примарни циљ овог програма је додатна едукација за техничке вештине и знања, као и изградња капацитета за одрживи друштвено-економски развој;
- Мастер студије (KOICA Scholarship Program – Master’s Degrees) - постдипломске (мастер) студије;
- Српско-корејски информатичко приступни центар (СКИП Центар) – отворен је у Београду 2017. године, а планиран је и други СКИП центар у Нишу, намењен бесплатним ИТ обукама грађана, државних службеника и стартап компанија

Република Пољска

У Србији се пољска развојна сарадња¹⁰⁰ спроводи кроз мале развојне пројекте, које реализује Амбасада Републике Пољске са локалним партнерима. Главни циљ је да се реализују пројекти који ће побољшати животни стандард локалног становништва. У оквиру система малих грантова спроводе се иницијативе малих развојних пројеката које доносе позитивне ефекте на свакодневни живот локалних заједница. Билатералну помоћ могу да користе институције из сектора јавних финансија, истраживачки институти, невладине организације и лица из приватног сектора. Партнери на пројектима најчешће су локалне невладине организације, јавне установе или локалне самоуправе. Пројекти који су се имплементирали у Србији у периоду 2007 – 2020 имали су укупну вредност од 253.856 евра. На трећем заседању „Београдске конференције“ одржаном 2019. године у Варшави, одвијала су се три паралелна панела: заштита животне средине, правосудни систем и комуникација у области европских интеграција.

Република Сингапур

Током седамдесетих, Сингапур је кроз различите програме почео ширити своја искуства са партнерским земљама широм света. Ови програми су доведени под јединствени оквир када је 1992. године основан Сингапурски програм сарадње (Singapore Cooperation Programme, SCP). Програм сарадње је серија курсева, програма, семинара, радионица, консултација, као и студијских посета у низу области у организацији Владе Сингапура и има за циљ да се са партнерским земљама подели искуство Сингапура у стицању важних техничких вештина и знања а који су од виталног значаја за економски и друштвени напредак једне земље. Области СЦП обука укључују образовање, животну средину (климатске промене, очување животне средине...), саобраћај и инфраструктуру, привреду и економију, социјалну тематику (друштвено предузетништво и иновације, социјална кохезија, оснаживање особа са инвалидитетом и посебним потребама...), здравство, сајбер безбедност, одрживи развој (обновљива енергија, одрживи градови, енергетска ефикасност и смањење емисија), државну управу и дигиталну

---

¹⁰⁰ www.belgrad.msz.gov.pl

владу. Кандидати за програме обуке могу бити државни службеници - руководиоци ужих унутрашњих јединица у институцијама јавне управе као и државни службеници на положају, осим ако није другачије назначено.

Република Словенија

Активности техничке помоћи¹⁰¹ фокусиране су на подршку институцијама Републике Србије у процесу европских интеграција, укључујући подршку у хармонизацији прописа, усаглашавању процедура у раду наших институција са стандардима ЕУ, унапређењу квалитета услуга, унапређењу организационих структура кроз преношење искуства словеначких институција и организација. Висина средстава издвојених за развојну помоћ утврђује се на годишњем нивоу Развојним планом Републике Словеније. Тренутно се спроводи пројекат под називом „Помоћ у спречавању корупције“, који има за циљ побољшање услова за обезбеђивање транспарентности и одговорности у функционисању институција јавног сектора у РС, као и јачање капацитета за ефикасно спровођење законских надлежности институција у борби против корупције. Носилац пројекта је Агенција за борбу против корупције, а укупна вредност је 95.580 евра.

Република Турска

Правни оквир за сарадњу са Републиком Турском у домену донаторске, развојне и хуманитарне помоћи у ванредним ситуацијама представља Споразум влада двеју земаља о техничкој и финансијској сарадњи¹⁰² из 2009. године. Његовим потписивањем, званично је почела са радом Турска агенција за сарадњу и координацију у РС (ТИКА) путем које се усмерава и остварује сарадња са институцијама РС. Приоритетне области које се подржавају кроз програм развојне сарадње са просвета, здравство, пољопривреда, култура, историјско наслеђе и туризам. Укупна процена реализације средстава развојне помоћи Републике Турске износи преко 37 милиона евра.

Од примера подршке кроз донаторска средства од значаја су: реконструкција и опремање Опште болнице у Новом Пазару, Центру за заштиту деце, одојчади и омладине „Звечанска“, реконструкција зграде Вишег суда у Новом Пазару, радови на рестаурацији тврђаве Рам код Великог Градишта, радови на рестаурацији Џамије „Султаније Валиде“ у Сјеници, изградња и реконструкција више основних школа у Новом Пазару. Током 2020 и 2021. године највише донаторских средстава је усмеравано кроз пројекте у области здравства, заштите животне средине, медија просвете, културе, спорта, хуманитарне помоћи, културно-историјског наслеђа као и подршци у борби против пандемије COVID-19.

Савезна Република Немачка

Билатерална развојна сарадња између Савезне Републике Немачке и РС траје од 2000. године. Републици Србији одобрено је преко 1,8 милијарди евра развојне помоћи из средстава немачког Министарства за сарадњу и развој (BMZ), фондова Министарства животне средине, Пакта за стабилност и других у виду бесповратних средстава и меких зајмова. Пројекте

---

¹⁰¹ www.belgrade.embassy.si

¹⁰² <http://www.tika.gov.tr/en>

финансијске подршке реализује Немачка развојна банка (KfW), док пројекте техничке помоћи спроводи Немачка агенција за сарадњу¹⁰³ (GIZ). У протеклом периоду, средства немачке развојне помоћи у РС усмеравана су на реализацију пројеката и програма у три приоритетне области: 1) јавна инфраструктура (енергија и вода) - снабдевање струјом и топлотном енергијом, водоснабдевање, канализациона инфраструктура (управљање отпадним водама); 2) одрживи економски развој и запошљавање - унапређење законских оквира у области финансија и економије, развој финансијског сектора, подршка малим и средњим предузећима, подршка реформи средњег стручног образовања и обуке и 3) демократија, државна управа, грађанско друштво - подршка развоју децентрализоване администрације, ефикасне и усмерене на резултате, посебно у домену унапређења транспарентности, владавине права, система правосуђа и уравнотежавања снага различитих делова државне управе, као и помоћ у припреми за приступне преговоре и подршка процесу приступања ЕУ током последњих неколико година. По обиму одобрених средстава и значају остварених резултата, Савезна Република Немачка несумњиво представља најважнијег билатералног развојног партнера Републике Србије.

Поред пројеката који се спроводе на националном нивоу, СР Немачка пружа како финансијску, тако и техничку помоћ регионалним пројектима и програмима. Регионална финансијска сарадња се реализује путем следећих инструмената сарадње: 1) Регионални инструмент за подршку обновљивим изворима енергије и енергетској ефикасности; 2) Европски фонд за Југоисточну Европу и 3) Зелени фонд за развој Југоисточне Европе. Регионална техничка сарадња реализује се кроз три регионална програма: 1) Отворени регионални фонд за Југоисточну Европу; 2) Регионални програм оснивања Дунавског центра компетентности за јачање региона доњег тока Дунава и 3) Прекогранична сарадња у области социјалног укључивања особа које су жртве трговине људима.

Сједињене Америчке Државе

Развојна сарадња са Сједињеним Америчким Државама (САД) реализује се посредством Америчке агенције за међународни развој (USAID). Правни основ за сарадњу представљају споразуми о помоћи између РС и САД за боље функционисање управе и конкурентнију тржишну економију. Приоритетне области развојне сарадње између РС и САД обухватају развој локалних самоуправа, развој малих и средњих предузећа, изградњу институција, владавину права, европске интеграције и јачање цивилног сектора. Значајни пројекти у оквиру бољег функционисања управе¹⁰⁴ су: „Владавина права“ (*The Rule of Law project*), „Јачање медијског система“ (*Strengthening of the media systems*), „Јачање отпорности на избегличку кризу“ (*Enhancing Local Resilience to Refugee Crisis*). Значајни пројекти у оквиру конкурентније тржишне економије¹⁰⁵ су: „Подршка развоју приватног сектора у јужној и југозападној Србији“ (*Private Sector Development Project*) и „Пројекат за конкурентну привреду“ (*Competitive Economy Project*).

Словачка Република

---

¹⁰³ <http://www.belgrad.diplo.de/> и www.nemackasaradnja.rs

¹⁰⁴ <https://www.usaid.gov/serbia/democracy-human-rights-and-governance>

¹⁰⁵ <https://www.usaid.gov/serbia/economic-growth-and-trade>

Сарадња између Словачке Републике и РС¹⁰⁶ се фокусира на подршку процесу трансформације, спровођењу реформи, укључујући реформу јавних финансија, појачаном укључивању приватног сектора у развојну сарадњу и подршци помирењу и дијалогу међу заједницама. У протеклом периоду Словачка је пружала помоћ Србији преко Словачке развојне агенције „Slovak Aid“. У наредном периоду фокус билатералне развојне сарадње са Словачком биће пренос искуства везаног за интеграције земаља у евроатлантске структуре, подстицање иновација и покретања предузећа, помоћ у дигитализацији јавне управе, подршка малим и средњим предузећима у овези са запошљавањем, са фокусом на жене предузетнице, као и интеграција социјално маргинализованих грађана. Словачка Република такође учествује у спровођењу пројеката финансираних у оквиру ЕУ Инструмента за претприступну помоћ (ИПА).

Уједињено Краљевство

У оквиру развојне сарадње између РС и Уједињеног Краљевства¹⁰⁷, представници Британске амбасаде у РС имају активну улогу у процесу координације развојне помоћи. Фонд за добро управљање (Good Governance Fund – GGF) је вишегодишњи програм а Србији је део овог фонда доступан за подршку реформама у следећим областима: владавина права (правосуђе, борба против корупције, људска и мањинска права итд.), јавна управа, економија и пословно окружење, јачање слободе изражавања. Фонд за добро управљање функционише кроз три канала: 1) Фонд за стратешку подршку (SSF), који је усмерен на пилот пројекте и организације цивилног друштва, кроз пружање директне бесповратне помоћи. Подржани пројекти су имали фокус на приоритетне области GGF Фонда: од унапређења пословног окружења до јачања одговорности владе и слободе изражавања; 2) Канал међународних финансијских институција (MFI), који је пројектован за подршку реформама кроз сарадњу са међународним финансијским институцијама. Најзначајнији ресурси су усмерени на развој е-Управе (пројекат “Дигитална трансформација” и пројекат “Open Data”), имплементирани уз помоћ УНДП-а и Канцеларије за информационе технологије и електронску управу Владе РС, и 3) Управљачки фонд (MF), којим управља конзорцијум под вођством PricewaterhouseCoopers (PwC), а укључује техничку помоћ за пројекте развијене у сарадњи са државним институцијама.

Швајцарска Конфедерација

Држава Швајцарска присутна је у Србији од 1991. године. До сада, финансијска подршка износи 350 милиона евра. Влада Швајцарске Конфедерације у свом саставу има две институције које су надлежне за развојну помоћ. Швајцарска агенција за развој и сарадњу (СДЦ, енгл. *Swiss Development Agency, SDC*) налази се при швајцарском Министарству спољних послова и задужена је за развојну помоћ која се односи на подршку пројектима подизања капацитета, техничке помоћи, односно тзв. „soft“ пројеката који за циљ имају реформу административног и општег друштвеног система. Државни секретаријат за економску послове (SECO, енгл. *State Secretariat for Economic Affairs SECO*), швајцарског Министарства економије надлежан је за развојне пројекте који су искључиво инфраструктурног карактера.

---

¹⁰⁶ <http://www.mzv.sk/belehrad>

¹⁰⁷ <https://www.gov.uk/world/organisations/british-embassy-belgrade.sr>

Нова Стратегија за период 2018-2021 усмерена је на области управљања, економског развоја и одрживих извора енергије. Швајцарска је определила 95 милиона евра, што је за 10 % више у односу на претходни стратешки период:

- У области управљања подршка у износу од 36 милиона евра биће пружена законодавству на републичком и локалном нивоу у циљу јачања позиције представничких тела, као и њихове надзорне улоге. Пажња ће бити усмерена на капацитете локалних самоуправа у управљању јавним финансијама како би се побољшао укупан квалитет услуга према грађанима и пословном сектору. Подршка цивилном друштву ће имати јачу улогу са циљем оснаживања веза између организација цивилног друштва и грађана како би се повећало њихово учешће и осигурао глас у процесу доношења одлука;
- У области економског развоја и запошљавања подршка у износу од 45 милиона евра намењена је побољшању макроекономског оквира, пословног окружења и инклузивних политика за превазилажење неједнакости. Пажња ће бити усмерена на локални економски развој, промоцију трговине, запошљавање младих, дуално образовање и развој приватног сектора у циљу одрживог развоја и квалитетног запошљавања, посебно у руралним срединама;
- У области самоодрживе енергије и отпорних градова подршка у износу од 14 милиона евра намењена је јачању експлоатације обновљивих извора енергије, примени мера енергетске ефикасности и јачању капацитета за управљање и планирање инфраструктурних активности. Додатно, подршка у овој области биће проширена на активности које ће допринети развоју самоодрживих градова, а у циљу достизања националних циљева енергетске ефикасности и обновљивих извора енергије. Швајцарска је пружила подршку у јачању капацитета за управљање миграцијама, побољшању капацитета за пријем, регистрацију тражилаца азила и одобравање иновативног стамбеног модела за мигранте на територији Србије у износу од 2 милиона евра.

Организација HELVETAS Swiss Intercooperation¹⁰⁸ спроводи у Србији "Social Sciences for a better society", "Act for a Stronger Civil Society", "Building Economies Where All Can Prosper" пројекте. HELVETAS и Транспарентност Србија су 2023. године објавили резултате истраживања "Локални индекс партиципативности" (ЛИПА)¹⁰⁹ где се истиче да грађани Србије нису довољно укључени у поступак доношења одлука, прописа, одлука о трошењу новца из локалних буџета, у јавне расправе и друге механизме функционисања ЈЛС. Овај индекс разврстава општине и градове у шест кластера. Ниједна од 44 локалне самоуправе у Србији, обухваћене истраживањем, није у рангу највишег кластера, тзв. „пуне партиципације“, а просечна оцена, односно просечан ниво индекса партиципативности у српским општинама износи само 26,4 одсто што је у рангу „основне партиципације“. Према резултатима ЛИПА истраживања, само једна ЈЛСа има „висок“ ниво партиципације (изнад 60 одсто) – и то је град Ужице. ЛИПА резултат од 30 одсто до 45 одсто (умерени ниво партиципације) има 14 ЈЛС, међу којима су најбоље Велико Градиште и Сомбор. Просечан индекс од 26,4 одсто, што је у рангу „основне партиципације“ има скоро половина ЈЛС (њих 20), а мање од 15 одсто (низак ниво партиципације) има девет општина.

---

¹⁰⁸ <https://www.helvetas.org/en/eastern-europe/what-we-do/where-we-work/partner-countries/serbia>

¹⁰⁹ <https://n1info.rs/biznis/istrazivanje-gradjani-nedovoljno-ukljuceni-u-odluke-o-trosenju-novca-na-lokalu/>

На основу члана 32. став 1. тачка 6. Закона о локалној самоуправи („Сл. гласник РС“, бр. 129/2007, 83/2014 - др. закон, 101/2016 - др. закон, 47/2018 и 111/2021 - др. Закон), као и члана 26. Закона о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС“ бр. 30/2018) и члана 40. став 1. тачка 4. Статута града Зајечара ("Сл. лист града Зајечара", бр. 4/19 и 67/21), Скупштина града Зајечара, на седници одржаној 26.06.2024. године, донела је

ОДЛУКУ О ИЗРАДИ, КООРДИНИСАЊУ СПРОВОЂЕЊА, ПРАЋЕЊУ И ИЗВЕШТАВАЊУ О СПРОВОЂЕЊУ СРЕДЊОРОЧНОГ ПЛАНА ГРАДА ЗАЈЕЧАРА

Члан 1.

Овом Одлуком покреће се поступак и приступа се изради Средњорочног плана града Зајечара за период од 2025. до 2027. године.

У складу са овом Одлуком и применљивим прописима, врши се израда средњорочних планова Града Зајечара и у наредним годинама и организује спровођење, праћење и извештавање о спровођењу средњорочних планова.

Члан 2.

Средњорочни план јесте свеобухватан плански документ који се доноси за период од три године и који омогућава повезивање јавних политика са средњорочним оквиром расхода.

Средњорочни план Града Зајечара израђује се на основу Плана развоја града Зајечара за период 2023. – 2029. године, и у складу са важећим документима јавних политика, уз уважавање приоритетних циљева Владе, расположивих капацитета и ресурса, као и промена фактичке ситуације у односу на време када су ти документи јавних политика донети.

Процес израде средњорочног плана подразумева следеће фазе: а) Анализа резултата остварених у претходном периоду, б) Израда нацрта средњорочног плана, в) Израда предлога средњорочног плана - усклађивање са утврђеним лимитима, тј. са предлогом финансијског плана, и г) Израда коначне верзије средњорочног плана усклађене са усвојеним буџетом Града.

Члан 3.

У координисању спровођења средњорочног плана, праћењу спровођења и извештавању, поштују се рокови, надлежности и други захтеви прописани применљивим прописима.

Средњорочни план усваја скупштина и објављује се на интернет страници Града

Годишњи извештај о спровођењу средњорочног плана за претходну фискалну годину – Град израђује до 15. марта текуће године и објављује на својој интернет страници.

Обвезник средњорочног планирања је Град Зајечар, а у изради и спровођењу средњорочног плана на организован начин учествују представници корисника буџетских средстава Града и остали корисници јавних средстава над чијим радом Град врши надзор.

Члан 4.

Градоначелник Града Зајечара, посебним Решењем именује координатора и чланове Координационог тима Града Зајечара одговорне за израду нацрта средњорочног плана, координацију, праћење и извештавање о његовом спровођењу.

Члан 6.

Ова одлука ступа на снагу 8. (осмог) дана од дана објављивања у „Службеном листу Града Зајечара“.

I број 011-16/2024

У Зајечару, 26.06.2024. године

СКУПШТИНА ГРАДА ЗАЈЕЧАРА

ПРЕДСЕДНИК
Стефан Занков, с.р.

На основу члана 69. став 9., члана 135а. Закона о планирању и изградњи („Сл. гласник РС” бр. 72/09, 81/09-испр., 64/10-одлука УС и 24/11, 121/12, 42/13-одлука УС, 50/13- одлука УС, 98/13- одлука УС, 132/14, 145/14, 83/18, 31/19, 37/19 - др. закон, 9/20, 52/21 и 62/23) и члана 40. став 1. тачка б. Статута града Зајечара („Сл. Лист града Зајечара”, бр. 4/19 и 67/21), Скупштина града града Зајечара је, на седници одржаној 26.06.2024. године, донела

Р Е Ш Е Њ Е

о давању сагласности на нацрте и закључење аката за потребе изградње соларне електране „БРУСНИК“ на територији града Зајечара

I

ДАЈЕ СЕ САГЛАСНОСТ на нацрт Уговора о финансирању привремене реконструкције и изградње некатегорисаног пута за потребе соларне електране „БРУСНИК“ на територији града Зајечара, између Града Зајечара, као инвеститора и привредног друштва „THE SOLAR LAND ZA“ D.O.O из Београда, као финансијера на пројекту привремене реконструкције и изградње некатегорисаног пута, који је у јавној својини града Зајечара, за потребе соларне електране „БРУСНИК“ на територији града Зајечара, као и сагласност Градоначелнику града Зајечара, Бошку Ничићу, за закључење наведеног Уговора и давање Специјалног пуномоћја привредном друштву „THE SOLAR LAND ZA“ D.O.O из Београда, да у име града Зајечара заступа град Зајечар у свим правним и другим радњама пред органима републичке и локалне власти односно јавним предузећима, правним и физичким лицима, те да у име града Зајечара предузима све радње у складу са напред поменутиим Уговором.

II

Предмет Уговора о финансирању привремене реконструкције и изградње некатегорисаног пута за потребе соларне електране „БРУСНИК“ на територији града Зајечара, је регулисање међусобних односа између града Зајечара као инвеститора и привредног друштва „THE SOLAR LAND ZA“ D.O.O из Београда, као финансијера, у погледу финансирања и руковођења извођења грађевинских радова у оквиру пројекта путева, односно радова на привременој реконструкцији и изградњи пута за потребе изградње соларне електране „БРУСНИК“ на територији града Зајечара.

Пројекат путева се састоји из спровођења грађевинских радова на некатегорисаном путу на кп.бр. 10991 КО Брусник, Зајечар, који ће бити предмет привремене реконструкције и изградње некатегорисаног пута за потребе соларне електране „БРУСНИК“ на територији града Зајечара.

III

Потписивањем предметног Уговора и након извођења радова у вези пројекта путева у регистру РГЗ – Службе за катастар непокретности у Зајечару, на предметном објекту – некатегорисаном локалном путу, остаје уписан Град Зајечар као носилац права јавне својине.

IV

Уговор се закључује на одређено време, на период од 6 (шест) година од прибављања правноснажне привремене грађевинске дозволе за пројекат привремене реконструкције и изградње пута (укључујући и продужење привремене грађевинске дозволе).

V

Нацрт Уговора о финансирању привремене реконструкције и изградње некатегорисаног пута за потребе соларне електране „БРУСНИК“ на територији града Зајечара и нацрт Специјалног пуномоћја у вези са пројектом извођења наведених радова на некатегорисаном путу, саставни су делови овог Решења.

VI

Решење објавити у „Службеном листу града Зајечара“.

I бр. 02-167/2024

У Зајечару 26.06.2024 године

СКУПШТИНА ГРАДА ЗАЈЕЧАРА

ПРЕДСЕДНИК

Стефан Занков, с.р.

УГОВОР О ФИНАНСИРАЊУ ПРИВРЕМЕНЕ РЕКОНСТРУКЦИЈЕ И ИЗГРАДЊЕ НЕКАТЕГОРИСАНИХ ПУТЕВА ЗА ПОТРЕБЕ СОЛАРНЕ ЕЛЕКТРАНЕ БРУСНИК НА ТЕРИТОРИЈИ ГРАДА ЗАЈЕЧАРА

Овај уговор о финансирању привремене реконструкције и изградње некатегорисаних путева за потребе соларне електране Брусник на територији града Зајечара (у даљем тексту: „Уговор“) закључен је дана _____ 2024. године у Зајечару између:

1. **Града Зајечара**, са седиштем на адреси Трг Ослобођења бр. 1, матични број: 07189923, ПИБ: 101757838, кога представља Градоначелник града Зајечара Бошко Ничић, са пребивалиштем у Лубници, Зајечар, Лубница бб, (у даљем тексту: „Инвеститор“)

и

2. „**The Solar Land ZA**“ d.o.o., привредно друштво са регистрованим седиштем на адреси Булевар војводе Мишића 37, матични број 21963585, ПИБ 114050420, које заступа директор Владимир Поповић, са пребивалиштем на адреси Илије Стојадиновића бр. 075/9, (у даљем тексту: „Финансијер“),

У даљем тексту овог Уговора Финансијер и Инвеститор су заједно означени као „Уговорне стране“, а појединачно и као „Уговорна страна“.

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

А. **С ОБЗИРОМ НА ТО ДА** је Финансијер инвеститор изградње соларне електране Брусник (у даљем тексту: „Соларна електрана“) на земљишту на подручју града Зајечара;

Б. **С ОБЗИРОМ НА ТО ДА** изградња и управљање Соларном електраном захтевају одређену инфраструктуру која је у надлежности јавних органа и организација, између осталог одређене радове на привременој реконструкцији и изградњи на мрежи некатегорисаних путева који повезују локације Соларне електране, односно један број појединачних деоница путева, односно конкретно на кп.бр. 10991 КО Брусник, Зајечар, а који ће бити у јавној употреби тако да се има сматрати јавном својином Инвеститора (у даљем тексту: „Пројекат путева“ или „Пројекат“);

В. **С ОБЗИРОМ НА ТО ДА** је изградња Соларне електране у интересу Финансијера, а Пројекат путева од великог значаја за Инвеститора и Финансијера, а имајући у виду да Финансијер располаже како финансијским средствима, тако и организационим капацитетом да спроведе Пројекат путева благовремено и на квалитетан начин, Финансијер се обратио Инвеститору Молбом за сагласност за уређење некатегорисаног пута од 13.02.2024. године са предлогом да финансира и организује радове на спровођењу Пројекта путева, те да организује ангажовање трећих лица за извођење радова;

Уговорне стране уговарају следеће:

ПРЕДМЕТ УГОВОРА

Члан 1.

Предмет овог Уговора је регулисање међусобних односа између Инвеститора и Финансијера у финансирању и руковођењу извођења грађевинских радова у оквиру Пројекта путева, односно радова на привременој реконструкцији и изградњи путева како су описани у претходној констатацији Б овог Уговора, за потребе Соларне електране, у свему према техничкој документацији, за шта ће бити прибављена привремена грађевинска дозвола.

Пројекат путева се састоји из спровођења грађевинских радова на некатегорисаном путу на кп.бр. 10991 КО Брусник, који је у јавној својини Града Зајечара, према листу непокретности број 394 КО Брусник.

НАЧИН ФИНАНСИРАЊА

Члан 2.

Инвеститор и Финансијер ради реализације овог Уговора сагласно констатују да средства за израду техничке документације, извођење радова као и све друге трошкове потребне за реализацију овог Уговора и Пројекта путева обезбеђује Финансијер у висини будуће уговорене вредности са ПДВ-ом.

ОБАВЕЗЕ ИНВЕСТИТОРА

Члан 3.

Инвеститор се обавезује да:

- писаним путем овласти представника Града Зајечара да прати реализацију овог Уговора и Пројекта путева (у даљем тексту: „**Овлашћени представник**“);
- пружи стручну помоћ у поступку добијања потребних дозвола, одобрења, сагласности при реализацији Пројекта путева;
- је сагласан да Финансијер може у име и за рачун Инвеститора, као и у своје име и за свој рачун у својству Финансијера, прибавити дозволе, сагласности, одобрења и др. у циљу реализације Пројекта путева (тако да дозволе гласе на Инвеститора и Финансијера), у складу са овим Уговором и законом;
- достави Финансијеру потврду да је извршио плаћања потребних одобрења и сагласности средствима које му је пренео Финансијер у циљу реализације Пројекта путева;
- изда и преда Финансијеру одговарајуће пуномоћје уз оверу потписа на пуномоћју од стране јавног бележника којим га овлашћује да предузме све радње потребне за спровођење Пројекта путева у име и за рачун Инвеститора, чији је нацрт дат у Прилогу бр. 1 (у даљем тексту: „**Пуномоћје**“) на дан потписивања овог Уговора;
- именује надзорни орган који ће у име Инвеститора пратити радове на Пројекту путева, при чему Финансијер неће имате никакве трошкове у погледу надзора над радовима на Пројекту путева;
- пружи стручну помоћ приликом извођења радова на Пројекту путева;
- омогући несметано извођење радова у оквиру своје надлежности;
- након окончања радова и достављања финалног обавештења о изведеним радовима (и окончане ситуације коју му је извођач радова претходно доставио) потпише записник о примопредаји;
- поштује све друге одредбе овог Уговора како би били остварени неопходни услови за спровођење Пројекта путева.

ОБАВЕЗЕ ФИНАНСИЈЕРА

Члан 1.

Финансијер се обавезује да:

- сноси све трошкове у циљу реализације Пројекта путева;
- да о свом трошку организује извођење неопходних геодетских радова и прибави потребне подлоге за израду пројектне документације,
- да о свом трошку организује израду одговарајуће пројектно техничке документације и друге документације потребне за издавање потребних дозвола (привремене грађевинске дозволе, пријаве радова и слично), одобрења и сагласности у циљу реализације Пројекта путева (прилог 1);
- у име Инвеститора, као и у своје лично име, поднесе захтев за издавање привремене грађевинске дозволе, пријаву радова и прибављање других потребних одобрења и сагласности у циљу реализације Пројекта путева,
- пренесе на Инвеститора одговарајућа неопходна финансијска средства ради плаћања потребних одобрења и сагласности при реализацији Пројекта путева, а све у складу са прописима;

- да закључује уговоре о успостављању одговарајућег права службености у име и за рачун Инвеститора, односно у корист Инвеститора као носиоца службености при чему ће се накнаде за право службености исплаћивати на терет Финансијера, када је то неопходно ради реализације Пројекта путева као и да одговара за штету која може настати услед извођења радова на Пројекту путева на парцелама на којима је закључен уговор о успостављању одговарајућег права службености, као и за време експлоатације наведених путева, у мери у којој су Финансијер или лица која је он ангажовао одговорни за насталу штету,
- да прибавља сагласности, закључи уговоре о закупу и на други начин реши имовинскоправне односе у складу са Законом о планирању и изградњи кад је то потребно за спровођење Пројекта путева,
- да обавести Инвеститора о почетку извођења радова,
- о свом трошку ангажује извођача радова којег сам изабере, именује стручни надзор над извођењем радова у складу са чланом 153. Закона о планирању и изградњи и организује и финансира извођење свих потребних радова на реализацији Пројекта путева од стране извођача радова, укључујући припремне и завршне радове, као и да обезбеди прибављање материјала потребног за Пројекат путева од добављача које сам одабере,
- у току извођења радова доставља обавештења Инвеститору о фазама радова на Пројекту путева, односно да достави Инвеститору све привремене ситуације које му је доставио извођач радова,
- по завршетку радова достави финално обавештење о изведеним радовима Инвеститору и потпише записник о примопредаји,
- сарађује са Инвеститором, да поступи по евентуалним разумним примедбама и сугестијама Инвеститора, односно надзорног органа,
- уколико се у току извођења радова на Пројекту путева појаве непланирани и непредвиђени радови, у најкраћем могућем року о томе писаним путем обавести Инвеститора и исте образложи,
- сноси трошкове овере Уговора,
- поштује све друге одредбе овог Уговора како би били остварени неопходни услови за спровођење Пројекта.

УПИС ПРАВА СВОЈИНЕ НА ПУТЕВИМА

Члан 1.

Потписивањем овог Уговора, Финансијер је сагласан да се након извођења радова у вези Пројекта путева у регистру Републичког геодетског завода - надлежне Службе катастра непокретности у Зајечару, на предметном објекту - некатегорисаном и локалном путу упише јавна својина Инвеститора, а у складу са чланом 135а Закона о планирању и изградњи.

ДОЗВОЛЕ И УГОВОРИ СА ТРЕЋИМ ЛИЦИМА У ВЕЗИ СА ПРОЈЕКТОМ

Члан 2.

Инвеститор је сагласан да носилац права и обавеза из привремене грађевинске дозволе, као и свих одобрења, пројеката, сагласности и других аката који се односе на Пројекат путева буде и Финансијер.

Инвеститор је сагласан да Финансијер може у име и за рачун Инвеститора, као и у своје лично име, да поднесе захтеве за привремену грађевинску дозволу, одобрења, пројекте, сагласности и друге акте који се односе на Пројекат путева, као и да све трошкове сноси Финансијер.

Закључењем овог Уговора и издавањем привремене грађевинске дозволе и на име Финансијера, сматра се да Финансијер има право приступа земљишту које је предмет Пројекта

путева, као и да то право може даље пренети на извођача радова у циљу реализације Пројекта путева.

Члан 3.

Инвеститор и Финансијер ће у случају непланираних и непредвиђених радова, по достављеном писменом и образложеном обавештењу Финансијера, закључити анекс овог Уговора, којим ће се дефинисати права и обавезе Уговорних страна.

УЧЕШЋЕ УГОВОРНИХ СТРАНА

Члан 4.

Уговорне стране су сагласне да се учешће Инвеститора у Пројекту путева састоји у праву својине на парцелама и путевима на којима ће бити реализован Пројекат путева, а учешће Финансијера састоји се у сношењу свих трошкова реализације Пројекта путева.

Члан 5.

Инвеститор и Финансијер се обавезују да током периода важења овог Уговора одговоре на сваки међусобни захтев у вези са извршењем овог Уговора, у најкраћем могућем року, а у сваком случају не дуже од рокова одређених важећим прописима.

ТРАЈАЊЕ И РАСКИД

Члан 6.

Уговор ступа на снагу даном потписивања и закључује се на одређено време до истека периода од 6 (шест) година од прибављања правноснажне привремене грађевинске дозволе за Пројекат путева (укључујући и продужење привремене грађевинске дозволе).

Уговорне стране су сагласне да у току периода трајања овог Уговора могу предвидети да ће се, осим у периоду изградње, реконструисани и изграђени путеви користити и током експлоатације Соларне електране као трајни у погледу чега ће закључити посебан уговор или анекс овог Уговора којим ће регулисати међусобна права и обавезе.

Уговорне стране сагласне су да се овај Уговор може раскинути једностраном изјавом воље, вансудским путем, упућене у писаној форми другој Уговорној страни, пре истека рока, у случају непридржавања одредби овог Уговора друге Уговорне стране, неотпочињања или некавалитетног извршења услуге, односно неиспуњења обавезе која је предмет овог Уговора, достављањем писане изјаве о једностраном раскиду Уговора другој Уговорној страни.

У случају раскида овог Уговора, изјава о раскиду мора бити образложена и у истој мора бити назначено по ком се основу Уговор раскида.

Пре упућивања изјаве о раскиду Уговора, свака Уговорна страна је обавезна да другу Уговорну страну писменим путем позове и упозори је на постојање околности за раскид Уговора те да остави примерени рок који неће бити краћи од 10 дана, нити дужи од 20 дана, за извршавање Уговором прихваћених обавеза.

У случају да ни након рока из претходног става позвана страна не изврши своје обавезе упућује се раскид Уговора, без остављања рока, те ће се Уговор сматрати раскинутим пријемом изјаве о раскиду Уговора.

ПОВЕРЉИВОСТ

Члан 7.

Инвеститор се обавезује да сву документацију везану за реализацију Пројекта, укључујући пројекте, студије, цртеже, архиву и другу документацију везану за Пројекат путева, информације техничке и комерцијалне природе, као и документацију везану за финансијске и друге показатеље у вези са реализацијом Пројекта, чува као поверљиву и да трећим лицима неће омогућити приступ тој документацији, осим уз претходну сагласност Финансијера или у случају да тако захтевају закони или прописи Републике Србије.

Обавезе Инвеститора наведене у овом члану остају у важности и након престанка важења овог Уговора.

ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ**Члан 8.**

Уколико у току извршења овог Уговора, дође до потребе за изменама и допунама овог Уговора, измене и допуне овог Уговора вршиће се споразумно између Уговорних страна потписивањем анекса Уговора, уз оверу потписа Уговорних страна од стране јавног бележника.

Члан 9.

Све спорове који настану поводом права и обавеза из овог Уговора Уговорне стране ће настојати да реше споразумно у року од 60 дана, а уколико то није могуће, уговарају месну надлежност стварно надлежног суда у Зајечару.

Члан 10.

Овај Уговор сачињен је у 6 (шест) истоветних примерака од којих по 2 (два) примерка за сваку Уговорну страну, 1 (један) примерак за Правобранилаштво града Зајечара, док је 1 (један) примерак за потребе овере код надлежног јавног бележника.

II бр. _____

У Зајечару ..... 2024. године

За Инвеститора:

За Финансијера:

_____
ГРАДОНАЧЕЛНИК
Бошко Ничић

_____
Владимир Поповић

ПРИЛОГ 1:

СПЕЦИЈАЛНО ПУНОМОЋЈЕ
(у даљем тексту: „Пуномоћје“)

Град Зајечар, са седиштем на адреси Трг Ослобођења бр. 1, матични број: 07189923, ПИБ: 101757838, кога представља Градоначелник града Зајечара Бошко Ничић, са пребивалиштем у Лубници, Зајечар, Лубница бб (у даљем тексту: „Град Зајечар“) овим путем овлашћује:

□ **The Solar Land ZA d.o.o.**, привредно друштво са регистрованим седиштем на адреси Булевар војводе Мишића 37, матични број 21963585, ПИБ 114050420 (у даљем тексту: „Пуномоћник“), да у вези са пројектом извођења радова привремене реконструкције и изградње на мрежи некатегорисаних путева на територији Града Зајечара који повезују локације соларне електране Брусник, односно један број појединачних деоница путева, а који путеви ће бити у јавној употреби тако да се имају сматрати јавном својином инвеститора (Града Зајечара) (у даљем тексту: „Пројекат путева“) и ограничено само на описани Пројекат путева, заступа Град Зајечар у свим правним и другим радњама пред органима републичке и локалне власти, односно јавним/приватним/мешовитим предузећима, правним и физичким лицима и свим трећим лицима, те да, у име Града Зајечара предузима све радње и потписује све документе који су у складу са Уговором о финансирању привремене реконструкције и изградње некатегорисаних путева за потребе соларне електране Брусник на територији града Зајечара, који су Град Зајечар, као инвеститор и Пуномоћник, као финансијер, у складу са одредбама Закона о планирању и изградњи („Сл. гласник РС“, бр. 72/2009, 81/2009, 64/2010, 24/2011, 121/2012, 42/2013, 50/2013, 98/2013, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019, 9/2020, 52/2021 и 62/2023) и осталим важећим релевантним прописима закључили, односно потписали и оверили дана _____ 2024. године код јавног бележника Марине Милић, са седиштем канцеларије на адреси Ул. Николе Пашића бр. 2, под бројем _____ (у даљем тексту: „Уговор о финансирању“), а нарочито, без ограничења:

1) да пред надлежним јавним бележником закључује у име и за рачун Града Зајечара, као носиоца службености, уговоре о успостављању права привремене и преносиве службености за потребе реализације Пројекта путева, и то са власницима катастарских парцела преко чијих делова ће се реализовати Пројекат путева, а којима ће Пуномоћник у својству финансијера исплатити накнаду за службеност, при чему се земљиште односно катастарске парцеле које ће бити предмет наведених уговора налазе у Зајечару, у катастарској општини Брусник, што подразумева и заступање у поступку преговарања;

2) да поднесе захтеве за издавање одобрења, сагласности и дозвола потребних за Пројекат путева, укључујући али не ограничавајући се на локацијске услове, привремене грађевинске дозволе, дозволе/одобрења за уклањање стабала и другог растиња са катастарских парцела, све остале дозволе, као и да предузме све друге неопходне или корисне радње ради прибављања таквих одобрења и дозвола, те и да организује технички преглед Пројекта путева и све радње с тим у вези;

3) уколико Пуномоћник по свом нахођењу буде сматрао да је неопходно да одговарајући уговори буду закључени у име Града Зајечара, слободно преговара и закључи уговоре са трећим лицима, а који се односе на пружање услуга, извођење радова, добављање материјала (са извођачима, подизвођачима, добављачима), али о свом трошку, без успостављања било каквих обавеза за Град Зајечар према трећим лицима;

4) да поднесе пријаве почетка радова за реализацију Пројекта путева;

5) да пред Републичким геодетским заводом спроводи поступке уписа права на катастарским парцелама потребним за Пројекат путева, поступке парцелације, препарцелације, формирања грађевинске парцеле, промене намене, и све друге поступке у вези са парцелама намењеним за Пројекат путева;

6) да предузима све друге правне и фактичке радње за које нађе да су потребне или корисне у вези са Пројектом путева и у вези са тачкама 1. до 5. горе, пред свим државним органима и организацијама, правним и физичким лицима, јавним бележницима, у име и за рачун Града Зајечара, али увек на начин да све трошкове са тим у вези сноси или за плаћање истих гарантује сам Пуномоћник у складу са одредбама Уговора о финансирању.

Град Зајечар се обавезује да по потреби и на захтев Пуномоћника прихвати и одобри правне и фактичке радње које Пуномоћник учини или законито издејствује да се учине на основу овлашћења која произлазе из овог Пуномоћја, осим уколико би конкретна радња имала дејство преузимања било каквих обавеза за Град Зајечар, а за које обавезе трошкове не би сносио или за плаћање истих не би гарантовао сам Пуномоћник.

Пуномоћник може ангажовати друго правно и/или физичко лице за предузимање потребних активности и радњи у оквиру овог Пуномоћја ради испуњења циљева због којих се исто издаје.

Ово Пуномоћје ступа на снагу даном овере код надлежног јавног бележника и важи до писаног отказа од стране Пуномоћника или опозива овог Пуномоћја од стране Града Зајечара.

У Зајечару, дана _____ 2024. године

За Град Зајечар

ГРАДОНАЧЕЛНИК

Бошко Ничић

**ПЛАН КВАЛИТЕТА ВАЗДУХА ГРАДА ЗАЈЕЧАРА
ЗА ПЕРИОД ОД 2024. ДО 2031. ГОДИНЕ**

Март 2024. године

Садржај

1. Увод.....	4
2. Локација подручја повећаног загађења.....	7
2.1. Опис локације подручја за које се план доноси	7
2.2. Локација мерних станица	8
2.2.1. Државна мрежа мерних места	9
2.2.1.1.а) Локација АМСКВ (SO ₂ , NO ₂ и CO).....	10
2.2.1.1.б) Локација уређаја за мерење ПМ ₁₀	11
2.2.1.1.в) Локација уређаја за мониторинг SO ₂ , NO ₂ и чађи (путем мануелних метода и као наменска мерења).....	12
2.2.2. Локална мрежа мерних места.....	13
3. Основне информације о зони.....	14
3.1. Тип зоне и опис граница подручја повећаног загађења.....	14
3.2. Процена величине загађеног подручја (km ²).....	15
3.3. Подаци о насељености и процена становништва изложеног загађењу.....	15
3.4. Подаци о постојећим привредним, стамбеним и објектима инфраструктуре.....	17
3.4.1. Стамбени објекти (урбане карактеристике града).....	17
3.4.2. Јавне службе.....	18
3.4.3. Привредна активност.....	18
3.4.4. Саобраћај и инфраструктура.....	19
3.4.5. Систем даљинског грејања.....	21
3.4.6. Електроенергетска инфраструктура.....	22
3.4.7. Обновљиви извори енергије.....	22
3.4.8. Гасификација.....	23
3.5. Климатске карактеристике са метеоролошким показатељима.....	24
3.5.1. Температура.....	24
3.5.2. Ветар.....	25
3.5.3. Остали климатолошки параметри.....	29
3.6. Релевантни топографски подаци.....	30
4. Врста и степен загађења ваздуха.....	33
4.1. Подаци о квалитету ваздуха.....	33
4.2. Концентрације загађујућих материја забележене током претходних година.....	34
4.2.1. Стандарди квалитета ваздуха	34
4.2.2. Концентрације загађујућих материја забележене у Државној мрежи мерних места.....	35
4.2.2.1. Концентрације загађујућих материја SO ₂ , NO ₂ и CO у оквиру аутоматске станице за мониторинг квалитета ваздуха (АМСКВ).....	35
4.2.2.2. Концентрације суспендованих честица ПМ ₁₀	36
4.2.2.3. Концентрације загађујућих материја SO ₂ , NO ₂ и чађи као наменска мерења и коришћењем мануелних метода.....	38
4.3. Утицај загађења ваздуха на здравље људи.....	41
4.3.1. Водеће групе болести и водеће дијагнозе деце предшколског и школског узраста.....	41
4.3.2. Процена доприноса загађујућих материја из ваздуха укупној и специфичној смртности	45
4.3.2.1. Процена доприноса квалитета ваздуха укупној смртности.....	46

4.3.2.2.Процена доприноса квалитета ваздуха специфичној смртности.....	47
5. Извори загађења ваздуха.....	48
5.1.Емисије из стационарних извора.....	49
5.1.1.Индивидуална ложишта.....	50
5.1.2.Градске котларнице.....	50
5.1.3. Индустијски објекти.....	51
5.2.Емисије из мобилних извора (дифузни извори загађења).....	53
5.2.1.Емисије из саобраћаја.....	53
5.2.1.1.Емисије из саобраћаја - приватни превоз.....	53
5.2.1.2.Емисије из саобраћаја - јавни превоз.....	54
5.2.2.Остали дифузни извори загађења.....	55
5.2.2.1.Одлагање отпада и хигијенизација града.....	55
5.2.2.2.Сектор пољопривреде.....	55
5.3.Извори емисије из других региона.....	55
6.Анализа ситуација и фактора који су утицали на појаву загађења.....	56
6.1.Подаци о осталим факторима одговорним за загађење.....	56
6.1.1.Прекогранични утицај.....	56
6.1.2. Формирање секундарних загађујућих материја.....	56
7.Мере за смањење загађења ваздуха, као и мере за побољшање квалитета ваздуха које су предузете пре доношења Плана.....	58
8.Процена потребне редукације емисије за достизање стандарда квалитета ваздуха	61
9.Мере за спречавање или смањење загађења ваздуха као и мере за побољшање квалитета ваздуха након доношења Плана квалитета ваздуха.....	62
9.1.Списак и опис свих циљева и мера.....	62
9.2.Процена планираног побољшања квалитета ваздуха и временског периода потребног за достизање циљева.....	70
10. Акциони план за спровођење Плана квалитета ваздуха града Зајечара.....	71
11.Надлежност за спровођење Плана квалитета ваздуха, контролу планираних мера и активности и извештавање.....	76
12. Завршне одредбе.....	77

На основу члана 31. став 1. Закона о заштити ваздуха ("Службени гласник РС", бр. 36/09, 10/13 и 26/21 - др.закон) и члана 40. став 1. тачка 4. и 29. Статута града Зајечара ("Службени лист града Зајечара", бр. 4/19 и 67/21), Скупштина града Зајечара, по претходно прибављеној сагласности Министарства заштите животне средине Републике Србије, број 001682515 2024 од 24.05.2024. године, на седници одржаној 26.06.2024. године, донела је

ПЛАН КВАЛИТЕТА ВАЗДУХА ГРАДА ЗАЈЕЧАРА ЗА ПЕРИОД ОД 2024. ДО 2031. ГОДИНЕ

1. УВОД

План квалитета ваздуха доноси јединица локалне самоуправе, у циљу очувања и побољшања квалитета ваздуха и избегавања, спречавања или смањења штетних последица по здравље људи и/или животну средину.

Заштита ваздуха се остварује очувањем и побољшањем квалитета ваздуха кроз утврђивање и остваривање мера у области заштите како би се спречиле или смањиле штетне последице по здравље људи и/или животну средину.

Законом о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС“, бр.30/18) успостављен је правни оквир за доношење планских докумената којима се дефинише управљање јавним политикама. На нивоу локалних самоуправа, у хијерархији планских докумената, документ развојног планирања највишег реда је План развоја јединице локалне самоуправе. У складу са тим, Град Зајечар је донео План развоја града Зајечара за период од 2023 – 2029. године („Службени лист града Зајечара“, бр.22/23), који дефинише кључне циљеве у области заштите животне средине, у оквиру којих циљ одрживог развоја везано за унапређење квалитета ваздуха. Циљеви и мере унапређења квалитета ваздуха дефинисани Планом развоја града Зајечара за период од 2023 – 2029. године, саставни су део предметног Плана квалитета ваздуха, односно биће саставни део Програма заштите животне средине чија се израда планира у наредном периоду.

Чланом 31. став 1. Закона о заштити ваздуха ("Службени гласник РС", бр. 36/09, 10/13 и 26/21 - др.закон) прописано је да у зонама у којима је ваздух треће категорије, односно када загађење ваздуха превазилази ефекте мера које се предузимају, односно када је угрожен капацитет животне средине или постоји стално загађење ваздуха на одређеном простору, надлежни орган јединице локалне самоуправе дужан је да донесе План квалитета ваздуха са циљем да се постигну одговарајуће граничне вредности или циљне вредности утврђене Уредбом о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС“, бр.11/10, 75/10 и 63/13).

Годишњим извештајима о стању квалитета ваздуха у Републици Србији 2019., 2020. и 2021. године, израђеним од стране Агенције за заштиту животне средине Републике Србије, Министарства заштите животне средине Републике Србије, а на основу извршеног мониторинга и оцене квалитета ваздуха на подручју Републике Србије, утврђено је да је град Зајечар у оквиру зоне „Србија“, у 2019., 2020. и 2021. години имао трећу категорију квалитета ваздуха због прекорачења дозвољених

граничних вредности суспендованих честица ПМ₁₀. На основу тога, приступило се изради Плана квалитета ваздуха на територији града Зајечара.

Влада Републике Србије је усвојила Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционим планом (у даљем тексту: Програм), као основни документ на основу кога се доносе планови квалитета ваздуха и који морају бити у сагласности са њим, сходно Закону о заштити ваздуха („Службени гласник РС“, бр.36/09, 10/13 и 26/21-др.закон). Као основни стратешки документ за управљање квалитетом ваздуха на локалном нивоу, План квалитета ваздуха, поред усаглашености са Програмом, доноси се на основу оцене стања квалитета ваздуха и обухвата све главне загађујуће материје и главне изворе загађивања ваздуха који су довели до загађења. План садржи нарочито: податке о подручју повећаног загађења, податке о врсти и степену загађења, податке о извору загађења, анализу ситуације и фактора који су утицали на појаву прекорачења, детаље о мерама или пројектима који су примењени са циљем смањења загађења у досадашњем периоду, детаље о мерама или пројектима који се планирају у дугорочном периоду, посебне мере намењене заштити осетљивих група становништва, посебно деце, као и органе надлежне за развој и спровођење плана. Садржина Плана је прописана Правилником о садржају планова квалитета ваздуха („Службени гласник РС“, бр.21/10).

План квалитета ваздуха града Зајечара урађен је на основу свих расположивих података мониторинга квалитета ваздуха које поседује Завод за јавно здравље „Тимок“ Зајечар, који су добијени из државне мреже, као и података из Годишњих извештаја о квалитету ваздуха Агенције за заштиту животне средине Републике Србије. Планирано је да се у наредном периоду повећа број параметара који ће се пратити, сходно Уредби о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС“, бр.11/10, 75/10 и 63/13).

За израду Плана квалитета ваздуха, Градоначелник града Зајечара је формирао Радну групу за израду Плана квалитета ваздуха на територији града Зајечара, Решењем II бр.501-117 од 04.11.2022. године. План је израђен уз подршку пројекта „ЕУ за Зелену агенду у Србији“, који, уз техничку и финансијску подршку Европске уније и у партнерству са Министарством заштите животне средине, спроводи УНДП у сарадњи са Амбасадом Шведске и Европском инвестиционом банком (ЕИБ), уз додатна финансијска средства које су обезбедиле владе Шведске, Швајцарске и Србије.

СПИСАК СКРАЋЕНИЦА

Скраћеница	Значење
PM ₁₀	Суспендоване честице пречника 10 микрометара или мање
PM _{2,5}	Суспендоване честице пречника 2,5 микрометара или мање
АМСКВ	Аутоматска станица за мерење квалитета ваздуха
ГУП	Генерални урбанистички план града Зајечара
ГВ	Гранична вредност
ЛРИЗ	Локални регистар извора загађивања
ВАТ	Best Available Techniques - најбоље доступне технике
ИРРС дозвола	Интегрисана дозвола
ЗЗЈЗ“Тимок“ Зајечар	Завод за јавно здравље „Тимок“ Зајечар

ЈКП	Јавно комунално предузеће
ЈКСП ЗАЈЕЧАР	Јавно комунално стамбено предузеће „Зајечар“ Зајечар

ПЛАНСКИ И РЕГУЛАТОРНИ ОКВИР

Законски основ за израду Плана квалитета ваздуха града Зајечара представљају:

-Закон о заштити животне средине („Службени гласник РС”, бр. 135/04, 36/09, 36/09 - др.закон, 72/09 - др.закон, 43/11 - одлука УС, 14/16, 76/18 и 95/18-др.закон);

-Закон о заштити ваздуха („Службени гласник РС“ бр. 36/09, 10/13 и 26/21-др.закон);

-Закон о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС“, бр.30/18);

-Уредба о одређивању зона и агломерација „Службени гласник РС“, бр. 58/11 и 98/12);

-Уредба о утврђивању програма контроле квалитета ваздуха у државној мрежи („Службени гласник РС“, бр. 58/11);

-Уредба о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС“, бр. 11/10, 75/10 и 63/13);

-Уредба о мерењима емисија загађујућих материја у ваздух из стационарних извора загађивања („Службени гласник РС“, бр. 5/16);

-Уредба о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздух из постројења за сагоревање („Службени гласник РС“, бр. 6/16 и 67/21);

-Уредба о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздух из стационарних извора загађивања, осим постројења за сагоревање („Службени гласник РС“, бр. 111/15 и 83/21);

-Уредба о учешћу јавности у изради одређених планова и програма у области заштите животне средине („Службени гласник РС“, бр.117/21);

-Уредба о утврђивању Листе категорија квалитета ваздуха по зонама и агломерацијама на територији Републике Србије за 2019. годину („Службени гласник РС“, бр. 11/21);

-Уредба о утврђивању Листе категорија квалитета ваздуха по зонама и агломерацијама на територији Републике Србије за 2020. годину („Службени гласник РС“, бр. 130/22);

-Уредба о утврђивању Листе категорија квалитета ваздуха по зонама и агломерацијама на територији Републике Србије за 2021. годину („Службени гласник РС“, бр. 144/22);

-Уредба о утврђивању Листе категорија квалитета ваздуха по зонама и агломерацијама на територији Републике Србије за 2022. годину („Службени гласник РС“, бр. 93/23);

-Правилник о садржају планова квалитета ваздуха („Службени гласник РС“, бр. 21/10);

-Правилник о методологији за израду националног и локалног регистра извора загађивања, као и методологије за врсте, начине и рокове прикупљања података („Службени гласник РС“, број 91/10, 10/13, 98/16 и 72/23);

-Правилник о начину размене информација о мерним местима у државној и локалној мрежи, техникама мерења, као и о начину размене података добијених праћењем квалитета ваздуха у државној и локалним мрежама („Службени гласник РС“, бр. 84/10);

-Правилник о условима за издавање дозволе за мерење квалитета ваздуха и

дозволе за мерење емисије из стационарних извора загађивања („Службени гласник РС“, бр. 1/12).

2. ЛОКАЦИЈА ПОДРУЧЈА ПОВЕЋАНОГ ЗАГАЂЕЊА

На основу Уредбе о одређивању зона и агломерација („Службени гласник РС“, бр.58/11 и 98/12), територија града Зајечара припада зони „Србија“, која обухвата територију Републике Србије осим територија Аутономних Покрајина, града Београда, града Ниша, града Ужица, града Смедерева, општине Косјерић и општине Бор.

Према Уредби о утврђивању Листе категорија квалитета ваздуха по зонама и агломерацијама на територији Републике Србије за 2021. годину („Службени гласник РС“, бр. 144/22), територија града Зајечара у оквиру зоне „Србија“ је сврстана у трећу категорију квалитета ваздуха због прекорачења годишње граничне вредности за суспендоване честице PM_{10} . Трећа категорија квалитета ваздуха утврђена је за прекомерни ниво загађености ваздуха где су прекорачене граничне вредности за једну или више загађујућих материја.

На основу спроведеног мониторинга и оцене квалитета ваздуха констатује се загађеност ваздуха у градском подручју. Из наведених разлога, План квалитета ваздуха се доноси за подручје повећаног загађења које је присутно у обухвату Генералног урбанистичког плана града Зајечара (који покрива градско подручје).

На сеоском подручју територије Зајечара не прати се квалитет ваздуха, па нема елемената за његову оцену.

2.1. ОПИС ЛОКАЦИЈЕ ПОДРУЧЈА ЗА КОЈЕ СЕ ПЛАН ДОНОСИ

Према Закону о регионалном развоју („Службени гласник РС“, бр.51/09, 30/10 и 89/15-др.закон), Град Зајечар припада Региону Јужне и Источне Србије. На основу Уредбе о одређивању зона и агломерација („Службени гласник РС“, бр.58/11 и 98/12), територија града Зајечара припада зони „Србија“.

Подручје за које се доноси План и на коме се планира управљање квалитетом ваздуха је подручје у обухвату Генералног урбанистичког плана града Зајечара („Службени лист града Зајечара“, бр.15/12). Ово је најгушће насељено подручје територије Зајечара у коме се налазе управне, здравствене, васпитно-образовне, културне и друге институције, као и поједини привредни субјекти.

Подручјем плана, односно градским насељем Зајечар пружају се правци значајних саобраћајница - државних (путеви I и II реда) и локалних путева (путнички, теретни, транзитни). Кроз подручје града пролази и железничка пруга са станицом за промет путничког и робног транспорта.

Подручје у обухвату Генералног урбанистичког плана града Зајечара, а тиме и подручје Плана квалитета ваздуха је подељено на урбанистичке зоне, и то:

- **Зона старог (строгог) центра - Зона I** обухвата централно језгро града Зајечара чија је граница на северу обала Црног Тимока, док је на јужној страни омеђена Парк шумом „Краљевица“. Претежна намена је становање високе густине са објектима јавног садржаја.
- **Зона новог центра - Зона II** обухвата у целости насеља „Котлујевац“ и „Кључ“ са становањем средње густине. Граница се на југу пружа дуж леве обале Црног Тимока. Пратећи садржаји су услуге, јавни садржаји, зелене површине и спорт и рекреација.

- **Спомен Парк шума „Краљевица“ - Зона III** је једно од најзначајнијих природних богатстава града Зајечара са шумским комплексом и спортско рекреативним површинама.
- **Шири зона старог (строгог) центра - Зона IV** има две просторне целине:
  - Зона IV₁** - на северу и северозападу границу зоне чини река Црни Тимок до ушћа са Белим Тимоком; на североистоку и истоку, границу чини река Бели Тимок, док је на јужној страни граница дуж државног пута и петље код насеља „Краљевица“. Ову просторну целину чине инфраструктурни коридори као значајна просторна ограничења. Ово је зона са становањем средње густине и објектима напуштених индустријских објеката. Ова зона је зона реконструкције и нове изградње.
  - Зона IV₂** - обухвата насеље „Подлив“ до обале Црног Тимока, док се источним делом наслања на државни пут првог реда и у обухвату зоне је комплекс касарне „Никола Пашић“. Основно обележје овог простора је подручје посебне намене окружено становањем средње густине у непосредној близини центра града.
- **Пиково имање - Зона V** пружа се правцем железничке пруге до укрштаја са реком Тимок. Јужна и источна граница се пружају дуж реке Тимок и Црни Тимок. Карактерише га постојеће породично становање, појединачни производни објекти и комплекс тзв. “Пиково имање“ које се планира као уређени слободни и зелени простор.
- **Радна зона - пословно стамбена зона - Зона VI** састоји се из две просторне целине:
  - Зона VI₁** - пословно стамбена зона: са западне стране се граница зоне поклапа са границом Плана, на северу је обилазница државни пут I реда, на истоку се граничи са насељем „Котлујевац“ и протеже се до границе Плана на западу. Због постојећег становања уз државни пут у правцу за Параћин, основна намена је производња и пословање мањег капацитета, која нема утицаја на животну средину, са комерцијалним садржајима и услугама.
  - Зона VI₂** - уз магистрални пут за Ниш: источна граница је лева обала Белог Тимока до Клиничког центра Града Зајечара и источне падине Парк шуме „Краљевица“, на западној страни граница обухвата Фабрику воде и креће се до Лубничке реке која представља јужни део зоне. Претежна намена је индустрија, комерцијалне и услужне делатности уз путну инфраструктуру са претежним становањем ка ободу зоне.
- **Зона становања ниске густине - Зона VII** састоји се из две просторне целине: **Зона VII₁** - ову зону карактерише претежно породично становање са припадајућим саобраћајним површинама. Мањим делом је заступљено становање средње густине. **Зона VII₂** - ову зону карактерише породично становање са припадајућим саобраћајним површинама.
- **Зона изграђеног земљишта у комасираном земљишту - Зона VIII** - у целости је на комасационом подручју са две просторне целине у грађевинском подручју: насеље „Вишњар“ са породичним становањем, услугама и објектима јавне намене и спонтано насеље дуж „великоизворског пута“. Претежна намена је породично становање са услугама и објектима јавне намене.

На овом подручју, а нарочито у оквиру зона старог (строгог) и новог центра града је евидентан проблем повећаних концентрација загађујућих материја у зимском периоду ложења, посебно у периоду температурних инверзија.

2.2. ЛОКАЦИЈА МЕРНИХ СТАНИЦА

Квалитет ваздуха на територији Зајечара прати се дуги низ година (преко 30 година). Нарочито је пажња била усмерена на квалитет ваздуха у периоду рада великих загађивача као што је Фабрика кристала.

2.2.1. Државна мрежа мерних места

Државна мрежа је дефинисана Уредбом о утврђивању Програма контроле квалитета ваздуха у државној мрежи („Службени гласник РС”, бр. 58/11). Програм одређује број и распоред мерних станица и/или мерних места у одређеним зонама и агломерацијама, као и обим, врсту и учесталост мерења загађујућих материја у ваздуху.

У оквиру Државне мреже мерних места се прате следећи параметри квалитета ваздуха:

- сумпор диоксид, азот диоксид и угљен моноксид у оквиру аутоматске станице за мониторинг квалитета ваздуха - АМСКВ Зајечар (у реалном времену)
- суспендоване честице PM_{10} (лабораторијским одређивањем)
- сумпор диоксид, азот диоксид и чађ (мануелне методе и наменска мерења)

Табела 2.2.1.1. Мерна места у државној мрежи мерних места

	Задужена институција	Мерно место	Управни округ	ϕ (N)	λ (E)	Виси на h(m)	Тип	Загађујуће материје
1	АЗЖС	Зајечар - угао ул.Крфске и Пана Ђукића (локација аутоматске станице за мерење квалитета ваздуха - АМСКВ)	ЗА	43.9013	22.2723	132	Г	SO ₂ , NO ₂ , CO
2	АЗЖС	Зајечар угао ул.Крфске и Пана Ђукића (локација поред АМСКВ)	ЗА	43.9013	22.2723	132	Г	PM ₁₀
3	ЗЗЈЗ „Тимок“ Зајечар	Зајечар_1 „Електротимок“ ул. Генерала Гамбете бр.84	ЗА	43.9025	22.2744	129	Г	SO ₂ , NO ₂ , чађ

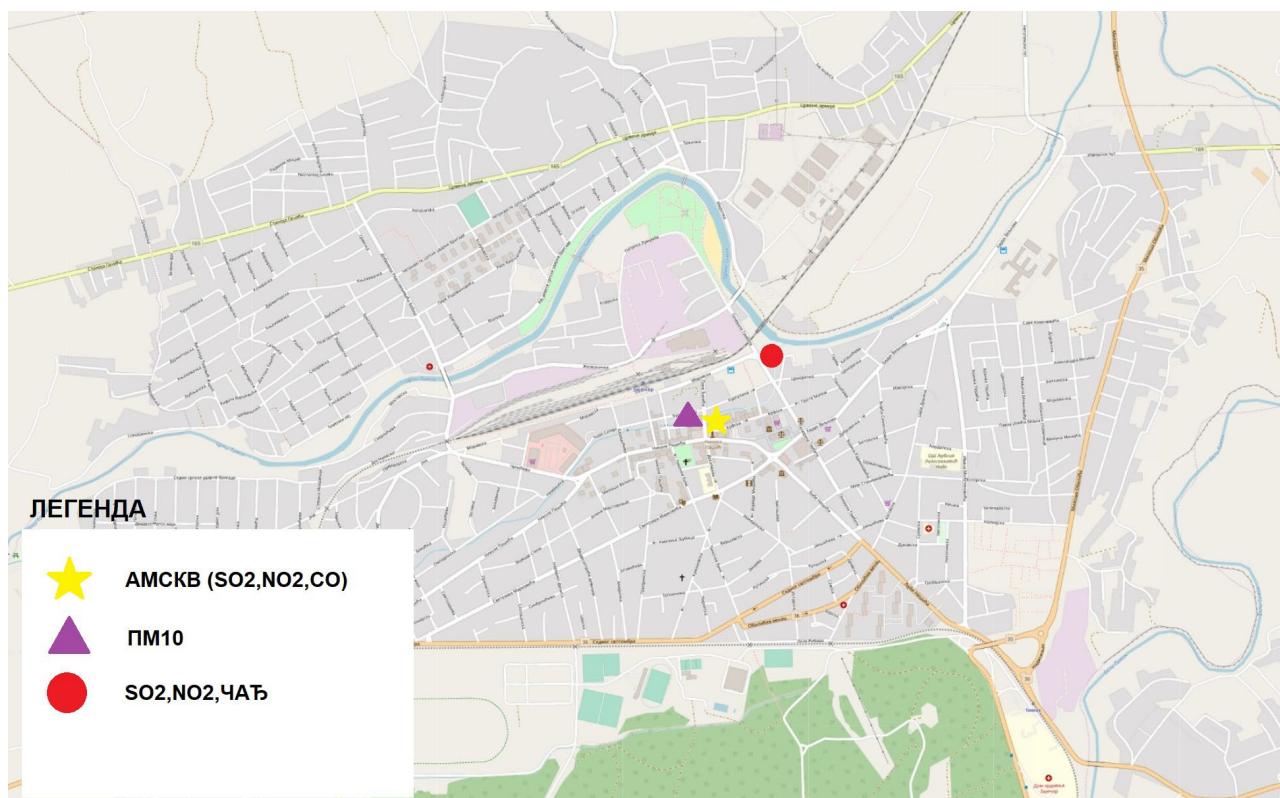
Легенда:

Г-градски тип

ϕ (N) - Северна географска ширина

λ (E) - Источна географска дужина

Слика 2.2.1.1. Приказ мерних места у државној мрежи мерних места

Локације мерних места за мониторинг квалитета ваздуха су истраживане, у канцеларијским и теренским условима, сагласно препорукама из Уредбе о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС”, бр. 11/10, 75/10 и 63/13). Усвојене локације мерних места су у духу Уредбе уз испуњавање захтева општинског власништва земљиштва на коме се поставља АМСКВ, захтева сигурности мерних места, обезбеђеног напајања електричном струјом и оптималне доступности за све активности у оквиру процедура мерења или узимања узорака. Има случајева нужног пристајања на компромисе између строгих захтева по Уредби и расположивог стања на терену.

2.2.1.1.а) Локација АМСКВ (SO₂, NO₂ и CO): Током 2009. године, Агенција за заштиту животне средине Републике Србије у сарадњи са Градом Зајечаром, у оквиру успостављања државне мреже за аутоматски мониторинг квалитета ваздуха у Србији, поставила је станицу за аутоматски мониторинг квалитета ваздуха у же градске зоне, на локацији између улице Крфске и Пана Ђукића (Зона старог (строг) центра - Зона I). Аутоматска станица за мониторинг квалитета ваздуха - АМСКВ у реалном времену детектује SO₂, NO₂ и CO. Мониторинг наведених параметара квалитета ваздуха се врши почев од 2009. године. У предметном Плану су приказани подаци за SO₂ и CO за период од 2018. до 2021. године, односно за NO₂ од 2019. до 2021. године.

Мерно место се налази у централном језгру града Зајечара. У непосредном окружењу источно од мерног места на око 11m налази се комплекс стамбених зграда. Најближа стамбена кућа налази се на око 17 m северно од мерног места. Северни део предметне локације чине углавном куће за становање. Југозападно, на око 11 m се налази Здравствена амбуланта. Западно, на око 16 m налази се градска саобраћајница и на око 30 m зграда МУП-а. У ширем окружењу јужно, на око 40 m се

налази Трг „Никола Пашић“, док су О.Ш. „Љуба Нешић“, О.Ш. „Десанка Максимовић“ и Специјална школа „Јелена Мајсторовић“ на растојању око 90 до 200 m од мерног места. Комплекс стамбених зграда и јавне установе у окружењу су прикључене на даљински систем грејања.

Слика 2.2.1.1.а) Приказ локације АМСКВ (SO₂, NO₂ и CO)

2.2.1.1.б) Локација уређаја за мониторинг ПМ₁₀: Почев од 2019. године, на локацији поред аутоматске станице за мониторинг квалитета ваздуха, Агенција за заштиту животне средине Републике Србије у сарадњи са Градом Зајечаром је поставила уређај за мониторинг фракције суспендованих честица ПМ₁₀. Анализа узоркованог ваздуха се обавља лабораторијски од стране Агенције за заштиту животне средине Републике Србије. Резултати анализа се приказују у оквиру Годишњег извештаја о стању квалитета ваздуха Републике Србије.

Мониторинг суспендованих честица ПМ₁₀ се врши почев од 2019. године. У предметном Плану су приказани резултати мониторинга за период од 2019. до 2021. године.

Обзиром да се уређај за мониторинг суспендованих честица ПМ₁₀ налази поред аутоматске станице за мониторинг квалитета ваздуха, окружење са растојањима из Тачке 2.2.1.1.а) односи се и на ово мерно место.

Слика 2.2.1.1.б) Приказ локације уређаја за мониторинг ПМ₁₀

2.2.1.1.в) Локација уређаја за мониторинг SO₂, NO₂ и чађи (путем мануелних метода и као наменска мерења): На територији града Зајечара, од стране Завода за јавно здравље „Тимок“ Зајечар, обавља се мониторинг квалитета ваздуха и то: сумпор диоксида и азот диоксида путем мануелних метода и чађи као наменског мерења, на мерном месту „Електротимок“ ул. Генерала Гамбете 84.

Мониторинг наведених параметара квалитета ваздуха је у предметном Плану приказан за период од 2017. до 2021. године.

Локација се налази у непосредном окружењу пословног простора зграде Електротимока. Југозападно од мерног места, на око 50 m се налази паркинг простор, док се северозападно на око 100 m налазе објекти Фабрике пива. Западно, на око 11 m се налази градска саобраћајница, док је удаљеност од железничке пруге око 53 m северно од мерног места. Источно од локације мерног места, на око 50 m протиче река Црни Тимок. У јужном делу су смештени објекти јавних функција и пословни објекти, почев од 20 m од мерног места. Сви објекти јавних функција су прикључени на даљински систем грејања. Пивара Зајечар користи котларницу на мазут за потребе технолошког процеса.

Слика 2.2.1.1.в) Локација уређаја за мониторинг SO₂, NO₂ и чађи (путем мануелних метода и као наменска мерења)

Табела 2.2.1.2. Загађујуће материје, врсте и методе испитивања

Параметар	Врсте испитивања	Референтни документ (ознака методе)	Принцип узорковања и техника испитивања
SO ₂	Стандардна метода за мерење концентрације сумпор диоксида на основу ултраљубичасте флуоресценције	SRPS EN14212 Квалитет ваздуха амбијента - Стандардна метода за мерење концентрације сумпор диоксида ултраљубичастом флуоресценцијом	Аутоматски анализатор, UV флуоресценција

	Одређивање масене концентрације сумпор диоксида - спектрофотометријски	DMH-041 Модификована метода SRPS ISO 6767:1997 у делу реагенаса	Узорковање у току 24 часа, анализа узорка у лабораторији, спектрофотометрија
NO₂	Стандардна метода за мерење концентрације азот диоксида на основу хемилуминисценције	SRPS EN 14211 Квалитет ваздуха амбијента - Стандардна метода за мерење концентрације азот диоксида хемилуминисценцијом	Аутоматски анализатор, хемијска луминисценција
	Одређивање масене концентрације азот диоксида - спектрофотометријски	DMH-007 Модификована метода NIOSH 6014, NIOSH Manual of Analytical Methods (NMAM), Fourth Edition, 8/15/94, method 6014, Issue 1, dated 15 August 1994 - у делу узорковања	Узорковање у току 24 часа, анализа узорка у лабораторији, спектрофотометрија
Чађ	Одређивање индекса црног дима рефлектометријски	DMH-067 Проф.Др Михаило Николић и сарадници, Хигијена и медицинска екологија, Практикум, Медицинска књига: Медицинске комуникације, Београд 1998, стр.144	Узорковање у току 24 часа, анализа узорка у лабораторији, рефлектометрија
СО	Стандардна метода за одређивање концентрације угљен монооксида на основу недисперзивне инфрацрвене спектроскопије	SRPS EN 14626 Квалитет ваздуха амбијента - Стандардна метода за мерење концентрација угљен - монооксида недисперзивном инфрацрвеном спектроскопијом	Аутоматски анализатор, IR апсорпција
PM₁₀	Одређивање фракције PM ₁₀ суспендованих честица (гравиметрија)	SRPS EN 12341 Ваздух амбијента - Стандардна гравиметријска метода мерења за одређивање PM ₁₀ масене концентрације суспендованих честица	Узорковање у току 24 часа, анализа узорка у лабораторији, гравиметрија

2.2.2. Локална мрежа мерних места

На подручју Града Зајечара, у претходних 30 година, постојала је Локална мрежа за праћење квалитета ваздуха. Локалним мониторингом су били обухваћени SO₂, NO₂, чађ, укупне таложне материје са анализом садржаја тешких метала: олова, цинка и кадмијума и укупне суспендоване честице.

Локална мрежа је имала прекиде у раду.

Локална мрежа је функционисала без сагласности Министарства заштите животне средине Републике Србије на Програм мониторинга.

Тражена је и добијана је сагласност Министарства на Програм рада локалне мреже. Међутим, програм није спровођен јер није реализована јавна набавка за избор овлашћеног оператера који би реализовао дефинисани програм.

Због тога су у овом Плану квалитета ваздуха приказани подаци из Државне мреже мерних места.

3. ОСНОВНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ О ЗОНИ

Обухватом Просторног плана територије града Зајечара одређено је административно подручје Града Зајечара које чине градско насеље Зајечар и 41 сеоско насеље.

Зајечар је географско, административно, привредно, политичко и културно седиште Зајечарског округа. Налази се у Источној Србији - Тимочкој крајини.

Површина територије Зајечара износи 1069,1km² (106.800 ha) што представља око 15% укупне територије Тимочке крајине. Укупна површина у обухвату Генералног урбанистичког плана (који покрива градско подручје) износи 4151,7 ha, односно 41,517 km².

Град Зајечар се налази у Зајечарској котлини (између 43°54' и 43°42' северне географске ширине, 22°07' и 22°24' источне географске дужине и 137 m апсолутне надморске висине).

Обзиром да се на 11 km од града Зајечара налази граница са Бугарском, неопходно је имати у виду могућност прекограничног утицаја.

Зајечар је изграђен на раскрсници магистралних путева:

- Параћин - Зајечар - Кула према Бугарској граници и Видину,
- Параћин - Зајечар - Неготин - Кладово - Румунска граница,
- Параћин - Зајечар - Књажевац - Ниш,
- Неготин - Зајечар - Књажевац - Ниш.

Магистрални правци ка Видину и Софији су, поред магистралног правца Београд - Доњи Милановац - Кладово - Неготин и даље, једина и најкраћа путна веза Европе и осталог дела Србије ка северној Бугарској и јужној Румунији.

3.1. ТИП ЗОНЕ И ОПИС ГРАНИЦА ПОДРУЧЈА ПОВЕЋАНОГ ЗАГАЂЕЊА

Територија града Зајечара налази се у оквиру зоне „Србија“. Граница територије града Зајечара за коју се План доноси је граница Генералног урбанистичког плана града Зајечара.

Подручје прекомерно загађеног ваздуха на територији града Зајечара је зона централног градског језгра, која према намени Генералног урбанистичког плана града Зајечара припада Зони старог (строгог) центра - Зона I. Појединачни индустријски објекти у овој зони датирају из претходног периода, тако да се локацијски налазе у зони централног градског језгра. Такав случај је са Пиваром Зајечар - "Heineken Srbija" D.O.O. Зајечар, која је конструисана и започела рад 1895. године, тако да је њена садашња локација у Зони старог (строгог) центра – Зона I. Привредно друштво за производњу хлеба и пецива „ДОН ДОН“ Д.О.О. Београд Огранак пекара Зајечар, се такође налази на самој граници Зоне I, у северозападном делу. Остали производни објекти су смештени у радној зони: Зона VI Радна зона - пословно стамбена зона, просторна целина VI₁ (Еурокабл) и Пиково имање - Зона V (Пољопривредно добро "Зајечар" - прерада воћа и поврћа са хладњачом). Остали индустријски и производни објекти се налазе изван граница Генералног урбанистичког плана града Зајечара. До загађења ваздуха долази углавном у

зимском периоду ложења (у свим зонама ГУП-а), али се кумулативно могу придружити загађења пореклом од саобраћаја (у свим зонама ГУП-а), емисије из индустријских објеката, као и трансмисије загађења из других извора (пољопривреда, депоније, пиритно јаловиште и друго) услед неповољних метеоролошких прилика.

Град Зајечар се граничи са територијама града Бора и општина Неготин, Књажевац и Бољевац. Суседни Град Бор такође има проблем прекомерно загађеног ваздуха, тако да је у складу са Уредбом о одређивању зона и агломерација („Службени гласник РС“, број 58/11 и 98/12) територија града Бора проглашена агломерацијом.

3.2. ПРОЦЕНА ВЕЛИЧИНЕ ЗАГАЂЕНОГ ПОДРУЧЈА (km²)

Подручје повећаног загађења ваздуха у Зајечару је градско подручје, односно простор у обухвату Генералног урбанистичког плана града Зајечара (ГУП). Према томе, процењена величина загађеног подручја се поклапа са површином градског подручја и износи 4151,7 ha, односно 41,517 km².

Оправдана је претпоставка да је повећано загађење ваздуха присутно на целој територији градског подручја. Евентуални изузетак може да буде само Парк шума „Краљевица“. Доминантна загађујућа материја, због чијег повећаног присуства је град Зајечар и добио трећу категорију квалитета ваздуха и самим тим обавезу израде Плана квалитета ваздуха јесу суспендоване честице PM₁₀. Оне се мере на једном мерном месту у центру града.

Град Зајечар се налази у котлини. Околни виши предели условљавају, нарочито у грејном периоду, честу појаву температурних инверзија. У таквим ситуацијама све емитоване загађујуће материје остају у плитком приземном слоју ваздуха. То доводи до релативно равномерне расподеле повећаног загађења ваздуха у целом подручју испод својеврсног поклопца, кога чини температурна инверзија. На тај начин и у другим деловима града, који нису на већој удаљености од мерног места од око 2 km, имамо присутне повећане концентрације.

3.3. ПОДАЦИ О НАСЕЉЕНОСТИ И ПРОЦЕНА СТАНОВНИШТВА ИЗЛОЖЕНОГ ЗАГАЂЕЊУ

Од почетка деведесетих година 20. века настаје период опадања броја становника на територији Зајечара и ова тенденција се наставља и почетком овог века. Укупан број становника у последњих пола века је имао периоде умереног раста на подручју града (1948-1961), интензивнијег раста (1971-2002) и умереног пада (2002-2011).

Табела 3.3.1. Основни подаци о становништву (према попису из 2011. године)*

Број становника	59.461
Градско становништво	38.165
Сеоско становништво	21.296
Просечна старост (у годинама)	46
Укупан број домаћинства	21.031
Број домаћинства у градском подручју	13.441
Број домаћинства у сеоском подручју	7.590
Просечан број чланова	2,83

Табела 3.3.2. Основни подаци о становништву (према попису из 2022. године)*

Број становника	47.991
Градско становништво	32.448
Сеоско становништво	15.543
Просечна старост (у годинама)	48,16
Укупан број домаћинстава	29.100
Број домаћинстава у градском подручју	16.351
Број домаћинстава у сеоском подручју	12.749
Просечан број чланова	1,65

*Извор података: Републички завод за статистику

Према попису становништва из 2022. године на подручју Зајечара живи 47.991 становника. У граду Зајечару живи 32.448 становника што је значајно смањење у односу на 2011. када је имао 38.165 становника. Овај приметни губитак становника од 14,98% указује на веома лошу демографску ситуацију и смањење броја становника у односу на попис из 2011. године. Такође указује на повећање просечне старости становништва на територији Зајечара и смањење просечног броја чланова домаћинстава.

ПОДАЦИ О СОЦИЈАЛНОМ СТАЊУ СТАНОВНИШТВА

Демографска кретања града Зајечара карактерише константна миграција, различитих видова. Разлози за свакодневне миграције становништва су већином економског карактера, а поред миграције у иностранство, приметно је исељавање становништва Зајечара у друге делове државе. Најизраженије исељавање које погађа ову територију је миграција становништва из села у град. Ова врста миграције оставља најпогубније трагове на развој целокупне територије Зајечара. Опустелост села и сеоских насеља доприноси паду пољопривредне делатности, као једне од најзначајнијих привредних грана ове области.

Према подацима Републичког завода за статистику, на територији Зајечара је у 2020. години било запослено 11.642 лица, што износи 19,6 % становништва (у односу на број становника према попису из 2011. године), односно 22,12% (према пројекцијама броја становника за 2020. годину). Овај податак показује висок проценат незапослености на подручју Зајечара.

На основу расположивих података надлежних служби, у Зајечару живи 648 породица са 1222 члана домаћинства, који су корисници новчане социјалне помоћи (2,55% становништва). Према последњим евиденцијама, корисници народне кухиње су 304 породице са 683 члана домаћинства (1,4% становништва). Од тог броја 145 породица је из града, док је 159 породица са села. (извор података: Центар за социјални рад у Зајечару, подаци за 2022. годину).

Податак о већем броју породица са села у односу на град, које су корисници народне кухиње, указује на чињеницу да је одређен број сеоских насеља претежно са старачким домаћинствима ниског животног стандарда и без млађе популације. Процент домаћинстава корисника социјалне помоћи такође говори о ниском животном стандарду становништва на територији Зајечара у целини.

3.4. ПОДАЦИ О ПОСТОЈЕЋИМ ПРИВРЕДНИМ, СТАМБЕНИМ И ОБЈЕКТИМА ИНФРАСТРУКТУРЕ

3.4.1. Стамбени објекти (урбане карактеристике града)

Град Зајечар чине комплекси стамбених зграда и породичних кућа намењених за становање, пословне и стамбено пословне зграде, зграде јавних намена, пословни простори, гараже, паркинг простори и друго. Централна градска зона има већу густину насељености где су подједнако заступљени комплекси стамбених зграда и породичних кућа. У ободним деловима града веће је присуство породичних кућа, али су присутни и комплекси стамбених зграда.

Зона старог (строгог) центра - Зона I је зона са претежном наменом становања високе густине до 250 стан/ха. Ово је зона претежне реконструкције и у мањем обиму нове изградње. Производни комплекси на овом простору су планирани за постепену трансформацију у услужне делатности, или „чисту“ производњу (бивши комплекс Кланице „Јес Тимок“). Зона новог центра - Зона II је зона са претежном наменом становања средње густине до 200 стан/ха са тенденцијама повећане урбанизације тог дела градског подручја. Овај северни и североисточни део града обухвата у целости насеља „Котлујевац“ и „Кључ“, која су периферна насеља. Јужни део града обухвата већи део брда Краљевица и комплекс болнице - Спомен Парк шума „Краљевица“ - Зона III. Овај део града има евидентно мање изграђеног простора, не планира се значајнија изградња и превасходни циљ је заштита Парк шуме „Краљевица“. Ширу зону старог (строгог) центра (Просторна целина Зона IV₁) карактерише становање средње густине до 180 стан/ха на мањој површини и становање високе густине до 250 стан/ха на већој површини. Бивши индустријски комплекси мењају своју намену у намене компатибилне становању (бивше „Тимочанка“, „Млекара“). Ширу зону старог (строгог) центра (Просторна целина Зона IV₂) карактерише становање средње густине до 180 стан/ха и на мањој површини становање високе густине до 250 стан/ха. Наведене зоне старог (строгог), новог центра и шира зона старог (строгог) центра обезбеђују разне видове становања, јавних служби, услуга и производње и висок ниво комуналне опремљености. Густина насељености на површини од 51,00 km² износи 774,3 стан/km².

У ободним деловима града (Пиково имање – Зона V, Радна зона: пословно стамбена зона са просторним целинама 1 и 2, Зона VII становање ниске густине и Зона изграђеног земљишта у комасационом земљишту Зона VIII) заступљено је становање ниже густине до 120 стан/ха у већој мери, становање средње густине до 180 стан/ха у мањој мери, као и породично становање и викенд становање. Становање ове густине спада у најраспрострањенији тип стамбених јединица на територији града Зајечара. Као претежни тип изградње у овој зони јављају се слободностојећи објекти, мада се могу јавити и објекти у низу. Периферна насеља развијају децентрализацију главног градског центра и то су поред поменутог насеља „Котлујевац“ још и насеља „Влачић“, „Муљак“, „Подлив“, „Бели брег“, „Вишњар“, „Оскоруша“, „Шљиварски пут“, „Лубнички пут“.

Град Зајечар је специфичан због урбане агломерације у чији састав улазе периурбана насеља која представљају места повезивања урбаног са руралним делом града. Функционалне везе са насељима ближег окружења (периурбани прстен), град Зајечар остварује директно или преко секундарних центара: насеља Грљана, Звездана и Великог Извора, а у руралном делу Града функције центара заједнице насеља развијају насеља Салаш, Гамзиград и Рготина.

3.4.2. Јавне службе

На територији града Зајечара предшколско образовање и васпитање се одвија у оквиру пет предшколских установа.

Мрежу основног образовања чини пет основних школа, једна музичка школа, једна специјална школа организована као основна и средња школа и једна Установа за дневни боравак деце и омладине ометене у развоју. На територији Зајечара постоји средњошколски центар са четири школе средњег образовања (Гимназија, Медицинска, Економска и Техничка), као и Дом ученика средњих школа. Све ове установе су углавном сконцентрисане на подручју ужег градског језгра.

Постоји једна високообразовна установа која је смештена на подручју Парк шуме „Краљевица“ и дислоцирана је у односу на центар града.

Здравствена делатност на подручју Зајечара се одвија у оквиру Здравственог центра са Домом здравља и општом болницом, који су смештени на ободу града, непосредно уз Парк шуму „Краљевица“ и поред пута Зајечар - Књажевац. Три амбуланте Здравственог центра, као и Завод за јавно здравље „Тимок“ Зајечар се налазе у градском језгру. На територији Зајечара се налазе три апотеке у градском језгру и једна у оквиру Здравственог центра.

Социјална заштита се обавља у оквиру Центра за социјални рад, такође смештеном у ужем градском језгру.

Пет установа културе, зграде Судова, четири Јавна комунална предузећа и све структуре градске управе, налазе се у ужем градском центру.

Смештени у централном делу града, за који је мерење PM₁₀ репрезентативно, стамбени објекти, објекти предшколског и школског образовања, као и здравствени објекти, представљају циљне групе које захтевају посебну заштиту када је у питању квалитет ваздуха.

3.4.3. Привредна активност

За подручје Зајечара је карактеристичан престанак рада индустријских постројења који су били највећи загађивачи и то: Фабрика кристала, Фабрика порцелана, Кланица „Јес Тимок“ Зајечар, Кожарско текстилна индустрија (КТК Зајечар), Погон металопрерађивачке индустрије „Арсеније Спасић“, А.Д. „Имлек“ Зајечар, док су поједини погони знатно редуковали своју производњу.

У садашњем периоду од индустријске делатности преовладавају објекти прераде пластичних маса (израда каблова, ПВЦ гранулата, мерних трансформатора), прехранбене индустрије (производња пива, хлеба, прерада и складиштење воћа и поврћа, хладњаче), пољопривредне делатности (фарма пернате живине, плантаже воћака), кожарска делатност (штављење и обрада коже).

Индустријска делатност је лоцирана у радним зонама и индустријској зони на неколико локација на ободним деловима града, док се Фабрика пива налази у самом градском језгру (Зона старог (строг) центра - Зона I) имајући у виду период настанка овог постројења (1895. година), као и Привредно друштво за производњу хлеба и пецива „ДОН ДОН“ Д.О.О. Београд Огранак пекара Зајечар, које се налази на самој граници Зоне I, у северозападном делу. Индустријска зона налази се изван граница Генералног урбанистичког плана града Зајечара, североисточно од предметног Плана. У индустријској зони смештена је Фабрика каблова Зајечар (производња и прерада пластичних маса), STRABAG d.o.o. Београд-огранак Предузеће за путеве “Зајечар” Зајечар - Асфалтна база “Вражогрнац”, “Делта аграр” д.о.о. Београд (УЛО Хладњача). Фабрика мерних трансформатора А.Д. Зајечар

такође се налази изван ГУП-а, западно од предметног Плана. Привредна зона „Запад“ (кланица пернате живине, прерада воћа и поврћа, прерада меса), као и „ЕУРОКАБЛ“ Д.О.О. Зајечар (прерада пластичних маса), се налазе у западном делу ГУП-а, у оквиру Радне зоне - пословно стамбена зона - Зона VI. Пољопривредно добро „Зајечар“ (прерада воћа и поврћа са хладњачом) налазе се у источном делу ГУП-а, у оквиру зоне Пиково имање - Зона V.

На територији Зајечара активна су два рудника за подземну експлоатацију угља: Рудник лигнита „Лубница“ из Лубнице и Рудник антрацита „Вршка Чука“ Аврамица, у склопу ЕПС-ЈП за подземну експлоатацију угља „Ресавица“. Експлоатација кречњака одвија се на две локације: Лежиште „Чокоњар“ и Лежиште „Рготски крш“ су каменоломи у саставу Предузећа за путеве „Зајечар“ а.д. у Зајечару. На подручју села Рготина одвија се експлоатација кварцног песка у склопу предузећа „Југокаолин“.

У функцији су такође две асфалтне базе: Асфалтна база у саставу Предузећа за путеве „Зајечар“ на подручју села Вражогрнац и Асфалтна база „Минићево“ у оквиру фирме „ОГРАНАК INTEGRAL INŽENJERING NIŠ“ из Ниша, на подручју села Селачка. Асфалтна база „Минићево“ тренутно не обавља своју делатност.

Приватно предузетништво се на подручју Зајечара остварује у области трговине, угоститељства и аутопревозничке делатности, али и у области производње и услуга (здравство, стоматологија, ветерина, информисање).

Сви привредни субјекти редовно врше мониторинг емисије загађујућих материја на својим емитерима (два пута годишње).

И поред тога што периодичне контроле емисија не прелазе ГВЕ, не може се тврдити да емисије у ваздух појединих привредних субјекта повремено не прелазе дефинисане ГВЕ на територији града Зајечара.

За постројења Зајечарске пиваре оператера „Heineken Srbija“ Д.О.О. Зајечар и Фарме свиња Халово оператера „Делта аграр“ д.о.о. Београд, издате су интегрисане дозволе. Ова постројења су постигла усаглашеност рада са захтевима најбољих доступних техника. Фарма свиња Халово тренутно не обавља своју делатност.

3.4.4. Саобраћај и инфраструктура

Територија Зајечара у саобраћајном смислу налази се на великом раскршћу државних путева које пресеца пруга Ниш - Зајечар - Неготин, односно заступљена је путна и железничка саобраћајна инфраструктура.

Путна саобраћајна мрежа је развијена делимично, али је још увек непотпуна и прекинута природним (Црни и Бели Тимок) и вештачким (инфраструктурним коридорима) баријерама. Само градско ткиво има потребу за трансформацијом простора, у чему је спутано у великој мери присуством државних путева и проласком железничке пруге кроз централно градско језгро.

Кроз подручје Зајечара пролазе следећи државни путеви:*

-Траса државног пута IB реда број 35 пролази кроз насељено место Зајечар из правца Неготина ка правцу Књажевца, улицама Милоша Обилића и Грљански пут, укупне дужине деонице 3,064 km. Траса овог пута пролази кроз насељено место Мали Извор, из правца Зајечара ка правцу Књажевца, укупне дужине деонице 0,715 km.

-Траса државног пута IB реда број 36 пролази кроз насељено место Зајечар из правца Бољевца ка граничном прелазу Вршка Чука (граница Србија-Бугарска),

улицама Николе Пашића, 7.септембра, Обилићевог венца, Љубе Нешића и Болничког пута, укупне дужине деонице 4,052 km. Траса овог пута пролази кроз насељено место Звездан, из правца Бољевца ка правцу Зајечара, улицом Кнеза Милоша и Зајечарском улицом, укупне дужине деонице 1,244 km.

-Траса државног пута IIА реда број 165 пролази кроз насељено место Зајечар, из правца Неготина ка правцу Звездана, улицама Неготински пут, Црвене Армије и Станоја Гачића, укупне дужине деонице 4,104 km. Траса овог пута пролази кроз насељено место Звездан, из правца Бољевца ка правцу Зајечара, улицом Николе Пашића, укупне дужине деонице 1,143 km.

-Траса државног пута IIА реда број 169 пролази кроз насељено место Зајечар, из правца Шипикова ка правцу Бучја, улицама Изворски пут, Шљиварски пут, укупне дужине деонице 2,002 km.

Укупна дужина државних путева који пролазе кроз насељена места на територији Града Зајечара износи 27,963 km.

* Извор података: Одлука о одређивању праваца пружања државних путева I и II реда који пролазе кроз насељена места на територији Града Зајечара („Службени лист града Зајечара“, бр.67/21).

Дужина путева на територији Зајечара у 2020. години је приказана у Табели 3.4.4. (извор: Републички завод за статистику)

Табела 3.4.4. Дужина путева на територији Зајечара (km), 2020 година

Укупно (km)	Савремени коловоз	Државни путеви I реда		Државни путеви II реда		Општински путеви	
		Свега	Савремени коловоз	Свега	Савремени коловоз	Свега	Савремени коловоз
470,43	379,901	93,029	93,029	149,728	136,984	227,673	149,888

Основне карактеристике саобраћајне инфраструктуре су велики удео транзита на главним градским улицама, посебно на правцу запад-исток, недовољни попречни профили у којима нису посебно издвојене површине за безбедно одвијање по видовима саобраћаја и прилично нарушен квалитет саобраћајних површина, нарочито на периферији града. Планирана је изградња Обилазнице Север, чиме би се транзит са правца запад - исток - север потпуно изместио са градских улица. Обилазница Север ће се реализовати у оквиру Просторног плана подручја посебне намене инфраструктурног коридора државног пута IБ реда Параћин - Зајечар – Неготин (рани јавни увид одржан октобра 2020. године). Реализација предметног пројекта је у надлежности републичких органа. Планирана је такође изградња јужне (индустријске) и источне обилазнице око града Зајечара.

Спољни прстен чине планиране обилазне саобраћајнице којима се прихвата и усмерава транзитни саобраћај чији се намеравани циљ кретања не налази у граду Зајечару или је на градској периферији, у индустријској или радној зони. Средњи прстен сачињавају улице које су по ободу ширег урбаног језгра и њихов задатак је да повежу удаљене градске четврти и да изведу - уведу саобраћајне возње са обилазница ка деловима града и обратно. Ове саобраћајнице преузимају и снабдевање индустријске и радне зоне. Секундарне саобраћајнице су улице

унутрашњег прстена и сабирне саобраћајнице. Унутрашњи прстен чине саобраћајнице око ужег градског језгра и имају основну функцију да својим конфором прикупе и преусмере највећи број улазно-излазних возњи из и око градског језгра и тако омогуће да се у градском језгру саобраћај умири, делимично измести и регулише на тај начин да се примене мере уређења ових простора на хуманији и потребама грађана прилагођен начин.

Железничка инфраструктура пролази кроз само градско језгро, где се налази и железничка станица која је отворена за превоз путника и ствари. Дужина железничких пруга на територији Зајечара је следећа: на траси Зајечар - Бор износи око 40 km, на траси Зајечар - Књажевац износи 43 km и на правцу Зајечар - Прахово пристаниште износи 73 km. Фреквенција железничког саобраћаја је три одласка и три повратка дневно у сва три правца, односно укупно 9 одласака и 9 повратака дневно. Просечна старост железничких возних средстава је за један тип дизел моторних кола око 40 година, док је други тип возила старости до 10 година. Мрежа на подручју Зајечара није електрифицирана. Највећи допринос смањењу загађења ваздуха пореклом од железничког саобраћаја био би електрификација мреже и измештање железничког саобраћаја из града, односно изградња пружног правца Обилазног колосека Зајечар.

3.4.5. Систем даљинског грејања

Одлуком о оснивању Јавног комунално стамбеног предузећа „Зајечар“ Зајечар („Службени лист града Зајечара“, бр.27/16, 43/17 и 2/18), као претежна делатност овог предузећа дефинисана је производња и дистрибуција топлотне енергије за потребе грејања крајњих корисника, са шифром претежне делатности 3530 - Снабдевање паром и климатизација. Предузеће је регистровано и за сакупљање отпада који није опасан, завршне грађевинарске радове, поправку металних производа и друге делатности. Јавно комунално стамбено предузеће „Зајечар“ Зајечар у овом облику постоји од 10. октобра 2012. године. Топловодна мрежа покрива око 200.000 m² стамбеног и пословног простора у граду.

Системом даљинског грејања, топлотном енергијом се снабдева око 2.890 домаћинства и 145 објеката категорије установа и институција у ужем градском подручју. Покривеност снабдевања топлотном енергијом домаћинства износи око 21,5%. Односи се на градско подручје, док сеоска насеља нису покривена организованим снабдевањем топлотном енергијом. Могућност проширења капацитета прикључивања је мала у односу на постојеће стање, из техничких разлога. Индивидуална домаћинства која на подручју Зајечара преовладавају, углавном се греју на чврста горива (дрва и угаљ), што је главни извор загађења ваздуха у зимском периоду ложења.

Постојећи систем даљинског грејања града Зајечара чине четири независна топлотна система са засебним топлотним изворима (котларницама) и то:

- Котларница „Пивара“, ул. Железничка бр.2 Зајечар; надземна цистерна максималног капацитета складиштења 589 t, инсталисане снаге 19 MW;
- Котларница „Краљевица“, насеље „Краљевица“ бб Зајечар; надземна цистерна максималног капацитета складиштења 152 t, инсталисане снаге 4,5 MW и 2,5 MW;
- Котларница „Плажа“, насеље „Попова плажа“ Зајечар, издвојени објекат; надземна цистерна максималног капацитета складиштења 23 t, инсталисане снаге 1,5 MW;
- Котларница „Кључ“, угао улица 14. Српске Ударне Бригаде и Колубарске Зајечар;

подземна цистерна максималног капацитета складиштења 184 t, инсталисане снаге 2,5 MW и 4,5 MW.

Годишња потрошња енергената варира у зависности од временских прилика и износи од 3.100 – 3.500 t/годишње.

Све котларнице користе као енергент мазут - уље за ложење средње S. На територији града Зајечара није успостављена гасификација, обзиром да није предвиђена за ово подручје у досадашњем периоду.

3.4.6. Електроенергетска инфраструктура

Основно напајање града Зајечара електричном енергијом је далеководима 110kV из праваца Бора (Ђердап I) и Ђердапа II, али је омогућена и веза са правцем из Књажевца (Ниша) и Бољевца. Веза са правцем из Бугарске служи као резерва и за размену електричне енергије у одређеним периодима. За ове далековде су планирани коридори који су усклађени са наменом површина кроз подручја обухваћена Генералним планом Зајечара.

Према плану развоја преносног система за период од 2016. до 2025. године и Плану инвестиција предвиђено је да се будућа ветроенергана Нова Вршка Чука на преносну мрежу прикључи на далековод 110 kV (бр. 1157) трафостаница Т.С. Зајечар 2 - Т.С. Књажевац, по принципу улаз-излаз, у близини Т.С. „Зајечар 2” и планирана је реконструкција далековода 110 kV бр. 148/2 Т.С. Бор 2 - Т.С. Зајечар 2 у двоструки пресек 240/40mm². Други важан параметар о планираном систему напајања на средњем напону је постепено напуштање напонског нивоа 35 kV и увођење директне трансформације 110/10kV. Имајући у виду висок ниво потребних улагања за прелазак на директну трансформацију 110/10kV, ове активности ће се одвијати постепено, с тим да се у ближој будућности задржава двостепена трансформација 110/35/10kV односно коришћење трафостаница Т.С. 110/35/10kV.

3.4.7. Обновљиви извори енергије

У претходном периоду су коришћени у занемарљивом обиму.

Мале хидроелектране на територији Зајечара су: Хидроелектрана „Соколовица“ инсталисане снаге 5040 kW на реци Велики Тимок, Хидроелектрана „Гамзиград“ у Гамзиградској бањи инсталисане снаге 288 kW на реци Црни Тимок (почела са радом 1909. године) и Мини хидроелектрана „Јевтић Мирољуб“ инсталисане снаге 100 kW на реци Црни Тимок (почела са радом 2008. године).

Ветрогенератори: на широј територији града постоји могућност и потенцијал коришћења ветрогенератора као један од видова алтернативног напајања електричном енергијом. Струјање ваздушних маса на широј територији Зајечара је веома изражено, тако да спада у средину са великим потенцијалом овог вида напајања алтернативне енергије. Извршена су почетна мерења и испитивања на појединим локацијама, а једна од потенцијалних је појас око граничног преласка Вршке Чуке. До сада нису реализовани пројекти постављања ветрогенератора.

Соларна енергија: према оквирним истраживањима територија Зајечара спада у зону нешто већег интензитета сунчевог зрачења од просечног за Србију, са бруто око 1400 kWh/m²/година (просек за Србију око 1200 kWh/m²/година). Степен искоришћења зависи од начина конверзије пријемника, па се оквирно може сматрати да је на подручју територије града и самог градског подручја просечна искористива енергија сунчеве енергије око 700 kWh/m²/година. Конверзија у топлотну енергију, пре свега врло економичним уређајима на крововима за загревање воде за

санитарне потребе, па у неким околностима и за догревање индивидуалних стамбених јединица, има пуни приоритет. Економски и организационо, треба подстицати тај вид конверзије, који спада у врло рационалне начине супституције потрошње електричне енергије. У досадашњем периоду нису реализовани пројекти изградње соларних енергана, али постоји више Планова детаљне регулације који су усвојени са овом наменом простора.

Биогас који се добија из природног течног стајњака се користи у развијеним земљама, док на подручју Зајечара не постоји ни један погон за производњу биогаса. Приликом производње биогаса из стајњака добија се веома квалитетно ђубриво без непријатних мириса. Биогас се најчешће употребљава за производњу електричне енергије и топлоте. Оба вида енергије се обично користе у непосредној близини фарми и погона за прозводњу биогаса чиме се драстично смањују трошкови за набавку енергената и повећава се енергетска безбедност и ефикасност.

Огромне количине биомасе као остатака из пољопривредне производње се не користе, већ се најчешће спаљују на пољима, чиме се знатно доприноси погоршању квалитета ваздуха. У Европи постоји већи број произвођача котлова који као гориво користе сламу, кукурузовину, сојину сламу и стабљике сунцокрета. Последњих година је покренуто узгајање брзорастућих дрвенастих биљака које се сваке друге године секу и дају прираст биљне масе од 12 t годишње по хектару некавалитетног земљишта. Овај вид коришћења обновљивих извора енергије није до сада примењен на подручју Зајечара.

3.4.8. Гасификација

За потребе извозне испоруке руског природног гаса у земље Централне Европе и Републику Србију приступило се изградњи магистралног гасовода „Граница Бугарска - граница Мађарска“ у складу са Просторним планом подручја посебне намене магистралног гасовода „Граница Бугарске - граница Мађарске“ („Службени гласник РС“, 119/12, 98/13 и 52/18) на територији Републике Србије. Почетна тачка трасе магистралног гасовода на територији Републике Србије је на бугарско - српској граници на око 10 km југо-источно од града Зајечара. Деоница 1 од бугарско - српске границе (околина Зајечара) до Жабара дужине око 147 km, пролази кроз територију Зајечара. Мерна станица (МС2), код места Параћин, предвиђена је за комерцијално мерење протока гаса на јужном одвојку за повезивање са постојећим транспортним системом ЈП "Србијагас". Овим пројектом није предвиђена гасификација Града Зајечара.

Одлуком о изради Просторног плана подручја посебне намене мреже магистралних и разводних гасовода Источне Србије са елементима детаљне регулације („Службени гласник РС“, број 84/22), чији је носилац израде Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре Републике Србије, дефинисан је обухват плана и за део територије Зајечара. Оквирна граница Просторног плана на територији града Зајечара обухвата целе катастарске општине: Боровац, Велики Извор, Велика Јасикова, Вражогрнац, Врбица, Вратарница, Грлиште, Грљан, Заграђе, Зајечар, Јелашница, Копривница, Мали Извор, Мала Јасикова, Метриш, Николичево, Прлита, Рготина, Салаш, Селачка и Трнавац. Нема података на основу којих би се утврдио период реализације наведеног Плана.

3.5. КЛИМАТСКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ СА МЕТЕОРОЛОШКИМ ПОКАЗАТЕЉИМА

Територија Зајечара се налази у континенталном климатском појасу. Клима је влажно умерена, са топлим и сувим летом и умерено хладном зимом.

Основни климатски параметри

Средња годишња температура је 10,4 °С
 Максимална температура 44,7 °С (24.07.2007. године)
 Минимална температура - 29 °С (13.01.1985. године)
 Максималне падавине 83,1 mm (16.11.1981. године)
 Максимални снег 108 cm (22/23. 02 1954. године)

3.5.1. Температура

За потребе анализе температуре ваздуха, као једног од најзначајнијег параметра климе неког подручја, обрађени су подаци средњих годишњих температура ваздуха за метеоролошку станицу Зајечар. Обухваћен је период од 1991. до 2021. године.

Табела 3.5.1. Табела средњих температура ваздуха (°С) за станицу Зајечар, за период од 1991 - 2021. године (подаци преузети са сајта Републичког хидрометеоролошког завода - Метеоролошки годишњаци са климатолошким подацима за период од 1991. до 2021. године)

Године	Месеци												Т _{ср} (°С)
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
1991	0,2	-2,4	5,5	10,2	13,8	21,1	22	19,5	16,7	10,6	4,9	-2,1	10,0
1992	0,9	2,4	6,4	11,9	15,7	19,5	21,7	24,8	16,4	11,9	6,8	-0,7	11,5
1993	-0,1	-1,1	4,5	10,9	17,6	20,7	22,5	22,6	15,7	12,7	-0,5	1,7	10,6
1994	2,4	1,2	9,0	11,9	17,7	20,5	23,1	22,7	20,6	10,3	5,4	1,4	12,2
1995	-1,1	6,1	6,1	11,6	15,8	20,6	23,3	20,7	15,9	10,3	2,5	-0,5	10,9
1996	-2,6	-2,7	0,5	10,5	18,7	22,0	22,7	22,2	13,8	11,1	6,3	0,4	10,2
1997	-1,3	3,8	5,2	7,3	17,6	21,2	21,5	19,9	14,8	8,2	5,2	1,3	10,4
1998	2,1	4,8	4,7	13,7	16,0	21,8	23,1	22,4	15,6	11,9	3,2	-3,5	11,3
1999	0,5	1,9	7,2	12,1	16,6	20,8	22,3	22,7	18,3	11,0	4,0	1,7	11,6
2000	-2,3	3,5	6,9	14,8	18,4	22,0	23,7	23,8	16,2	11,1	7,0	3,0	12,3
2001	1,1	3,4	9,4	10,6	17,1	18,7	23,3	23,4	16,5	12,6	3,9	-2,2	11,5
2002	0,3	6,1	8,8	10,4	18,1	22,6	23,9	20,8	15,5	10,6	6,6	-2,2	11,8
2003	-0,2	-3,3	4,2	9,9	18,9	22,5	22,3	24,3	15,5	9,1	6,7	0,9	10,9
2004	-2,1	2,2	6,6	11,8	14,8	19,6	21,9	20,6	15,9	12,2	6,7	2,0	11,0
2005	1,5	-2,8	4,0	10,9	16,7	19,1	21,6	19,8	16,7	10,5	3,7	2,0	10,3
2006	-2,9	-0,1	5,7	12,1	16,6	19,9	22,4	20,5	16,6	12,1	6,7	2,7	11,0
2007	6,0	5,0	7,7	11,6	17,8	22,5	24,7	22,9	15,2	10,1	3,5	-0,5	12,2
2008	-1,8	3,1	8,2	12,4	17,5	21,1	22,7	22,3	15,4	11,9	6,1	1,8	11,7

2009	-1,3	1,3	6,0	12,1	17,8	20,6	22,7	21,9	17,4	11,0	7,3	1,1	11,5
2010	-2,2	0,4	6,0	11,9	16,6	20,8	23,2	23,2	17,0	8,3	9,7	-0,5	11,2
2011	0,0	-0,3	4,9	11,9	16,3	20,7	22,6	22,4	19,7	9,7	2,2	3,4	11,1
2012	0,0	-4,3	7,4	13,2	16,0	22,5	25,1	23,0	19,2	11,7	7,3	-1,3	11,6
2013	0,8	2,8	4,6	12,9	18,1	20,4	22,6	23,6	15,8	11,1	7,4	0,2	11,7
2014	0,9	3,2	8,9	11,5	15,4	19,3	21,7	21,0	16,2	10,9	6,0	0,9	11,3
2015	1,2	1,2	6,0	11,4	17,4	20,0	24,7	22,7	18,6	10,0	8,2	3,8	12,1
2016	-0,7	7,0	7,2	13,8	15,6	21,4	22,5	20,6	17,1	9,7	5,0	0,4	11,6
2017	-5,3	2,4	9,4	10,8	15,9	21,9	23,2	22,7	17,2	11,4	6,2	3,1	11,6
2018	1,7	0,8	4,0	15,8	18,4	20,7	21,9	22,2	16,6	12,0	5,0	0,8	11,7
2019	-0,1	2,8	8,6	11,9	15,1	21,6	22,1	22,5	17,5	12,1	9,2	3,6	12,2
2020	1,0	5,7	6,8	10,9	16,0	19,9	21,7	21,5	17,9	12,3	6,3	3,3	11,9
2021	1,9	3,9	4,9	9,3	16,1	20,7	24,2	22,6	16,5	8,8	6,8	3,2	11,6
Мин t	-5,3	-4,3	0,5	7,3	13,8	18,7	21,5	19,5	13,8	8,2	-0,5	-3,5	10,0
Сред t	-0,05	1,9	6,3	11,7	16,8	20,9	22,8	22,1	16,7	10,8	5,6	0,9	11,4
Макс t	6,0	7,0	9,4	15,8	18,9	22,6	25,1	24,8	20,6	12,7	9,7	3,8	12,3

Најхладнији месец је у просеку јануар, док је најтоплији месец јул. Присутне су веће температурне амплитуде у току целе године (бележе се максималне дневне температуре и у летњем и у зимском периоду). Максимална средња месечна температура ваздуха за осматрани период износи 22,8 °C и то за месец јул, док минимална температура износи -0,05 °C и то за месец јануар. Најекстремније забележене вредности су најминималнија средња месечна температура од -5,3 °C у јануару 2017. године а најтоплији је био јули 2012. године са средњом температуром од 25,1°C. Средња месечна температура ваздуха за осматрани тридесетједногодишњи период за станицу Зајечар, износи 11,4 °C.

Анализирајући вредности средњих вишегодишњих температура, у осматраном периоду од 31 године, најхладнија година била је 1991. година са средњом годишњом температуром од 10,0 °C, а најтоплија је 2000. година са средњом годишњом температуром од 12,3 °C. Из табеларног приказа се може закључити да средње годишње температуре имају тенденцију благог раста.

3.5.2. Ветар

Обзиром на положај котлине града Зајечара, један од важнијих климатолошких параметара је ветар, који захтева детаљнију обраду у овом Плану. У Табелама 3.5.2.1., 3.5.2.2. и 3.5.2.3. приказани су подаци релевантни за приказ ветрова на подручју града Зајечара.

Табела 3.5.2.1. Средња годишња брзина ветра (m/s) према правцима дувања ветра у периоду од 1991. до 2021. године (подаци преузети са сајта Републичког хидрометеоролошког завода - Метеоролошки годишњаци са климатолошким подацима за период од 1991. до 2021. године)

Правца дувања ветра	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
N	2,2	3,0	3,2	2,6	2,3	2,6	2,6	3,0	2,6	2,5	2,6	2,7	2,5	2,6
NE	2,7	3,3	3,9	3,2	2,7	2,9	2,5	3,2	3,2	2,5	2,9	3,4	2,9	3,1
E	3,0	3,4	4,6	3,5	2,9	3,1	2,8	3,4	3,1	2,7	3,4	3,8	3,8	3,7
SE	2,2	3,1	1,8	2,1	2,1	3,0	1,7	2,4	2,0	1,8	2,4	2,0	2,6	2,6
S	2,4	3,7	3,4	2,9	3,1	2,7	2,2	2,8	3,3	2,7	3,7	3,0	2,7	3,4
SW	1,5	2,0	2,0	1,5	1,6	1,8	1,5	1,5	1,7	1,4	2,1	1,7	1,5	1,7
W	1,6	2,4	2,4	1,9	1,6	2,1	2,1	2,3	2,0	1,3	1,8	1,7	1,7	2,0
NW	2,6	3,9	3,6	3,0	2,4	2,3	2,8	3,4	2,9	2,6	3,3	3,4	3,1	3,5

Табела 3.5.2.1. (наставак)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
N	2,6	3,0	2,2	2,3	2,1	2,0	2,1	2,1	2,1	1,8	1,8	2,1	2,1	1,8
NE	2,9	3,1	2,2	2,3	2,1	2,1	2,2	2,4	2,3	2,2	2,0	2,2	2,2	2,2
E	3,4	3,6	2,9	2,7	2,7	2,4	2,3	2,8	2,5	2,3	2,6	2,2	2,4	2,3
SE	1,9	1,9	1,9	1,7	1,8	1,7	1,5	1,5	1,6	1,6	1,5	1,6	1,6	1,3
S	3,1	3,3	2,6	2,6	2,1	2,2	2,5	2,5	2,5	1,8	2,5	2,2	2,0	1,3
SW	1,9	2,0	1,7	1,8	1,5	1,6	1,5	1,5	1,5	1,3	1,3	1,4	1,3	1,1
W	1,8	1,7	1,6	1,7	1,3	1,2	1,3	1,4	1,2	1,2	1,1	1,3	1,2	1,1
NW	3,2	2,9	2,6	2,5	2,4	2,0	2,3	2,2	2,0	2,0	1,7	2,1	2,1	1,7

Табела 3.5.2.1. (наставак)

	2019	2020	2021	Средња вишегодишња брзина дувања ветра (m/s)
N	1,8	1,7	1,9	2,3
NE	1,9	1,9	1,8	2,6
E	2,0	1,9	2,1	2,7
SE	1,4	1,5	1,3	1,8
S	1,6	1,7	1,5	2,4
SW	1,1	1,1	1,2	1,4
W	1,1	1,1	1,3	1,6
NW	1,7	1,8	1,8	2,6

Табела 3.5.2.2. Честина праваца ветрова у периоду од 1991. до 2021. године

Правац дувања ветра	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
N	157	130	136	158	147	143	130	137	147	115	134	137	155	113
NE	136	101	122	94	127	190	92	113	109	115	130	137	140	109
E	34	50	37	34	41	52	41	53	42	71	54	67	59	66
SE	22	35	20	27	16	29	35	30	18	31	25	24	24	26
S	127	136	119	140	155	153	247	184	174	133	120	131	84	142
SW	256	237	232	267	230	208	243	239	292	266	288	279	283	273
W	105	105	52	69	70	57	56	80	85	118	111	102	120	128
NW	89	85	72	77	75	79	91	88	79	97	89	79	73	87

Табела 3.5.2.2. (наставак)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
N	112	123	147	142	155	151	148	154	154	175	151	143	135	142
NE	148	163	131	155	174	167	184	149	172	219	168	149	139	184
E	69	65	68	66	73	55	83	57	58	65	76	58	59	82
SE	31	44	37	31	37	26	38	35	36	34	27	30	27	25
S	128	127	144	123	130	93	87	115	84	88	105	110	119	139
SW	232	266	278	230	211	193	137	192	172	161	193	241	242	228
W	93	114	106	98	92	148	148	142	139	106	138	141	121	90
NW	63	84	85	92	72	76	84	98	77	59	74	82	76	46

Табела 3.5.2.2. (наставак)

	2019	2020	2021	Средња вишегодишња честина ветрова
N	133	99	129	140
NE	137	138	136	143
E	76	62	59	59
SE	24	26	32	26
S	141	162	137	114
SW	263	285	265	235
W	96	92	108	104
NW	49	57	56	77

Табела 3.5.2.3. Релативна честина одређених категорија брзине ветрова (m/s) по правцима (подаци преузети са сајта RHMZ https://www.hidmet.gov.rs/ciril/meteorologija/klimatologija_srednjaci.php)

правац/ брзина	0,1-2	3-5	6-9	>10
N	1,3	3,4	0,7	0,5
NNE	1,6	5,1	0,6	0,3
NE	2,1	9,2	1,7	0,7
ENE	1,6	8,6	2,0	0,9
E	0,8	2,3	0,5	0,2
ESE	0,5	0,5	0,0	0,0
SE	0,8	0,7	0,0	0,0
SSE	0,9	0,8	0,1	0,0
S	1,5	2,0	0,3	0,2
SSW	1,4	2,5	0,4	0,2
SW	1,3	3,4	0,6	0,3
WSW	0,9	3,2	0,8	0,3
W	0,7	2,2	0,5	0,2
WNW	0,4	0,6	0,1	0,0
NW	0,6	0,8	0,1	0,1
NNW	0,5	1,0	0,1	0,1

У Зајечарском басену дувају најчешће југозападни и североисточни ветрови и то: југозападни ветар (честине 235, средње брзине 1,4 m/s) и североисточни ветар (честине 143, средње брзине 2,6 m/s). Југозападни ветар има највећу честину у марту и септембру месецу, а најмању у октобру и новембру, док североисточни ветар има највећу честину у новембру, фебруару и марту, а најмању у летњим месецима (јуну, јулу и августу).

Велику честину имају и северни ветрови (честина 140, средње брзине 2,3 m/s), али и јужни ветрови (честине 114 m/s, средње брзине 2,4 m/s). Највећу брзину има источни ветар од 2,7 m/s али је његова честина 59. Најмању честину има југоисточни ветар (честина 26, средње брзине 1,8 m/s).

Графички приказ руже ветрова, сачињен је на основу података приказаних у Табели 3.5.2.3. (подаци преузети са сајта Републичког хидрометеоролошког завода). Правци дувања ветрова поклапају се са положајем Зајечарске котлине. Распоред радних зона релативно је неповољан у односу на правце дувања ветрова.

3.5.3.Остали климатолошки параметри

Поред температуре ваздуха, у наредној табели дат је приказ релативне влаге, трајања сијања сунца, падавина и броја дана са снегом, снежним покривачем, маглom и градом, који такође могу имати утицај на квалитет ваздуха.

Табела 3.5.3.1.Табела просечних месечних, годишњих и екстремних вредности за стандардни климатолошки период 1991. до 2020. година (подаци преузети са сајта RHMZ https://www.hidmet.gov.rs/ciril/meteorologija/klimatologija_srednjaci.php)

	јан	феб	мар	апр	мај	јун	јул	авг	сеп	окт	нов	дец	год
Температура ваздуха (°C)													
Нормална вредност	-0,1	1,8	6,4	11,8	16,8	20,9	22,8	22,1	16,7	10,9	5,6	0,9	11,4
Средња максимална	4,9	7,7	13,0	18,7	23,7	27,8	30,2	30,3	24,6	17,9	10,6	5,6	17,9
Средња минимална	-4,1	-2,9	0,4	4,8	9,6	13,2	14,6	14,2	10,1	5,7	1,7	-2,9	5,4
Апсолутни максимум	23,0	25,1	27,8	32,2	35,7	40,4	44,7	41,7	37,2	32,3	26,8	20,4	44,7
Апсолутни минимум	-24,5	-25,6	-17,1	-6,5	-1,5	2,9	5,0	5,5	-2,4	-6,3	-11,6	-22,2	-25,6

Ср. бр. мразних дана	24,8	19,8	13,9	4,0	0,2	0	0	0	0,1	3,2	10,1	21,7	97,8
Ср. бр. тропских дана	0	0	0	0,4	2,0	10	16,7	18,2	4,3	0,3	0	0	51,9
Релативна влага (%)													
Просек	79,6	75,3	69,6	68,2	69,9	68,0	64,4	65,8	71,1	78,0	81,3	81,6	72,7
Трајање сијања сунца (h)													
Просек	70,3	90,8	133,3	167,4	219,2	250	286,3	262,4	176,6	121,3	64,5	57,5	1899,6
Број ведрих дана	3,7	3,8	4,1	3,5	3,0	5,0	8,8	11,0	6,8	4,4	2,6	3,1	59,8
Број облачних дана	14,9	13,0	12,2	10,4	8,5	4,8	2,9	2,9	7,0	11,1	16,7	16,4	120,8
Падавине (mm)													
Ср. месечна сума	43,6	40,4	44,9	49,9	61,0	60,3	61,8	46,8	45,9	53,5	47,6	54,7	610,4
Мах. дневна сума	35,1	36,8	33,3	47,3	44,2	49,5	65,2	49,6	41,1	41,7	57,3	42,5	65,2
Ср. бр. дана ≥ 0.1 mm	11,2	9,9	11,1	11,5	12,6	9,9	8,3	6,7	8,7	9,6	10,7	11,2	121,4
Ср. бр. дана ≥ 10.0 mm	1,4	1,1	1,3	1,5	1,8	2,0	2,1	1,6	1,4	1,8	1,6	1,7	19,3
Појаве (број дана са ...)													
снегом	7,3	5,6	3,7	0,3	0	0	0	0	0	0,2	2,2	5,3	24,6
снежним покривачем	14,5	9,8	4,0	0,1	0	0	0	0	0	0	1,7	9,0	39,1
маглом	4,0	2,9	1,9	0,7	0,8	0,5	0,3	0,4	2,4	6,0	6,0	5,1	31,0
градом	0	0	0	0	0,1	0	0	0	0	0	0	0	0,1

Средња месечна сума падавина (mm) највећа је у мају, јуну и јулу месецу, док је најнижа у јануару и фебруару месецу, на основу анализе за период од 1991. до 2020. године.

Појава снега се обично бележи од новембра до марта. Ретко се јавља снег у октобру и априлу месецу.

Магла се јавља током целе године. Град се јавља ретко. Висока влажност ваздуха (релативна влага на годишњем нивоу износи 72,7%) са загађујућим материјама пореклом из емитера котларница, формира смог који се спушта на Зајечарску котлину стварајући загађење ваздуха, нарочито градског језгра, током целог зимског периода. Имајући у виду да је појава ветрова карактеристична углавном за пролеће и јесен, у зимском периоду је веома слабо проветравање, што додатно доприноси да током зиме загађујуће материје у виду смога оптерећују ваздух Зајечарске котлине.

3.6.РЕЛЕВАНТНИ ТОПОГРАФСКИ ПОДАЦИ

Основне геоморфолошке карактеристике (рељефне карактеристике)

Осим географског положаја, утицај на климу имају рељефне карактеристике. Рељеф територије Зајечара је веома разноврстан. Заступљени су равничарски делови терена, брда, ниско и средњепланински терени.

Град Зајечар се налази у централном делу Тимочке крајине и обухвата Зајечарску котлину, источни део Црноречке и северни део Књажевачке котлине, као и јужне делове Неготинске крајине. На северу општине налази се планина Дели Јован,

на истоку и југоистоку Стара планина, на југу и југоистоку Ласовачка планина и на западу Жежевица и део Великог Крша.

Зајечарска котлина се налази у западном делу Тимочког басена. Јужно од Зајечара, на Белом Тимоку, усечена је Вратарничка клисура дужине 5 km, дубине 170-190 m и ширине 0,5 km. Клисура Баба Јона, дужине 22,5 km, налази се 5 km западно од Зајечара. Клисура Великог Тимока, дужине 2,5 km и дубине 150-240 m, усечена је североисточно од Зајечара. Долина Белог Тимока оивичена је на западу Тупижницом, на истоку Старом планином са Вршком Чуком (672 m) која је најсевернија тачка, најјужније Бабином Носом (1.108 m), на западу обронцима Дели Јована и Стола на северозападу, Неготинском крајином на североистоку. Тупижница се простире између Белог и Црног Тимока, у правцу север-југ са највишим врхом висине 1.162 m.

Данашњи изглед рељефа овог подручја је генетски везан за настанак неогених и квартарних наслага. Неогени седименти имају највеће распрострањење на овом подручју. Издвајају се тортонски, тортон - сарматски и сарматски кат. Тортонски седименти су представљени лапоровитим пешчарима и песковитим глинама преко којих су таложени конгломерати, пескови, глине и пешчари. Тортонсармат изграђују ситнозрни пескови, слабо везани пешчари и песковите глине. Квартарне насlage подразумевају терасне седименте, пролувијум и алувијум. Заступљени су у долини Белог и Црног Тимока.

Услед положаја града Зајечара у котлини, често су присутне температурне инверзије које доприносе увећању загађења ваздуха пореклом од емисија из ложишта у току зимског периода.

Хидрологија (мрежа водотокова и језера)

Зајечарски басен припада Црном, Белом и Великом Тимоку. Овом басену припада 16 km тока Црног Тимока, 22 km тока Белог Тимока и 10 km тока Великог Тимока.

Град Зајечар налази се у међуречју и на саставцима Црног и Белог Тимока. Велики Тимок настаје спајањем Белог и Црног Тимока на око 2,5 km североисточно од града Зајечара, одакле тече у правцу североистока где се око 85,7 km низводно улива у Дунав. Река Тимок је последња притока Дунава у Србији. Општа карактеристика постојећих водотокова јесте њихов бујични карактер, што значи да се одликују стрмим сливовима, великим падом и великом продукцијом вученог наноса, односно у време јаких киша могу бити разорни по околни терен и насеља. Такође, јављају се изразите неравномерности у падавинама (просторне и временске), што је узроковало појавом поплава у 2010. и 2014. години.

На територији града постоје четири вештачка (акумулациона) језера: Грлишко, Рготско, Глоговичко и језеро Совинац. Акумулација "Грлиште" је главно извориште водоснабдевања Зајечара. Дубина воде у акумулацији зависи од конфигурације терена, па је у горњем делу дубина мала, свега 3 – 4 m, док се низводно повећава и на самој брани је највећа, око 25 m. Просечна дубина акумулације за I фазу износи 6 m. Акумулација захвата површину од 110 ha. Језеро Совинац настало је за потребе наводњавања комплекса Пољопривредног добра "Салаш". Површина му је око 15 ha, а дубина достиже до 12 m. Рготско језеро је настало на месту површинског копа за вађење кварцног песка из рудника. Језеро нема притока, већ је настало и свој ниво одржава из подземних вода. Дно језера је песковито, површина језера је око 30 ha, а дубина око 40 m. Глоговичко језеро се налази у близини Салаша (називају га још и Дубочанска брана) и настало је, као и језеро Совинац, за потребе наводњавања комплекса Пољопривредног добра "Салаш", подизањем бране на

Глоговичкој реци. Површина му је око 10 ha, а достиже дубину до 17 m.

Зелене површине (распоред вегетације)

Систем зеленила представља све зелене површине које се налазе на територији насеља, а које су по принципу равномерности и непрекидности повезане међу собом као и са ванградским зеленилом.

На територији Зајечара шумско земљиште и шуме захватају око 29% површине, односно око 30.964 ha. Према покривености шумама, територија Зајечара одговара републичком просеку (29,1%) и приближава се светском просеку (30%), али је далеко мања од европског просека који према последњим подацима износи око 46 %.

Већи део шума и шумског земљишта (око 83%) је у приватној својини (25.587 ha) и углавном се састоји од храста. Мањи део шумског фонда (око 17%) је у државном власништву (5.377 ha) и углавном га чини буква.

Табела 3.6.1. Подаци о шумама и шумском земљишту (извор: ЈП „Србијашуме“)

Р.бр.	Власништво	Површина (ha)	Обрасло	Необрасло	Укупна дрвна запремина (m ³ /ha)	Просечна дрвна запремина (m ³ /ha)	Укупни запремински прираст за 10 год. (m ³ /ha)	Просечан запремински прираст (m ³ /ha)	Планирани принос за 10 год. (ha)
1.	Државно	5.377	4.735	641	393.348	83	114.950	24	66.975
2.	Приватно	25.587	25.587	0	2.465.355	96	442.270	17	79.200
	Укупно	30.964	30.322	641	2.858.703	94	557.220	18	146.175

Парк шума „Краљевица“ се налази непосредно уз град Зајечар, у правцу исток - запад, надморске висине од 137 - 237 m. Укупна површина газдинске јединице износи 332,84 ha, од чега шумом обрасле површине износе 154,20 ha. На њеној територији преовлађују 24 врсте дрвећа од којих су најзаступљеније врсте црни бор (42,2%), багрем (15,2 %), остали тврди лишћари (11,3%), бели јасен (8,7%) и крупнолисна липа (5,1%).

У обухвату градског подручја налази се око 25 ha јавних зелених површина. Укључујући Парк шуму „Краљевица“, укупна површина градског подручја под зеленилом износи око 8,6%. Успостављање и одржавање јавних зелених површина у надлежности је ЈКП „Тимок одржавање“ Зајечар.

На територији Зајечара налазе се два заштићена природна добра и то: Парк природе „Стара планина“ (заштићен Уредбом о заштити Парка природе „Стара планина“ („Службени гласник РС“, бр.23/09)) и „Природни простор око археолошког налазишта Гамзиград - Ромулијана“. Територија Зајечара која припада Парку природе „Стара планина“ је рубно подручје на површини од 6.295 ha (око 5,5 % територије) која је далеко мања у односу на територију Пирота (47,55 %), Димитровграда (9,9 %) и Књажевца (37 %). Установљени су режими заштите II степена (Манастир Суводол, површине 231 ha) и III степена - преостали део заштићеног подручја (делови катастарских општина сеоских насеља Вратарница, Мали Извор и Селачка). За управљача Парка природе одређено је ЈП „Србијашуме“ Београд. Парк природе „Стара планина“ је кандидован за резерват биосфере (UNESCO-Man and biosphere programme). Увидом у Извод из студије заштите

националног парка „Стара планина“ може се констатовати да је предвиђено проширење подручја под заштитом на територији Зајечара и то са режимом заштите II степена на следећим локалитетима: „Влашки до“ (КО Прлита и КО Велики Извор, површине 54 ha 33 a 29 m²), „Вршка чука“ (КО Прлита, површине 129 ha 86 a 24 m²), „Голина - Шашка река“ (КО Мали Извор и КО Вратарница, површине 3149 ha 80 a 52 m²) и „Ветрен - Турјачка глама - Голема глама“ (део КО Мали Извор и КО Селачка).

4. ВРСТА И СТЕПЕН ЗАГАЂЕЊА ВАЗДУХА

У складу са чланом 8. Закона о заштити ваздуха („Службени гласник РС“, број 36/09, 10/13 и 26/21-др.закон) оцењивање квалитета ваздуха врши се обавезно у погледу концентрација: сумпор диоксида, азот диоксида и оксида азота, суспендованих честица PM₁₀ и PM_{2,5}, олова, бензена и угљен монооксида, приземног озона, арсена, кадмијума, никла и бензо(а)пирена, односно других загађујућих материја у складу са Уредбом о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС“, број 11/10, 75/10 и 63/13). Оцењивање квалитета ваздуха, на основу измерених концентрација загађујућих материја у ваздуху, врши се применом критеријума за оцењивање у складу са наведеном Уредбом.

Анализа података о нивоу загађујућих материја, која је основа за оцену квалитета ваздуха на територији Зајечара, извршена је за следеће загађујуће материје чија се концентрација прати у оквиру Државне мреже мерних места:

-за период од 2019. до 2021. године за загађујуће материје сумпор диоксид, азот диоксид и угљен моноксид (у оквиру АМСКВ Зајечар)

-за период од 2019. до 2021. године за суспендоване честице PM₁₀ (лабораторијско одређивање)

-за период од 2017. до 2021. године за загађујуће материје: сумпор диоксид, азот диоксид и чађ (мануелним методама и као наменска мерења)

4.1. ПОДАЦИ О КВАЛИТЕТУ ВАЗДУХА

Загађење ваздуха у граду Зајечару присутно је још из периода рада великих загађивача као што је Фабрика кристала. Гашењем великих загађивача, дошло је до постепеног смањења броја мерних места на територији Зајечара, имајући у виду да је последњих година евидентно присуство загађења пореклом од индивидуалних ложишта и котларница, у зимском периоду ложења.

Мониторинг квалитета ваздуха се на подручју Зајечара спроводи преко 30 година од стране Завода за јавно здравље „Тимок“ Зајечар. До 2009. године, када је успостављена аутоматска станица за мониторинг квалитета ваздуха од стране Агенције за заштиту животне средине, вршено је само мерење мануелним методама сумпор диоксида, азот диоксида и чађи, укупних таложних материја (у оквиру којих су одређивани тешки метали: олово, цинк и кадмијум) и укупних суспендованих честица. Почев од 2009. године, у оквиру АМСКВ (Државна мрежа мерних места) се у реалном времену детектују сумпор диоксид, азот диоксид и угљен моноксид.

Почев од 2019. године успостављен је мониторинг суспендованих честица PM₁₀ (лабораторијско одређивање) у оквиру Државне мреже мерних места. До 2019. године, односно до почетка мониторинга PM₁₀ квалитет ваздуха је оцењен као ваздух I категорије на територији града Зајечара. Почев од 2019. године, квалитет ваздуха на подручју града Зајечара је III категорије, односно прекомерно загађен ваздух.

4.2. КОНЦЕНТРАЦИЈЕ ЗАГАЂУЈУЋИХ МАТЕРИЈА ЗАБЕЛЕЖЕНЕ ТОКОМ ПРЕТХОДНИХ ГОДИНА

4.2.1. Стандарди квалитета ваздуха

Уредба о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС”, број 11/10, 75/10 и 63/13) прописује граничне вредности и максимално дозвољене вредности загађујућих материја за заштиту здравља људи (Табеле 4.2.1.1. и 4.2.1.2.)

Табела 4.2.1.1. Граничне вредности загађујућих материја за заштиту здравља људи, према Уредби о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС”, број 11/10, 75/10 и 63/13), концентрације дате у $\mu\text{g}/\text{m}^3$

Загађујућа материја $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Период усредњавања	Гранична вредност ГВ	Не сме бити прекорачена више од х пута у календарској години	Почетна толерантна вредност ТВ (ГВ+граница толеранције) *	Доња граница оцењивања	Горња граница оцењивања
SO ₂	1h	350	24x	500	-	-
	24h	125	3x	125	50	75
	Календарска година	50	-	50	-	-
NO ₂	1h	150	18x	225	75	105
	24h	85	-	125	-	-
	Календарска година	40	-	60	26	32
Суспендоване честице PM ₁₀	1h					
	24h	50	35x	75	25	35
	Календарска година	40	-	48	20	28
Угљен моноксид CO	8h max	10000	-	16000	5000	7000
	24h	5000	-	10000	-	-
	Календарска година	3000	-	-		

* Сагласно Уредби о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС”, бр. 11/10, 75/10 и 63/13) вредности ГВ и ТВ за SO₂, PM₁₀ и CO су изједначене почев од 01.01.2016. године, а за NO₂ су изједначене почев од 01.01.2021. године

Табела 4.2.1.2. Максималне дозвољене вредности чађи, према Уредби о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС”, број 11/10, 75/10 и 63/13)

Чађ ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	
Период усредњавања	Максимална дозвољена вредност
Један дан	50
Календарска година	50

4.2.2. Концентрације загађујућих материја забележене у Државној мрежи мерних места

4.2.2.1. Концентрације загађујућих материја SO₂, NO₂ и CO у оквиру аутоматске станице за мониторинг квалитета ваздуха (АМСКВ)

Током 2009. године, Агенција за заштиту животне средине Републике Србије, у сарадњи са Градом Зајечаром је у оквиру успостављања државне мреже мерних места за аутоматски мониторинг квалитета ваздуха у Србији, поставила аутоматску станицу за мониторинг квалитета ваздуха (АМСКВ) за мерење SO₂, NO₂ и CO у реалном времену (Резултати су приказани у Табелама 4.2.2.1.а), 4.2.2.1.б) и 4.2.2.1.в) и преузети из Годишњих извештаја о стању квалитета ваздуха Републике Србије за 2018., 2019., 2020. и 2021. годину).

Табела 4.2.2.1.а): Резултати мерења сумпор диоксида (µg/m³) у 2018., 2019., 2020. и 2021. години

SO ₂	Средња годишња вредност	Број дана > 125 µg/m ³	Максимална дневна вредност	Расположивост % података
2018	15	0	78	85
2019	16	0	85	99
2020	21	0	106	99
2021	21	0	90	99

Концентрације сумпор диоксида нису прелазиле дозвољене граничне вредности ни у једном дану током периода мониторинга. Средња годишња вредност се кретала од 15 µg/m³ у 2018. години, до 21 µg/m³ у 2020. и 2021. години, односно долази до повећања средње годишње вредности током периода мерења.

Табела 4.2.2.1.б): Резултати мерења азот диоксида (µg/m³) у 2019., 2020. и 2021. години

NO ₂	Средња годишња вредност	Број дана > 85 µg/m ³	Број сати > 150 µg/m ³	Максимална дневна вредност	Расположивост % података
2019	14	0	-	47	97
2020	16	0	3	55	99
2021	17	0	0	44	94

Концентрације азот диоксида нису прелазиле дозвољене граничне вредности ни у једном дану током периода мониторинга. Средња годишња вредност се кретала од 14 µg/m³ у 2019. години, до 17 µg/m³ у 2021. години, односно долази до повећања средње годишње вредности током периода мерења.

Табела 4.2.2.1.в): Резултати мерења угљен монооксида (mg/m^3) у 2018., 2019., 2020. и 2021. години

СО	Средња годишња вредност	Број дана > 5 mg/m^3	Број дана > 10 mg/m^3	Расположивост % података
2018	0,97	6	6	95
2019	0,89	3	4	98
2020	0,99	1	2	100
2021	1,03	0	0	100

Концентрације угљен монооксида прелазиле су дозвољене граничне вредности током једног дана у 2020. години, током три дана у 2019. години и током шест дана у 2018. години. Број дана са прекорачењем граничне вредности се смањује почев од 2018. до 2021. године (када није било прекорачења изнад граничних вредности). Средња годишња вредност се кретала од $0,89 \mu\text{g}/\text{m}^3$ у 2019. години, до $1,03 \mu\text{g}/\text{m}^3$ у 2021. години, односно долази до повећања средње годишње вредности угљен монооксида током периода мерења.

На основу Годишњег извештаја о стању квалитета ваздуха Републике Србије за 2018., 2019., 2020. и 2021. годину, Град Зајечар има квалитет ваздуха треће категорије због прекорачења граничне вредности за суспендоване честице PM_{10} . Из тих разлога Град Зајечар је у обавези да изради План квалитета ваздуха којим ће бити дефинисане мере за побољшање квалитета ваздуха, имајући у виду значајан и директан утицај квалитета ваздуха на здравље људи.

4.2.2.2. Концентрације суспендованих честица PM_{10}

Почев од 2019. године, на локацији поред аутоматске станице за мониторинг квалитета ваздуха, Агенција за заштиту животне средине у сарадњи са Градом Зајечаром поставила је уређај за мониторинг фракције суспендованих честица PM_{10} . Концентрацију суспендованих честица PM_{10} утврђује Агенција за заштиту животне средине Републике Србије (Резултати су приказани у Табели 4.2.2.2. и преузети су из Годишњих извештаја о стању квалитета ваздуха Републике Србије за 2019., 2020. и 2021. годину).

Табела 4.2.2.2.: Резултати мерења PM_{10} ($\mu\text{g}/\text{m}^3$) у 2019., 2020. и 2021. години на једном мерном месту (поред АМСКВ), угао улице Крфске и Пана Ђукића

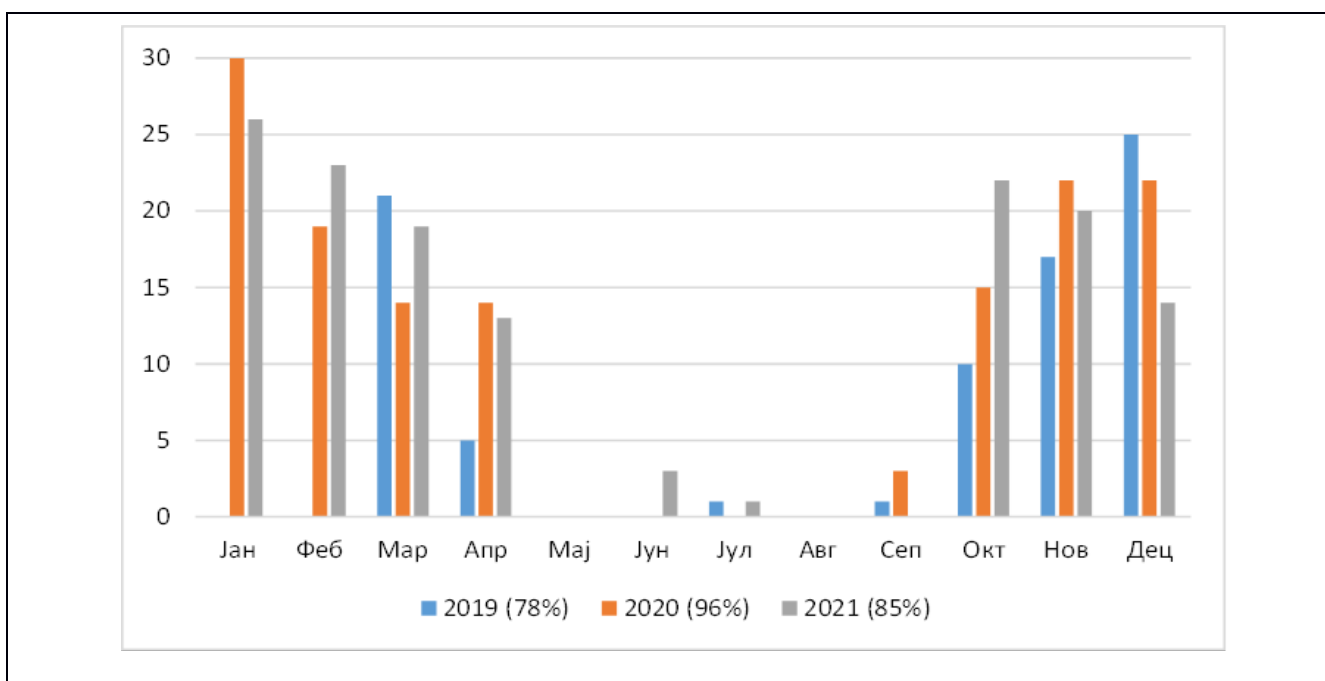
PM_{10}	Средња годишња вредност	Број дана > 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Максимална дневна вредност	Расположивост % података
2019	53	83	515	78
2020	63	139	402	96
2021	62	140	244	85

На основу обрађених података приказаних у Годишњим извештајима о стању квалитета ваздуха Републике Србије у 2019., 2020. и 2021. години, суспендоване честице PM_{10} су доминантна загађујућа материја у Зајечару. Због прекорачења годишње граничне вредности (ГВ је $40 \mu\text{g}/\text{m}^3$), квалитет ваздуха у Зајечару је оцењен

као прекомерно загађен, односно утврђена је трећа категорија квалитета ваздуха.

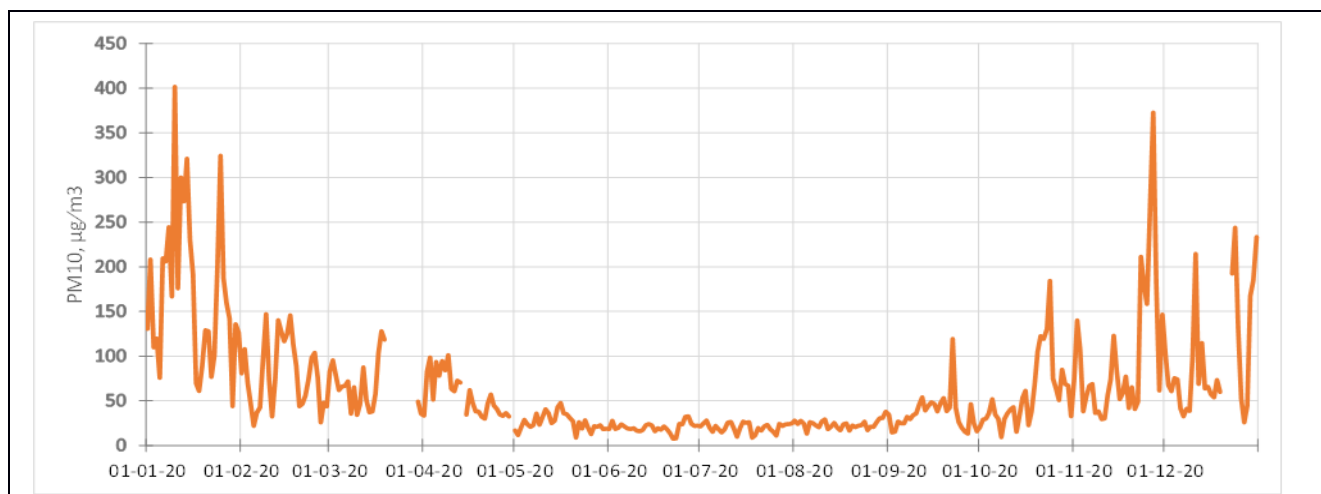
Годишње кретање концентрација PM_{10} има изражен сезонски карактер. То је уочљиво и по броју дана, по месецима, са прекорачењем дневне граничне вредности (ГВ је $50 \mu g/m^3$). Према расположивим подацима за период од 2019 - 2021. године, дат је графички приказ броја дана по месецима са прекорачењем граничних вредности (Дијаграм 4.2.2.2.а)). Распоживост података (%) приказана је за сваку годину.

Повећано загађење ваздуха суспендованим честицама PM_{10} карактеристично је за хладнији део године, прецизније за грејни период. Тада се јављају повећане емисије у ваздух продуката сагоревања из индивидуалних ложишта и котларница. Метеоролошки услови за дифузију су најчешће неповољни, тако да се у приземном слоју атмосфере задржавају високе концентрације загађујућих материја.

Дијаграм 4.2.2.2.а) Број дана, по месецима, са прекорачењем дневне граничне вредности PM_{10} , $50 \mu g/m^3$, у периоду 2019 - 2021. године

Обзиром да је за 2020. годину расположивост дневних података током године највећа, користиће се подаци из ове године како би се приказало кретање дневних вредности PM_{10} током године (Дијаграм 4.2.2.2.б)).

Дијаграм 4.2.2.2.б) Дневне вредности PM₁₀ у Зајечару током 2020. године

4.2.2.3. Концентрације загађујућих материја SO₂, NO₂ и чађи као наменска мерења и коришћењем мануелних метода

У оквиру Државне мреже мерних места спроводи се мониторинг сумпор диоксида и азот диоксида мануелним методама, као и наменска мерења чађи, на мерном месту “Електротимок” (ул. Генерала Гамбете 84 - у централном делу града), од стране Завода за јавно здравље „Тимок“ Зајечар (резултати мерења приказани у Табели 4.2.2.3.).

Табела 4.2.2.3. Резултати мерења сумпор диоксида, чађи и азот диоксида у градском подручју Зајечара за период 2017. до 2021. године

Година		Мерно место “ЕЛЕКТРОТИМОК”		
		SO ₂	Чађ	NO ₂
2017	Број мерења	363	363	359
	Средња годишња концентрација (µg/m ³)	17,92	29,97	20,60
	Највећа средња месечна вредност (µg/m ³)	46,04	50,06 (децембар)	33,55 (децембар)
	Максимално измерена концентрација (µg/m ³ /dan)	192,22 (27/28.11.2017.)	143,02 (03/04.02.2017)	61,62 (24/25.10.2017)
	Број дана прекорачења граничне вредности/максимално дозвољене вредности	1	26	0
2018	Број мерења	349	349	336
	Средња годишња концентрација (µg/m ³)	16,94	28,96	21,80
	Највећа средња месечна вредност (µg/m ³)	35,52 (јануар)	42,99 (децембар)	29,57 (април)

Максимално измерена концентрација ($\mu\text{g}/\text{m}^3/\text{dan}$)	103,14 (22./23.1.2018.)	129,75 (22/23.12.2018)	57,24 (7/8.11.2018)
Број дана прекорачења граничне вредности/максимално дозвољене вредности	0	18	0

(наставак Табеле 4.2.2.3.)

Година		Мерно место "ЕЛЕКТРОТИМОК"		
		SO ₂	Чађ	NO ₂
2019	Број мерења	358	359	358
	Средња годишња концентрација ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	13,96	28,48	20,05
	Највећа средња месечна вредност ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	16,65 (децембар)	43,68 (децембар)	31,44 (јун)
	Максимално измерена концентрација ($\mu\text{g}/\text{m}^3/\text{dan}$)	56,78 (28./29.12.2019.)	147,69 (18/19.12.2019.)	81,63 (17/18.02.2019)
	Број дана прекорачења граничне вредности/максимално дозвољене вредности	0	14	0
2020	Број мерења	338	341	346
	Средња годишња концентрација ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	13,58	26,26	18,85
	Највећа средња месечна вредност ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	18,81 (новембар)	33,89 (новембар)	24,10 (јул)
	Максимално измерена концентрација ($\mu\text{g}/\text{m}^3/\text{dan}$)	47,32 (30/31.03.2020.)	86,31 (27/28.11.2020.)	71,61 (01/02.09.2020)
	Број дана прекорачења граничне вредности/максимално дозвољене вредности	0	10	0

(наставак Табеле 4.2.2.3.)

Година		Мерно место "ЕЛЕКТРОТИМОК"		
		SO ₂	Чађ	NO ₂
2021	Број мерења	363	363	363
	Средња годишња концентрација ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	17,54	31,06	24,67
	Највећа средња месечна вредност ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	31,01 (децембар)	42,72 (фебруар)	32,27 (март)
	Максимално измерена концентрација ($\mu\text{g}/\text{m}^3/\text{dan}$)	130,75 (17/18.03.2021.)	98,97 (04/05.03.2021.)	85,61 (24/25.03.2021)

	Број дана прекорачења граничне вредности/максимално дозвољене вредности	1	21	1
--	--	----------	-----------	----------

На основу обрађених података приказаних у табели може се закључити да су вредности за чађ често биле изнад максималне дозвољене вредности. Годишње кретање концентрација чађи имају изражен сезонски карактер. То је уочљиво и по броју дана, по месецима, са прекорачењем дневне максималне дозвољене вредности ($50 \mu\text{g}/\text{m}^3$). Према расположивим подацима за период од 2019 – 2021. године, графички је приказан број дана по месецима са прекорачењем максималне дозвољене вредности чађи на мерном месту „Електротимок“ (Дијаграм 4.2.2.3.).

Дијаграм 4.2.2.3.: Број дана, по месецима, са прекорачењем дневне максималне дозвољене вредности чађи, $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$, у периоду 2019 - 2021. године, на мерном месту „Електротимок“

Резултати мерења аерозагађења показују следеће:

- ◆ Вредности за чађ у сезони ложења су често биле изнад максималне дозвољене вредности.
- ◆ Вредности за сумпор диоксид су само повремено биле изнад граничних вредности и са малим бројем дана (један дан са прекорачењем граничне вредности у 2017. и 2021. години).
- ◆ Вредност за азот диоксид била је један дан изнад граничних вредности (у 2021. години).

На основу наведеног може се закључити да су основни узрок загађења ваздуха у граду Зајечару индивидуална ложишта и котларнице, што ће одредити, пре свега дефинисање мера које се тичу замене енергената, смањења броја ложишта и повећање енергетске ефикасности у наредном периоду.

4.3.УТИЦАЈ ЗАГАЂЕЊА ВАЗДУХА НА ЗДРАВЉЕ ЉУДИ

4.3.1.Водеће групе болести и водеће дијагнозе деце предшколског и школског узраста

У Европи су суспендоване честице најзначајније загађујуће материје које негативно утичу на здравље људи. Неке студије утицаја су показале да постоји веза између повећане концентрације PM_{10} и здравствених ефеката становништва, обзиром да ове fine честице продиру у плућа изазивајући упалне процесе и погоршање здравственог стања болесника са плућним и срчаним болестима. Број календарских дана за који се сматра да прекорачење граничне вредности од $50 \mu g/m^3$ не утиче на здравље људи је 35. На основу резултата мониторинга, евидентно је да у ваздуху животне средине постоји опасност од суспендованих честица PM_{10} по здравље људи, чији утицај на здравље, посебно на осетљиву популацију је потребно утврдити.

На основу извештаја Завода за јавно здравље „Тимок“ Зајечар за период од 2016. до 2020. године, код деце предшколског узраста у Зајечару, доминирала су респираторна обољења. Најчешће дијагнозе су биле акутно запаљење ждрела и крајника и акутно запаљење горњих респираторних путева.

У служби за здравствену заштиту деце школског узраста у Зајечару, у периоду од 2016. до 2020. године, такође су доминирала респираторна обољења и симптоми, знаци и патолошки клинички и лабораторијски налази. Две од пет најзаступљенијих дијагноза припадају респираторним обољењима. Најфреквентнија дијагноза је акутно запаљење ждрела и крајника, као и код предшколске деце.

Подаци о водећим групама болести и водећим дијагнозама предшколске деце на подручју Зајечара за период од 2016. до 2020. године, приказани су у Табелама 4.3.1.1. и 4.3.1.2.

Табела 4.3.1.1.: Водеће групе болести у Служби за здравствену заштиту предшколске деце на подручју Града Зајечара у периоду од 2016. до 2020. године по десетој ревизији Међународне класификације болести

Група болести према МКБ-Х *	2016		2017		2018		2019		2020	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
X Болести система за дисање	9806	85,1	8676	80,1	9054	80	6618	66,3	2992	59,3
XVIII Симптоми, знаци и патолошки клинички и лабораторијски налази	695	6,1	612	5,6	565	5	1171	11,7	670	13,3
XII Болести коже и поткожног ткива	216	1,9	263	2,4	326	2,9	418	4,2	325	6,4
XIX Повреде, тровања последице деловања спољних фактора	84	0,7	122	1,1	119	1,1	206	2,1	179	3,5
VII Болести ока и припојака ока	119	1	123	1,1	130	1,1	228	2,3	165	3,3
XI Болести система за варење	329	2,6	384	3,5	249	2,2	345	3,5	163	3,2

XIV Болести мокраћно-полног система	122	1,1	134	1,2	140	1,2	251	2,5	161	3,2
I Заразне болести и паразитарне болести	65	0,7	296	2,7	520	4,6	347	3,5	160	3,2
VIII Болести ува и мастоидног наставка	93	0,8	163	1,4	167	1,5	226	2,3	100	2
XXII Шифре за посебне намене U04, U07	0	0	0	0	0	0	0	0	50	1
Остале групе болести	5	0	98	0,9	48	0,4	172	1,6	79	1,6
УКУПНО	11534	100	10871	100	11318	100	9982	100	5044	100

Број утврђених обољења, стања и повреда у Служби за здравствену заштиту предшколске деце на подручју Зајечара у петогодишњем периоду од 2016. до 2020. године, кретао се од 11534 обољења у 2016. години до 5044 у 2020. години. На првом месту су респираторне болести. Стопа обољевања од респираторних болести износила је 1201,1/1000 у 2020. години. Ова група болести чини у просеку 74,2 % укупног морбидитета.

Табела 4.3.1.2.: Водеће дијагнозе у Служби за здравствену заштиту предшколске деце на територији Града Зајечара у периоду од 2016. до 2020. године по десетој ревизији Међународне класификације болести

Дијагноза према МКБ-Х*	2016		2017		2018		2019		2020	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Акутно запаљење ждрела и крајника (J02-J03)	6482	56,2	5787	53,6	6092	53,8	2839	28,4	1354	26,8
Акутне инфекције горњих респираторних путева (J00-J01, J05-J06)	1511	13,1	968	8,9	821	7,3	1844	18,5	837	16,6
Акутни бронхитис и бронхиолитис (J20-J21)	1081	9,4	1186	10,9	1358	12	1362	13,6	462	9,2
Грозница непознатог порекла (R50)	530	4,6	374	3,4	231	2	350	3,5	359	7,1
Болести коже и поткожног ткива (L10-L99)	184	1,6	149	1,3	237	2,1	346	3,4	272	5,4
Други симптоми, знаци и ненормални клинички и лабораторијски налази (R00-R09, R11-R49, R51-R53, R55-R99)	0	0	170	1,5	242	2,1	732	7,3	263	5,2
Акутни ларингитис и трахеитис (J04)	650	5,6	617	5,6	629	5,6	330	3,3	208	4,1
Друге специфичне и неспецифичне и вишеструке повреде	84	0,7	122	1,1	117	1	206	2,1	179	3,5

(S00-S01...T13-T14)										
Друге болести црева и потрбушнице (K52-K55, K58-K67)	278	2,4	230	2,1	159	1,4	243	2,4	116	2,3
Друге болести ока и припојака ока (H02-H06, ...H55-H59)	0	0	0	0	0	0	0	0	82	1,6
Остале дијагнозе болести	734	6,4	1268	11,6	1432	12,7	1730	17,5	912	18,2
УКУПНО	11534	100	10871	100	11318	100	9982	100	5044	100

У периоду од 2016. до 2020. године, три од пет најчесталијих дијагноза припадају групи респираторних обољења. Прве три су: акутно запаљење ждрела и крајника, акутне инфекције горњих респираторних путева и акутни бронхитис и бронхиолитис. Ове три дијагнозе чине 52,6% од укупног морбидитета (Табела 4.3.1.2.).

Подаци о водећим групама болести и водећим дијагнозама школске деце и омладине на подручју Зајечара у периоду од 2016. до 2020. године приказани су у Табелама 4.3.1.3. и 4.3.1.4.

Табела 4.3.1.3.: Водеће групе болести у Служби за здравствену заштиту школске деце и омладине на подручју Града Зајечара у периоду од 2016. до 2020. године по десетој ревизији Међународне класификације болести

Група болести према МКБ-Х*	2016		2017		2018		2019		2020	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
X Болести система за дисање	8076	67,7	8731	73,2	9851	74,4	8044	57,3	3084	22
XVIII Симптоми, знаци и патолошки клинички и лабораторијски налази	1141	9,6	664	5,6	1209	9,1	2476	17,6	1263	9
XIX Повреде, тровања последице деловања спољних фактора	86	0,7	323	2,7	399	2,9	683	4,9	385	2,7
XI Болести система за варење	1694	14,2	1094	9,2	462	3,5	525	3,7	295	2,1
I Заразне и паразитарне болести	47	0,4	98	0,8	285	2,2	518	3,7	246	1,8
XII Болести коже и поткожног ткива	305	2,6	254	2,1	381	2,9	533	3,8	215	1,5
XIV Болести мокраћно-полног система	345	2,9	163	1,4	184	1,4	460	3,3	204	1,5
XIII Болести мишићно-коштаног система	86	0,7	154	1,3	89	0,7	178	1,3	128	0,9
VIII Болести ува и мастоидног наставка	94	0,8	159	1,3	130	1	218	1,6	88	0,6
VI Болести нервног система	0	0	91	0,8	88	0,7	207	1,5	72	0,5

Остале групе болести	57	0,4	195	1,6	163	1,2	192	1,3	8054	57,4
УКУПНО	11931	100	11926	100	13241	100	14034	100	14034	100

Број утврђених обољења, стања и повреда у у Служби за здравствену заштиту школске деце и омладине на подручју Зајечара у периоду 2016. до 2020. године кретао се од 11931 (2016. година) до 14034 (2020. година). Стопа укупног обољевања у 2020. години износила је 2585/1000 деце. Најчесталија су била респираторна обољења (стопа обољевања износи 568,1‰ у 2020. години) са најчешћом дијагнозом акутног запаљења ждрела и крајника.

Табела 4.3.1.4.: Водеће дијагнозе у Служби за здравствену заштиту школске деце и омладине на територији Града Зајечара у периоду од 2016. до 2020. године по десетој ревизији Међународне класификације болести

Дијагноза према МКВ-Х*	2016		2017		2018		2019		2020	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Акутно запаљење ждрела и крајника (J02-J03)	3208	26,9	5475	45,9	7069	53,4	4669	33,3	1740	28,4
Акутне инфекције горњих респираторних путева (J00-J01, J05-J06)	1898	15,9	1370	11,5	1091	8,2	1750	12,5	855	13,9
Други симптоми, знаци и ненормални клинички и лабораторијски налази (R00-R09, R11-R49...R88-R99)	296	2,5	313	2,6	308	2,3	1714	12,2	616	10
Грозница непознатог порекла (R50)	618	5,2	139	1,2	370	2,8	400	2,9	418	6,8
Друге специфичне, неспецифичне и вишеструке повреде (S00-S01...T13-T14)	86	0,7	323	2,7	399	3	683	4,9	385	6,3
Друге болести црева и потрбушнице (K52-K55, K58-K67)	1030	8,6	271	2,3	106	0,8	355	2,5	236	3,8
Бол у трбуху и карлици (R10)	227	1,9	212	1,8	531	4	362	2,6	229	3,7
Акутно запаљење гркљана и душника (J04)	1364	11,4	795	6,7	803	6,1	770	5,5	185	3
Болести коже и поткожног ткива (L10-L99)	183	1,5	172	1,5	277	2,1	374	2,7	158	2,6
Акутни бронхитис и бронхиолитис (J20-J21)	1308	11	835	7	691	5,2	633	4,5	149	2,4
Остале дијагнозе болести	1713	14,4	2021	16,8	1596	12,1	2324	16,4	1164	19,1

УКУПНО	11931	100	11926	100	13241	100	14034	100	6135	100
---------------	-------	-----	-------	-----	-------	-----	-------	-----	------	-----

* МКБ-Х – Међународна класификација болести (десета ревизија Међународне статистичке класификације болести и сродних здравствених проблема)

У Служби за здравствену заштиту деце школског узраста и омладине на територији Зајечара у 2020. години, првих пет водећих дијагноза чине 65,4% регистрованог морбидитета. Међу њима су дијагнозе из групе респираторних обољења. Дијагноза акутног запаљења ждрела и крајника се налази на првом месту.

Светска здравствена организација у својим препорукама (WHO global air quality guidelines. Particulate matter (PM_{2.5} and PM₁₀), ozone, nitrogen dioxide, sulfur dioxide and carbon monoxide. Geneva: World Health Organization; 2021) истиче да квалитет ваздуха животне средине након краткотрајног излагања загађујућим материјама из ваздуха доприноси акутним обољевањима плућа и срца међу изложеним становништвом, посебно међу осетљивом популацијом.

Ради утврђивања међусобне зависности квалитета ваздуха животне средине и стопе обољевања становништва на територији Зајечара, у будућности ће се разматрати спровођење циљаних истраживања.

4.3.2.Процена доприноса загађујућих материја из ваздуха укупној и специфичној смртности

Обзиром да се на територији Зајечара не прати концентрација PM_{2,5} и да су расположиви подаци о концентрацији PM₁₀ доступни за само три године на једном мерном месту, није могуће одредити изложеност становништва загађујућим материјама PM_{2,5}, како из измерених, тако ни из моделованих података. Такође, није могуће одредити изложеност становништва суспендованим честицама PM₁₀ узимајући у обзир податке здравствене статистике, а према методи Светске здравствене организације, јер исти подразумевају да је величина субпопулације која је изложена суспендованим честицама већа од 10.000, што у граду Зајечару у односу на једно посматрано мерно место, није случај.

Имајући у виду наведено, као показатељ здравственог ризика и процене утицаја загађеног ваздуха на здравље становништва у Зајечару, процењен је допринос загађујућих материја укупној и специфичној смртности, у свему према методи Светске здравствене организације. Метода подразумева познавање укупног броја становника, укупног броја умрлих, стопе смртности и концентрације загађујућих материја.

За одређивање доприноса користе се следеће формуле:

$RR = \exp [\beta (X - X_0)]$, $AF = RR - 1/RR$ и $E = AF \times B \times P$ где су:

RR- релативан ризик

β - фактор за израчунавање релативног ризика доприноса загађујућих материја учесталости умирања/обољевања. Уколико се не може одредити, узима се препоручена вредност од 0,8% (распон 0,6%-1%)

X - просечна годишња концентрација загађујуће материје ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)

X₀ - гранична (толерантна вредност) одабране загађујуће материје ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)

AF - доприносни фактор

B - број умрлих/1000 становника

P - релевантна популација изложена загађујућој материји (преузето из ГУП-а)

Е - очекивани број смрти чијем настанку доприноси одабрана загађујућа материја у утврђеним просечним годишњим концентрацијама.

Утврђене су следеће вредности:

β - 0.8% - готова преузета вредност

X - 63 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ PM₁₀ у 2020. години - средња годишња вредност (податак из Табеле 4.2.2.3. овог документа)

X₀ - 40 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ EU и RS норматив

RR = $\exp [0.008 (63-40)] = 1,20$

AF = RR-1/RR, 1.20-1/1,20= 0,168

P- 52637 (преузето из ГУП-а)

За утврђивање процене доприноса одабрана је 2020. година, јер су подаци о концентрацији суспендованих честица PM₁₀ у одабраној години најпоузданији (са највећим % расположивости података).

4.3.2.1. Процена доприноса квалитета ваздуха укупној смртности

За утврђивање процене доприноса квалитета ваздуха укупној смртности користе се подаци о општој стопи морталитета становништва града Зајечара, приказани у Табели 4.3.2.1.

Табела 4.3.2.1. Општа стопа морталитета становништва града Зајечара у периоду од 2017. до 2021. године

Град	Показатељи	године				
		2017	2018	2019	2020	2021
Зајечар	бр. умрлих	1046	1028	1042	1147	1330
	стопа (%)	18,7	18,9	19,5	21,8	25,8

Извор: Процењен број становника РЗС за 2017, 2018, 2019, 2020. и 2021. годину (РЗС Србије); ДЕМ 2 за 2017, 2018, 2019, 2020. и 2021. годину (РЗС Србије)

Подаци коришћени за одређивање процене доприноса квалитета ваздуха укупној смртности у 2020. години, приказани су у Табели 4.3.2.1.1):

Табела 4.3.2.1.1) Подаци за одређивање процене доприноса укупној смртности у 2020. години

Година	Број умрлих	Стопа (%)	Бр. становника (P)	Доприносни фактор (AF)
2020	1147	21,8	52637	0,168

В - стопа морталитета у 2020. години износи 21,8%

P - релевантна популација изложена загађујућој материји је 52637 становника

E = AF x В x P = 0,168 x 0,218 x 52637 = 193 случаја (16,8% - 17%)

Процена је да квалитет ваздуха доприноси укупној смртности у 193 случаја, односно у 17% случајева.

4.3.2.2. Процена доприноса квалитета ваздуха специфичној смртности

За утврђивање процене доприноса квалитета ваздуха специфичној смртности користе се подаци о стопи морталитета према узроцима смрти (Табела 4.3.2.2.1)).

Табела 4.3.2.2.1) Стопа смртности према узроцима смрти у граду Зајечару у периоду од 2017. до 2021.године

Grupe bolesti prema МКБ-X	2017		2018		2019		2020		2021	
	broj	%	broj	%	broj	%	broj	%	broj	%
Болести система крвотока (I00-I99)	502	48	493	48	516	49.5	516	45	516	38.8
Covid-19 (U00-U89)							79	6.9	244	18.3
Тумори (C00-D48)	221	21.2	231	22.5	214	20.5	197	17.2	184	13.8
Болести система за дисање (J00-J99)	44	4.2	45	4.4	35	3.4	61	5.2	111	8.3
Болести жлезда са унутрашњим лучењем, исхране и метаболизма (E00-E90)	75	7.2	68	6.6	60	5.8	67	5.7	97	7.3
Симптоми, знаци и патолошки клинички и лабораторијски налази (R00-R99)	38	3.6	23	2.2	30	2.9	42	3.8	46	3.5
Болести система за варење (K00-K93)	35	3.3	41	4	46	4.4	36	3.1	31	2.3
Болести мокраћно-полног система (N00-N99)	21	2	22	2.1	29	2.8	29	2.5	27	2.1
Душевни поремећаји и поремећаји понашања (F00-F99)	23	2.2	23	2.2	35	3.4	33	2.9	21	1.6
Спољашњи узроци оболевања и умирања (V01- Y89)	38	3.6	26	2.5	30	2.9	24	2.2	19	1.4
Болести нервног система (G00-G99)	37	3.5	37	3.6	28	2.7	35	3.1	18	1.3
Заразне и паразитарне болести (A00-B99)	7	0.7	5	0.5	7	0.7	6	0.5	7	0.5
Болести крви, крвотворних органа и поремећаји имунитета (D50-D89)	3	0.3	3	0.3	4	0.4	11	1	5	0.4
Урођене наказности, деформације и хромозомске ненормалности (Q00-Q99)	0	0	3	0.3	1	0.1	0	0	2	0.2
Стања у порођајном периоду (P00-P96)	0	0	2	0.2	1	0.1	6	0.5	2	0.2
Болести мишићно-коштаног система и везивног ткива (M00-M99)	2	0.2	4	0.4	4	0.4	5	0.4	0	0
Болести коже и поткожног ткива (L00-L90)	0	0	2	0.2	2	0.2	0	0	0	0
УКУПНО	1046	100	1028	100	1042	100	1147	100	1330	100

Извор: ДЕМ-2 за 2017, 2018, 2019, 2020. и 2021.годину (РЗС Србије)

Подаци коришћени за одређивање процене доприноса квалитета ваздуха специфичној смртности у 2020. години, приказани су у Табели 4.3.2.2.2):

Табела 4.3.2.2.2): Подаци за одређивање процене доприноса специфичној смртности у 2020. години

Година	2020	
Бр.становника (P)	52637	
Доприносни фактор (AF)	0,168	
Групе болести	Број умрлих	Стопа (%)
Болести система крвотока (KVB)	516	45
Тумори	197	17,2
Болести система за дисање	61	5,2

а) Процена доприноса квалитета ваздуха смртности од кардиоваскуларних болести (KVB)

V - стопа морталитета од KVB у 2020. години износи 45% (516 умрлих од укупно 1147)
P - релевантна популација изложена загађујућој материји је 52637 становника
 $E = AF \times V \times P = 0,168 \times 0,045 \times 52637 = 398$ случајева (35%)

Процена доприноса квалитета ваздуха смртности од кардиоваскуларних болести (KVB) је у 398 случајева, односно у 35% случајева.

б) Процена доприноса квалитета ваздуха смртности од тумора

V - стопа морталитета од тумора у 2020. години износи 17,2% (197 умрлих од укупно 1147)

P - релевантна популација изложена загађујућој материји је 52637 становника
 $E = AF \times V \times P = 0,168 \times 0,0172 \times 52637 = 152$ случаја (13%)

Процена доприноса квалитета ваздуха смртности од тумора је у 152 случаја, односно у 13% случајева.

в) Процена доприноса квалитета ваздуха смртности од болести система за дисање

V - стопа морталитета од болести система за дисање у 2020. години износи 5,2% (61 умрлих од укупно 1147)

P - релевантна популација изложена загађујућој материји је 52637 становника
 $E = AF \times V \times P = 0,168 \times 0,0052 \times 52637 = 46$ случајева (4%)

Процена доприноса квалитета ваздуха смртности од болести система за дисање је у 46 случајева, односно у 4% случајева.

5. ИЗВОРИ ЗАГАЂЕЊА ВАЗДУХА

Изворе загађивања ваздуха у градској средини Зајечара чине продукти сагоревања фосилних горива (угаљ, дрва, нафта) из котларница и индивидуалних ложишта у зимском периоду ложења. Могући извори загађења су емитери индустријских постројења* и издувни гасови аутомобила**. У ширем контексту извори загађивања ваздуха могу бити недовољна комунална хигијена (прање улица, извожење смећа, прање контејнера), несанитарна депонија и дивље депоније као последица неадекватног одлагања отпада на целој територији града Зајечара***.

Град Зајечар има веома неповољан географски положај јер се налази у котлини. Услед географских карактеристика (позиција котлине, температурне инверзије, неповољни метеоролошки параметри и ружа ветрова), током зимског периода ложења изложен је прекомерном загађењу пореклом од продуката сагоревања, претежно чврстог горива (дрва и угаљ) из великог броја индивидуалних ложишта и котларница.

Погоршању квалитета ваздуха у зимском периоду значајно доприносе и четири котларнице на мазут Јавног комуналног предузећа. Током 2020. године Скупштина града Зајечара је донела Одлуку о покретању поступка јавно - приватног партнерства без елемената концесије за вршење услуга преласка градске топлане на биомасу у граду Зајечару, са изградњом нове топлане ("Службени лист града Зајечара", бр.70/20). Током 2023. године, покренута је јавна набавка за избор приватног

партнера и доделу Уговора о јавно - приватном партнерству за уговорну испоруку и производњу топлотне енергије уз обавезну инвестицију у систем за производњу топлотне енергије ЈКСП „Зајечар“ Зајечар.

Обзиром да се целокупни транзитни саобраћај одвија кроз град и имајући у виду да није реализована заобилазна саобраћајница, могући утицај на загађење ваздуха имају и превозна средства, како индивидуална тако и средства јавног превоза.

Утицај на загађење ваздуха могућ је трансмисијом прашине са наслага флотацијске јаловине поред Борске реке и Великог Тимока, као и загађујућих материја из новоотвореног рудника Чукару Пеки који се налази непосредно поред административног подручја територије Зајечара.

У непосредној близини градског подручја, успостављене су плантаже воћака на великој површини, које се повремено задимљавају ради спречавања измрзавања воћака, односно третирају препаратима за заштиту биљака који неповољно могу утицати на квалитет ваздуха, нарочито имајући у виду ружу ветрова која је детаљно описана у поглављу 2.4.3.2. Ветар.

Оператери који управљају индустријским постројењима на територији града Зајечара редовно врше мониторинг емисије загађујућих материја. Такође, налазе се у оквиру радних зона и индустријске зоне које су дислоциране у односу на градско подручје, изузев појединих (Пивара Зајечар, Пекара Зајечар) који датирају из ранијег периода и налазе се у градском језгру. Имајући у виду релативно неповољан положај радних зона у односу на ружу ветрова, као и кумулативни ефекат, могућа су загађења ваздуха пореклом од индустрије. На територији Зајечара доминирају постројења производње и прераде пластичних маса (ТФ Кабле Фабрика каблова Зајечар, “ЕУРОКАБЛ” д.о.о. Зајечар, Фабрика мерних трансформатора Зајечар А.Д.), прехранбена индустрија (Пивара “Heineken Србија” д.о.о. Зајечар, Пољопривредно добро „Зајечар“, „ДОН ДОН“ Д.О.О. Београд, Огранак пекара Зајечар (бивши А.Д. Житопромет Зајечар) и производња асфалтних мешавина (STRABAG d.o.o. Beograd - огранак Предузеће за путеве “Зајечар” - Асфалтна база Вражогрнац).

Услови и мере заштите животне средине који се дефинишу у поступку израде просторно планске документације, представљају превентивну меру заштите, између осталог и квалитета ваздуха на планском подручју. Такође, кроз израду Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину прописују се мере заштите које подразумевају мере побољшавања квалитета ваздуха на датом подручју, пре свега када је у питању инфраструктурно опремање.

* Извор података: Локални регистар извора загађивања

** Извор података: Агенција за безбедност саобраћаја

*** Извор података: Национални регистар извора загађивања - подаци о несанитарној депонији и дивљим депонијама

5.1. ЕМИСИЈЕ ИЗ СТАЦИОНАРНИХ ИЗВОРА

На територији града Зајечара се, на основу мониторинга квалитета ваздуха, могу издвојити следећи стационарни извори загађивања ваздуха:

- индивидуална ложишта
- градске котларнице
- индустријски објекти

5.1.1. Индивидуална ложишта

Индивидуална ложишта су котларнице и ложишта која нису у систему даљинског грејања и карактеристична су за подручје града Зајечара, добрим делом у самом градском центру, како као кућна ложишта, тако и у оквиру угоститељских објеката, јавних установа и привредних делатности. Као енергенти се користе углавном фосилна горива: дрва, угаљ и нафта. На степен загађења утиче квалитет енергената, уређај за сагоревање укључујући систем за одвођење отпадних гасова и начин одржавања. Град Зајечар нема димничарску службу, односно не постоји регистрована фирма за наведене намене, тако да се већина емитера нередовно чисти и одржава.

Процењује се да на територији града има око 10.550 домаћинстава са оваквим начином загревања, што износи око 78,5 %.

5.1.2. Градске котларнице

За производњу топлотне енергије, у свим котларницама се као енергент користи мазут - уље за ложење ниско сумпорно гориво - специјално NSG-S, са садржајем сумпора до 1% (m/m) и доње топлотне вредности најмање 40,50 MJ/kg.

Табела 5.1.2. Основни подаци о градским котларницама

Котларница	Координате	Адреса	Инсталисана снага	Врста цистерне
"ПИВАРА" ЈКСП ЗАЈЕЧАР	N: 43° 54' 23,78" E: 22° 16' 34,18"	ул.Железничка бр.2	19 MW	Надземна цистерна
"КЉУЧ" ЈКСП ЗАЈЕЧАР	N:43° 54' 37,00" E: 22° 15' 53,37"	угао улица 14 Српске Ударне Бригаде и Колубарске	4,5 MW + 2,5 MW	Подземна цистерна
"КРАЉЕВИЦА" ЈКСП ЗАЈЕЧАР	N: 43° 53' 48,29" E: 22° 17' 03,09"	насеље КРАЉЕВИЦА бб (АВНОЈ)	2,5 MW + 4,5 MW	Надземна цистерна
"ПЛАЖА" ЈКСП ЗАЈЕЧАР	N: 43° 54' 28,17" E: 22° 16' 18,47"	насеље П.Плажа издвојени објекат	1,5 MW	Надземна цистерна

Мониторинг емисије загађујућих материја у ваздух се врши два пута годишње и резултати су садржани у Локалном регистру извора загађивања (Табела 5.1.3.).

Одлуком о усвајању предлога пројекта јавно - приватног партнерства без елемената концесије за поверавање комуналне делатности производње топлотне енергије на територији града Зајечара („Службени лист града Зајечара“, бр.32/22) предвиђена је изградња једне нове котларнице инсталисане снаге 18 MW, која ће замењивати три постојеће котларнице („Пивара“, „Плажа“ и „Краљевица“), као и реконструкција и доградња постојеће котларнице „Кључ“. На овај начин ће доћи до замене еколошки неповољног фосилног горива у употреби - мазута, еколошки прихватљивијим извором енергије - дрвном биомасом, односно компримованим

природним гасом.

5.1.3. Индустијски објекти

Локални регистар извора загађивања се води почев од 2011. године, у оквиру Канцеларије за заштиту животне средине Одељења за урбанизам, грађевинске и комунално стамбене послове Градске управе града Зајечара, на основу Правилника о методологији за израду националног и локалног регистра извора загађивања, као и методологији за врсте, начине и рокове прикупљања података („Службени гласник РС“, бр. 91/10, 10/13 и 98/16). У Табели 5.1.3. приказане су врсте и количине загађујућих материја у ваздуху које се прате на емитерима обвезника достављања података за Локални регистар извора загађивања.

Табела 5.1.3. Емисије загађујућих материја изражене у тонама/години

Предузеће	Постројење	Загађујућа материја	2017	2018	2019	2020	2021
ТФ Кабле Фабрика каблова Зајечар д.о.о. Зајечар (производња ПВЦ гранулата и каблова)	Котларница	SO ₂	2,341	2,885	1,669	1,029	1,011
		NO ₂	0,452	0,599	0,331	0,186	0,256
		CO	0,101	0,129	0,072	0,105	0,121
	Погон енергетских каблова и Погон израде ПВЦ гранулата	Органске материје изражене као укупни угљеник С (ТОС)	0,244	0,360	0,569	0,112	0,148
Јавно комунално стамбено предузеће “Зајечар” (топлификација) *	Котларница “Пивара”	SO ₂	73,877	66,332	50,004	71,653	39,180
		NO ₂	16,185	11,257	9,094	12,527	9,578
		CO	2,163	0,418	0,652	1,579	0,042
	Котларница “Краљевица”	SO ₂	0,071	0,071	0,065	0,067	0,243
		NO ₂	0,013	0,012	0,009	0,011	0,037
		CO	0,001	0,002	0,001	0,001	0,001
	Котларница “Кључ”	SO ₂	5,726	20,180	20,773	26,190	16,488
		NO ₂	1,217	3,439	3,539	4,740	2,093
		CO	0,117	0,645	0,310	0,313	0,462
	Котларница “Плажа”	SO ₂	1,956	2,634	2,435	3,167	2,017
		NO ₂	0,401	0,418	0,364	0,581	0,279
		CO	0,049	0,032	0,034	0,014	0,002
“Emotion Home” д.о.о. Зајечар (бивше	Котларница	SO ₂	2,061	1,774	1,644	2,087	0,683
		NO ₂	0,383	0,570	0,843	0,505	0,144
		CO	0,106	0,093	0,080	0,049	0,095

Горење)	Емитери Z2 до Z14	Органске материје изражене као укупни угљеник С (ТОС)	2,432	2,329	2,391	2,191	1,287
		Прашкасте материје	0,055	0,058	0,062	0,103	0,036
“ЕУРОКАБЛ” д.о.о. Зајечар	Постројење за изоловање и плаштирање жице	Органске материје изражене као укупни угљеник С (ТОС)	0,134	0,104	0,136	0,113	0,120
“Heineken Srbija” д.о.о. Зајечар	Котларница	SO ₂	2,268	5,056	5,409	4,838	6,434
		NO ₂	1,159	0,554	1,696	2,032	1,848
		СО	0,873	1,696	2,032	0,840	0,050
	Емитер котла сладовине	Укупни гасовити органски угљеник	-	-	5,331	6,155	5,120
	Емитер филтера за отпашивање крупице и Емитер филтера за отпашивање слада	Прашкасте материје	-	-	0,213	0,183	0,262
„ДОН ДОН“ Д.О.О. Београд, Огранак пекара Зајечар (бивши А.Д. Житопромет Зајечар)	Емитер топловодног котла	СО	-	-	-	1,463	1,463
		NO ₂	-	-	-	2,549	2,549
		SO ₂	-	-	-	-	-
	Емитер тунелске пећи	СО	-	-	-	0,806	0,806
		NO ₂	-	-	-	1,007	1,007
		SO ₂	-	-	-	-	-
STRABAG d.o.o. Београд огранак Предузеће	Емитер асфалтне базе	Бензен (C ₆ H ₆)	-	0,009	0,027	0,019	0,050
		СО	-	1,914	12,689	11,134	45,191
		SO ₂	-	0,149	1,952	1,476	1,294

за путеве "Зајечар" - Асфалтна база Вражогрнац		Прашкасте материје	-	0,009	0,443	0,551	0,815
Фабрика мерних трансформа тора Зајечар А.Д.	Емитер топловодног котла и технолошки Емитери 1 до 6	Прашкасте материје	0,016	0,001	0,009	0,107	0,022
		СО	0,089	0,025	0,024	0,153	0,062
		NO ₂	0,169	0,067	0,179	0,399	0,253
		SO ₂	1,752	1,058	0,125	1,626	6,444
		Органске материје изражене као укупни угљеник С (ТОС)	0,003	0,002	0,003	0,010	0,009

* Обзиром да се ради о средњим постројењима за сагоревање која користе течна горива (уље за ложење ниско сумпорно гориво - специјално NSG-S), не одређује се емисија прашкастих материја, сходно Уредби о граничним вредностима емисије загађујућих материја у ваздух из постројења за сагоревање („Службени гласник РС“, бр.6/16 и 67/21) Прилог 2. Тачка А) Део II Табела 2. и Тачка Б) Део II Табела 5.

Сви обвезници достављања података за Локални регистар извора загађивања (ЛРИЗ) врше мониторинг емисије загађујућих материја два пута годишње, у складу са законом. Резултати мерења показују да нема прекорачења загађујућих материја изнад дозвољених граничних вредности. На појединим емитерима котларница (Фабрика каблова) уочава се смањење емисије сумпор диоксида у обрађеном временском периоду. Оператер Пивара "Heineken Србија" д.о.о. Зајечар је исходовао интегрисану (ИРРС) дозволу 2021. године, тако да је мониторинг емисије загађујућих материја на технолошким емитерима успостављен почев од 2019. године и резултати мониторинга емисија су усклађени са захтевима најбољих доступних техника прописаним европским стандардима.

5.2.ЕМИСИЈЕ ИЗ МОБИЛНИХ ИЗВОРА (дифузни извори загађења)

5.2.1.Емисије из саобраћаја

Велики број возила градског превоза или приватних возила, у континуитету је присутан са великом фреквенцијом на подручју градског језгра које је оптерећено и осталим изворима загађивања.

5.2.1.1.Емисије из саобраћаја - приватни превоз

Према подацима Агенције за безбедност саобраћаја, просечна старост возила

на територији Града Зајечара је износила 20,6 година у 2019. години, чиме се сврстава у други по реду градова са најстаријом просечном старошћу возила. Овај податак указује на неповољно стање када је у питању утицај продуката сагоревања из саобраћајних возила на квалитет ваздуха. Број регистрованих путничких аутомобила и mopеда је растао, док је број осталих моторних возила био уједначен, осим радних и прикључних возила чији је број био у константном паду у периоду 2017-2020. године. Приказ резултата је у Табели 5.2.1.1.

Табела 5.2.1.1. Број регистрованих моторних возила (извор: Републички завод за статистику)

Година	Мопеди	Мотоцикли	Путнички аутомобили	Аутобуси	Теретна возила	Радна возила	Прикључна возила
2020	399	353	13803	26	1078	3	529
2019	318	333	13325	30	1011	12	807
2018	305	358	13029	27	1001	20	3208
2017	301	394	13136	21	1027	32	3212

Стандарди за област моторних возила у Републици Србији прописани су Правилником о подели моторних и прикључних возила и техничким условима за возила у саобраћају на путевима („Службени гласник РС“, бр. 40/12, 102/12, 19/13, 41/13, 102/14, 41/15, 78/15, 111/15, 14/16, 108/16, 7/17-исправка, 63/17, 45/18, 70/18, 95/18, 104/18, 93/19, 2/20-испр., 64/21, 129/21-др.правилник, 143/22 и 110/22-др.правилник). Правилник прописује различите захтеве за возила произведена у земљи и увезена нова возила у погледу издувних гасова, јер се за аутобусе и теретна возила произведена у Републици Србији захтева најмање стандард EURO 4, односно најмање EURO 5 ако се аутобуси склапају у Србији. За увезена половна возила захтева се најмање стандард EURO 3.

5.2.1.2. Емисије из саобраћаја - јавни превоз

Јавни градски превоз се обавља аутобусима приватног превозника „Николић превоз“ Д.О.О. Самариновац, Неготин, са којим је град Зајечар склопио Уговор.

Табела 5.2.1.2. Општи подаци о возном парку у јавном градском превозу у Зајечару - еуро стандард (извор: „Николић превоз“ д.о.о.)

Превозник	Вид превоза	Број возила	Старост возила	Еуро стандард
„Николић превоз“ Д.О.О.	Градски и туристички аутобуси, аутобуси са мање од 20 седишта (минибус)	16	Просечна старост возила је 14 година	ЕУРО 3 ЕУРО 4

Не постоје подаци о емисијама пореклом од издувних гасова моторних возила јавног превоза.

5.2.2.Остали дифузни извори загађења

5.2.2.1.Одлагање отпада и хигијенизација града

На квалитет ваздуха, између осталог, може утицати и хигијенизација града. Редовно прање контејнера, прање контејнера и редовно прање улица, смањило би концентрације суспендованих честица, нарочито у периодима недовољних падавина. Ова мера је егзистирала у свим Извештајима о стању животне средине на територији Зајечара, који су разматрани и усвајани од стране Скупштине града Зајечара у досадашњем периоду (до 2017. године).

Постојање великог броја дивљих депонија (49) и несанитарне градске депоније „Халово“ која се повремено запаљује, доприноси укупном загађењу ваздуха на широј територији Зајечара. Покривеност услугама организованог извожења комуналног отпада градског подручја износи 93.73%, док на сеоском подручју износи 69,5% активних домаћинстава (16 сеоских насеља од укупно 41 је покривено извожењем комуналног отпада). На подручју Зајечара није успостављена примарна селекција отпада. У складу са концептом изградње Регионалних центара за управљање комуналним отпадом, на територији Зајечара је предвиђена изградња Регионалног центра за градове Зајечар и Бор и општине Мајданпек, Неготин, Књажевац, Кладово и Бољевац. Регионални центар још увек није реализован.

Као извори загађивања, поред наведених, могу се јавити загађења пореклом од радних машина, на отвореним градилиштима на којима се изводе радови.

5.2.2.2.Сектор пољопривреде

Пољопривреда је главни извор емисије амонијака (NH_3). Емисије из пољопривреде су делимично уређене Законом о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине, којим се уређују емисије из објеката за интензиван узгој живине и свиња за које се издаје интегрисана дозвола. На територији Зајечара постоји једно такво постројење за које је издата интегрисана дозвола - Фарма свиња Халово, Зајечар, оператера “Делта аграр” д.о.о. Београд. Оператер је применио мере за смањење емисије амонијака у складу са најбољим доступним техникама, дефинисаним референтним документима који се примењују за обављање ове активности. Такође, због удаљености фарме од насељеног подручја, емисија амонијака и непријатних мириса није доминантан утицај на квалитет ваздуха становништва и животну средину.

Емисија амонијака потиче и од азотних ђубрива која се наносе на обрадиво пољопривредно земљиште. Укупна површина обрадивог пољопривредног земљишта на територији Зајечара (у државном и приватном власништву) износи око 59.068 ха (податак за 2019. годину из Катастарског оператера). Не постоје подаци о реалној површини која се обрађује и третира ђубривима, како би се могао извести закључак о степену загађења ваздуха пореклом од емисије амонијака.

Такође је честа појава запаљивања биљних остатака на обрадивим пољопривредним површинама, након прикупљања летине.

5.3.ИЗВОРИ ЕМИСИЈЕ ИЗ ДРУГИХ РЕГИОНА

Плодно пољопривредно земљиште у долини Тимока уништено је педесетих година 20. века изливањем пиритне јаловине из флотацијског јаловишта РТБ Бор и

то у више наврата. Укупна површина прекривена пиритном јаловином износи преко 700 ha и то на катастарским површинама КО Рготина, КО Вражогрнац, КО Трнавац, КО Чокоњар, КО Табаковац и КО Брусник. Дубина пиритног слоја се кретала од неколико десетина центиметара до једног метра дубине. Индиректне штете настале су разношењем исушеног пирита под утицајем ветра на површине које нису под пиритом, што је изазвало загађење околине.

Предстоји значајна и неопходна активност на разрешавању и превазилажењу овог проблема имајући у виду да су деградиране површине велики еколошки проблем са становишта очувања здраве животне средине. У условима неповољних метеоролошких услова могуће су трансмисије загађујућих материја у ваздух.

Није било истраживања ради квантификације шта, колико и у којим ситуацијама са подручја са пиритном јаловином доспева на подручје града Зајечара.

Обзиром да је удаљеност ваздушном линијом суседног града Бора од територије Зајечара занемарљива, у условима неповољних метеоролошких услова могуће су трансмисије загађујућих материја пореклом од делатности топионице у саставу Борског рудника. За доказивање овог утицаја, не поседујемо релевантне податке.

6. АНАЛИЗА СИТУАЦИЈА И ФАКТОРА КОЈИ СУ УТИЦАЛИ НА ПОЈАВУ ЗАГАЂЕЊА

6.1. Подаци о осталим факторима одговорним за загађење

6.1.1. Прекогранични утицај

Загађење ваздуха има знатан утицај на локације у близини његовог извора, али како се може преносити на већа растојања у атмосфери, аерозагађење које настаје на једном месту може да има утицаја и на неким даљим локацијама. Суспендоване честице fine гранулације могу се преносити на раздаљинама од неколико стотина или хиљаду километара, па имају регионалан или континентални утицај. За доказивање овог утицаја, не поседујемо релевантне податке.

6.1.2. Формирање секундарних загађујућих материја

На основу резултата анализа мониторинга квалитета ваздуха у досадашњем периоду може се закључити да је ваздух у градској средини Зајечара (мерна места у ужем градском језгру) оптерећен чађи и суспендованим честицама ПМ₁₀ у зимском периоду ложења. Ово је очекивана ситуација, имајући у виду да у граду Зајечару преовладава већи број индивидуалних котларница и ложишта кућа за становање у односу на стамбене зграде, да је мали проценат прикључења на даљински систем грејања и да јавне котларнице користе мазут, док се куће за становање углавном греју на дрва и угаљ.

Резултати мерења чађи (приказани у Табели и Дијаграму 4.2.2.3. за период од 2017. до 2021. године), показују прекорачења максималне дозвољене вредности у зимском периоду ложења, од октобра до априла месеца.

Када је у питању загађујућа материја суспендоване честице ПМ₁₀, чија се концентрација на територији града Зајечара прати почев од 2019. године, резултати мониторинга показују повећање граничне вредности у зимском периоду ложења, од октобра до априла месеца (Табела 4.2.2.2. и Дијаграм 4.2.2.2.а). У летњим месецима загађење ваздуха овим честицама је занемарљиво.

Концентрације сумпор диоксида су прелазиле дозвољене граничне вредности

2 дана током периода узорковања од 2017. до 2021. године на мерном месту „Електротимок“, док у оквиру АМСКВ није било прекорачења граничне вредности током периода узорковања од 2018. до 2021. године. Концентрације азот диоксида су прелазиле дозвољене граничне вредности 1 дан током периода узорковања од 2017. до 2021. године на мерном месту „Електротимок“, док у оквиру АМСКВ није било прекорачења граничне вредности током периода узорковања од 2019. до 2021. године.

Концентрације угљен монооксида прекорачивале су дозвољене граничне вредности свега неколико дана у зимском периоду (од 1 до 6 дана) током периода узорковања од 2018. до 2021. године.

Резултати мониторинга емисија загађујућих материја на емитерима котларница Јавног комуналног предузећа и на индустријским емитерима (мерења се спроводе два пута годишње) не показују прекорачења граничних вредности емисије. Последњих година је дошло до престанка рада већине индустријских загађивача на територији града Зајечара. За оператере који подлежу издавању интегрисане дозволе је прописана гранична вредност емисије загађујућих материја на емитерима у складу са БРЕФ документима и националним законодавством и врши се редован мониторинг у складу са законом (подаци су садржани у Локалном регистру извора загађивања).

Основни узроци загађења ваздуха у граду Зајечару су емисије из индивидуалних котларница у зимском периоду ложења, географске карактеристике (положај котлине) и метеоролошки параметри (температурне инверзије, ружа ветрова, влажност ваздуха, учесталост падавина).

Загађење ваздуха пореклом од моторних возила је могуће имајући у виду статистички податак који показује повећање броја регистрованих аутомобила током последњих година, старост возила, као и анализу једночасовних узорака ваздуха на АМСКВ која показује пикове повећаног загађења у периодима одлазака и долазака на посао, као и у вечерњим часовима, током целе године.

Секундарне загађујуће материје у ваздуху пореклом од примарних загађујућих материја, нарочито у условима неповољних метеоролошких параметара, често су много токсичније од полазних једињења.

Смог

У зимским месецима у Зајечару и околини се јавља магла, чиме је отежано вертикално струјање ваздуха и удаљавање из атмосфере, по здравље штетних примеса растворених у капљицама магле (SO_2 , CO_2 и друго). Када се магли прикључе дим и гасови из фабричких димњака и кућних ложишта, као и из аутомобилских мотора, настаје “смог”, сива загушљива магла, чије се дејство на човека испољава иритацијом и респираторним обољењима. Смог је један од најзначајнијих видова секундарног загађења атмосфере. Такође се може указати на могућност настанка тзв “летњег смога” који представља смешу фотохемијских оксиданаса (производ деловања ултраљубичастог зрачења на присутне загађујуће материје услед чега се догађа разлагање азот диоксида и ослобађање кисеоника који ствара озон). Овај феномен се јавља искључиво у летњем периоду и при одређеним метеоролошким условима. Озон који чини главни састојак ове смеше назива се “приземни озон”, јер се формира у нижем слоју тропосфере, што није исто што и озон присутан у стратосфери. Обзиром да на територији Зајечара није вршено мерење озона, ова претпоставка остаје у домену теоријског приступа.

Киселе кише

Сагоревањем фосилних горива, у атмосферу се ослобађају сумпор диоксид и азотни оксиди који преко низа хемијских реакција и у додиру са молекулима воде из

атмосфере граде сумпорну и азотну киселину. Тако настале киселине доспевају на тло, негативно утичући на здравље људи, биљни свет, објекте (изазивајући корозију свих материјала).

7.МЕРЕ ЗА СМАЊЕЊЕ ЗАГАЂЕЊА ВАЗДУХА, КАО И МЕРЕ ЗА ПОБОЉШАЊЕ КВАЛИТЕТА ВАЗДУХА КОЈЕ СУ ПРЕДУЗЕТЕ ПРЕ ДОНОШЕЊА ПЛАНА

Град Зајечар је у претходном периоду предузео бројне мере из различитих сектора, у циљу смањења загађења ваздуха и то:

7.1.Извршено је измештање аутобуске станице из ужег градског језгра које је и најоптерећеније загађујућим материјама, на локацију чија концентрација становања није велика. Ефекат ове мере је растерећење центра града у смислу смањене фреквенције саобраћаја и смањења емисије издувних гасова моторних возила јавног превоза.

7.2.Изграђене су бицикличке стазе где год је ширина улица то дозвољавала, као подстицај коришћења бицикличког превоза уместо аутомобила. Ова мера као ограничавајући фактор има непостојање одговарајућег простора, нарочито у ужем градском језгру.

7.3.Почев од 2006. године, не постоји ни једна котларница Јавног комуналног предузећа која као енергент користи угаљ. Извршена је конверзија последње јавне котларнице на угаљ у насељу „Краљевица“, чији димњак је био постављен унутар стамбене зграде. Ефекат ове мере је значајно побољшање квалитета ваздуха овог дела града који је био засут пепелом у зимском периоду.

7.4.Проширење топловодне мреже Јавног комуналног предузећа је извршено у малом проценту (последњих година је извршена топлификација још три градске улице), али и поред тога, већина грађана се не прикључује на постојећу топловодну мрежу.

7.5.Крајем 2018. године, у циљу успостављања мониторинга суспендованих честица PM_{10} , извршени су радови ради безбедног постављања узоркивача суспендованих честица PM_{10} марке „Тесога“ на локацији поред Аутоматске станице за мониторинг квалитета ваздуха (угао ул. Крфске и Пана Ђукића). Ова мера има за циљ комплетније сагледавање квалитета ваздуха у ужем градском језгру где је загађење у зимском периоду најизраженије.

7.6.Сprovedено је гашење индивидуалних котларница на угаљ и прикључење зграде МУП-а, зграде Музеја града Зајечара и зграде Основног и Вишег Суда (који су користили угаљ као енергент) на даљински систем грејања.

7.7.Врши се редовно одржавање, санација и подизање нових јавних зелених површина и дрвореда, а посебна пажња је усмерена на пошумљавање Парк шуме „Краљевица“, која је смештена уз само градско насеље (у 2022. години је извршено пошумљавање 1 ha, на локацији која је у претходном периоду била девастирана). Пројекат пошумљавања је спроведен заједничким средствима Министарства заштите животне средине Републике Србије и Града Зајечара. Такође је донета Одлука о условима заштите, начину подизања, одржавања и обнове нарушених јавних зелених површина („Службени лист града Зајечара“, бр.32/22). Овом Одлуком је прописана обавеза инвеститора који врши изградњу на територији Зајечара, да засади саднице дрвећа као допринос озелењавању града. Ефекат ове мере још увек није могуће сагледати и компаративно приказати.

7.8.Скупштина града Зајечара је донела Одлуку о покретању поступка јавно - приватног партнерства без елемената концесије за вршење услуга преласка градске топлане на биомасу у граду Зајечару, са изградњом нове топлане („Службени лист

града Зајечара”, бр.70/20), као и Одлуку о усвајању предлога пројекта јавно-приватног партнерства без елемената концесије за поверавање комуналне делатности производње топлотне енергије на територији града Зајечара („Службени лист града Зајечара“, бр.32/22). Овим предлогом пројекта предвиђа се изградња једне нове котларнице инсталисане снаге 18 MW, која ће замењивати три постојеће котларнице („Пивара“, „Попова плажа“ и „Краљевица“), као и реконструкција и доградња постојеће котларнице Кључ. Ефекат ове мере је замена мазута еколошки прихватљивијим енергентом - дрвном биомасом и CNG-ом, као и смањење броја емитера у градском језгру. Током 2023. године, Скупштина града Зајечара је донела Одлуку о избору приватног партнера и додели Уговора о јавно - приватном партнерству за уговорну испоруку и производњу топлотне енергије уз обавезну инвестицију у систем за производњу топлотне енергије ЈКСП „Зајечар“ Зајечар („Службени лист града Зајечара“, бр.14/23).

7.9.Током 2022. године Град Зајечар је донео Правилник о суфинансирању енергетске санације породичних кућа и станова путем уградње соларних панела за производњу електричне енергије за сопствене потребе и унапређење термотехничког система путем уградње калориметара, циркулационих пумпи, термостатских вентила и делитеља топлоте, по основу јавног позива за суфинансирање програма енергетске санације стамбених зграда, породичних кућа и станова („Службени лист града Зајечара“, бр.14/22). Овим Правилником предвиђено је суфинансирање набавке и инсталације котлова на биомасу (дрвни пелет, брикет, сечка), набавке и уградње соларних колектора за централну припрему потрошне топле воде, као и набавке и уградње соларних панела и пратеће инсталације за породичне куће за производњу електричне енергије за сопствене потребе, унапређења термичког омотача и замене спољних прозора и врата ради побољшања изолације објеката. Ефекат ове мере је побољшање енергетске ефикасности објеката у циљу смањења потрошње енергената, као и коришћење обновљивих извора енергије у циљу смањења коришћења фосилних горива који су значајни загађивачи ваздуха.

7.10.У сарадњи са Министарством надлежним за послове заштите животне средине (у 2023. години), започео је пројекат суфинансирања замене котла на угаљ, котлом на CNG у Основној школи „Ђура Јакшић“.

7.11.У поступку израде просторно планске и друге документације и Извештаја прописане су превентивне мере заштите животне средине, између осталог и ваздуха и то:

-У оквиру утврђивања услова и мера заштите животне средине, у поступку израде Просторног плана територије града Зајечара, Решењем IV/03 бр. 501-8/10 од 18.11.2010. године, Генералног плана града Зајечара и приградских насеља, Решењем IV/03 бр. 501-9/10 од 07.12.2010. године, Плана генералне регулације града Зајечара бр.1 - Север и северозапад града Зајечара, Решењем IV/04 бр. 501-85/16 од 20.05.2016. године, Плана генералне регулације града Зајечара бр. 2 - Североисток, исток, југ и југозапад града Зајечара, Решењем IV/04 бр. 501-86/16 од 20.05.2016. године, Плана генералне регулације града Зајечара бр. 3 - Центар града Зајечара, Решењем IV/04 бр. 501-87/16 од 20.05.2016. године, као и у оквиру свих Планова детаљне регулације који се израђују на територији Зајечара, у складу са законом.

-Годишњим извештајима о стању животне средине на територији Зајечара, у оквиру којих су разматрани резултати испитивања аерозагађења са предлогом мера за смањење загађења ваздуха, од стране Градског већа, Комисије за заштиту животне средине као скупштинског тела и Скупштине града.

-Дуги низ година, на територији Зајечара вршена су мерења од стране Завода за јавно здравље „Тимок“ Зајечар, следећих загађујућих материја: сумпор диоксида, азотдиоксида (није било прекорачења граничних вредности), олова, цинка и кадмијума (није било прекорачења граничне вредности) у оквиру Укупних таложних материја (није било прекорачења максималне дозвољене вредности), док је концентрација чађи као наменско мерење била повећана у току зиме (долазило је до прекорачења максималне дозвољене вредности). Концентрације укупних суспендованих честица су биле са прекорачењем граничне вредности током целе године. Мерења су вршена на допунским станицама за праћење квалитета ваздуха и нису део Програма мониторинга на који је Министарство заштите животне средине Републике Србије издало сагласност. Из тих разлога подаци мониторинга квалитета ваздуха нису приказани у предметном Плану.

7.12.Град Зајечар заједно са Јавним комуналним предузећем - ЈКСП „Зајечар“ континуирано предузима мере на уклањању дивљих депонија које су формиране на бројним локацијама на територији Града Зајечара. Формиране од стране несавесних лица представљају велики еколошки проблем. Санацију и уклањање дивљих депонија врши ЈКСП „Зајечар“, који има искључиво право обављања комуналне делатности управљања комуналним отпадом на територији града Зајечара. Град Зајечар је почев од 2018. године, издвојио средства којима је уклоњено више од 4.400 m³ отпада са дивљих депонија. Ефекат ове мере су уређене и чисте јавне површине и смањење загађења ваздуха трансмисијом честица. За трајно решавање овог проблема неопходно је успостављање организованог извожења комуналног отпада са целокупне територије Зајечара (из свих сеоских насеља), као превенција настајања дивљих депонија.

7.13.За потребе унапређења организованог управљања комуналним и рециклабилним отпадом, град Зајечар је извршио набавку следећих судова за одлагање отпада:

- подземних контејнера за комунални отпад запремине 3 m³ - 28 комада;
  - контејнера запремине 5 m³ за сакупљање комуналног отпада из насеља сливног подручја акумулације за водоснабдевање “Грлиште” - 15 комада;
  - контејнера запремине 1,1 m³ у циљу проширења обима организованог извожења комуналног отпада из сеоских насеља - 253 комада;
  - контејнера запремине 1,1 m³ за рециклабилни отпад (папир, стаклена, метална и ПЕТ амбалажа) - 52 комада, односно 13 комплета по 4 контејнера, за постављање у градском подручју;
  - контејнера типа „звона“ за сакупљање стаклене амбалаже - 15 комада.
- Ефекат ове мере је ефикасније управљање отпадом и смањење оптерећења животне средине.

7.14.За потребе одвожења кабастог отпада из домаћинства и уклањања дивљих депонија, реализовано је следеће:

- Извршена је набавка мултифункционалног возила, прикључних уређаја и опреме за транспорт кабастог и другог отпада из домаћинства који није могуће одложити у контејнере за комунални отпад, као и транспорт отпада са дивљих депонија.
- У пројекту прекограничне сарадње са Бугарском, Град Зајечар је добио 4 камиона за сакупљање и транспорт отпада са дивљих депонија. Ефекат мера је превенција настанка загађења ваздуха услед нерегуларно одложеног отпада.
- Током 2022. године извршена је набавка 2 камиона аутосмећара и један аутоподизач. Ефекат мере је унапређење организованог извожења комуналног отпада.

8. ПРОЦЕНА ПОТРЕБНЕ РЕДУКЦИЈЕ ЕМИСИЈЕ ЗА ДОСТИЗАЊЕ СТАНДАРДА КВАЛИТЕТА ВАЗДУХА

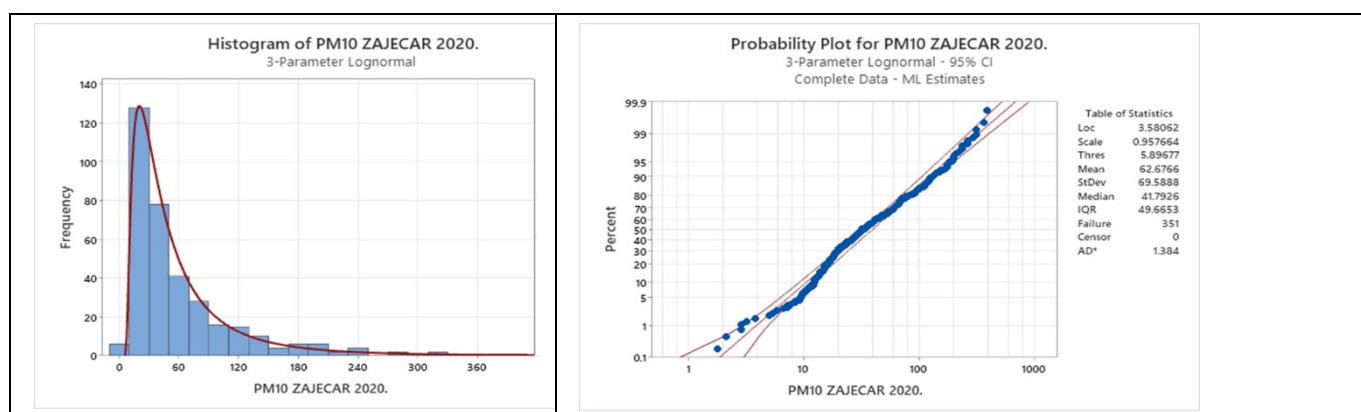
ТЕХНИКЕ КОРИШЋЕНЕ ЗА ПРОЦЕНУ

Обзиром да је мониторингом квалитета ваздуха на територији Зајечара утврђено прекорачење годишњих вредности концентрација PM_{10} изнад дозвољене вредности од $40 \mu g/m^3$, потребно је извршити процену смањења емисија ове загађујуће материје.

Табела 8.1.: Резултати мерења PM_{10} ($\mu g/m^3$) у 2020. години

PM_{10}	Средња годишња вредност	Број дана > 50 $\mu g/m^3$	Максимална дневна вредност	Расположивост % података
2020	63	139	402	96

Из разлога највећег процента расположивости података (96%), дневне вредности PM_{10} током 2020. године користиће се за процену смањења емисија ради постизања захтеваног квалитета ваздуха (Дијаграм 8.1).

Дијаграм 8.1. Уподобљавање расподеле учесталости дневних концентрација PM_{10} тропараметарској лог- нормалној расподели са припадајућим параметрима

Степен смањења емисије у циљу постизања захтеваног квалитета ваздуха може се одредити применом ROLLBACK прорачуна.

Годишња вредност концентрација PM_{10} у Зајечару за 2020. годину износила је $62,5 \mu g/m^3$, док је број дана са прекорачењем дневне граничне вредности износио 139 дана. Према наведеном приступу, израчунава се потребна редукција R (%) емисија PM_{10} , како би годишња концентрација ових честица одговарала захтеваном стандарду од $40 \mu g/m^3$ и то:

$$R = (62,5 - 39,9) * 100 / 62,5 = 36\%$$

Емисију PM_{10} честица би требало смањити за 36 % како би био постигнут критеријум да на датом месту и под метеоролошким условима какви су били 2020. године, годишњи просек суспендованих честица PM_{10} буде испод годишње граничне вредности (ГВ) која износи $40 \mu g/m^3$. Податак са вредношћу $39,9 \mu g/m^3$ је најближи ГВ

у емпиријској кумулативној расподели дневних концентрација PM_{10} током 2020. године. Број дана са прекорачењем дневне концентрације PM_{10} изнад граничне вредности (ГВ) би у том случају износио 81 дан, према подацима за 2020. годину.

Обзиром да је стандардом прописано дозвољено прекорачење дневне граничне вредности суспендованих честица PM_{10} од 35 дана (ГВ је $50 \mu g/m^3$), потребно је извршити интензивнију редукацију како би и овај захтев био испуњен. Из низа података за 2020. годину се закључује да 35 дана прекорачења PM_{10} изнад граничних вредности одговара годишњем просеку концентрација суспендованих честица PM_{10} од $32,1 \mu g/m^3$. У том случају, користећи претходни модел прорачуна, потребна редукација R (%) износила би:

$$R = (62,5 - 32,1) * 100 / 62,5 = 49\%$$

На основу наведеног, долази се до закључка да је за потпуно достизање оба стандарда, како у погледу средње годишње вредности, тако и у погледу дозвољеног прекорачења дневних граничних вредности концентрације суспендованих честица PM_{10} у амбијенталном ваздуху у Зајечару, потребно смањење постојеће емисије за 49 %.

9. МЕРЕ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ИЛИ СМАЊЕЊЕ ЗАГАЂЕЊА ВАЗДУХА КАО И МЕРЕ ЗА ПОБОЉШАЊЕ КВАЛИТЕТА ВАЗДУХА НАКОН ДОНОШЕЊА ПЛАНА КВАЛИТЕТА ВАЗДУХА

Мере које је потребно предузети у домену смањења загађења ваздуха обухватају широк спектар области и захтевају мултидисциплинарни приступ, међусекторску и међуопштинску сарадњу.

9.1. СПИСАК И ОПИС СВИХ ЦИЉЕВА И МЕРА

Ради остваривања Плана, анализом стања квалитета ваздуха утврђују се специфични циљеви и дефинишу мере ради побољшања квалитета ваздуха и заштите здравља људи, укључујући рокове реализације, очекиване резултате, органе и лица надлежне за спровођење плана и могуће изворе финансирања:

Специфични циљ 1: Смањено загађење ваздуха пореклом од постројења за сагоревање, укључујући индивидуална ложишта и котларнице

Мере за постизање специфичног циља 1.

Мера 1.1. Изградња нове котларнице са коришћењем дрвне биомасе и компримованог природног гаса (CNG)

Опис: Све четири котларнице Јавног комуналног предузећа користе мазут као гориво. Емитери градских котларница доприносе укупном загађењу ваздуха у градској средини Зајечара, иако појединачна мерења не показују прекорачења дозвољених граничних вредности за прописане параметре. Потребна је реализација Скупштинске Одлуке о преласку градске котларнице на биомасу и CNG у граду Зајечару, са изградњом нове котларнице. Мера подразумева изградњу нове котларнице која ће заменити три постојеће котларнице („Пивара“, „Плажа“ и „Краљевица“) које користе мазут као енергент. Предвиђена је замена мазута

коришћењем котлова на дрвну биомасу и котла на компримовани природни гас (CNG).

Тип мере: обезбеђење добара и пружање услуга

Могући извори финансирања: Буџет града Зајечара и средства приватног партнера, у систему Јавно приватног партнерства (доминантно екстерно и интерно)

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: Приватни партнер у систему Јавно приватног партнерства, Јавно комунално предузеће, корисници мреже

Период спровођења: 2024-2025. година

Очекивани резултати: Смањење емисије загађујућих материја на емитерима котларница, смањење броја емитера.

Мера 1.2. Реконструкција постојеће котларнице „Кључ“ са коришћењем дрвне биомасе и компримованог природног гаса (CNG)

Опис: Котларница Јавног комуналног предузећа „Кључ“ користи мазут као гориво. Емитер ове котларнице доприноси укупном загађењу ваздуха у градској средини Зајечара, иако појединачна мерења не показују прекорачења дозвољених граничних вредности за прописане параметре. Потребна је реализација Скупштинске Одлуке о преласку градске котларнице на биомасу и CNG у граду Зајечару. Мера подразумева реконструкцију постојеће котларнице „Кључ“ са једним котлом на дрвну биомасу и једним котлом на компримовани природни гас.

Тип мере: обезбеђење добара и пружање услуга

Могући извори финансирања: Буџет града Зајечара и средства приватног партнера у систему Јавно приватног партнерства (доминантно екстерно и интерно)

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: Приватни партнер у систему Јавно приватног партнерства, Јавно комунално предузеће, корисници мреже

Период спровођења: 2024-2025. година

Очекивани резултати: Смањење емисије загађујућих материја на емитеру котларнице.

Мера 1.3. Повезивање што већег броја котларница и индивидуалних ложишта на даљински систем грејања

Опис: Постоје индивидуална ложишта и ложишта стамбених зграда која имају техничке могућности за прикључивање на даљински систем грејања, али је у претходном периоду дошло до искључивања и преласка на грејање из сопствене котларнице (због недовољно доброг грејања, високих накнада за грејање и сл.). Прикључивање ових објеката на топловодну мрежу и проширење постојеће топловодне мреже, резултирало би повећањем броја домаћинстава која се снабдевају топлотном енергијом произведеном у оквиру већих постројења која контролишу своје емисије, чиме би се смањило број корисника индивидуалних ложишта. Ако није могуће гашење котларница због снабдевања потрошача топлотном енергијом, неопходно их је реконструисати како би се користили еколошки прихватљивији енергенти. У оквиру ове мере предвиђена је реконструкција и доградња дистрибутивног топловода у дужини од 2,42 km. На овај начин омогућава се прикључење објеката јавне намене О.Ш. „Љубица Радосављевић Нада“, Завода за јавно здравље „Тимок“ Зајечар и Здравственог центра Зајечар, који у постојећој

констелацији користе угаљ као енергент, као и прикључивање стамбених зграда и кућа за становање на траси дистрибутивног топловода.

Тип мере: обезбеђење добара и пружање услуга

Могући извори финансирања: Буџет ЈКП-а, Буџет Републике Србије, донаторска средства, средства корисника топловодне мреже (екстерно и интерно)

Одговорност за спровођење (носилац мере): Јавно комунално предузеће

Други учесници у спровођењу: Градска управа града Зајечара, овлашћена стручна кућа, корисници топловодне мреже

Период спровођења: Спроводи се у континуитету (2024-2031)

Очекивани резултати: Смањење броја индивидуалних ложишта и котларница које као енергент користе фосилна горива.

Мера 1.4. Замена котлова и енергената у јавним установама ради повећања ефикасности постројења за сагоревање и коришћења еколошких енергената

Опис: Одређен број јавних установа (школе, предшколске установе и други објекти) које немају техничке предуслове за повезивање на систем даљинског грејања користе сопствена ложишта за загревање објеката. Ови емитери у највећој мери доприносе емисијама загађујућих материја у ваздух обзиром да претежно користе старе неефикасне котлове на угаљ и дрво. У том смислу је потребно извршити замену котлова ефикаснијим котловима, прелазак на горива са мањим степеном емисије загађујућих материја, имајући у виду захтеве еко-дизајна и енергетског означавања уређаја. Град Зајечар је започео са реализацијом пројекта суфинансирања замене котлова на дрва и угаљ, еколошки прихватљивијим енергентима (пелет, компримовани природни гас) у школама, предшколским установама и другим јавним објектима. Потребно је наставити са реализацијом ове мере.

Тип мере: подстицајне мере

Могући извори финансирања: Буџет града Зајечара, Буџет Републике Србије и донаторска средства (екстерно и интерно)

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: овлашћена стручна кућа, извођач радова

Период спровођења: 2024. до 2026. године

Очекивани резултати: Смањење емисије загађујућих материја на емитерима индивидуалних ложишта

Мера 1.5. Замена котлова и енергената у индивидуалним домаћинствима ради повећања ефикасности постројења за сагоревање и коришћења еколошких енергената

Опис: Велики број домаћинстава који немају техничке предуслове за повезивање на систем даљинског грејања користе кућна ложишта за загревање стамбених кућа. Ови емитери у највећој мери доприносе емисијама загађујућих материја у ваздух. Велики број стамбених кућа претежно користи старе неефикасне котлове на угаљ и дрво. У том смислу је потребно извршити замену котлова ефикаснијим котловима, прелазак на горива са мањим степеном емисије загађујућих материја, имајући у виду захтеве еко-дизајна и енергетског означавања уређаја. Током 2022. године, Град Зајечар је започео са реализацијом пројекта суфинансирања набавке и инсталације котлова на биомасу (дрвни пелет, брикет, сечка), грејача простора или замене постојећег грејача

простора ефикаснијим, за породичне куће и станове, у сарадњи са Министарством надлежним за послове енергетике. Потребно је наставити са реализацијом ове мере.

Тип мере: подстицајне мере

Могући извори финансирања: Буџет града Зајечара, Буџет Републике Србије и средства грађана (екстерно и интерно)

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: овлашћена стручна кућа, извођач радова

Период спровођења: Спроводи се у континуитету (2024-2031)

Очекивани резултати: Смањење емисије загађујућих материја на емитерима индивидуалних ложишта

Специфични циљ 2: Повећана енергетска ефикасност у циљу смањења загађења ваздуха

Мере за постизање специфичног циља 2.

Мера 2.1. Унапређење енергетске ефикасности јавних објеката - изолација зграда и замена столарије (прозора и врата)

Опис: Односи се како на старе тако и на објекте у изградњи (изолација зграда и замена столарије у циљу повећања енергетске ефикасности објеката јавне намене). Нарочито је важно приоритетно промовисати енергетску ефикасност у јавним установама, као и радити на спровођењу енергетске сертификације зграда, сходно законској регулативи. Град Зајечар сваке године конкурише код министарства надлежног за послове енергетике у циљу суфинансирања пројеката реконструкције јавних објеката у циљу побољшања енергетске ефикасности. Мера се односи на унапређење термичког омотача и замену спољних прозора и врата и других транспарентних елемената термичког омотача са одговарајућим термичким својствима према негрејаним просторијама. Мера се такође односи на постављање и набавку материјала за термичку изолацију зидова, подова на тлу и осталих делова термичког омотача према негрејаном простору, као и изолацију таваница и простора испод кровног покривача. Ефекат ове мере је смањење коришћења енергената током зимског периода услед добре изолованости објеката. Потребно је наставити са реализацијом ове мере.

Тип мере: подстицајне мере

Могући извори финансирања: Буџет града Зајечара, Буџет Републике Србије и донаторска средства (екстерно и интерно)

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: овлашћена стручна кућа, извођач радова

Период спровођења: Спроводи се у континуитету (2024-2031)

Очекивани резултати: Смањење количине енергената за загревање јавних објеката

Мера 2.2. Унапређење енергетске ефикасности приватних објеката - изолација зграда и замена столарије (прозора и врата)

Опис: Односи се како на старе тако и на објекте у изградњи (изолација зграда и замена столарије у циљу повећања енергетске ефикасности објеката, како кућа за становање, тако и стамбених зграда). Нарочито је важно приоритетно промовисати енергетску ефикасност и радити на спровођењу енергетске сертификације зграда,

сходно законској регулативи. Током 2022. године, Град Зајечар је започео са реализацијом пројекта суфинансирања мера енергетске ефикасности које се односе на унапређење термичког омотача и замену спољних прозора и врата и других транспарентних елемената термичког омотача са одговарајућим термичким својствима према негрејаним просторијама за породичне куће и станове, у сарадњи са министарством надлежним за послове енергетике. Мера се такође односи на постављање и набавку материјала за термичку изолацију зидова, подова на тлу и осталих делова термичког омотача према негрејаном простору, као и изолацију таваница и простора испод кровног покривача. Ефекат ове мере је смањење коришћења енергената током зимског периода услед добре изолованости објеката. Потребно је наставити са реализацијом ове мере.

Тип мере: подстицајне мере

Могући извори финансирања: Буџет града Зајечара, Буџет Републике Србије и средства грађана (екстерно и интерно)

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: овлашћена стручна кућа, извођач радова

Период спровођења: Спроводи се у континуитету (2024-2031)

Очекивани резултати: Смањење количине енергената за загревање приватних објеката

Мера 2.3. Унапређење коришћења обновљивих извора енергије јавних и приватних објеката - постављање соларних панела и колектора

Опис: Мера представља стварање услова за коришћење обновљивих извора енергије уместо традиционалних енергената (фосилних горива), постављањем соларних панела на крововима објеката јавних установа и приватних кућа. Почев од 2022. године, Град Зајечар је започео са реализацијом пројекта суфинансирања мера набавке и уградње соларних колектора у инсталацију за централну припрему потрошне топле воде, као и набавку и уградњу соларних панела и пратеће инсталације за породичне куће за производњу електричне енергије за сопствене потребе. Ефекат ове мере је смањење коришћења традиционалних енергената (фосилних горива), директно за грејање простора и индиректно, смањењем потрошње електричне енергије из необновљивих извора. Потребно је наставити са реализацијом ове мере.

Тип мере: подстицајне мере

Могући извори финансирања: Буџет града Зајечара, Буџет Републике Србије и средства грађана (екстерно и интерно)

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: овлашћена стручна кућа, извођач радова

Период спровођења: Спроводи се у континуитету (2024-2031)

Очекивани резултати: Смањење количине енергената за загревање јавних и приватних објеката

Мера 2.4. Унапређење коришћења обновљивих извора енергије јавних и приватних објеката – коришћење геотермалне енергије на начин да се не угрозе природни ресурси

Опис: Мера представља стварање услова за коришћење обновљивих извора енергије уместо традиционалних енергената (фосилних горива). Ефекат ове мере је

смањење коришћења енергената у свим периодима године. Ова мера искључује коришћење подземних вода артеске издани Зајечарског неогеног басена. Скупштина града Зајечара донела је Одлуку о заштити артеских и субартеских чесама на територији града Зајечара („Службени лист града Зајечара“, бр.47/15, 7/17, 20/18, 66/20 и 40/21), којом се артеске и субартеске подземне воде (јавне чесме) третирају као алтернативни извор водоснабдевања грађана. Из тих разлога, ова мера се односи искључиво на коришћење енергије земље и алувијалних подземних вода и није дозвољено коришћење артеских вода за наведене намене.

Тип мере: подстицајне мере

Могући извори финансирања: Буџет града Зајечара, Буџет Републике Србије и средства грађана (екстерно и интерно)

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: овлашћена стручна кућа, извођач радова

Период спровођења: Спроводи се у континуитету (2024-2031)

Очекивани резултати: Смањење количине енергената за загревање јавних и приватних објеката

Специфични циљ 3: Смањење загађења пореклом од саобраћаја

Мера за постизање специфичног циља 3.

Мера 3.1. Оптимизација проточности саобраћаја

Опис: Редовно одржавање коловозног застора допринело би повећању проточности саобраћаја и смањеном задржавању возила које прати мања емисија издувних гасова. Такође би дошло до смањења трансмисије суспендованих честица нагомиланих у напрслинама и оштећеним деловима коловоза.

Увођење тзв. „зеленог таласа“ као система управљања саобраћајем у улицама где постоје загушења саобраћаја, није применљиво у граду Зајечару, обзиром да положај и распоред раскрсница са светлосном саобраћајном сигнализацијом нису адекватни за наведени модел управљања саобраћајем (не постоје међусобно повезане раскрснице које су опремљене светлосном саобраћајном сигнализацијом). Из тих разлога ова мера укључује промену режима саобраћаја и то: успостављање система једносмерног режима саобраћаја у појединим саобраћајницама, затварање делова улица или тргова за саобраћај, измештање теретног саобраћаја из централних делова града и слично.

Тип мере: обезбеђење добара и пружање услуга

Могући извори финансирања: Буџет града Зајечара, Буџет Републике Србије, други извори (екстерно и интерно)

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: извођачи радова, Јавно комунално предузеће, Савет за безбедност саобраћаја града Зајечара

Период спровођења: Спроводи се у континуитету (2024-2031)

Очекивани резултати: Смањење загађења ваздуха услед оптималне проточности саобраћаја, смањење броја возила у зонама повећаног загађења

Специфични циљ 4: Повећане површине под зеленилом**Мере за постизање специфичног циља 4.****Мера 4.1. Вршити пошумљавање Парк шуме „Краљевица“ и других површина на територији града Зајечара, одржавати и унапредити јавне зелене површине у граду**

Опис: Вршити пошумљавање на целој територији града. Пошумљавање Парк шуме „Краљевица“ вршити према Основи газдовања шумама за Г.Ј. „Краљевица“ за период од 2016. до 2025. године, израђеној 2020. године од стране Предузећа за пројектовање и услуге у шумарству Proforest projekt d.o.o. Novi Sad. Град Зајечар је донео Одлуку о стављању Спомен парк шуме „Краљевица“ под заштиту града Зајечара као природног добра („Службени лист општине“, бр.7/06 и „Службени лист града Зајечара“, бр.7/11) и Одлуку о режиму заштите Спомен парк шуме „Краљевица“ („Службени лист општине“, бр.7/06 и „Службени лист града Зајечара“, бр.7/11), којима је уредио заштиту овог зеленог простора од изузетног значаја за грађане Зајечара, нарочито имајући у виду да се налази непосредно уз само градско подручје и представља „плућа града“.

Ова мера подразумева пошумљавање територије града Зајечара, као допринос побољшању квалитета ваздуха у целини. Такође, повећање пошумљености доприноси задржавању ресуспендованих честица са локација повећаног загађења из окружења. На основу Закључка Владе Републике Србије (05 број: 320-3630/2023 од 04. маја 2023. године) о предузимању мера на пошумљавању државног пољопривредног земљишта, између осталих и на територији Зајечара и на основу Пројекта пошумљавања државног пољопривредног земљишта (2024-2026. година), број: 13088 од 15.09.2023. године, израђеног од стране ЈП „Србијашуме“ Београд, Јавно комунално предузеће „Тимок одржавање“ Зајечар, надлежно за послове зеленила, поднело је пријаву за пошумљавање 40,69 ха на територији града Зајечара у периоду од 2024. до 2026. године.

Локације јавних зелених површина на подручју града Зајечара дефинисане су кроз просторно планску и урбанистичку документацију, углавном као постојеће које је потребно одржавати и унапређивати, али и развојно, кроз обнављање дрвореда и формирање нових зелених површина. Одлуком о условима заштите, начину подизања, одржавања и обнове нарушених јавних зелених површина („Службени лист града Зајечара“, бр.32/22) је прописана обавеза инвеститора који врши изградњу на територији града Зајечара, да засади саднице дрвећа као допринос озелењавању града, на локацијама које су предвиђене за озелењавање и пошумљавање, у сарадњи са Јавним комуналним предузећем надлежним за зеленило. Реализација ове мере представља и активности на заштити земљишта од ерозије и рекултивацији и санацији деградираних површина.

Тип мере: обезбеђење добара и пружање услуга

Могући извори финансирања: Буџет града Зајечара, Буџет Републике Србије, средства инвеститора изградње објеката, други извори (екстерно и интерно)

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: Јавно комунално предузеће, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде (ЈП „Србијашуме“) и инвеститори изградње објеката

Период спровођења: Спроводи се у континуитету (2024-2031)

Очекивани резултати: Повећане површине под зеленилом које ће допринети задржавању ресуспендованих честица са локација повећаног загађења из окружења, унапређење Парк шуме „Краљевица“

Мера 4.2. Израда Катастра јавних зелених површина на територији града Зајечара

Опис: Успостављање евиденције зелених површина и дрвореда са одговарајућим подацима има за циљ унапређење квалитета зеленила у погледу врста и стања, као и евидентирање површина које се могу додатно унапредити.

Тип мере: институционално-управљачко-организациона

Могући извори финансирања: Буџет града Зајечара, други извори (екстерно и интерно)

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: Јавно комунално предузеће, стручне институције

Период спровођења: 2028-2030. године.

Очекивани резултати: Успостављена евиденција зелених површина и дрвореда са потребним подацима

Специфични циљ 5: Унапређен мониторинг квалитета ваздуха

Мера за постизање специфичног циља 5.

Мера 5.1. Обезбедити мониторинг квалитета ваздуха за све загађујуће материје у погледу којих се врши оцењивање квалитета ваздуха у складу са законском обавезом

Опис: Мониторинг ваздуха на територији града Зајечара је непотпун обзиром да се не прате сви параметри прописани Уредбом о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник Републике Србије“, број 11/10, 75/10 и 63/13). Потребно је у оквиру Државне и/или Локалне мреже мерних места успоставити праћење свих параметара ради комплетније оцене стања квалитета ваздуха и нарочито праћења евентуалног утицаја загађења из суседних подручја са повећаним загађењем.

Тип мере: регулаторна и обезбеђење добара и пружање услуга

Могући извори финансирања: Буџет града Зајечара, Буџет Републике Србије, други извори (екстерно и интерно)

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: акредитована стручна кућа

Период спровођења: 2025 - 2031

Очекивани резултати: Комплетан Извештај о квалитету ваздуха на територији града Зајечара

Специфични циљ 6: Едукација у циљу јачања свести о значају квалитета ваздуха и утицају на здравље људи

Мера за постизање специфичног циља 6.

Мера 6.1. Едукација и информисање јавности кроз промовисање активности и алтернативних видова превоза који доприносе побољшању квалитета ваздуха уз препоруке за поступање у случају повећаног загађења ваздуха

Опис: Едукација је потребна у циљу промоције пешачења и вожње бицикла, ради смањења коришћења моторних возила. Поред смањења загађења ваздуха, ова мера би имала изузетан здравствени значај за становништво, имајући у виду да код већине савремених болести попут дијабетеса, гојазности и повећаног холестерола је неопходно увести појачану активност кретања. Реализација ове мере подразумева промоцију „Стазе здравља“ и обележавање значајних датума из области здравља и заштите животне средине, путем флајера, радионица, промотивних шетњи и сл. Изналажење могућности за коришћење електричних бицикла (путем субвенција) такође могу бити део ове мере.

Едукација је такође потребна у смислу упућивања становништва о штетном утицају грејања домаћинства чврстим горивима (нарочито угљем), промовисања коришћења ефикаснијих пећи, исправних начина ложења, адекватног одржавања димњака.

Начин складиштења огревног дрвета и период године када се огревно дрво набавља како би се постигао степен влаге са највећом ефикасношћу приликом сагоревања је од великог значаја за смањење загађења ваздуха.

Појава спаљивања пластике, гума, рабљеног уља у циљу потпаљивања ватре у котловима није ретка појава. Потребно је нарочито подизати свест становништва о изузетној канцерогености емитованих органских материја у таквим случајевима.

Посебну пажњу је потребно усмерити на едукацију деце као највећег потенцијала за правилно и одрживо понашање, између осталог и у питањима заштите ваздуха од загађивања.

Тип мере: информативно едукативна

Могући извори финансирања: Буџет града Зајечара, донаторска средства (екстерно и интерно)

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: ЗЗЈЗ“Тимок“ Зајечар, удружења, стручне куће, експерти, школе, грађани

Период спровођења: 2025 - 2031

Очекивани резултати: Промена навика код становништва; смањење возила на улицама и смањење емисије загађујућих материја из издувних гасова аутомобила; усвајање здравих навика попут пешачења и вожње бицикла

9.2.ПРОЦЕНА ПЛАНИРАНОГ ПОБОЉШАЊА КВАЛИТЕТА ВАЗДУХА И ВРЕМЕНСКОГ ПЕРИОДА ПОТРЕБНОГ ЗА ДОСТИЗАЊЕ ЦИЉЕВА

Према Уредби о утврђивању Листе категорија квалитета ваздуха по зонама и агломерацијама на територији Републике Србије за 2019. годину („Службени гласник РС“, бр.11/21), Уредби о утврђивању Листе категорија квалитета ваздуха по зонама и агломерацијама на територији Републике Србије за 2020. годину („Службени гласник РС“, бр.130/22), Уредби о утврђивању Листе категорија квалитета ваздуха по зонама и агломерацијама на територији Републике Србије за 2021. годину („Службени гласник РС“, бр.144/22) и Уредби о утврђивању Листе категорија квалитета ваздуха по зонама и агломерацијама на територији Републике Србије за 2022. годину („Службени гласник РС“, бр. 93/23), територија града Зајечара у оквиру зоне „Србија“ је сврстана у трећу категорију квалитета ваздуха због прекорачења граничне

вредности за суспендоване честице ПМ₁₀. У складу са тим, у оквиру Плана квалитета ваздуха предложене су мере за смањење загађења ваздуха за изворе за које је утврђено или се претпоставља да су највише довели до загађења ваздуха.

У Поглављу 10. је представљен Акциони план са дефинисаним специфичним циљевима за унапређење квалитета ваздуха кроз 14 мера у оквиру посебних области. Утврђени су рокови за спровођење мера, извори верификације, носиоци активности, очекивани резултати, показатељи резултата/учинка и извор финансирања.

Спровођење дефинисаних мера и активности довешће до постепеног смањења концентрација загађујућих материја у ваздуху, пре свега суспендованих честица ПМ₁₀ на ниво концентрација испод прописаних граничних вредности у периоду за који се доноси План квалитета ваздуха. Град Зајечар не поседује инвентар емисија загађујућих материја, тако да ће се ефекти мера предвиђених Планом квалитета ваздуха, пратити кроз редован мониторинг квалитета ваздуха.

10. Акциони план за спровођење Плана квалитета ваздуха града Зајечара

Акциони план за спровођење Плана квалитета ваздуха града Зајечара за период од 2024. до 2031. године је представљен у Табели 10.1.

Табела 10.1. Акциони план

Акциони план:	Акциони план за спровођење Плана квалитета ваздуха града Зајечара за период од 2024. до 2031. године
Предлагач:	Градско веће града Зајечара
Координација и извештавање:	Градска управа града Зајечара – Одељење за урбанизам, грађевинске и комунално стамбене послове

Специфични циљ 1: Смањено загађење ваздуха пореклом од постројења за сагоревање, укључујући индивидуална ложишта и котларнице

	Мере активности	Рок за реализацију	Извор верификације	Носилац мере	Очекивани резултати	Показатељ резултата/учинка	Извор финансирања
1.	Изградња нове котларнице са коришћењем дрвне биомасе и компримованог природног гаса (CNG)	2024-2025	Употребна дозвола	Град Зајечар и приватно партнерство	Смањење емисије загађујућих материја на емитерима котларница, смањење броја емитера	Број изграђених котларница на дрвну биомасу и CNG	Буџет града Зајечара и средства приватног партнера у систему Јавно приватног партнерства
2.	Реконструкција постојеће котларнице „Кључ“ са коришћењем дрвне биомасе и	2024-2025	Употребна дозвола	Град Зајечар и приватно партнерство	Смањење емисије загађујућих материја на емитеру котларнице	Број реконструисаних котларница на дрвну биомасу и CNG	Буџет града Зајечара и средства приватног партнера у систему Јавно

	компримованог природног гаса (CNG)						приватног партнерства
3.	Повезивање што већег броја котларница и индивидуалних ложишта на даљински систем грејања	2024-2031	База података Јавног комуналног предузећа	Јавно комунално предузеће, Градска управа града Зајечара	Смањење броја индивидуалних ложишта и котларница које користе енергент као фосилна горива	Дужина изграђене топлификационе мреже (km); број нових прикључака	Буџет ЈКП-а, Буџет Републике Србије, донаторска средства, средства корисника топловодне мреже
4.	Замена котлова и енергената у јавним установама ради повећања ефикасности постројења за сагоревање и коришћења еколошких енергената	2024-2026	Употребна дозвола	Градска управа града Зајечара	Смањење емисије загађујућих материја на емитерима индивидуалних ложишта	Број замењених котлова	Буџет града Зајечара, Буџет Републике Србије, донаторска средства
5.	Замена котлова и енергената у индивидуалним домаћинствима ради повећања ефикасности постројења за сагоревање и коришћења еколошких енергената	2024-2031	Годишњи извештај Комисије за реализацију мера енергетске санације	Градска управа града Зајечара	Смањење емисије загађујућих материја на емитерима индивидуалних ложишта	Број замењених котлова	Буџет града Зајечара Буџет Републике Србије и средства грађана

Специфични циљ 2: Повећана енергетска ефикасност у циљу смањења загађења ваздуха

	Мере активности	Рок за реализацију	Извор верификације	Носилац мере	Очекивани резултати	Показатељ резултата/учинка	Извор финансирања
1.	Унапређење енергетске ефикасности јавних објеката - изолација зграда и замена столарије (прозора и	2024-2031	Употребна дозвола	Градска управа града Зајечара	Смањење количине енергената за загревање јавних објеката	Број објеката у којима је реализована активност изолације зграда и замена столарије (прозора и врата) на	Буџет града Зајечара, Буџет Републике Србије и донаторска средства

	врата)					годишњем нивоу	
2.	Унапређење енергетске ефикасности приватних објеката изолација зграда и замена столарије (прозора и врата)	2024-2031	Годишњи извештај Комисије за реализацију мера енергетске санације	Градска управа града Зајечара	Смањење количине енергената за загревање приватних објеката	Број објеката у којима је реализована активност изолације зграда и замена столарије (прозора и врата) на годишњем нивоу	Буџет града Зајечара, Буџет Републике Србије и средства грађана
3.	Унапређење коришћења обновљивих извора енергије јавних и приватних објеката постављање соларних панела и колектора	2024-2031	Употребна дозвола и Годишњи извештај Комисије за реализацију мера енергетске санације	Градска управа града Зајечара	Смањење количине енергената за загревање јавних и приватних објеката	Број објеката у којима је реализована активност постављања соларних панела и колектора на годишњем нивоу	Буџет града Зајечара, Буџет Републике Србије и средства грађана
4.	Унапређење коришћења обновљивих извора енергије јавних и приватних објеката коришћење геотермалне енергије на начин да се не угрозе природни ресурси	2024-2031	Употребна дозвола и Годишњи извештај Комисије за реализацију мера енергетске санације	Градска управа града Зајечара	Смањење количине енергената за загревање јавних и приватних објеката	Број замењених котлова са старом технологијом, топлотним пумпама на годишњем нивоу	Буџет града Зајечара, Буџет Републике Србије и средства грађана

Специфични циљ 3: Смањење загађења пореклом од саобраћаја

	Мере активности и	Рок за реализацију	Извор верификације	Носилац мере	Очекивани резултати	Показатељ резултата/учинка	Извор финансирања
1.	Оптимизација проточности саобраћаја	2024-2031	База података Јавног комуналног предузећа /града	Градска управа града Зајечара	Смањење загађења ваздуха услед оптималне проточности саобраћаја, смањење броја возила у зонама повећаног	Дужина одржаваних саобраћајница и локалних путева; проток саобраћаја	Буџет града Зајечара, Буџет Републике Србије, други извори

загађења

Специфични циљ 4: Повећане површине под зеленилом

	Мере активности и	Рок за реализацију	Извор верификације	Носилац мере	Очекивани резултати	Показатељ резултата/учинка	Извор финансирања
1.	Вршити пошумљавање Парк шуме „Краљевица“ и других површина на територији града Зајечара, одржавати и унапредити јавне зелене површине у граду	2024-2031	База података Јавног комуналног предузећа	Градска управа града Зајечара	Повећане површине под зеленилом које ће допринети задржавању ресуспендованих честица са локација повећаног загађења из окружења, унапређење Парк шуме „Краљевица“	Пошумљене површине на територији града Зајечара (ha) на годишњем нивоу; Број успостављених дрвореда на годишњем нивоу	Буџет града Зајечара, Буџет Републике Србије, средства инвеститора изградње објеката, други извори
2.	Израда Катастра јавних зелених површина на територији града Зајечара	2028-2030	База података локалне самоуправе/ Јавног комуналног предузећа	Градска управа града Зајечара	Успостављена евиденција зелених површина и дрвореда потребним подацима	Израђен Катастар јавних зелених површина на територији града Зајечара	Буџет града Зајечара, други извори

Специфични циљ 5: Унапређен мониторинг квалитета ваздуха

	Мере активности и	Рок за реализацију	Извор верификације	Носилац мере	Очекивани резултати	Показатељ резултата/учинка	Извор финансирања
1.	Обезбедити мониторинг квалитета ваздуха за све загађујуће материје у погледу којих се врши оцењивање квалитета ваздуха у складу са законском обавезом	2025-2031	Годишњи извештај о квалитету ваздуха	Градска управа града Зајечара	Комплетан Извештај о квалитету ваздуха на територији града Зајечара	Број успостављених параметара	Буџет града Зајечара, Буџет Републике Србије, други извори

Специфични циљ 6: Едукација у циљу јачања свести о значају квалитета ваздуха и утицају на здравље људи

	Мере активности и	Рок за реализацију	Извор верификације	Носилац мере	Очекивани резултати	Показатељ резултата/учинка	Извор финансирања
1.	Едукација и информисање јавности кроз промовисање активности и алтернативних видова превоза који доприносе побољшању квалитета ваздуха уз препоруке за поступање у случају повећаног загађења ваздуха	2025-2031	Извештај о коришћењу средстава буџетског фонда за зжс	Градска управа града Зајечара	Промена навика код становништва; смањење возила на улицама и смањење емисије загађујућих материја из издувних гасова аутомобила; усвајање здравих навика попут пешачења и вожње бицикла	Број реализованих едукација на годишњем нивоу	Буџет града Зајечара, донаторска средства

- ако је обезбеђење средстава за реализацију мере неизвесно, мера је условно извршива (сходно члану 58. Уредбе о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика („Службени гласник РС“, бр.8/19))

СПИСАК ДОКУМЕНТАЦИЈЕ КОРИШЋЕНЕ У ТОКУ ИЗРАДЕ ПЛАНА

-Одлука о утврђивању доприноса за уређивање грађевинског земљишта („Службени лист града Зајечара“, бр.8/15)

-Одлука о одређивању праваца пружања државних путева I и II реда који пролазе кроз насељена места на територији Града Зајечара („Службени лист града Зајечара“, бр.67/21)

-Одлука о усвајању предлога пројекта јавно - приватног партнерства без елемената концесије за поверавање комуналне делатности производње топлотне енергије на територији града Зајечара („Службени лист града Зајечара“, бр.32/22)

-Одлука о условима заштите, начину подизања, одржавања и обнове нарушених јавних зелених површина („Службени лист града Зајечара“, бр.32/22)

-Правилник о суфинансирању енергетске санације породичних кућа и станова путем уградње соларних панела за производњу електричне енергије за сопствене потребе и унапређење термотехничког система путем уградње калориметара, циркулационих пумпи, термостатских вентила и делитеља топлоте по основу јавног позива за суфинансирање програма енергетске санације стамбених зграда, породичних кућа и станова („Службени лист града Зајечара“, бр.14/22)

-Метеоролошки годишњак са климатолошким подацима за период од 1991. до 2021. године, објављени од стране Републичког хидрометеоролошког завода Републике Србије

- сајт Републичког завода за статистику РС
- Статистички годишњак Републике Србије, 2021. година
- Извештај Центра за социјални рад „Зајечар“, број 55100 – 582 од 20.09.2022. године (социјални статус становништва)
- Основа газдовања шумама за Г.Ј. „Краљевица“ од 2016 – 2025. године, од 2020. године, израђена од стране Предузећа за пројектовање и услуге у шумарству „PROFOREST ПРОЈЕКТ“ d.o.o. Novi Sad
- Локални регистар извора загађивања за период од 2011. до 2021. године
- Годишњи извештаји о стању квалитета ваздуха Републике Србије за 2018., 2019., 2020., 2021. и 2022. годину, израђени од стране Агенције за заштиту животне средине Републике Србије
- Извештаји о квалитету ваздуха у Зајечару за 2017., 2018., 2019., 2020. и 2021. годину, израђени од стране Завода за јавно здравље „Тимок“ Зајечар
- Подаци о здравственом стању одређених група становника на територији Града Зајечара (предшколски и школски узраст) за период од 2016 - 2020. године, достављени од стране Завода за јавно здравље „Тимок“ Зајечар
- Извод из Студије заштите националног парка „Стара планина“, израђен од стране Завода за заштиту природе Србије
- Просторни план територије града Зајечара (“Службени лист града Зајечара”, бр.15/12)
- Генерални урбанистички план града Зајечара (“Службени лист града Зајечара”, бр.15/12)

11. НАДЛЕЖНОСТ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПЛАНА КВАЛИТЕТА ВАЗДУХА, КОНТРОЛУ ПЛАНИРАНИХ МЕРА И АКТИВНОСТИ И ИЗВЕШТАВАЊЕ

За спровођење Плана квалитета ваздуха града Зајечара за период од 2024. до 2031. године надлежна је Градска управа града Зајечара.

За припрему и реализацију Плана квалитета ваздуха, мониторинг и извештавање задужено је Одељење за урбанизам, грађевинске и комунално стамбене послове Градске управе града Зајечара Канцеларија за заштиту животне средине, у сарадњи са Јавним комуналним предузећима и другим релевантним институцијама сходно њиховим надлежностима. Одговорност за спровођење плана имају све установе, правна лица и предузетници, који су у обавези да извршавају активности и предузимају мере у складу са законом. Одговорност је и на физичким лицима која су дужна да се придржавају основних правила понашања која ће у најмањој мери довести до загађивања ваздуха и угрожавања животне средине.

За спровођење Плана квалитета ваздуха и реализацију усвојених мера и активности формираће се Радно тело за имплементацију Плана квалитета ваздуха. У оквиру Радног тела потребно је да партиципирају представници свих релевантних институција у чијој је надлежности реализација усвојених мера. Радно тело се обавезује да редовно извештава о реализацији Плана квалитета ваздуха. Уколико се укаже потреба, Радно тело ће предложити измене и допуне усвојеног Плана квалитета ваздуха. Стручне, административне и техничке послове за потребе Радног тела за имплементацију Плана квалитета ваздуха, обављаће Одељење за урбанизам, грађевинске и комунално стамбене послове Градске управе града Зајечара Канцеларија за заштиту животне средине.

Планиране активности и пројекти из Плана квалитета ваздуха морају се уврстити у годишње програме предузећа и установа, док се иницијална финансијска средства, у зависности од врсте мере, надлежности и извора финансирања, морају наћи у оквиру програмског буџета Града Зајечара, али и осталих установа и Јавних

предузећа.

12. ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

План квалитета ваздуха града Зајечара за период од 2024. до 2031. године објавити у "Службеном листу града Зајечара".

I бр.501-84/2024

У Зајечару, 26.06.2024. године

СКУПШТИНА ГРАДА ЗАЈЕЧАРА

ПРЕДСЕДНИК

Стефан Занков, с.р.

Република Србија
МИНИСТАРСТВО
ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Број: 001682515 2024

Датум: 24.05.2024. године

Београд

ГРАДСКО ВЕЋЕ ГРАДА ЗАЈЕЧАРА

Трг ослобођења бр.1

19000 Зајечар

Предмет: Допис уз сагласност

У прилогу дописа достављамо Вам сагласност Министарства заштите животне средине на План квалитета ваздуха града Зајечара за период од 2024. до 2031. године, који је Градско веће града Зајечара доставило Министарству 16.05.2024.године и текст документа на који је дата сагласност.

Напомињемо да је потребно да Градско веће града Зајечара по усвајању Плана квалитета ваздуха града Зајечара за период од 2024. до 2031. године, о томе обавести Министарство и достави податак о броју Службеног листа у којем је исти објављен.

С поштовањем,

ДРЖАВНИ СЕКРЕТАР

по решењу о овлашћењу

број 001737340 2024

од 23.05.2024. године

Sara Pavkovic
Сара Павков

Република Србија
МИНИСТАРСТВО
ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Број: 001682515 2024

Датум: 24.05.2024. године

Београд

На основу члана 31. став 4. Закона о заштити ваздуха („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 10/13 и 26/21 – др. закон) и Правилника о садржају планова квалитета ваздуха („Службени гласник РС”, број 21/10), чл. 6. став 1. и 39. став 1. тачка 4) Закона о министарствима („Службени гласник РС”, број 128/20, 116/22 и 92/23 – др.закон), као и члана 24. став 2. Закона о државној управи („Службени гласник РС”, бр. 79/05, 101/07, 95/10, 99/14, 47/18 и 30/18 - др. закон), Министарство заштите животне средине, Сара Павков, државни секретар Министарства заштите животне средине по решењу о овлашћењу број: 001737340 2024 14850 008 005 000 001 од 23.05.2024. године, даје

САГЛАСНОСТ

на

План квалитета ваздуха града Зајечара за период од 2024. до 2031. године

1. ДАЈЕ СЕ сагласност на План квалитета ваздуха града Зајечара за период од 2024. до 2031. године, Градском већу града Зајечара.
2. Саставни део Плана квалитета ваздуха града Зајечара за период од 2024. до 2031. године је Акциони план за спровођење Плана квалитета ваздуха града Зајечара.

Образложење

Градско веће града Зајечара, обратило се Министарству заштите животне средине захтевом број 353-01-02669/2023-04 од 11.07.2023. године, ради прибављања сагласности на Предлог Плана квалитета ваздуха града Зајечара за период од 2023. до 2031. године са Акционим планом у складу са чланом 31. став 4. Закона о заштити ваздуха.

Након увида у достављену документацију, Министарство је дана 15.12.2023. године упутило Градском већу града Зајечара, коментаре на Предлог Плана квалитета ваздуха града Зајечара за период од 2023. до 2031. године са Акционим планом. Коригован Предлог Плана квалитета ваздуха града Зајечара за период од 2024. до 2031. године (у даљем тексту: План) је достављен електронским путем, преко председнице и координаторке Радне групе за израду Плана, Министарству 19.02.2024. године. Увидом у достављен предлог Плана утврђено је да је потребно извршити одређене измене у документу, о чему је председница и координаторка Радне групе за израду Плана обавештена 15.03.2024. године, такође електронским путем.

План, коригован у складу са сугестијама и коментарима Министарства, Градско веће града Зајечара је доставило 16.05.2024. године, под број 001682515 2024.

Чланом 6. став 4. Закона о заштити ваздуха прописано је да, у циљу контроле, одржавања стања и/или унапређења квалитета ваздуха, Влада одређује зоне и агломерације на територији Републике Србије.

Територија града Зајечара у складу са чланом 2. став 1. тачка 1) Уредбе о одређивању зона и агломерација („Службени гласник РС”, бр. 58/11 и 98/12) припада зони „Србија“.

Чланом 31. Закона о заштити ваздуха прописано је да је у зонама и агломерацијама у којима је ваздух треће категорије квалитета, односно када загађење ваздуха превазилази ефекте мера које се предузимају, односно када је угрожен капацитет животне средине или постоји стално загађење ваздуха на одређеном простору, надлежни орган јединице локалне самоуправе дужан да донесе План квалитета ваздуха са циљем да се постигну одговарајуће граничне вредности или циљне вредности утврђене Уредбом о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС”, бр. 11/10, 75/10 и 63/13).

План квалитета ваздуха доноси се на основу оцене стања квалитета ваздуха и обухвата све главне загађујуће материје и главне изворе загађивања ваздуха који су довели до загађења ваздуха на територији за коју се План доноси.

Чланом 31. став. 4. Закона о заштити ваздуха прописано је да сагласност на планове квалитета ваздуха даје Министарство.

У складу са Уредбом о утврђивању Листе категорија квалитета ваздуха по зонама и агломерацијама на територији Републике Србије за 2022. годину („Службени гласник РС”, број 93/2023), Прилогом - Листа категорија квалитета ваздуха по зонама и агломерацијама на територији Републике Србије за 2022. годину, квалитет ваздуха на територији града Зајечара у оквиру зоне „Србија“ сврстан је у трећу категорију. У 2019., 2020. и 2021. години квалитет ваздуха на територији града Зајечара у оквиру зоне „Србија“ је такође био треће категорије.

На основу напред наведеног, утврђује се да је Градско веће града Зајечара поступило у складу са обавезама које су прописане Законом о заштити ваздуха, као и да је документација достављена уз захтев за сагласност на План квалитета ваздуха града Зајечара за период од 2024. до 2031. године, број 001682515 2024 од 16.05.2024. године у складу са Правилником о садржају планова квалитета ваздуха („Службени гласник РС”, број 21/10), и обавезује се да у реализацији мера и активности поступа у складу са наведеним,

па се даје сагласност као у диспозитиву.

ДРЖАВНИ СЕКРЕТАР
Сара Павков
Сара Павков

Доставити:

- ① Градском већу града Зајечара, Трг ослобођења бр.1, 19000 Зајечар
2. Сектору за надзор и превентивно деловање у животној средини, Министарство заштите животне средине, Др Ивана Рибара 91, Нови Београд
3. Архиви

На основу члана 4. члана 7. став 1. и члана 39. Закона о прекршајима ("Сл.гласник РС", бр. 65/2013, 13/2016, 98/2016 - одлука УС, 91/2019, 91/2019 - др. закон и 112/2022 - одлука УС), члана. 2. и члана. 4. ст. 2. Закона о комуналним делатностима ("Сл.гласник РС", бр. 88/2011, 104/2016 и 95/2018), члана 32. тачка 6. и тачка 8. Закона о локалној самоуправи ("Сл.гласник РС", бр. 129/07, 83/2014 - др. закон, 101/2016 - др. закон, 47/2018 и 111/2021 - др. закон) и члана 40. тачка 10. Статута града Зајечара ("Сл.лист града Зајечара", бр.4/19 и 67/21), Скупштина града Зајечара, на седници одржаној дана 26.06.2024. године, донела је

ОДЛУКУ О ЈАВНИМ ПАРКИРАЛИШТИМА

I ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

Овом одлуком утврђују се услови и начин организовања послова у обављању комуналне делатности коришћења, уређења и одржавања јавних паркиралишта и јавних гаража, као и услови за обављање послова уклањања непрописно паркираних и напуштених возила са јавних површина на територији града Зајечара.

Члан 2.

Јавна паркиралишта су јавне површине предвиђене урбанистичким планом за паркирање моторних возила, које су доступне свим корисницима под познатим условима и које су за ту намену одређене актом надлежног органа, у складу са саобраћајно техничким условима.

Јавне гараже (посебна паркиралишта) су стални или привремени објекти за смештај и паркирање возила (бокс гараже, етажне и друге гараже) одређени за ту намену и предвиђени урбанистичким планом на јавном и осталом грађевинском земљишту (у даљем тексту: јавне гараже).

Члан 3.

Јавна паркиралишта могу бити општа и посебна.

Општа паркиралишта су улична паркиралишта (паркиралишта која су уређена или изграђена дуж ивичњака под било којим углом паркирања) као и друге (вануличне) површине, посебно уређене или изграђене и обележене за паркирање моторних возила.

Посебна паркиралишта су површине које су посебно уређене за паркирање моторних возила, са контролисаним улазом и излазом и унутрашњом мрежом комуникација за возила и пешаке искључиво у функцији паркирања.

Општа и посебна паркиралишта могу бити стална и привремена.

Члан 4.

Јавна паркиралишта и јавне гараже на којима се плаћа паркирање, одређује решењем Градско веће града Зајечара на предлог Одељења за привреду и друштвене делатности Градске управе града Зајечара, надлежног за послове саобраћаја (у даљем тексту: надлежно Одељење).

Решење из става 1. овог члана садржи: врсту паркиралишта, назив улице, ближи опис локације, трајање паркирања, категорију возила, врсту корисника, начин плаћања, коришћење по повлашћеним условима, врсту повлашћених корисника, као и критеријуме за коришћење по повлашћеним условима, и сл.

Време паркирања на појединим паркиралиштима може бити ограничено, или могу бити одређене зоне паркирања у којима је време паркирања ограничено, што се одређује решењем из претходног става.

Надлежно Одељење дужно је да на општем паркиралишту, у зависности од капацитета предвиди паркинг место за возила инвалида, које ће се одредити решењем из става 1. овог члана.

Члан 5.

Јавна паркиралишта обележавају се саобраћајном сигнализацијом у складу са прописима о безбедности саобраћаја.

Јавна паркиралишта, поред саобраћајне сигнализације из става 1. овог члана, на видном месту имају истакнуто обавештење које садржи информације у зависности од врсте паркиралишта и то: радно време јавног паркиралишта (време наплате паркирања), категорије моторних возила која се могу паркирати, зоне, временско ограничење коришћења јавног паркиралишта, цену, начин плаћања цене паркирања, обавезу корисника да се информише о издатом електронском налогу за плаћање електронске посебне паркинг карте, интернет адресу и телефон Предузећа за информације и рекламације.

Предузеће је дужно да води евиденцију о саобраћајној сигнализацији на јавним паркиралиштима.

II КОРИШЋЕЊЕ ЈАВНИХ ПАРКИРАЛИШТА

Члан 6.

Корисником јавног паркиралишта у смислу ове одлуке сматра се возач, или последњи регистровани власник возила који је евидентиран у одговарајућим евиденцијама надлежног државног органа Републике Србије, према регистарској ознаци возила, на дан када је извршена услуга паркирања, ако возач није идентификован (у даљем тексту: корисник).

Корисник је дужан да користи јавно паркиралиште у складу са саобраћајном сигнализацијом из члана 5. ст. 1. и 2. ове одлуке.

Члан 7.

Власници или закупци стана или пословног простора, који се налази у зони наплате паркирања, могу општа паркиралишта користити као повлашћени корисници, под условима које утврди Градско веће града Зајечара решењем из члана 4. ове одлуке.

Повлашћеним корисницима из категорије власника или закупца стана, Предузеће издаје повлашћену карту (налепницу).

Повлашћеним корисницима из категорије власника или закупаца пословног простора овлашћено Предузеће издаје повлашћену карту.

Повлашћену карту (налепницу) корисник може користити искључиво за возило за које је ова карта издата.

Члан 8.

Возила хитне медицинске помоћи, полиције, Војске Србије, ватрогасна возила и возила градских органа, када у току интервентних акција користе опште паркиралиште, не плаћају услугу паркирања.

Члан 9.

Сагласност на ценовник Предузећа даје Скупштина града Зајечара.

Члан 10.

Теретна возила носивости преко 3,5т, аутобуси, прикључна возила, камп приколице и трактори не могу се паркирати на јавним паркиралиштима, осим ако је режим паркирања утврђен решењем надлежног органа из члана 4. ове одлуке за та возила.

Члан 11.

Корисник јавног паркиралишта и јавне гараже је обавезан да паркинг место и паркиралиште користи у складу са начином и условима паркирања прописаним чланом 4. и 5. ове одлуке и у складу са саобраћајном сигнализацијом.

III НАПЛАТА ПАРКИРАЊА

Члан 12.

За коришћење јавних паркиралишта, корисник је дужан да Предузећу плати цену услуге за паркирање (у даљем тексту: цена паркирања) осим ако овом одлуком није изузет од плаћања цене паркирања.

Корисник је дужан да за коришћење јавних паркиралишта плати цену паркирања из става 1. овог члана, на један од следећих начина:

- слањем СМС поруке путем мобилног телефона,
- куповином електронске паркинг карте,
- куповином паркинг карте у штампаном облику у продајном објекту (на посебним паркиралиштима) и истицањем паркинг карте са тачним подацима с унутрашње стране предњег ветробранског стакла возила,
- куповином месечне паркинг карте, која се плаћа према ценовнику Предузећа у паушалном износу, и важи за месец дана у изабраној зони паркирања.

Корисник је дужан да:

- користи паркинг карту која одговара зони и категорији паркиралишта и возилу за које је издата паркинг карта,
- користи јавно паркиралиште у времену за које је плаћено паркирање,
- користи паркинг место у складу са хоризонталном и вертикалном саобраћајном сигнализацијом којом је означено јавно паркиралиште,
- поступи у складу са условима плаћања.

Корисник јавне гараже дужан је да:

1. плати накнаду за коришћење јавне гараже према времену коришћења,
2. користи паркинг место у складу са хоризонталном и вертикалном саобраћајном сигнализацијом.

Члан 13.

Плаћањем паркинг места (куповином паркинг карте или на други начин), корисник стиче право коришћења паркинг места и прихвата прописане услове за коришћење јавног паркиралишта и јавне гараже.

На јавном паркиралишту и јавној гаражи, Предузеће нема обавезу чувања возила и не сноси одговорност за оштећења возила, крађу возила и нестанак ствари из возила.

Члан 14.

Контролу посебних паркиралишта врше контролори, електронским путем, на основу података о регистарским таблицама паркираних возила.

Приликом вршења контроле на начин прописан у ставу 1. овог члана, уколико се утврди да корисник није платио цену паркирања, контролор издаје налог за плаћање посебне дневне карте, и корисник користи паркинг место под условима који важе за паркирање у посебном дневном трајању.

Посебна дневна карта важи од тренутка издавања до истог времена у првом следећем дану у коме се врши наплата паркирања.

Налог за плаћање посебне дневне карте из става 1. овог члана издаје контролор и уручује га кориснику.

Када контролор није у могућности да уручи налог кориснику, прибија га на возила, чиме се налог сматра урученим.

Достављање налога за плаћање посебне дневне карте на начин из става 4. и 5. овог члана, сматра се уредним и доцније оштећење или уништење налога нема утицаја на ваљаност достављања и не одлаже плаћање посебне дневне карте.

Приликом вршења контроле, контролор Предузећа носи службено одело и дужан је да покаже службену легитимацију.

Предузеће издаје службену легитимацију и утврђује изглед службеног одела.

Члан 15.

Корисник је дужан да поступи по достављеном налогу из члана 14. ове одлуке и плати посебну дневну карту у року од 8 дана од дана достављања налога.

Ако корисник не изврши плаћање у року из става 1. овог члана, Предузеће ће кориснику послати опомену за наплату потраживања, путем поште.

Корисник је дужан да поступи по опомену у року од 8 дана од дана пријема опомене.

Ако корисник не изврши плаћање по пријему опомене за плаћање цене паркирања у року из става 3. овог члана, Предузеће ће покренути поступак наплате потраживања.

Члан 16.

На јавним паркиралиштима забрањено је:

1. паркирање возила супротно саобраћајном знаку, хоризонталној и вертикалној саобраћајној сигнализацији, којом се обележавају паркиралишта,
2. паркирање нерегистрованог возила,
3. остављање неисправног и хаварисаног возила, односно прикључног возила без сопственог погона,
4. заузимање паркинг места путем оградаивања или ометање паркирања других возила,
5. самовласно уређење паркинг места од стране корисника.

На другим јавним површинама на територији града Зајечара, не могу се заустављати, паркирати и остављати возила, супротно одредбама ове одлуке и других прописа.

IV РЕЗЕРВАЦИЈА ПАРКИНГ МЕСТА

Члан 17.

Под резервацијом паркинг места подразумева се коришћење одређеног, посебно обележеног или уређеног паркинг места на општим паркиралиштима најмање 180 дана.

Резервацију паркинг места на општим паркиралиштима могу извршити на основу поднетог захтева: правна лица, предузетници и физичка лица.

О захтевима за резервацију паркинг места на паркиралиштима из претходног члана одлучује Предузеће.

Захтев за резервацију паркинг места треба да садржи: предлог локације за резервацију паркинг места, број места и време за које се тражи резервација.

Уз захтев се прилаже:

- правна лица и предузетници - доказ о регистрацији делатности из АПР-а,
- физичка лица - прочитана лична карта.

Члан 18.

Паркинг-места за особе са инвалидитетом могу да користе лица којима су оштећени екстремитети битни за управљање возилом најмање 70%, лица оболела од

дистрофије, параплегије, квадриплегије, церебралне парализе и мултипле склерозе, лица која имају оштећење вида најмање 90%, ратни и мирнодопски војни инвалиди, цивилни инвалиди рата од I до IV групе инвалидности и лица на дијализи.

Предузеће закључује уговор са особом са инвалидитетом односно чланом заједничког домаћинства за издавање паркинг картице за коришћење паркиралишта на подручју града Зајечара.

Предузеће издаје налепницу за означавање једног возила особе са инвалидитетом, односно члана заједничког домаћинства у складу са уговором из става 2. овог члана.

Предузеће је дужно да на јавним паркиралиштима, у зависности од потреба, одреди број паркинг места за возила особа са инвалидитетом, у капацитету до 5% од укупног броја паркинг места.

Члан 19.

Мајци новорођеног детета која има пребивалиште на територији Града Зајечара додељује се „Беби паркинг картица“, као поклон за рођење детета.

„Беби паркинг картица“ подразумева 30 сати бесплатног паркирања на свим паркиралиштима која се налазе у зонском режиму наплате.

„Беби паркинг картицу“ у штампаном или електронском облику мајка преузима у Предузећу уз личну карту и извод из матичне књиге рођених за дете.

Уколико се у порођају роди двоје и више деце „Беби паркинг картица“ додељује се за свако дете.

„Беби паркинг картица“ може да се користи до навршене прве године живота детета.

Члан 20.

Корисници могу користити посебно обележена места за паркирање на јавним површинама, које нису одређене као општа или посебна паркиралишта, уколико за то постоје саобраћајно-технички услови.

Места за паркирање из става 1. овог члана, и кориснике утврдиће решењем надлежно Одељење, на основу захтева и документације лица из члана 17. став 4. и 5. ове одлуке.

За коришћење посебно обележеног места за паркирање корисник плаћа накнаду за коришћење.

V ОДРЖАВАЊЕ ПАРКИРАЛИШТА

Члан 21.

Јавна паркиралишта и јавне гараже, са одговарајућом саобраћајном сигнализацијом и обавештајним таблама, уређује, обележава и одржава (чишћење, прање, уклањање смећа, уклањање снега и леда и др.) Предузеће.

VI УСЛОВИ ЗА ОБАВЉАЊЕ ПОСЛОВА УКЛАЊАЊА И БЛОКАДА ВОЗИЛА

Члан 22.

Предузеће обезбеђује возило, опрему и запослене за уклањање и блокаду непрописно заустављених, паркираних и напуштених возила са јавних паркиралишта и других јавних површина на подручју града Зајечара, ограђени простор за чување возила и дежурну службу за чување и издавање возила.

Напуштеним возилима, сматрају се она возила на којима нема видних обележја о власништву и за које је према стању у коме се налазе очигледно да су напуштена као и возила за која познати власник није поступио по налогу за уклањање, а био је упозорен да ће се у случају да их сам не уклони, сматрати напуштеним.

Члан 23.

Потребу уклањања и блокаде возила са јавних паркиралишта и других јавних површина, утврђује овлашћено лице МУП-а, Полицијске управе у Зајечару, саобраћајни или комунални инспектор и комунални милиционар Одељења за комуналну милицију и инспекцијске послове Градске управе града Зајечара (у даљем тексту: овлашћено лице), у оквиру надлежности одређене законом и другим прописима.

По утврђеној потреби за уклањање и блокаду возила, овлашћено лице издаје Предузећу налог за уклањање и блокаду возила.

Налог за уклањање и блокаду непрописно паркираног возила са јавних паркиралишта издаје и овлашћено лице Предузећа:

а) ако је возило паркирано:

- на паркинг месту, супротно саобраћајном знаку, хоризонталној и вертикалној саобраћајној сигнализацији,
- на паркинг месту резервисаном за инвалиде,
- на резервисаном паркинг месту, по захтеву лица које је резервисало паркинг место,

- на месту предвиђеном за заустављање и паркирање такси возила - такси стајалишту у оквиру зоне паркирања,

б) ако је на јавном паркиралишту остављено:

- нерегистровано возило или возило без регистарских ознака,

- неисправно и хаварисано возило, односно прикључно возило без сопственог погона.

Овлашћено лице Предузећа издаће и налог за уклањање и блокаду возила регистрованог ван подручја Републике Србије, које је паркирано на јавном паркиралишту, уколико корисник није поступио сходно члану 12. ове одлуке.

Уз налог за уклањање и блокаду возила, овлашћено лице прилаже фотографију возила са места прекршаја и записник о стању возила пре уклањања.

У поступку уклањања и блокаде возила, овлашћено лице дужно је да присуствује приликом издавања налога за пренос и утовар возила.

Члан 24.

Ако је налог за плаћање посебне дневне карте издате за возило поводом кога је од стране предузећа утврђено да постоје доспела потраживања према кориснику комуналне услуге по основу најмање два издата налога за плаћање посебне дневне карте, Предузеће је овлашћено да, ради наплате доспелих потраживања, задржи паркирано возило у складу са законом.

Задржавање возила из става 1. овог члана, врши се уклањањем возила са јавног паркиралишта на место које је за то одређено или постављањем уређаја којима се спречава одвожење возила.

Када возач, односно власник измири сва доспела потраживања, трошкове премештања возила и лежарине односно трошкове блокаде и деблокаде возила и Предузећу достави доказ о извршеном плаћању, Предузеће ће омогућити преузимање или извршити деблокаду возила.

Приликом блокаде возила, Предузеће ће на стаклу возачевих врата, поставити налепницу са обавештењем "СТОП", возило је привремено блокирано, са упутством шта возач треба да учини, како би се извршило скидање уређаја и упозорењем да возило може бити уклоњено.

Пре почетка блокаде, деблокаде и уклањања возила, Предузеће сачињава фотографију (фото-запис), као доказ о стању возила.

Уколико се власник возила, на коме је постављен уређај за блокаду, не појави до краја радног времена, ради наплате евидентираних потраживања, возило на којем је постављен уређај за блокаду којим се спречава одвожење возила, биће пребачено специјалним возилом "Паук" на за то одређено место, при чему је власник возила дужан да плати и трошкове услуге возила "Паук".

Члан 25.

Поступак уклањања возила сматра се започетим када се на позив овлашћеног лица започне подизање возила на возило за уклањање возила.

За уклањање, одвожење и чување возила корисник плаћа накнаду, коју утврђује Предузеће, уз сагласност Скупштине града Зајечара.

Након плаћања накнаде из става 2. овог члана корисник може преузети возило.

VII НАДЗОР

Члан 26.

Надзор над применом одредаба ове одлуке и над законитошћу рада Предузећа врши Одељење за урбанизам, грађевинске и комунално-стамбене послове Градске управе града Зајечара.

Послове инспекцијског и комунално милицијског надзора над применом ове одлуке и аката донетих на основу ове одлуке врши Одељење за комуналну милицију и инспекцијске послове Градске управе града Зајечара.

VIII КАЗНЕНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 27.

Новчаном казном у износу од 100.000,00 динара казниће се за прекршај Предузеће ако:

1. не истакне обавештење о условима паркирања, сходно члану 5. ове одлуке,
2. поступи супротно одредбама члана 22. ове одлуке,
3. поступи супротно одредбама члана 23. ове одлуке.

Новчаном казном у износу од 10.000,00 динара казниће се за прекршај из става 1. овог члана одговорно лице у Предузећу.

Члан 28.

Новчаном казном у износу од 100.000,00 динара, казниће се за прекршај правно лице као корисник, ако:

1. поступи супротно одредбама члана 12. ове одлуке,
2. поступи супротно одредбама члана 15. ове одлуке.

Новчаном казном од 10.000,00 динара, казниће се за прекршај из става 1. овог члана одговорно лице у правном лицу.

Новчаном казном од 20.000,00 динара казниће се за прекршај из става 1. овог члана, предузетник.

Члан 29.

Новчаном казном у износу од 10.000,00 динара, казниће се за прекршај физичко лице, као корисник, ако:

1. поступи супротно одредбама члана 12. ове одлуке,
2. поступи супротно одредбама члана 15. ове одлуке.

Члан 30.

Новчаном казном у фиксном износу од 80.000,00 динара казниће се за прекршај овлашћено Предузеће, у фиксном износу од 18.000,00 динара - овлашћени предузетник и у фиксном износу од 8.000,00 динара - одговорно лице у Предузећу, ако:

1. поступи супротно одредбама члана 14. ове одлуке,
2. поступи супротно одредбама члана 21. ове одлуке.

Новчаном казном у фиксном износу од 80.000,00 динара казниће се за прекршај правно лице, у фиксном износу од 18.000,00 динара - предузетник, у фиксном износу од 8.000,00 динара - одговорно лице у правном лицу и у фиксном износу од 8.000,00 динара - физичко лице, ако:

1. поступи супротно одредбама члана 7. ове одлуке,
2. поступи супротно одредбама члана 10. ове одлуке,
3. поступи супротно одредбама члана 11. ове одлуке,
4. поступи супротно забранама из члана 16. ове одлуке.

За прекршаје из става 1. и 2. овог члана надлежни инспектор Градске управе града Зајечара и комунални милиционар издају прекршајни налог на лицу места за сваки прекршај посебно.

За прекршаје из става 1. и 2. овог члана не може се поднети захтев за покретање прекршајног поступка.

IX ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 31.

Градско веће града Зајечара, на предлог надлежног Одељења, донеће решење из члана 4. ове одлуке, у року од 30 дана од дана ступања на снагу ове одлуке.

Члан 32.

Ступањем на снагу ове одлуке престаје да важи Одлука о јавним паркиралиштима ("Сл. лист града Зајечара", бр. 15/2014, 23/2014, 23/2014 - др. одлука, 38/2014, 30/2015, 1/2016, 21/2016, 9/2017 - др. одлука и 36/2017).

Члан 33.

Ова одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном листу града Зајечара".

I број: 344-40/2024

У Зајечару, 26.06.2024. године

СКУПШТИНА ГРАДА ЗАЈЕЧАРА

ПРЕДСЕДНИК

Стефан Занков, с.р.

На основу члана 59. став 7., члана 60. став 2. Закона о јавним предузећима („Сл. ласник РС“, бр. 15/16 и 88/19) и члана 40. тачка 10. Статута Града Зајечара („Сл. лист Града Зајечара“, број 4/19 и 67/21), Скупштина Града Зајечара, на седници одржаној 26.06.2024. године, донела је

РЕШЕЊЕ

о давању сагласности на прву измену и допуну Програма пословања Јавног комуналног предузећа "Паркирање, пројектовање и надзор" Зајечар за 2024. годину

I

Даје се сагласност на прву измену и допуну Програма пословања Јавног комуналног предузећа "Паркирање, пројектовање и надзор" за 2024. годину, коју је Одлуком бр. 597/2024 усвојио Надзорни одбор овог Јавног комуналног предузећа на седници одржаној 14.06.2024. године а која је саставни део овог Решења.

II

Решење објавити у "Службеном листу Града Зајечара".

I број: 02-168/2024
У Зајечару, 26.06.2024. године

СКУПШТИНА ГРАДА ЗАЈЕЧАРА

ПРЕДСЕДНИК
Стефан Занков,с.р.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЈАВНО КОМУНАЛНО ПРЕДУЗЕЋЕ
"ПАРКИРАЊЕ, ПРОЈЕКТОВАЊЕ И НАДЗОР" ЗАЈЕЧАР
НЕГОТИНСКИ ПУТ ББ
19000 ЗАЈЕЧАР
БРОЈ: 597/2024
ДАТУМ: 14.06.2024.ГОДИНЕ

На основу члана 22, став 1, тачка 2, а у вези са чланом 59. Закона о јавним предузећима („Службени гласник РС“, број 15/16 и 88/19) и члана 35. Статута Јавног комуналног предузећа "Паркирање, пројектовање и надзор" Зајечар ("Сл.лист града Зајечара", бр. 13/17 и 50/20), Надзорни одбор Јавног комуналног предузећа "Паркирање, пројектовање и надзор" Зајечар, на седници одржаној 14.06.2024. године донео је:

О Д Л У К У

О УСВАЈАЊУ ПРВЕ ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ ПРОГРАМА ПОСЛОВАЊА ЈАВНОГ КОМУНАЛНОГ ПРЕДУЗЕЋА "ПАРКИРАЊЕ, ПРОЈЕКТОВАЊЕ И НАДЗОР" ЗАЈЕЧАР ЗА 2024. ГОДИНУ

1. УСВАЈА СЕ Прва измена и допуна Програма пословања Јавног комуналног предузећа "Паркирање, пројектовање и надзор" Зајечар за 2024. годину.
2. Одлуку, заједно са Првом изменом и допуном Програма из тачке 1. ове Одлуке доставити Скупштини града Зајечара ради давања сагласности.
3. Ова Одлука ступа на снагу даном доношења, а поменута Прва измена и допуна Програма пословања Јавног комуналног предузећа "Паркирање, пројектовање и надзор" Зајечар за 2024. годину ће се примењивати по добијању сагласности од стране оснивача и објављивању акта о давању сагласности у Службеном листу града Зајечара.

Образложење

Одредбом члана 22. став 1. тачка 2. Закона о јавним предузећима прописано је да Надзорни одбор усваја годишњи програм пословања.

Финансијско - административна служба ЈКП "Паркирање, пројектовање и надзор" Зајечар је у складу са Законом и Правилником попунила потребне обрасце и сачинила Прву измену и допуну Програма пословања ЈКП "Паркирање, пројектовање и надзор" Зајечар за 2024. годину.

Надзорни одбор ЈКП "Паркирање, пројектовање и надзор" Зајечар је разматрао предметну Прву измену и допуну Програма пословања и на основу овлашћења из прописа донео одлуку као у диспозитиву.

ПРЕДСЕДНИК НАДЗОРНОГ ОДБОРА
ИЛЧО ПЛИГУРСКИ

На основу члана 63. став 1. и став 2. Закона о јавним предузећима („Сл. ласник РС“, бр. 15/16 и 88/19), члана 46. тачка 5б и члана 66. став 5. Закона о локалној самоуправи и члана 40. тачка 62. Статута Града Зајечара (“Сл. лист Града Зајечара”, број 4/19 и 67/21), Скупштина Града Зајечара, на седници одржаној 26.06.2024. године, донела је

РЕШЕЊЕ

о усвајању извештаја о степену усклађености планираних и реализованих активности из програма пословања за период од 01.01.2023 до 31.12.2023. године Јавног комунално-стамбеног предузећа "Зајечар" Зајечар

I

Усваја се извештај о степену усклађености планираних и реализованих активности из програма пословања за период од 01.01.2023 до 31.12.2023. године Јавног комунално-стамбеног предузећа "Зајечар" Зајечар, који је Одлуком бр. 2373, усвојио Надзорни одбор овог Јавног комунално-стамбеног предузећа на седници одржаној 05.06.2024. године, а која је саставни део овог решења.

II

Решење објавити у "Службеном листу Града Зајечара".

I број: 02-169/2024
У Зајечару, 26.06.2024. године

СКУПШТИНА ГРАДА ЗАЈЕЧАРА

ПРЕДСЕДНИК
Стефан Занков, с.р.

Јавно комунално-стамбено предузеће Зајечар, Зајечар

Дел. број: 2373

Датум: 05.06.2024.

На основу члана 22. став 4. Закона о јавним предузећима („Службени гласник РС“, број 15/16 и 88/19) и члана 35. Статута Јавног комунално-стамбеног предузећа Зајечар, Зајечар, бр. 5015, од 06.10.2023. године, а у вези са чл. 1. - 3. Правилника о обрасцима тромесечних извештаја о реализацији годишњег, односно трогодишњег програма пословања јавних предузећа („Сл. гласник РС“ бр. 36/16 и 131/2021), Надзорни одбор Јавног комунално-стамбеног предузећа Зајечар, Зајечар, на седници одржаној 05.06.2024. године, донео је

О Д Л У К У

О УСВАЈАЊУ ИЗВЕШТАЈА О СТЕПЕНУ УСКЛАЂЕНОСТИ ПЛАНИРАНИХ И РЕАЛИЗОВАНИХ АКТИВНОСТИ ИЗ ПРОГРАМА ПОСЛОВАЊА

1. Усваја се Извештај о степену усклађености планираних и реализованих активности из програма пословања Јавног комунално – стамбеног предузећа Зајечар, Зајечар, за период од 01.01.2023. до 31.12.2023. године, са допуњеним обрасцем бр. 11 који је саставни део овог извештаја у делу „Судски спорови“.
2. Одлуку, заједно са Извештајем, доставити Скупштини града Зајечара ради усвајања Извештаја и Градској управи града Зајечара – Одељењу за урбанизам, грађевинске и комунално – стамбене послове.
3. Ова Одлука ступа на снагу даном доношења.

Образложење

Чланом 22. став 4. Закона о јавним предузећима прописано је да Надзорни одбор усваја тромесечни извештај о степену усклађености планираних и реализованих активности.

Чланом 2. Правилника о обрасцима тромесечних извештаја о реализацији годишњег, односно трогодишњег програма пословања јавних предузећа, који је донело Министарство привреде, прописани су обрасци тромесечних извештаја о реализацији годишњег, односно трогодишњег програма пословања јавних предузећа чији је оснивач Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе.

Одредбом члана 3. став 1. Правилника прописано је да се поменути обрасци попуњавају кумулативно, са почетком календарске године, и то за период од 1. јануара до 31. марта, од 1. јануара до 30. јуна, од 1. јануара до 30. септембра и од 1. јануара до 31. децембра.

Служба за финансијско – књиговодствене послове ЈКСП-а Зајечар је попунила тражене обрасце и сачинила Извештај о степену усклађености планираних и реализованих активности из програма пословања Јавног комунално – стамбеног предузећа „Зајечар“ Зајечар за период од 01.01.2023. до 31.12.2023. године.

Надзорни одбор ЈКСП Зајечар је разматрао предметни Извештај и на основу овлашћења из прописа донео Одлуку као у диспозитиву.

НАДЗОРНИ ОДБОР
ЈКСП „Зајечар“ – Зајечар

На основу члана 69. ст. 1. тач. 3. Закона о јавним предузећима („Сл. Гласник РС“ бр. 15/16 и 88/19), члана 28. став 2. а у вези са чланом 2. Закона о комуналним делатностима („Сл.гласник РС”,бр.88/11, 104/16 и 95/18) и члана 40. тачка 10. и тачка 45. Статута Града Зајечара („Сл.лист града Зајечара“, бр.4/19 и 67/21) Скупштина Града Зајечара на седници одржаној 26.06.2024. године донела је

РЕШЕЊЕ

О ДАВАЊУ САГЛАСНОСТИ ЈАВНОМ КОМУНАЛНО - СТАМБЕНОМ ПРЕДУЗЕЋУ “ЗАЈЕЧАР” ЗАЈЕЧАР НА ЦЕНОВНИК ВАНРЕДНИХ КОМУНАЛНИХ УСЛУГА

I

ДАЈЕ СЕ САГЛАСНОСТ Јавном комунално - стамбеном предузећу "Зајечар" Зајечар, на допуњени Ценовник ванредних комуналних услуга коштања радног сата комбиноване грађевинске машине за ископ и утовар, камиона кипера, самоходне електричне чистилице као и цене уклањања дивљих депонија у Граду Зајечару и селима који је Одлуком број 2372, од 05.06. 2024. године усвојио Надзорни одбор ЈКСП Зајечар“ Зајечар.

II

Ова Одлука и допуњени ценовник ванредних комуналних услуга су саставни део овог Решења.

III

Цене утврђене Ценовником из овог Решења обрачунате су без ПДВ-а, а примењиваће се од дана објављивања у „Службеном листу Града Зајечара“..

IV

Решење објавити у "Сл. листу Града Зајечара".

I број 02-170/2024
У Зајечару, 26.06.2024. године

СКУПШТИНА ГРАДА ЗАЈЕЧАРА

ПРЕДСЕДНИК
Стефан Занков,с.р.

ЈАВНО КОМУНАЛНО СТАМБЕНО ПРЕДУЗЕЋЕ "ЗАЈЕЧАР" ЗАЈЕЧАР

ЦЕНОВНИК ВАНРЕДНИХ КОМУНАЛНИХ УСЛУГА		
1. РАД АУТОПОДИЗАЧА	Јединица мере	Цена без пдв-а (дин)
Одвожење, пражњење и повратак контејнера (корпе) за правна лица када је контејнер власништво правног лица	тура	8.878,08
Постављање, одвоз и пражњење контејнера (корпе) за правна лица када је контејнер власништво ЈКСП "Зајечар"	тура	9.543,18
Постављање и одвоз контејнера (корпе) за физичка лица	тура	7.365,70
Напомена: - сваки гажени километар ван територије града Зајечара додатно се наплаћује 172,46 дин		
2. РАД АУТОСМЕЂАРА	Јединица мере	Цена без пдв-а (дин)
Преузимање и одвожење комуналног отпада аутосмеђарем у граду и селима у којима је успостављено организовано сакупљање смећа	тура	11.620,48
Употреба лаког теретног возила са надградњом запремине 5.0 м ³ за уклањање отпада са дивљих депонија	тура	6.966,23
Напомена: - сваки гажени километар ван територије града Зајечара додатно се наплаћује 172,46 дин - преузимање комуналног отпада од предузетника и правних лица која своју делатност обављају на територији сеоских месних заједница а код којих ће се обрачун вршити по м ² корисне површине, тарифираће се по ценама из ценовника за услугу извожења смећа у Зајечару.		
3. РАД КАМИОНА КИПЕРА ТОВАРНЕ ЗАПРЕМИНЕ 5М³	Јединица мере	Цена без пдв-а (дин)
Коришћење услуге превоза камионом кипером без радника за правна и физичка лица	радни час	6.845,80
Коришћење камиона кипера без радника за потребе ручног утовара (комунални отпад, шут, дивље депоније и др.) на територији града Зајечара	радни час	7.461,00
Напомена: - сваки гажени километар ван територије града Зајечара додатно се наплаћује 172,46 дин		
4. УПОТРЕБА ЦИСТЕРНЕ ЗА ФЕКАЛИЈЕ 6М³	Јединица мере	Цена без пдв-а (дин)
Извожење и депоновање фекалија цистерном са посадом од два радника за правна лица	тура	7.986,94
Извожење и депоновање фекалија цистерном са посадом од два радника за физичка лица	тура	6.389,63
Напомена: - цена се односи на постављање црева до 8 метара, сваки додатни метар се наплаћује по цени од 144,82 динара/метру. - сваки гажени километар ван територије града Зајечара додатно се наплаћује 172,46 дин		

места за њихово лепљење		
Рад НК радника на сакупљању нагомиланог материјала након прања цистерном	радни час	489,03
Рад НК радника за потребе трећих лица	радни час	481,55
Рад КВ радника (бравар, лимар, вариоц, механичар, електричар итд)	радни час	722,32
10. РАД КАМИОНА КИПЕРА ТОВАРНЕ ЗАПРЕМИНЕ 10М3	Јединица мере	Цена без пдв-а (дин)
Коришћење услуге превоза камионом кипером без радника за правна и физичка лица	м3	777,06
11. РАД КОМБИНОВАНЕ ГРАЂЕВИНСКЕ МАШИНЕ	Јединица мере	Цена без пдв-а (дин)
Коришћење комбиноване грађевинске машине за ископ и утовар материјала за правна и физичка лице	радни час	5.762,71
12. РАД САМОХОДНЕ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЧИСТИЛИЦЕ	Јединица мере	Цена без пдв-а (дин)
Рад самоходне електричне чистилице на механичком чишћењу бетонских и асфалтних површина	радни час	3.491,00
13. УКЛАЊАЊЕ ДИВЉИХ ДЕПОНИЈА У ГРАДУ ЗАЈЕЧАРУ И СЕЛИМА	Јединица мере	Цена без пдв-а (дин)
Машински утовар и превоз отпада са дивљих депонија на депонију „Халово“, на транспортну даљину до 10 км	м3	1.193,26
Машински утовар и превоз отпада са дивљих депонија на депонију „Халово“, на транспортну даљину од 10 до 20 км	м3	1.431,91
Машински утовар и превоз отпада са дивљих депонија на депонију „Халово“, на транспортну даљину преко 20 км	м3	1.491,58
* све исказане цене су без урачунатог ПДВ-а		

в.д. директора
Александар Ђокић
А. Ђокић

Јавно комунално-стамбено предузеће Зајечар, Зајечар

Дел. број: 2372

Датум: 05.06.2024.

На основу члана 22. Закона о јавним предузећима („Службени гласник РС“, број 15/16 и 88/19), члана 28., а у вези са чланом 26. Закона о комуналним делатностима („Сл. гласник РС“, број 88/11, 104/16 и 95/18) и члана 35. Статута Јавног комунално-стамбеног предузећа Зајечар, Зајечар, бр. 5015, од 06.10.2023. године, Надзорни одбор Јавног комунално-стамбеног предузећа Зајечар, Зајечар, на седници одржаној 05.06.2024. године, донео је

О Д Л У К У

О ПРОМЕНИ ЦЕНА ВАНРЕДНИХ КОМУНАЛНИХ УСЛУГА

1. УСВАЈА СЕ допуњени Ценовник ванредних комуналних услуга Јавног комунално – стамбеног предузећа Зајечар, Зајечар са прилозима – Ценама коштања радног сата комбиноване грађевинске машине за ископ и утовар, камиона кипера, самоходне електричне чистилице као и ценом уклањања дивљих депонија у Граду Зајечару и селима.
2. Одлуку са Ценовником доставити оснивачу ради давања сагласности.
3. Ова Одлука ступа на снагу по добијању сагласности од стране Скупштине града Зајечара и објављивању акта о давању сагласности у „Службеном листу града Зајечара“.

Образложење

У складу са одредбама Закона о јавним предузећима, Одлуке о оснивању Јавног комунално-стамбеног предузећа Зајечар, Зајечар и Статута ЈКСП Зајечар, Надзорни одбор утврђује цене услуга Јавног предузећа и доставља их оснивачу ради давања сагласности.

Одредбом члана 28. став 1. Закона о комуналним делатностима прописано је да одлуку о промени цена комуналних услуга доноси вршилац комуналне делатности.

Нове цене ванредних комуналних услуга одређене су у складу са елементима за одређивање цене комуналних услуга, утврђеним у члану 26. поменутог Закона.

Допуњује се постојећи Ценовник ванредних комуналних услуга тачкама 10., 11., 12. и 13. У прилогу ове Одлуке су анализе цена коштања услуга поменутих у диспозитиву.

Претходни Ценовник наведених услуга усвојен је 28.11.2022. године и од тада цене нису мењане.

На основу изложеног и овлашћења из прописа, донета је одлука као у диспозитиву.

НАДЗОРНИ ОДБОР
ЈКСП „Зајечар“ – Зајечар

ПРЕДСЕДНИК
Драган Ранђеловић

На основу члана 15. став 1. тачка 4) и члана 40. став 1. тачка 6) и 11) Статута Града Зајечара ("Сл. лист града Зајечара", бр. 4/2019 и 67/2021), Скупштина града Зајечара, на седници одржаној 26.06. 2024. године, доноси

ОДЛУКУ

О УТВРЂИВАЊУ ЕКОНОМСКЕ ЦЕНЕ УСЛУГА КОЈЕ ПРУЖА ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД "ЗАЈЕЧАР" У ЗАЈЕЧАРУ ЗА 2024. ГОДИНУ

Члан 1.

Овом Одлуком утврђује се економска цена услуга социјалне заштите на месечном нивоу:

1. Услуга Дневни боравак у Клубу за стара лица,
2. Услуга помоћ у кући,
3. Услуга социјално становање у заштићеним условима и
4. Услуга лични пратилац детета

које се пружају од стране Центра за социјални рад „Зајечар“ у Зајечару - пружаоца услуга, на основу Одлуке о социјалној заштити грађана на територији града Зајечара („Службени лист града Зајечар“, бр. 31/13, 3/16 и 67/21), Предлога економске цене услуга достављеног од стране пружаоца услуга за 2024. годину (Образац број 1) и Правилника о методологији утврђивања цене услуга социјалне заштите („Службени лист града Зајечар“, бр. 20/17).

Члан 2.

УСЛУГА ДНЕВНИ БОРАВАК У КЛУБУ ЗА СТАРА ЛИЦА

Просечна месечна економска цена услуге Дневни боравак у Клубу за стара лица износи 279.000,00 динара.

Члан 3.

УСЛУГА ПОМОЋ У КУЋИ

Просечна месечна економска цена услуге помоћ у кући износи 2.009.000,00 динара.

Члан 4.

УСЛУГА СОЦИЈАЛНО СТАНОВАЊЕ У ЗАШТИЋЕНИМ УСЛОВИМА

Просечна месечна економска цена услуге социјално становање у заштићеним условима износи 148.000,00 динара.

Члан 5.

УСЛУГА ЛИЧНИ ПРАТИЛАЦ ДЕТЕТА

Просечна месечна економска цена услуге лични пратилац детета износи 535.000,00 динара.

Члан 6.

Одлуку доставити Центру за социјални рад „Зајечар“ у Зајечару - пружаоцу услуга, Одељењу за привреду и друштвену делатност Градске управе града Зајечара, Одељењу за финансије Градске управе града Зајечара и архиви.

Члан 7.

Ова Одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном листу града Зајечара".

I број: 38-1/2024

У Зајечару, 26.06. 2024. године

СКУПШТИНА ГРАДА ЗАЈЕЧАРА

ПРЕДСЕДНИК

Стефан Занков, с.р.

Садржај Службеног листа број 20/2024**АКТА СКУПШТИНЕ ГРАДА ЗАЈЕЧАРА**

Одлука о измени Одлуке о покретању поступка поверавања обављања комуналне делатности линијског градског и приградског превоза путника на територији града Зајечара.....	1
Одлука о усвајању Стратегије развоја урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, Сокобања и Бољевац.....	3
Одлука о изради, координисању спровођења, праћењу и извештавању о спровођењу средњорочног плана града Зајечара.....	130
Решење о давању сагласности на нацрте и закључење аката за потребе изградње соларне електране „БРУСНИК“ на територији града Зајечара.....	199
План квалитета ваздуха града Зајечара за период од 2024. до 2031. године.....	208
Одлука о јавним паркиралиштима.....	288
Решење о давању сагласности на прву измену и допуну Програма пословања Јавног комуналног предузећа „Паркирање, пројектовање и надзор“ Зајечар за 2024. годину.....	300
Решење о усвајању извештаја о степену усклађености планираних и реализованих активности из програма пословања за период од 01.01.2023. до 31.12.2023. године Јавног комунално-стамбеног предузећа „Зајечар“ Зајечар.....	302
Решење о давању сагласности Јавном комунално- стамбеном предузећу „Зајечар“ Зајечар на Ценовник ванредних услуга.....	304
Одлука о утврђивању економске цене услуга које пружа Центар за социјални рад „Зајечар“ у Зајечару за 2024. годину.....	308

